

Fındık Dalda Kalmaz



Koronavirüs Salgınının Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri ve Onların Çocuklarının Fındık Hasadına Katılımına Olası Etkileri ve Önlemler

Fındık Dalda Kalmaz

Koronavirüs Salgınının
Mevsimlik Gezici
Tarım İşçileri ve
Onların Çocuklarının
Fındık Hasadına
Katılımına Olası
Etkileri ve Önlemler
Hızlı Araştırma

Koronavirüs Salgınının Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri ve Onların Çocuklarının Fındık Hasadına Katılımına Olası Etkileri ve Önlemler

Hızlı Araştırma

Raporu hazırlayanlar

Dr. Besim Can Zırh
Özgür Çetinkaya
Selin Ayaş
Ayşe Özsoy
İlke Öztürk
Ertan Karabıyık

Proje Yöneticisi

Ertan Karabıyık

Proje Asistanı

İlke Öztürk

Katkı verenler

Şöhret Baltas (Türkçe düzelti)

Kapak Fotoğrafı

Aşkın Ada Karabıyık

Fotoğraflar

Vedat Arık

Tasarım

Kurtuluş Karaşın Grafik Tasarım

Yayın Tarihi

Haziran, 2020

© Bu yayın bir kamu malıdır. Bir kısmından veya tamamından alıntı yapılabilmesi ve çoğaltulabilmesi için Kalkınma Atölyesi Kooperatifi'nden izin alınmasına gerek yoktur.

Bu Rapor Ferrero Fındık A.Ş. mali desteği ile hazırlanmıştır. Raporun içeriği tamamen Kalkınma Atölyesi Kooperatifi'nin sorumluluğundadır. Rapordaki ifadeler Kalkınma Atölyesi Kooperatifi'nin kendi görüşleri olup, Ferrero Fındık A.Ş.'nin politikalarını ve görüşlerini yansıtmamaktadır.



 www.ka.org.tr  info@ka.org.tr   [kalkinmatolyesi](https://www.linkedin.com/company/kalkinmatolyesi)   [kalkinmaatolyesi](https://www.instagram.com/kalkinmaatolyesi)

Çankaya Mah. Üsküp Cad. 16/14 Çankaya - Ankara / (541) 457 31 90

Covid-19 salgını birçok kısıtlamayı beraberinde getirmiş, özellikle seyahat sınırlamaları ve kişisel temasın azalması araştırma yöntemlerimizi değiştirmiştir. Kalkınma Atölyesi Kooperatifi olarak uzun yıllardır sahaya çıkarak gerçekleştirdiğimiz araştırmaları, son dört aydır masa başından ve çevirim-içi araçlarla yapar hale geldik. Bu hızlı değerlendirme çalışmasını da, iki ay gibi kısa bir süre içinde uzaktan görüşmeler yoluyla ve masa başı incelemelerle gerçekleştirdik.

Araştırma esnasında bizlerle bilgi ve deneyimlerini paylaşan, başta tarım aracıları ve fındık bahçe sahipleri olmak üzere, akademisyenler, meslek örgütleri, sivil toplum kuruluşları, Ziraat Odaları ve firma temsilcilerine çok teşekkür ederiz. Bütün samimiyetleri ile fikirlerini bizlerle paylaştılar.

Kalkınma Atölyesi Kooperatifi gönüllülerine, sahada ilişki kurmamızı sağlayan dostlarımıza, danışmanlarımıza, tasarımcımıza, uzmanlarımıza çok teşekkür ederiz; kolektif emeğin ve hızlı olmanın yeni bir örneğini gösterdiler.

Bu araştırmanın gerçekleştirilmesinde Ferrero Fındık A.Ş. çalışanları fikirlerini, fındık bahçe sahipleri ve tarım aracıları veritabanlarını bu araştırma için bizlerle paylaştılar. Hepsine çok teşekkür ederiz.

Teşekkür

İçindekiler

Kısaltmalar	8
Tablolar-Grafikler-Haritalar	9
ÖNSÖZ	10
YÖNETİCİ ÖZETİ	13
GİRİŞ	19
Araştırmanın Amacı	22
Araştırma Yöntemi ve Örneklemi	23
Araştırmanın Sınırlılıkları	27
BÖLÜM 1	
Dünyada Virüs Salgını Sürecinde Tarımsal Üretimde Yaşananlar ve Fındık Üretimi	29
BÖLÜM 2	
Türkiye’de Fındık Üretimi ve Fındık Hasadında Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliği	41
Türkiye’de Fındık Üretimi Hakkında Kısa Bir Değerlendirme	41
Fındık Tedarik Zinciri; Fındık Bahçesinden Tüketiciye	43
Fındık Hasadında Mevsimlik Tarım İşçiliği	46
BÖLÜM 3	
Türkiye’de Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri Hakkında Virüs Salgını Tedbir Kararları	49
BÖLÜM 4	
Hızlı Araştırma Bulguları	65
Tarım Araçları	65
Fındık Öncesi Çalışma Durumu	69
Fındık Hasadına Yönelik Mevcut Durum	70
Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Ulaşım Durumu	71
2020 Yılı Fındık Hasat Sezonuna Dair İşçi Ücreti Beklentileri	72
Konaklama Ortamına Dair İhtiyaçlar	75
Çalışma Ortamına Dair İhtiyaçlar	77
Fındık Bahçe Sahiplerine Yönelik Genel Bulgular	78
Mevsimlik Tarım İşçilerinin Çalışma Süreleri ve Ücretler	80
Tarım Araçları ve Mevsimlik Gezici Tarım İşçileriyle İlişkiler	82
Konaklama, Temel İhtiyaçlar ve Ulaşım	83

Salgın ve 2020 Yılı Fındık Hasadına Yönelik Planlama ve Düşünceler	83
Salgınla İlgili Alınan Kararlara Dair Düşünceler	84
Makine Kullanımı ve Hasat İçin Yeni Teknikler	86
Kamu Kuruluşları ve Firmalardan Beklentiler	87
Kurumsal Görüşmeler.....	88
Fındık Hasadı Öncesi Bekleyiş... ..	91
Seyahat Kısıtlamalarının Maliyetlere Yansımasıyla İlgili Görüşler	92
İşgücü İhtiyacının Anlaşılması	93
İşçi Gelmezse.....	95
Hasatta Yeni Yöntemler: Makineleşme ve File/Tül Kullanımı.....	99
Fındık Hasadında Çocuk İşçiliği.....	101
Tedbirler Neler Olacak/Olmalı ve Kim Ne Yapabilir/Yapmalı?	103
Salgın Koşullarının Doğurabileceği Yeni Olanaklar	106
BÖLÜM 5	
Genel Değerlendirme	111
BÖLÜM 6	
Virüs Salgını Sürecinde Fındık Hasadına Katılacak Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerine Dair Öneriler	119
Bilgiye kolay erişim ve uygulamaların denetimi konusunda işbirliği ve koordinasyon	120
Şehirlerarası ve şehir içi ulaşım koşullarının düzenlenmesi	121
Çalışma alanlarındaki şartların iyileştirilmesi.....	122
Konaklama ve yaşam alanlarının iyileştirilmesi.....	123
Bitkisel üretim sürecine katılan mevsimlik gezici tarım işçileri ve ailelerine destek paketi oluşturulması	125
KAYNAKÇA	126
EKLER	130
1. Tarım Aracısı Anketi.....	131
2. Fındık Bahçe Sahibi Anketi	139
3. Kamu Kurumu Görüşme Soruları.....	144
4. Firma Görüşme Soruları	145
5. Sivil Toplum Kuruluşları Görüşme Soruları	148
6. Akademisyen Görüşme Soruları	150
7. Ziraat Odası Görüşme Soruları	152
8. Fındık Bahçe Sahibi Veri Toplama Matrisi	154

Kısaltmalar

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı
BM	Birleşmiş Milletler
ÇKS	Çiftçi Kayıt Sistemi
FAO	Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
HES	Hayat Eve Sığar
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
METİP	Mevsimlik Tarım İşçilerinin Çalışma ve Sosyal Hayatlarının İyileştirilmesi Projesi
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TZOB	Türkiye Ziraat Odaları Birliği
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
YKS	Yükseköğretim Kurumları Sınavı
YÖK	Yükseköğretim Kurumu

Tablolar

T1 __ Fındık bahçe büyüklüğüne göre ilçe bazında iletişim bilgisi talep edilen üretici sayısı	24
T2 __ Fındık bahçesi büyüklüğüne göre il bazında görüşme yapılan bahçe sahipleri sayısı.....	25
T3 __ Kurumsal görüşmelerin illere göre dağılımı (sayı)	26
T4 __ Tarım araçlarının fındık hasadında çalışmayı düşündükleri iller	67
T5 __ Fındık Bahçe Sahipleri İle Anlaşma Durumu	70
T6 __ Ulaşım giderlerini kim karşılar?.....	71
T7 __ Tarım araçlarının işçi götürecekleri illere göre fındık hasat yevmiye tahminleri.....	75
T8 __ Konaklama alanında ihtiyaçlar.....	76
T9 __ Çalışma ortamında ihtiyaçlar.....	77
T10 __ Bahçeye ulaşım yöntemleri.....	78
T11 __ Araçların doğrudan aranarak bilgilendirilme durumu.....	78
T12 __ Görüşme yapılan bahçe sahiplerinin ortalama yaşı, bahçe büyüklüğü ve 2019 yılı fındık üretimleri	79
T13 __ 2019 yılı fındık hasat yevmiyeleri ile 2020 yılında beklenen yevmiyeler (TL).....	81

Grafikler

G1 __ Kurumsal görüşmelerin illere göre dağılımı (sayı)	26
G2 __ Türkiye’de fındık yetiştirme alanları, üretimin yıllara göre değişimi ve dekar başına verim (2010-2019).....	41
G3 __ Fındık bahçelerinden tüketiciye tedarik zinciri	44
G4 __ Fındık hasadında işçi tipolojileri.....	47
G5 __ Covid-19 sürecinde mevsimlik gezici tarım işçileri için tedbir alan ve destek sunan kurum ve komisyonlar	51
G6 __ Tarım araçlarının yıl boyunca mevsimlik gezici tarım işçisi temin ettikleri ürünler	68
G7 __ Fındık hasadında ilgili komisyon tarafından açıklanan yemeksiz işçi yevmiyesi (2011-2019).....	74
G8 __ Görüşme yapılan bahçe sahiplerinin illere göre dağılımı (yüzde)	79
G9 __ Fındık bahçe sahiplerinin tercih ettiği işçilik tipleri.....	79
G10 __ İllere göre bahçe sahiplerinin hasat zamanı kullandıkları işçilik tipleri.....	80
G11 __ Fındık bahçe sahiplerinin tarım aracısıyla işçi bulma oranları (yüzde)	82

Haritalar

H1 __ Dünyada başlıca fındık üretimi yapan ülkeler ve hasat tarihleri	34
H2 __ Ülkelerin koronavirüs salgını kapsamında tarım ve gıda sektöründe aldığı tedbirler	36
H3 __ Fındık üretiminin gerçekleştirdiği illerde fındık üretim alanları ve üretim miktarı verileri (2019).....	42
H4 __ Tarım araçlarının yıl boyunca çalıştıkları iller	68
H5 __ Mevsimlik tarım işçilerinin ilçe bazında günlük ücretleri (TL) ve ortalama çalışma süreleri (gün)	81



Fındık Dalda Kalmaz

Önsöz

Covid-19 salgını bütün dünyayı etkiledi ve milyarlarca insanın hastalık riskini azaltmak için evde kalmasına; yine milyarlarca insanın tarlada, bahçede, fabrikada, sokakta ve çeşitli işlerde çalışmaya devam ederek risk altında yaşamasına neden oldu. 2020 Mart ayından itibaren salgının merkezi Çin'den Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'ne kaymış durumda.

Kuzey yarımküre ülkelerinde salgının yaygınlaşmaya başladığı dönem, kış aylarından bahara geçiş zamanıydı. Bu nedenle açık alanda tarımsal üretimin de iklime bağlı olarak hareketlenmeye başladığı, tohumların ekildiği, otların temizlendiği, toprağın çapalandığı; ılıman iklimlerde de sulamanın, ilaçlamanın ve bazı ürünlerde de hasadın başladığı aylara denk gelmekteydi.

Sınırların kapatılarak uluslararası seyahatin ortadan kaldırıldığı, ülke içinde de insan hareketliliğinin belirli kurallara bağlanarak sınırlandırıldığı bu aylarda, tarımsal üretim için uluslararası veya ülke içinde göç eden işgücünün de hareketliliği oldukça sınırlandı. Bu durumun gıda üretimi ve dolayısıyla gıda tedarik akışının aksamasına, yakın zamanda da sorun oluşturmaya yol açma potansiyeli bulunuyor.

Mevsimlik gezici tarım işçileri¹ tarımsal üretimde hem Türkiye’de hem de dünyada önemli bir aktör ve üretim sürecine katılmıyor olmaları, iki yönlü bir etki yaratıyor; bir yandan zaten yoksul olan mevsimlik tarım işçileri daha da yoksullaşıyor ve geçim kaynakları kayboluyor; diğer yandan ise toplumların gıda tedarikinde sıkıntılar ortaya çıkıyor.

Nitekim Avrupa ülkelerinden Almanya, İngiltere, Fransa, Hollanda, İtalya, İspanya ile Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada bu süreci en ağır yaşayan ülkeler oldu. Bu nedenle hızlı hareket ederek süreci en az hasarla atlattıkları amacıyla çeşitli tedbirler aldılar. Sadece bu ülkeler değil, hemen hemen bütün dünya ülkeleri Covid-19 salgınının tarımsal üretime etkisini azaltmak amacıyla çeşitli tedbirler alarak sorunun üstesinden gelmeye çalışıyorlar.

Türkiye’de kıştan bahara girerken tarımsal üretimin başlamasıyla birlikte mevsimlik gezici tarım işçilerinin tarımsal üretim sürecine katılmasına dair, merkezi ve yerel düzeyde çeşitli tedbirler alındı ve bu tedbirlere göre tarımsal üretimin devamına dair kararlar açıklandı. Tedbirlerin başında iller arasındaki seyahatlerin kurallara bağlanması, geçici çadır yerleşimlerinin² standartlarının belirlenmesi, tarla veya bahçe koşullarında çalışmanın nasıl yapılacağına dair kurallar getirilmesi vardı ve bu kuralların uygulamadaki yansımalarının izlenmesine dair programlar da ortaya kondu.

Kalkınma Atölyesi Kooperatifi olarak hem küresel ölçekteki durumu hem de Türkiye’de bu kapsamda gerçekleştirilen faaliyetleri izlemeye gayret ediyoruz. Sürecin öncelikle insan sağlığına odaklanması gerektiğine vurgu yaparak toplumun güvenli ve sağlıklı gıdaya uygun koşullarda erişmesine destek vermeye çalışıyoruz.

Bu faaliyetler kapsamında Türkiye için önemli bir bitkisel üretim olan, resmi kayıtlara göre yaklaşık 500 bin aileyi ilgilendiren fındık hasadının bu süreçten nasıl etkileneceğine, hem yerel hem de ulusal ölçekte alınması gereken tedbirlere dair bu hızlı değerlendirme çalışmasını tamamladık. Bu araştırmayla başta fındık hasadına katılan mevsimlik tarım işçileri ve onların çocuklarına, tarım araçlarına, fındık bahçe sahiplerine, bu süreçte hayatı kolaylaştırmak ve insan sağlığını odağa almak için her türlü katkıyı sunacak olan kamu kurumlarına, firmalara, meslek örgütlerine destek sağlamak istiyoruz. İnsanımızın sağlığını koruyarak üretim sürecine katılmasını ve böylece hem ülke ekonomisi hem aile ekonomisinin bu süreci en az hasarla atlattığını diliyoruz.



1 Mevsimlik gezici tarım işçisi: Sürekli ikamet ettiği yerden (il, ilçe, köy, mahalle) ekonomik gelir elde etmek amacıyla ayrılarak bir başka yerleşim yerine seyahat eden ve burada tarımsal üretim süreçlerine en az bir günlük süre boyunca katılan, ancak sürekli bu işte çalışmayan (geçici) kişiyi tanımlamak için kullanılmıştır.

2 Geçici çadır yerleşimi: Mevsimlik gezici tarım işçiliği yapan hanelerin göç ettikleri yerlerde kısa veya uzun süreli yaşadıkları; ağırlıklı olarak bez, naylon, plastik malzemeden imal edilmiş çadırlardan veya prefabrik yapılardan oluşan yerleşim alanlarıdır. Bu alanlar haneler tarafından toplu veya dağınık şekilde oluşturulmuş, kamu kurumları tarafından işçiler için bir proje veya program dahilinde tesis edilmiş veya işçilerin kendi imkânlarıyla kurduğu ve bazen sulama, drenaj kanalı, dere veya ırmak kenarında, köy merasında, ana veya tali yol yanında bulunan yerleşimlerdir.



Yönetici Özeti

2019 yılı sonunda Çin’de ortaya çıkan ve sonrasında hızla dünyaya yayılan Covid-19 salgını 2020 Mart ayı itibarıyla Türkiye’yi de etkilemiş ve salgınla mücadele kapsamında alınan tedbirler birçok sektörde çalışmaların ve üretimin durmasına ve/veya yavaşlamasına yol açmıştır. Tarımsal üretim bu sektörlerin başında gelmektedir. Türkiye’de genellikle mart ayı sonundan kasım ayı sonuna kadar, 10 ay gibi geniş bir zamana yayılan tarımsal üretimin farklı ürünlerinde mevsimlik gezici olarak yüz binlerce işçinin çalıştığı düşünülmektedir. Salgını önlemeye yönelik tedbir kararları özellikle mevsimlik gezici tarım işçileri ve onların çocuklarının istihdam edildiği ürünleri ve farklı coğrafyalardaki üretim süreçlerini etkilemeye başlamıştır.

Koronavirüs Salgınının Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri ve Onların Çocuklarının Fındık Hasadına Katılımına Olası Etkileri ve Önlemler Hızlı Araştırması’nın temel amacı; küresel düzeyde hissedilen Covid-19 salgını kapsamında toplumsal yapı içerisinde en kırılgan ve görünmez topluluklardan biri olan mevsimlik gezici tarım işçileri ve çocuklarının maruz kaldıkları/kalabilecekleri olası riskleri ortaya koymak, mevsimlik göç süreçlerini nasıl etkileyeceğini belirlemek ve özellikle 2020 Ağustos ayında fındık hasadına katılacak mevsimlik gezici tarım işçileri üzerinden bu risklerin en aza indirilebilmesi için yerel, bölgesel ve ulusal öneriler geliştirilmesine katkı sağlamaktır. Ayrıca bu amaç kapsamında, salgın sürecinin fındık hasadına olabilecek etkilerinin anlaşılmasına da çalışılmıştır.

Araştırma dört temel araç üzerinden gerçekleştirilmiştir. Öncelikle, masaüstü taraması (desk review) kapsamında dünyada ve Türkiye’de salgının tarımsal üretime ve gıda tedarik zincirine etkileri konusundaki haber ve tartışmalar takip edilmiş; 3 Nisan 2020 tarihli İşçileri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlü-

ğü genelgesinden itibaren Türkiye’de bu kapsamda alınan önlemler ve 2020 Nisan-Mayıs aylarında çay ve fındık üretimi yapılan illerde gerçekleştirilen toplantılarda bu önlemlere dair alınan komisyon kararları incelenerek süreç analizi gerçekleştirilmiştir. Bu sürecin takibini kolaylaştırmak ve alınan kararların farklı yörelerdeki uygulamalarını teyit edebilmek üzere bir anahtar aktör/kurum platformu oluşturulmuştur. Kalkınma Atölyesi Kooperatifi’nin bugüne kadar gerçekleştirdiği çalışmalarda kurduğu ilişkiler üzerinden, farklı aktör ve kurum temsilcilerinden oluşan 95 kişilik WhatsApp grubu, önemli bir iletişim platformu olarak araştırma konusunda yaşanan gelişmelere, farklı yerelerde alınan önlemlerin işlerliğine ve ortaya çıkan sorunlara dair önemli ve anlık bir bilgi akışı sağlamıştır.

Bu ön çalışmalar kapsamında biri anket, diğeri yarı yapılandırılmış görüşme formu olmak üzere iki araştırma aracı tasarlanmıştır. Anket çalışması fındık hasadına işçi götüren 50 tarım aracı ve TÜİK verilerine göre fındık üretiminin yüzde 80’ini gerçekleştiren Düzce, Giresun, Ordu, Sakarya ve Samsun illerine bağlı, fındık üretiminin en fazla olduğu ikişer ilçeden seçilen toplam 50 fındık bahçe sahibine uygulanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler ise fındık üretiminin farklı aşamalarında farklı sorumlulukları bulunan kamu kurumları, çiftçi/üretici birlikleri, sivil toplum kuruluşları, özel sektör firmaları, Ziraat Odaları ve meslek örgütleri gibi 31 kurumdan temsilcilerle gerçekleştirilmiştir.

Hızlı araştırmanın gerçekleştirildiği 16 ile 30 Mayıs 2020 tarihleri arasında tüm bu aktörlerin, salgın koşullarında fındık hasadında yaşanabilecek gelişmeler konusunda bir bekleyiş içinde oldukları görülmüştür. Bu bekleyişin dört temel nedeni bulunmaktadır: **(a)** Covid-19 salgınına ilişkin duyurulan tedbirlerin uygulanması konusunda 2020 Nisan ve Ma-



Anket çalışması fındık hasadına işçi götüren 50 tarım aracı ve TÜİK verilerine göre fındık üretiminin yüzde 80’ini gerçekleştiren Düzce, Giresun, Ordu, Sakarya ve Samsun illerine bağlı, fındık üretiminin en fazla olduğu ikişer ilçeden seçilen toplam 50 fındık bahçe sahibine uygulanmıştır.

yıs aylarında yaşananların önemli belirsizliklere işaret ediyor olması, **(b)** 2020 Mayıs ayı sonuna doğru, Haziran ayı itibariyle aşamalı normalleşmeye geçileceğinin ve belirsizlik oluşturan kimi tedbir uygulamalarının kaldırılacağına düşünülmesi, **(c)** 2020 Temmuz ayı sonunda başlayacak hasada kadar salgının etkisinin geçeceği beklentisi ve **(d)** 2010 yılında yayınlanan, 2017 yılında yeniden düzenlenen Mevsimlik Tarım İşçileri Genelgesi'ne göre kurulan, her yıl temmuz ayı başlarında toplanan ve fındık hasadına dair bir dizi önemli kararı alan Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri İzleme Komisyonu'nun henüz toplantılarını yapmamış ve kararlar almamış olmasıdır.

Diğer yandan, fındık üreticileri ve bu üretimin farklı aşamalarından sorumlu olan kurum temsilcilerinin 2020 Nisan ayı sonu itibariyle çay hasadında yaşanan gelişmeleri yakından takip ettiği görülmüş ve salgının fındık hasadına olası etkilerine karşı çözüm önerileri üzerinde düşünüldüğü anlaşılmıştır. Ayrıca not etmek gerekir ki, bu çözüm önerilerinin önemli bir kısmı, fındık üretimi ve bu üretimin en önemli halkası olan mevsimlik gezici tarım işçileri, aileleri ve çocuklarına dair yıllardır dile getirilen sorunlarla ilgilidir. Sözgelimi, temiz ve sürekli suya erişim, konaklama alanlarında banyo ve sıcak suya erişim, tuvalet, ulaşım maliyetleri ve çocuk işçiliğinin önlenmesi için gerekli olan donatılar, bu özel dönemde salgınla mücadele kapsamında daha önemli ve dolayısıyla daha görünür olmakla birlikte, sadece salgınla ilgili ihtiyaçlar olarak görülemez. Bu nedenle yapılan tüm görüşmelerde salgınla mücadele kapsamında bu alanlarda atılması gereken adımların, fındık üretim alanlarında yıllardır beklenen iyileşmeler konusunda da bir zemin olabileceği yaygın olarak farklı aktörler tarafından ifade edilmiştir.

Araştırma kapsamında işaret edilen sorunların takibi ve çözümlere dair önerilerin kalıcı iyi-

leşmeler olarak sonuç verebilmesi için sektöre dair düzenli veri toplanması gereklidir. Fındık üretimi; farklı aktörlerin dâhil olduğu, farklı büyüklükte bahçelerde farklı tipte bahçe sahiplerinin üretimde bulunduğu, üretimin yöreye ve yükseltiye göre farklılık gösterebildiği, geniş bir coğrafyaya yayılan ve ticari olarak son derece değerli bir tarımsal üretimdir. Bu tarımsal üretimin sorunlarının anlaşılması ve işaret edilen katmanlı farklılıklardan kaynaklanacak ihtiyaçların karşılanabilmesi için üretime ve üreticilere dair düzenli veri toplanmasının önemli olduğu görülmüştür. Bu amaçla araştırma kapsamında derlenen bilgiler ışığında bir fındık bahçe sahipleri veri toplama matrisi geliştirilmiştir (Ek 8). Bu araç kullanılarak bahçe sahibi tipolojisine, ihtiyaç duyulan işgücüne ve maliyet hesaplamalarına dair her yıl toplanacak veriler, sektörün izlenmesi ve gerekli iyileştirmelerin yapılabilmesi için önemli bir veritabanı sunacaktır.

Bu genel önerinin altında araştırma sonucunun temel bulgularını sıralamak gerekirse birkaç nokta şu şekilde ifade edilebilir. Öncelikle, Covid-19 salgınına karşı alınan tedbirler, özellikle seyahat kısıtları ve ulaşım da seyrekleş-tirmeyle ilgili kurallar görüşülen herkes tarafından bilinmekle birlikte nasıl uygulanacağı konusunda belirsizlikler olduğu görülmüştür. Bu kuralların uygulanması halinde ihtiyaç duyulan işgücünün temini konusunda kimi güçlükler oluşacağı, ulaşım maliyetlerinin kaçınılmaz olarak artacağı ama kimin tarafından karşılanacağını bilmediği belirtilmiştir. Buna karşın bu yıl fındık alım fiyatlarının yüksek olacağı beklentisi ile tedbir uygulamalarının maliyetlere yansımalarının önemli bir engel teşkil etmeyebileceğine dair yaygın bir görüş de bulunmaktadır. Mevsimlik gezici tarım işçilerinin fındık hasadı sürecine kısmen ya da tamamen katılamaması durumunda, Düzce ve Sakarya illerinde fındık üretimin yarı yarıya azalacağı söylenirken, diğer iller için gelenek-

sel imece usulüne dönülebileceği, “*gurbetçi üreticilerin*” aileleriyle birlikte bahçeye gireceği, artan işsizlik nedeniyle mahalli işgücü arzının artacağı ve fındık satış fiyatlarının yükseleceğine dair beklentiden dolayı kimse- nin fındığını bahçede bırakmayacağı belirtilmiştir. Kısaca fındığın dalda kalmayacağına dair yaygın bir inanç bulunmaktadır.

Görüşme yapılan fındık bahçe sahipleri ve farklı kurumlardan temsilciler Covid-19 salgınına karşı alınan tedbirlerin uygulanması aşamasında karşılaşılabilecek güçlükleri, bir yanıyla da, tarım araçları ve temsil ettikleri işçilerin kayıt altına alınması, fındık hasadında ihtiyaç duyulan ve bölgelere göre farklılık gösterdiği gibi yıllara göre de dalgalanan işgücü ihtiyacının belirlenebilmesi, üretim maliyetlerinin yeniden düşünülmesi, mekanizasyon ve file/tül kullanımı gibi yeni tekniklerin yaygınlaşması, bu yaygınlaşmanın gerektirdiği kimi yatırımların ve fındık bahçe düzenlemelerinin düşünülmesi, fındık üretimi açısından önemli görülen farklı aktörler arasında koordinasyonun sağlanması için girişimlerde bulunulması gibi birbirinden farklı, fakat birbirini destekler alanlarda adımlar atılması yönünde bir fırsat olarak görmektedir.

Diğer yandan, Covid-19 salgınına karşı alınan tedbirlerin bitkisel üretime ve bu alanda çalışan mevsimlik gezici tarım işçileri ve çocuklarına olası etkilerinin kontrol edilebilmesi için, tarımsal üretim alanında merkezi karar alma mekanizmaları ile farklı illerdeki üretim süreçlerinin gerektireceği özgün ihtiyaçları tespit ederek çözüm üretecek yerel kurumların eşgüdümünün sağlanması gereklidir. Bu yapı; fındık üretiminin gerçekleştirilmesinde önemli role sahip tarım araçları, bahçe sahipleri, büyük firmalar, muhtarlar ve bu alanda çalışan meslek örgütleri ile sivil toplum kuruluşları gibi farklı aktörlerin verimli bir iletişim içinde olmasının zeminini sağlayacaktır.

Covid-19 salgınına karşı alınan tedbirlerin uygulanmasının kaçınılmaz olarak maliyetleri yükselteceği ve buna karşı ailelerin de değişen koşullarla başa çıkma stratejisi olarak çocuk emeği kullanımına yönelebileceği, farklı aktörler tarafından belirtilen bir kaygı olmuştur. Bu kaygı sadece fındık üretimi alanında değil, küresel ölçekte bir gündem oluşturmaktadır. Fakat diğer yandan yapılan araştırmalar gelirdeki beklenmedik değişimlerin çocuk işçiliğine olası etkisinin işgücü tipi, üretim biçimi ve bölgesel-kültürel farklara göre değişiklik gösterebileceği ve evrensel bir genelleme yapılamayacağını söylenmektedir.

Araştırma kapsamında görüşülen kurum temsilcileri de bu konuda farklı görüşler bildirmiştir. Öncelikle, ailelerin çocuklarıyla seyahat etmelerinin bir tercih değil zorunluluk olduğu belirtilmiş, çocukların işçi olarak kullanılmasının fındık bahçe sahibi açısından zaten verimsiz olacağını, ama işçilerin bahçelere yakın konakladığı durumlarda bu alanda tam anlamıyla denetim sağlanmasının da kolay olmayacağı ifade edilmiştir. Eğer konaklama alanlarında seçenek oluşturulmazsa çocukların tam bir işçi olarak olmasa da su taşımak gibi basit işler için bahçelere gireceği düşünülmektedir. Maliyet artışları nedeniyle olmasa da eğer beklenen işgücü sağlanamaz ve ürün rekoltesi de yüksek olur ise mevsimlik gezici tarım işçilerinin ailecek çalışabileceği ayrıca belirtilmiştir.

Diğer yandan, bahçe sahipleri açısından da kendi çocuklarının bahçeye girmesinin önemsendiği, üretime dair bilgi ve deneyimin ancak bu yolla kazanılabildiği söylenmiştir. Ayrıca, akademisyenler ve sivil toplum kuruluşu (STK) temsilcileri inşaat ve benzeri sektörlerdeki durgunluğun yarattığı işsizliğe işaret ederek, mahalli işçilerin daha fazla katılım sağlamanın olası olduğunu, fındık bahçe sahipleri de verimli bulmadığı için çocuk eme-

ği kullanımı konusunda geçmişe göre özel bir durum yaşanmayacağını belirtmişlerdir. Her durumda kamu idaresi ve denetimlerinin önemli olacağı ifade edilmiş ve bu konuda yürütülen bilgilendirme çalışmalarının devam etmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Covid-19 salgınına karşı alınan tedbirlerin uygulanmasının fındık hasadına olası etkilerine dair hangi aktörlerin ne yapabileceği sorulduğunda, tarım aracısı ve bahçe sahipleri “devlet” olarak andıkları kamu kurumlarının düzenleyici ve denetleyici bir rol üstlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu kapsamda özel firmalardan belirli tedbir malzemelerinin temini gibi uygulamaların maliyetine ilişkin beklentiler dile getirilirken, STK’lar konusunda herhangi bir görüş bildirilmemiştir. Firmalar ise bu dönemde özellikle tarım araçları ve bahçe sahiplerinin bilgilendirilmesi yönünde yoğun faaliyet içinde olduklarını, salgına karşı tedbirler konusunda halihazırda uygulamakta oldukları eğitim faaliyetlerini güncelleyeceklerini belirtmişlerdir. Mevsimlik gezici tarım işçilerine ilişkin sorunların bir kısmının işgücü arzı ve talebinin planlı yönetilmesiyle kendiliğinden ortadan kalkabileceğini söyleyen firma temsilcileri, bu ve benzeri girişimler için kamu kurumlarının koordinasyon konusunda önemli bir rol üstlenebileceğini, ancak bu konuda gerekli işbirliğinin sağlanamadığını ifade etmişlerdir. STK’lar ise her yıl sağladıkları destekler konusunda çalışmalara başladıklarını ve hijyen kitlerini salgına karşı tedbirler çerçevesinde güncelleyeceklerini belirtmişlerdir.

Raporun yazıldığı dönemde, 1 Haziran 2020 tarihi itibarıyla aşamalı normalleşmeye geçileceği duyurulmuş, bu kapsamda seyahat kısıtları ve ulaşımda seyrekletirme kurallarının esneyeceği konuşulmuş, fakat mevsimlik gezici tarım işçileri konusunda bu kuralın nasıl uygulanacağı açıklığa kavuşmamıştır. Bu du-

ruma dair araştırma hedef grubuyla yapılan takipçi görüşmelerinde, mevsimlik gezici tarım işçileriyle ilgili olarak şehirlerarası ulaşımda seyrekletirme kuralının geçerli olduğu, fakat artık sürecin başında olduğu kadar hassas takip edilmediği dile getirilmiştir. Diğer yandan, salgının nüksetmesi ya da olası görülen bir ikinci dalga durumunda tüm bu tedbirlerin tekrar uygulanmaya başlanacağı en yetkili makamlar tarafından ifade edilmiştir. Dolayısıyla hızlı araştırma kapsamında bu gündeme dair toplanan verilerin, salgın koşullarından bağımsız olarak da önem taşımakta olduğu düşünülebilir. Nitekim yukarıda ifade edildiği üzere görüşülen farklı hedef grup katılımcılarının fikir birliğinde olduğu en temel mesele, fındık hasadında çalışan mevsimlik gezici tarım işçileri, aileleri ve çocuklarıyla ilgili sorunların salgından bağımsız, fakat salgına karşı alınan tedbirler kapsamında çok daha görünür olduğudur. Bu nedenle elinizdeki bu rapor, Kalkınma Atölyesi Kooperatifi’nin fındık üretimi konusunda daha önceki yıllarda gerçekleştirdiği araştırmaların bir devamı olarak, talep edilen iyileştirmelerin gerçekleştirilmesi yönünde bir katkı olarak görülebilir.



Giriş

2019 Aralık ayından itibaren önce Çin’de baş gösteren, sonra da dünyaya yayılan ve 2020 Mart ayı itibarıyla küresel salgına dönüşen Covid-19, küresel ve yerel ölçekte ulaşım ve üretim alanlarında yavaşlamaya ve kesintilere neden olmuştur. Geride bıraktığımız 2020 Mart ve Nisan aylarında Covid-19 salgınının küresel gıda tedarik zincirini nasıl etkileyeceği konusu birçok ülkenin gündeminde üst sıralarda yer almıştır. Ülkeler arası çalışan mevsimlik göçmen tarım işçileri (Almanya-Romanya, Türkiye-Gürcistan vb.) ile ülke içinde aktif olan mevsimlik gezici tarım işçilerinin, onlara ihtiyaç duyulan bitkisel üretim alanlarına nasıl ulaşacağı, güvenlikleri, gıda tedarik zincirinin işlenmesi açısından başat bir sorun olarak tartışılmaktadır.

Türkiye’nin bitkisel üretiminin pek çok aşamasında ve bölgesinde, mevsimlik gezici tarım işçilerinin aileleriyle birlikte hareket ettiği ve istihdam edildiği bilinmektedir. Kalkınma Atölyesi Kooperatifi, kurulduğu 2004 yılından bu yana tarımsal süreçlere dair birçok araştırma gerçekleştirmiş ve kamuya açık olarak yayınlamıştır. 2019 yılında UNICEF Türkiye’nin teknik ve finansal desteğiyle Adana, Bursa, Eskişehir, Manisa, Ankara ve Konya illerinde gerçekleştirilen saha çalışmalarında mevsimlik gezici tarım işgücüne Adana ilinde yıl boyu, diğer illerde ise nisan-kasım aylarında bitkisel üretimin hemen bütün aşamalarında ihtiyaç duyulduğu saptanmıştır.¹

Kalkınma Atölyesi Kooperatifi’nin gerçekleştirdiği araştırmalar ışığında, mevsimlik gezici tarım işçilerinin toplumun en yoksul kesimlerinden birini oluşturduğu ve temel ihtiyaçlara erişim konusunda desteklenmeleri gerektiği aşikârdır. 2020 Nisan ayında Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) desteği ile tamamlanan *Koronavirüs Salgınının Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri ve Onların Çocukları ile Bitkisel*

TEDBİRLER

Mart 2020



25 Mart



COVID-19 Mücadele
Kapsamında
Alınan Önlemler



Tüm Valiliklerde İl İdare
Kurullarının Ardından
Pandemi Kurulları
Toplanmasına Yönelik
Karar

28 Mart



Giresun Valiliği
Tarım ve Hayvancılıkta
Kovid-19 Tedbirleri Toplantısı
Tarımsal Üretimin
Sürdürülebilmesi için alınan tedbirler

03 Nisan



Şehir Giriş/Çıkış Tedbirleri ve
Yaş Sınırlaması Kararı
Koronavirüs Tedbirleri /
Mevsimlik Tarım İşçileri



Sokağa Çıkma Yasağı Bulunan
18 - 20 Yaş Arasındaki
Gençlerle İlgili İstisnalar



Giresun Valiliği
İl Umumi Hıfzısıhha Meclisi



15 Nisan

Sakarya Valiliği

Mevsimlik Tarım İşçileri
Kordinasyon Kurulu
Mevsimlik Tarım İşçileri
Kordinasyon Kurulu
Toplantısı

18 Nisan



Samsun Valiliği

İl Umumi Hıfzısıhha Meclisi
Mevsimlik Tarım İşçileri

MTİ'nin sokağa
çıkma yasağından
muaf tutulması

Ordu Valiliği
İl Hıfzısıhha Kurulu
Trabzon Valiliği
İl Hıfzısıhha Kurulu

**Sakarya-Karasu
Kaymakamlığı**
İlçe Umumi Hıfzısıhha Kurulu

Sakarya Valiliği
İl Hıfzısıhha Kurulu



28 Nisan



31 ilde 30 Nisan-03 Mayıs
Tarihlerinde Uygulanacak
Sokağa Çıkma Kısıtlaması



Mayıs 2020



Sokağa Çıkma
Yasağı ile İlgili Genelge



07 Mayıs



81 İl Valiliğine Şehir Giriş - Çıkış
Tedbirleri Konulu Yeni Bir Genelge



81 İl Valiliğine Çay Üreticileri /
Müstahsillerinin Seyahat Belgesi
Konulu Genelge Gönderildi



12 Mayıs



81 İl Valiliğine Yaz Mevsimi
Trafik Tedbirleri Genelgesi



17 Mayıs



Samsun Valiliği
İl Umumi Hıfzısıhha Meclisi
Tarım İşçisi Hareketliliği



19 Mayıs

81 İl Valiliğine Şehir
Giriş-Çıkış Tedbirleri Genelgesi

81 ilde 22.05.2020 Saat 24.00 ile
26.05.2020 Saat 24.00 Arasında
Uygulanacak Sokağa Çıkma
Kısıtlaması



20 Mayıs



Ramazan Bayramı'nda
Alınacak Trafik Tedbirleri



22 Mayıs

Sakarya Valiliği
İl Hıfzısıhha Kurulu
Mevsimlik Tarım İşçileri

*Üretime Olası Etkisi Araştırması*² da göstermektedir ki, Covid-19 salgınının en fazla etkilediği gruplardan biri yine mevsimlik gezici tarım işçileridir.

Covid-19 salgınıyla mücadele konusunda alınan tedbir kararları ve uygulamaları, tarımsal üretime katılmak üzere halihazırda güney illerinden kuzey illerine doğru göçe başlamış mevsimlik gezici tarım işçileri ve onların çocuklarını ulaşım, yaşam ve çalışma şartları gibi pek çok konuda olumsuz etkilemektedir. Özellikle iller arası seyahat kısıtlamalarından belirli koşullarla muaf tutulan mevsimlik gezici tarım işçilerinin coğrafi hareketliliği, aynı zamanda salgına karşı alınan tedbirler açısından da bir gündem oluşturmaktadır. Türkiye'nin 2020 Haziran ayı itibarıyla aşamalı olarak normalleşme sürecine girmesi, yoğunlukla nisan-mayıs aylarında uygulanan tedbir kararlarının tamamen gündemden kalkması anlamına gelmemektedir. Normalleşme sürecinde salgının yayılma hızının artma olasılığına karşın ya da olası bir ikinci dalga durumunda tedbirlerin tekrar uygulamaya konulacağı da yetkili makamlarca belirtilmiştir.

Bu araştırma 2020 Nisan ve Mayıs aylarında yaşananlar ışığında, aşamalı normalleşmeye geçildikten sonra Covid-19 salgınıyla mücadele konusunda alınan tedbir kararları ve uygulamalarının 2020 Temmuz ayında fındık hasadına doğru yaşanacak işgücü hareketliliğine etkilerini anlamayı amaçlamaktadır. Kalkınma Atölyesi Kooperatifi'nin Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Ofisi için 2019 Ekim ayında gerçekleştirdiği bir değerlendirme çalışması kapsamında yerel kurum kayıtlarından elde ettiği verilere göre Ordu, Sakarya ve Düzce illerine yaklaşık 40-50 bin mevsimlik gezici tarım işçisinin fındık hasadına katılmak üzere göç ettiği bilinmektedir. Ağırlıklı olarak Giresun ili-

ne fındık hasadına gelen mevsimlik gezici tarım işçileri ve göçmen işçiler (Gürcü) ile Samsun, Trabzon ve Zonguldak illerine gelen mevsimlik gezici tarım işçilerinin de he-saba katılmasıyla, normal şartlar altında tahmini olarak 80-90 bin kişinin bölge dışından fındık hasadına katıldığı söylenebilir. Bunların kaçının işçi olarak istihdam edildiği bilinmemektedir. Diğer yandan, alınan tedbir kararları nedeniyle bu sene Gürcistan'dan göçmen işçi gelemeyeceği göz önüne alınırsa araştırmanın, özgün bir durumun fındık üretimine etkisini anlamak açısından önemli olacağı söylenebilir.

Hızlı araştırma, fındık hasadı özelinde Covid-19 salgınının mevsimlik gezici tarım işçilerinin ve onların çocuklarının hasat sürecine katılım, yolculuk, yaşama ve çalışma koşulları, ücretler gibi bağlamlar çerçevesinde mevcut duruma dair bulguların analizini ve söz konusu sorunlara ilişkin geliştirilen önerileri kapsamaktadır.

Araştırmanın Amacı

Koronavirüs Salgınının Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri ve Onların Çocuklarının Fındık Hasadına Katılımına Olası Etkileri ve Önlemler Araştırması'nın temel amacı; küresel düzeyde hissedilen Covid-19 salgını kapsamında toplumsal yapı içerisinde en kırılgan ve görünmez topluluklardan biri olan mevsimlik gezici tarım işçileri ve çocuklarının mevcut salgın karşısında maruz kaldıkları/kalabilecekleri olası riskleri ortaya koymak, mevsimlik göç süreçlerini nasıl etkileyeceğini belirlemek ve özellikle 2020 Ağustos ayında fındık hasadına katılacak mevsimlik gezici tarım işçileri üzerinden bu risklerin en aza indirilebilmesi için yerel, bölgesel ve ulusal öneriler geliştirilmesine katkı sağlamaktır. Ayrıca bu amaç kapsamında fındık hasadında yaşanabilecek işgücü kayıpları, bu olgunun

gündelik yaşama ve hasada olası etkileri de değerlendirilmiştir.

Bu bağlamda araştırma amaçları şu şekilde özetlenebilir;

- Kalkınma Atölyesi veritabanında yer alan yaklaşık 300 tarım aracısı³ içinde fındık hasadına işçi götüren 50 tarım aracısı-yla görüşme yapılarak salgın kapsamında mevsimlik gezici tarım işçilerinin mevcut durumunu, salgından nasıl etkilendiklerini, buna karşı kendilerinin aldıkları ve onlar için alınan önlemleri, salgınla ilgili farkındalık düzeylerini ortaya koymak.
- Salgın durumunun mevsimlik gezici tarım işçiliği kapsamında, fındık hasadında çok-cuk işçiliğine olan etkisini belirlemek.
- Salgın durumunun mevsimlik gezici tarım işçilerinin çalışma koşulları ve işçi sağlığı ve iş güvenliği açısından analizini yapmak.
- Mevsimlik gezici tarım işçilerinin fındık hasadı için olası göç kentlerini, göç yollarını ortaya koymak.
- Mevsimlik gezici tarım işçilerinin yoğunlaştığı alanlarda salgın özelinde temel ihtiyaçları belirlemek.
- Mevcut durumda fındık bahçe sahipleri, firmalar, meslek örgütleri, sivil toplum kuruluşları ve ilgili kamu kuruluşlarının aldığı ve almayı planladığı önlemleri ortaya koymak.
- Fındık bahçe sahibi-tarım aracısı-tarım işçisi ve ilgili kamu kurumları arasında acil durumlar çerçevesinde iletişim ve eylem alanlarını (sağlık, gıda, temizlik malzemeleri, ulaşım vb.) belirlemek.
- İşgücü hareketliliğine bağlı olarak fındık hasadının nasıl etkileneceğini belirlemek ve buna yönelik öneriler geliştirmek.

Araştırma Yöntemi ve Örneklemi

Araştırma farklı yönetsel araçlara dayanan ve farklı hedef grupları kapsayan altı temel aşamada gerçekleştirilmiştir.

1 Masaüstü taraması (Desk review): Türkiye’de ve dünyada salgının tarımsal üretime etkileri konusundaki haber ve tartışmaların, Türkiye’de bu kapsamda alınan önlemlerin ve bu önlemlerin işlerliklerinin takip edilmesiyle gerçekleştirilen süreç analizi sonucu edinilen verilerin derlenerek, araştırmanın genel çerçevesinin şekillendirilmesinde kullanılması.

2 Anahtar aktör/kurum platformu: Kalkınma Atölyesi Kooperatifi’nin bugüne kadar gerçekleştirdiği çalışmalarda kurduğu ilişkiler üzerinden farklı aktör ve kurum temsilcilerinden oluşan 95 kişilik bir WhatsApp grubu oluşturulmuştur. Bu iletişim platformu araştırma konusunda yaşanan gelişmelere, farklı yerlerde alınan önlemlerin işlerliğine ve ortaya çıkan sorunlara dair önemli ve anlık bir bilgi akışı sağlamaktadır. Farklı çalışmalara ve aktörler arası anlık bilgi akışına yarayan bu platform, araştırma sürecine kolaylaştırıcı bir katkıda bulunmuştur. Söz konusu iletişim platformu üzerinden edinilen bilgiler, araştırmaya katkı sağlayacak şekilde değerlendirilmiştir.

3 Tarım araçları anketi: Araştırma kapsamında anket uygulaması (Ek 1) gerçekleştirilen tarım araçları, Kalkınma Atölyesi Kooperatifi’nin daha önceki araştırmaları sırasında, mevsimlik tarım işçileriyle ilgili faaliyet gösteren kurumların katkısı ile oluşturulan 300 kişilik tarım aracısı veritabanı içerisinde, fındık hasadına işçi götüren 87 tarım aracısı arasından rastgele

seçilen 50 tarım aracısını ifade etmektedir. Fındık hasadında çalışan bu araçlarla görüşmeler gerçekleştirilirken, ağırlıklı olarak araştırma kapsamına giren illere işçi götürdüğü bilinen araçların aranmasına özen gösterilmiştir. Bu çerçevede görüşülen tarım araçlarının 31'i Diyarbakır, 12'si Şanlıurfa, 3'ü Mardin, 2'si Batman ve geriye kalanlar da Adana ve Şırnak illerinde ikamet etmektedir. Bu tarım araçlarından 3'ü bu yıl fındık hasadına katılmayacağını belirtmiş, fakat kendileriyle geçmiş yıllardaki deneyimlerine dair görüşülmüştür.

4 Fındık bahçe sahibi anketi: İkinci hedef grup olan fındık bahçe sahipleriyle, telefon anketi (Ek 2) görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Bu hedef grubun belirlenmesinde 2019 yılı Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verileri dikkate alınarak en çok fındık üretilen beş ilde bu üretime en yüksek katkıyı sunan ikişer ilçe seçilmiştir. Tablo 1'de yer alan ilçelere göre, belirtilen bahçe büyüklüklerine uygun olacak şekilde Ferrero Fındık firmasının veritabanından anonim olarak seçilen 450 fındık bahçe sahibinin iletişim bilgileri alınmıştır (Tablo 1).



Tablo 1

Fındık bahçe büyüklüğüne göre ilçe bazında iletişim bilgisi talep edilen üretici sayıları

Ordu>	Ünye	15	15	15	Fatsa	15	15	15	90
Samsun>	Çarşamba	15	15	15	Terme	15	15	15	90
Sakarya>	Karasu	15	15	15	Kocaali	15	15	15	90
Giresun>	Tirebolu	15	15	15	Bulancak	15	15	15	90
Düzce>	Akçakoca	15	15	15	Merkez	15	15	15	90

10-25 dekar

26-50 dekar

51 dekar ve üzeri



İletişim bilgileri alınan bahçe sahiplerinin genel özelliği fındık hasadı sürecinde mevsimlik gezici işçi çalıştırmalarıdır. İl/ilçe ve fındık bahçe büyüklükleri baz alınarak saptanan fındık bahçe sahiplerinden 102'si aranmış ve görüşmeyi kabul eden 50'si ile 26-30 Mayıs 2020 tarihleri arasında telefon görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Görüşülen bahçe sahipleri, 450 kişilik bahçe sahibi listesinden bahçe büyüklüklerine dikkat edilerek rastgele seçilmiştir, ancak, araştırmanın temel amacı nedeniyle seçilen ilçelerde görüşmeler daha çok 50 dekar ve üzerine odaklanmıştır (Tablo 2).



Fındık bahçe sahiplerinden 102'si aranmış ve görüşmeyi kabul eden 50'si ile 26-30 Mayıs 2020 tarihleri arasında telefon görüşmesi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 2

Fındık bahçesi büyüklüğüne göre il bazında görüşme yapılan bahçe sahipleri sayısı

İlçe	10-25 dekar	26-50 dekar	51-74 dekar	75-99 dekar	100 dekar ve üzeri	Toplam
Ordu	5	3	3	1	5	17
Giresun	0	2	1	2	2	7
Samsun	1	4	2	2	2	11
Düzce	1	2	1	1	1	6
Sakarya	0	3	2	1	3	9
Toplam	7	14	9	7	13	50

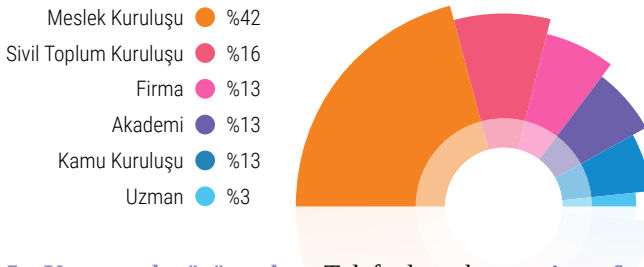
Tablo 3

Kurumsal görüşmelerin illere göre dağılımı (sayı)

Kamu Kurumu	1	0	0	0	2	1	0	4
Meslek Kuruluşu	0	1	2	0	3	2	5	13
Firma	0	1	2	0	0	1	0	4
Akademi	1	1	0	0	1	0	1	4
Sivil Toplum Kuruluşu	1	0	0	3	1	0	0	5
Uzman	0	0	1	0	0	0	0	1
Toplam	3	3	5	3	7	4	6	31
	Ankara	Düzce	Giresun	İstanbul	Ordu	Sakarya	Samsun	

Grafik 1

Kurumsal görüşmelerin illere göre dağılımı (yüzde)



5. Kurumsal görüşmeler: Telefonla anket gerçekleştirilen bu iki temel topluluğa ek olarak araştırmanın odaklandığı beş ilde ulaşılabilen kamu kurumları, çiftçi/üretici birlikleri, sivil toplum kuruluşları, özel sektör firmaları, Ziraat Odaları ve meslek örgütleri gibi kimi kurumlardan 31 kurum çalışanıyla derinlemesine (Ek 3,4,5) görüşmeler yapılmış, Covid-19 salgınına karşı alınan tedbirlerin ve uygulamaların, bulundukları il ve ilçelerde fındık hasadına olası etkileri çerçevesinde görüş ve beklentileri sorulmuştur (Tablo 3, Grafik 1).

31 kurum çalışanıyla derinlemesine görüşmeler yapılmış, Covid-19 salgınına karşı alınan tedbirlerin ve uygulamaların, bulundukları il ve ilçelerde fındık hasadına olası etkileri çerçevesinde görüş ve beklentileri sorulmuştur.

6. Fındık bahçe sahipleriyle derinlemesine görüşmeler: Fındık hasadında mevsimlik gezici tarım işçilerini tarım araçları vasıtasıyla veya doğrudan istihdam eden çeşitli ölçekte üç fındık bahçe sahibiyle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

Hızlı araştırma, salgın sürecinin getirdiği zorunlu koşullar nedeniyle ve 10 Mayıs-8 Haziran 2020 tarihleri arasındaki kısa zaman aralığından dolayı telefonla gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Koronavirüs Salgınının Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri ve Onların Çocuklarının Fındık Hasadına Katılımına Olası Etkisi ve Önlemler Hızlı Araştırma çalışması, adından da anlaşılacağı gibi, Covid-19 salgını sürecinde 10 Mayıs ile 8 Haziran 2020 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Söz konusu dönem, salgının etkilerinin yüksek olduğu ve kriz tedbirlerinin uygulandığı süreyi kapsamaktadır. Bundan dolayı hızlı araştırma çeşitli kısıtlılıklara sahiptir. Araştırma esnasında seyahat yasaklarının devam ediyor olması, saha araştırmasının telefon görüşmeleri yöntemiyle gerçekleştirilmesini zorunlu kılmıştır. Mevcut tarım araçları ve fındık bahçe sahipleri veritabanları, araştırma hedef grubunun belirlenmesinde kullanılmıştır. Bu durum, hedef grubun belirlenmesini sınırlandırmıştır. Yüz yüze görüşmenin olmaması, çevirim-ici görüşmenin hedef grup üzerinde güven sağlamada zorluklar yarattığı bilinmektedir. Bu nedenle hedef gruptan alınan veriler, bu sınırlılıklar göz önünde tutularak değerlendirilmelidir.

Bunlar dışında araştırmanın diğer bir sınırlılığı ise, salgın sürecinin halihazırda devam etmesi nedeniyle tedbirlerin sık sık değişmesi ve normalleşme sürecine dair adımların atılıyor olmasıdır. Salgının yönetilmesinde hızla alınan kararlar araştırmanın gidişatını da etkileyebilmektedir. Bu nedenle raporda yer verilen bulgu, değerlendirme ve öneriler bu durum dikkate alınarak okunmalıdır.



1 www.ka.org.tr/dosyalar/file/Yayinlar/Raporlar/TURKCE/07/SOSYO-EKONOM%C4%B0K%20TR.pdf

2 www.ka.org.tr/dosyalar/file/Yayinlar/Raporlar/TURKCE/Virus%20mu%20yoksulluk%20mu.pdf

3 **Tarım aracı:** Tarım aracı, tarım mevsiminin ya da hasat döneminin başladığı zamanlarda, işgücüne ihtiyaç duyan tarım işverenine işgücü, iş arayan tarım işçisine de iş bulmada aracılık eden gerçek veya tüzel kişidir. Tarım aracı genellikle “elci” veya “dayıbaşı” olarak adlandırılmaktadır. Mevsimlik tarımsal üretim süreçlerinde işveren ile işçiyi bir araya getiren, bunun karşılığında komisyon alan, iş süresince işçilerin başta çalışma olmak üzere günlük yaşamsal koşullarının temini ve ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli roller üstlenen kişilerdir. Tarım araçları, işin gerçekleştiği alanda (tarla, bahçe, arazi) işçilerin çalışmalarını takip, kontrol ve düzenleme görevini, bazı durumlarda kendileri adına çalışan çavuşlara bırakırlar. Tarım araçlarının resmi olarak çalışabilmesi için, herhangi bir ilin İş Kurumu İl Müdürlüğü’ne başvuru yaparak çalışma izni belgesi almaları gerekmektedir.

1



Dünyada Covid-19 Salgını Sürecinde Tarımsal Üretimde Yaşananlar ve Fındık Üretimi

Küresel bir salgına dönüşmesiyle birlikte Covid-19 “normal” olan her şeyin akışını değiştirmiş, hemen hemen her alanda hem üretim hem de tüketim “normalleri” bir süreliğine sekteye uğramıştır. Uluslararası Gıda Örgütü’nün (FAO) deyişiyle “*Gıda tedarik zinciri üreticiler, tüketiciler, tarım ve balıkçılık girdileri, işleme ve depolama, nakliye ve pazarlama gibi birçok faktörü içeren karmaşık bir ağıdır*”.¹ Tarım-gıda ilişkileri, bu bağlamda tedarik zinciri ve daha da özelde bu zincirin neredeyse ilk halkası olan tarım işçileri, Covid-19’un yol açtığı durumdan ve akabinde alınan önlemlerden yoğun olarak etkilenmiştir. Emek ve ürünlerin serbest dolaşımını etkileyen tedbirler, sosyal mesafe uygulamaları, “**evde kal**” çağrıları ya da kimi ülkelerde zorunlu tutulan karantina süreçleri işyerlerini ve işleri “toprak” olan çiftçileri ve işçileri zor durumda bırakmıştır. Buna eşlik eden küresel arz ve talep ilişkisinde yaşanan kesintiler de tarım-gıda sektöründe yaşanan ekonomik krizi derinleştirmiştir.

Durum böyle olunca Avrupa Birliği’nden Latin Amerika’ya, Asya ülkelerinden Uzakdoğu’ya hemen her ülke tarım-gıda sektörünü salgının olumsuz etkilerinden korumak, tedarik zincirinde yaşanan kesintileri en aza indirmek ve gıda güvenliğini sağlamak için üretimden işlemeye kadar birçok tarımsal işkolunda tedbirler almış ve finansal destekler açıklamıştır. Bunlar genellikle tarımsal işletme ve çiftçilere doğrudan destekler şeklinde gerçekleşen “kurtarma” ve “teselli” paketleridir. Salgın sürecinde gıda üretimi, tarımsal şirketler, büyük-küçük üreticiler, paketleme ve işleme tesislerine yönelik endişelerin ardından “*kim çalışıyor bu tarlalarda?*” sorusu belki de daha önce olmadığı kadar net bir şekilde gündeme gelmiştir. Bu sorunun etrafında dönen tartışmayı ise tarımsal işgücünün çalışma ve yaşam koşulları takip etmiştir. Hem FAO² hem de ILO³ gibi uluslararası kuruluşlarca “en

kırılgan ve savunmasız işgücü” olarak tarif edilen mevsimlik göçmen tarım işçileri, yani sorudaki bahçelerde, tarlalarda çalışanlar, bu desteklerden yeteri kadar istifade edememişlerdir. Çünkü kayıtlı çalışma, göçmen işçilik durumunda ise “vatandaşlık” bağı veya çalışma izni, sosyal güvenlik numarası gibi uygulamalar bu sosyal desteklerin ilk şartları olarak gösterilmiştir⁴.

Hangi üründe ve hangi coğrafyada çalışırlarsa çalışsınlar mevsimlik gezici tarım işçileri ve göçmen işçiler, salgın süresince ilk etapta yukarıda bahsedilen karmaşık gıda tedarik zincirinin ilk halkası olarak gündeme gelmiştir. Bu gündeme gelişin altında yatan temel neden ise, özellikle gelişmiş ülkelerin tarımsal üretimde işgücü bağlamında başka ülkelere bağımlı olmalarıdır. Covid-19 kapsamında alınan, ulusal ve uluslararası alanda getirilen seyahat kısıtlamaları bu işgücünün hareketliliğini ve bu hareketliliğe bağlı olarak özellikle hasat işlerini kısmen sekteye uğratmıştır. Bu da Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Almanya, Fransa, İngiltere gibi ülkelerin işgücü açığını kapatmaya dönük önlemler almasına neden olmuştur. Bu ülkeler bir taraftan tarımsal üretimin aksamaması için finansal destekler oluştururken, diğer taraftan da özellikle mevsimlik göçmen tarım işçilerinin her zaman olduğu gibi ülkelerine seyahat edebilmeleri için çaba sarf etmişlerdir.

Avrupa Birliği Komisyonu Mart 2020 sonunda yayınladığı bir bildiride “Mevsimlik işçiler, özellikle mevcut sezonda hasat, dikim ve bakım işleri açısından tarım sektörü için kritik öneme sahiptir”⁴ uyarısında bulunarak bu işçilerin Avrupa Birliği (AB) sınırları içinde kolay ve güvenli dolaşmalarını sağlamak için üye ülkeleri işbirliği yapmaya çağırmıştır. AB ülkeleri bir taraftan işgücü açığını kapatmak için mevsimlik göçmen tarım işçilerinin ülkelerine ulaşımı için özel çaba sarf ederken,



diğer taraftan ulusal işgücü kaynaklarını da harekete geçirmek için bir dizi çalışmalar yapmıştır.

Bunların başında İngiltere tarafından başlatılan “Feed the Nation” (Ülkeni Besle)⁶ ve “Pick for Britain” (Britanya için Topla)⁷ gelmektedir. Bu kampanyalar ile, Covid-19 nedeniyle geçici olarak işsiz kalan, ya da yeteri kadar sosyal destek alamayarak geçim güçlüğü çeken insanlar, mevsimlik ve geçici olarak tarımsal işlerde çalışmaya özendirilmiştir. Benzer bir kampanya Fransa tarafından da “Fransa Büyük Tarım Ordusu” (Grande Armée de l’agriculture) adıyla gerçekleştirilmiştir⁸. ABD ve Kanada çok uzun zamandır tarımsal işgücü ihtiyacı için Orta Amerika ve Karayip ülkelerinden gelen işçilere bağımlıdır. Her iki ülke de belgesiz ve izinsiz çalışan göçmenler bir yana, bu alanı çeşitli göçmen işçi programları ile düzenlemektedir. AB ülkelerinin yaşadığı benzer işgücü sıkıntısı bu ülkelerde de hissedilmiştir. ABD H2-A vizesi

ile kabul ettiği işçilerin vize başvuru ve sürelerinde çeşitli bürokratik aşamaları kaldırarak işçi akışının kesintiye uğramadan devam etmesini sağlamıştır.⁹ Ancak, dünyanın birçok bölgesinde salgına yönelik normalleşme eğilimine rağmen özellikle mevsimlik göçmen tarım işçisine bağımlı olan ülkelerde işgücü sorunu halen devam etmektedir.

İşgücü kadar önemli bir diğerk sorun ise mevsimlik tarım işçilerinin salgın zamanında çalışma ve yaşam koşullarıdır. Sosyal mesafe, kişisel hijyen, ortak alanlarda sanitasyon ve dezenfeksiyon ile maske gibi kişisel koruyucu ekipman salgınla gündeme gelen önemli tedbirlerdir. Türkiye’de olduğu gibi birçok ülkede de mevsimlik gezici tarım işçilerinin çalışma ve yaşam koşulları yetersizdir^{10,11,12,13}. Bu yetersizlikler salgınla birlikte daha çok gündeme gelmiş ve kamuoyuna yansımıştır. Bu çerçevede dünyada, Türkiye’den sonra fındık üretiminde ön sıralarda gelen İtalya ve ABD’nin mevsimlik tarım işçilerine yönelik aldığı tedbirler incelenmiştir. 2018 yılı istatistiklerine göre fındık üretimi bağlamında ilk beş ülke arasında yer alan Gürcistan ve Azerbaycan’da mevsimlik tarım işçilerine ve özel olarak da fındık hasadında çalışan işçilere yönelik herhangi bir belge/bilgiye ulaşılamamıştır.

2018 yılı verilerine göre fındık üretiminde Türkiye’den sonra ikinci sırada İtalya gelmektedir. Piedmont, Lazio, Campania ve Sicilya İtalya’nın önemli fındık üretim bölgeleridir.¹⁴ Kıta Avrupa’sında Mart 2020’den itibaren İtalya salgının merkezi konumuna gelmiştir. Tarım ve gıda sektörüne yönelik olarak İtalyan hükümeti ilk etapta 100 milyon Euro’luk bir ekonomik destek paketi açıklayarak tarımsal işlerde sürekliliği sağlamaya çalışmıştır.¹⁵ Salgın ile birlikte İtalya yukarıda bahsedilen işgücü sıkıntısını derinden hissetmiştir. Her yıl yaklaşık 300 bin¹⁶ mevsimlik göçmen tarım

işçisini, özellikle Doğu Avrupa, Balkanlar ve Kuzey Afrika ülkelerinden kabul eden İtalya sınırların kapatılması ve küresel ölçekte etkili olan seyahat kısıtlamalarından dolayı henüz istenilen düzeyde işgücüne ulaşamamıştır. Bu sorunun aşılması amacıyla işsiz kalan İtalyan vatandaşlarını da tarımsal işlere çekmeye çalışan İtalyan hükümeti 13 Mayıs 2020 tarihinde ülkede yasadışı/kaçak olarak bulunan göçmenler için altı ay süreyle oturma ve çalışma izni vermiştir. Ülkede bulunan 600 bine yakın göçmenin yaklaşık 200 bininin tarım sektöründe çalıştığı düşünülmektedir.¹⁷ İşçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili 14 Mayıs 2020 tarihinde İtalyan hükümetinin ilgili taraflarla işbirliği içinde hazırladığı tedbirler tarımsal işler ve işletmeler için de temel teşkil etmektedir. Buna göre en az bir metrelik sosyal mesafe kuralına uyulması, bu kuralın uygulanamayacağı durumlarda açık alanda çalışma sırasında kişisel koruyucu ekipman kullanımının zorunlu olması, elle kullanılan alet, ekipman ve makinelerin temizliği ve dezenfeksiyonun periyodik olarak yapılması, işçilerin el temizliğini düzenli olarak sağlayacakları el yıkama istasyonlarının kurulması, kişisel temizlik için su, deterjan ve hidroalkolik jel temin edilmesi, işçiler arasında düzenli ateş ölçümü yapılması, işçi servislerinde yüzde 50 kapasite kuralına uyulması ve taşıma sırasında maske kullanımının zorunlu olması önemli önlemler olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁸ Daha önce hem AB üyesi ülkelerden hem de tarım işçilerinin



İtalyan hükümeti 13 Mayıs 2020’de ülkede yasadışı/kaçak olarak bulunan göçmenler için altı ay süreyle oturma ve çalışma izni vermiştir.



yoğun olarak geldiği Balkan ve Kuzey Afrika'dan gelen işçiler için uygulanan 14 günlük karantina ise normalleşme süreci ile birlikte kaldırılmıştır.¹⁹ Buna ek olarak fındık üretiminin de önemli merkezlerinden biri olan Piedmont Bölgesi, bölgeye gelen mevsimlik işçilere yönelik istismar ve emek sömürsünü engellemek, enformel çalışmanın önüne geçmek ve işçiler için insani çalışma koşullarını sağlamak amacıyla bir program başlatmıştır. Program kapsamında özellikle bölge içinde işgücü hareketliliğini kısıtlayarak Covid-19'un yayılmasını engellemek ve asgari sağlık koşullarını yaratmak amacıyla işçilerin çalıştıkları yerde konaklayabilecekleri mobil/modüler konutların temin edilmesi yer almaktadır.²⁰ Son olarak İtalya özelinde fındık üretimine yönelik farklı bir tedbir veya program henüz görülmemektedir.

2018 yılı verilerine göre ABD dünyada beşinci büyük fındık üreticisidir. ABD'deki üretimin yüzde 90'dan fazlasının gerçekleştirildiği Oregon eyaleti deyim yerindeyse ABD'nin Karadeniz Bölgesi'ne karşılık gelmektedir. Bu üretimin yüzde 80'i ihraç edilmektedir.²¹ Türkiye'den farklı olarak Oregon fındığı çoğunlukla makine kullanılarak toplanmakta ve bu da 2018 yılı verileriyle yaklaşık 280 bin dekarlık fındık bahçelerinde işgücü ihtiyacını oldukça azaltmaktadır.²² Dolayısıyla Covid-19 etkisiyle ABD'de yaşanan göçmen tarım işçisi

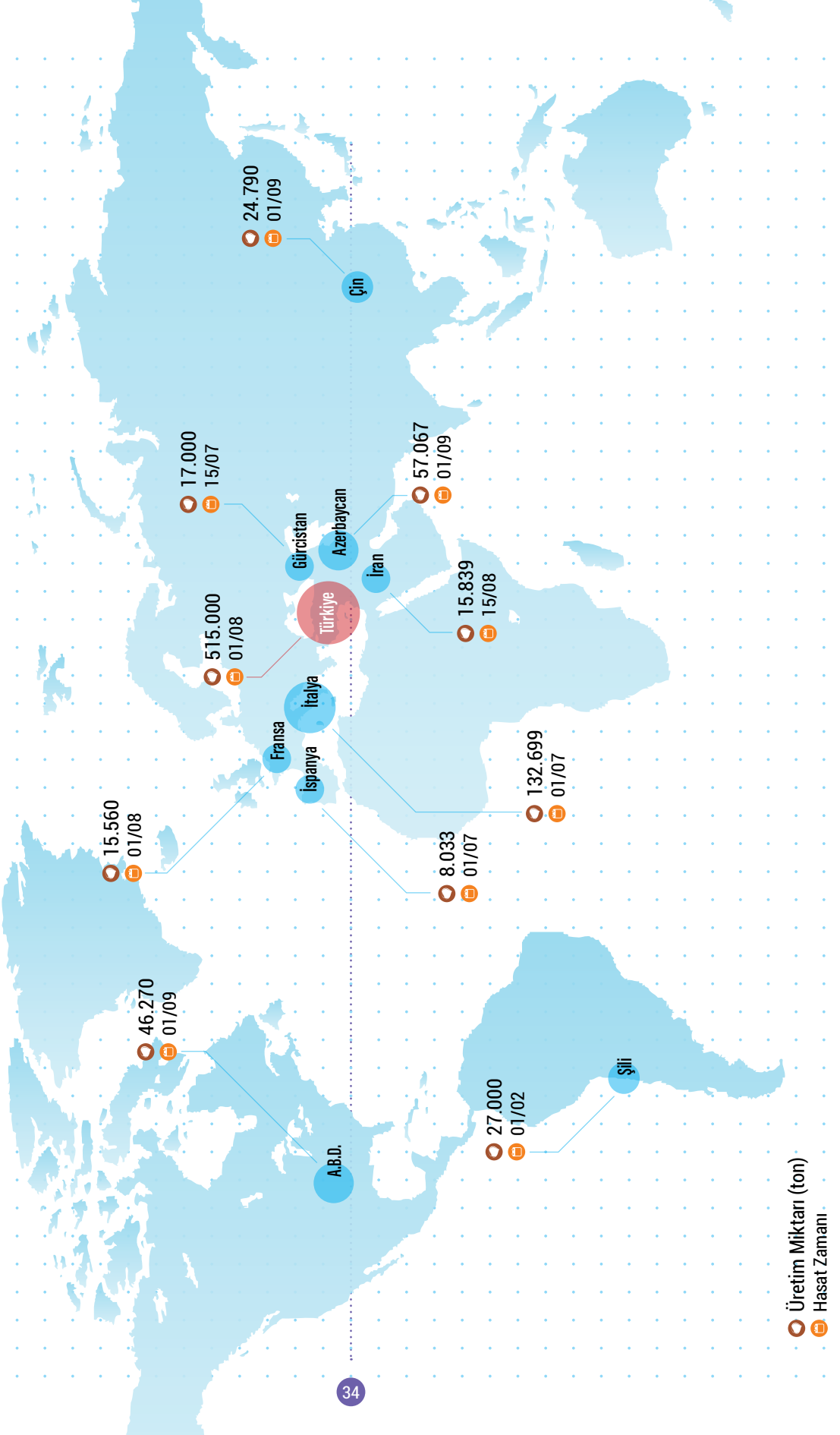


Türkiye'den farklı olarak Oregon fındığı çoğunlukla makine kullanılarak toplanmakta ve bu da 2018 yılı verileriyle yaklaşık 280 bin dekarlık fındık bahçelerinde işgücü ihtiyacını oldukça azaltmaktadır.

açığı fındık bahçe sahiplerini ve işletmelerini fazla etkilemeyecektir. Bununla birlikte Oregon eyaleti yakın zamanda fındık bahçeleri de dahil olmak üzere bölgede çalışacak veya çalışan tarım işçileri ve mevsimlik göçmen işçiler için genel bir işçi sağlığı ve iş güvenliği rehberi yayınlamıştır.²³ Rehber İtalya örneğinde olduğu gibi sosyal mesafe kuralları, maske kullanımı ve maske kullanımının zorunlu olduğu haller, kişisel hijyen ve el yıkama, hem işçi hem de işverenlerin Covid-19 salgını sürecinde sorumlulukları, sağlık ve tedavi olanakları gibi birçok konuyu kapsamaktadır. Diğer taraftan Oregon valiliği Covid-19'un tarımsal işletmeler ve tarım işçileri arasında yayılmasını engellemek amacıyla 30 milyon ABD dolarlık bir destek paketi açıklamıştır.²⁴ Açıklanan paket kapsamında işçilere ve çiftçilere 1 milyon maske ve yaklaşık 18 bin litre el dezenfektanı dağıtılacaktır. Oluşturulan destek paketi karantinaya alınan işçilere, çalışmadıkları günler için ücret ödenmesi amacıyla oluşturulan bir yardım fonunu da içermektedir. Destek kapsamında tarımsal işletmelerde işçiler için salgına yönelik kapasite geliştirme eğitimleri yer almaktadır. Desteğin önemli bir miktarı ise ABD'de göçmen işçiler açısından önemli bir sorun olan ve Covid-19 salgını kapsamında özellikle hijyen koşulları ve sosyal mesafeye elverişli olmama çerçevesinde gündeme gelen konaklama alanlarının iyileştirilmesine ayrılmıştır. Bu kapsamda tarımsal işletme ve çiftçilerin işçilerine sağladıkları konutların ve işçilerin kaldıkları otel ve yatakhanelerin Oregon İş Sağlığı ve Güvenliği İdaresi (OR-OSHA) geçici tedbirlerini karşılaması ve sosyal mesafe kurallarına uygun hale getirilmesi sağlanacaktır.

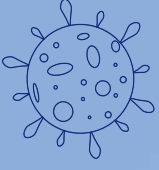
Harita 1

Dünyada başlıca fındık üretimi yapan ülkeler ve hasat tarihleri





- 1 www.fao.org/2019-ncov/q-and-a/impact-on-food-and-agriculture/en/, ilk erişim 3 Haziran 2020
- 2 FAO, Social protection and COVID-19 response in rural areas, 8 Nisan 2020, <http://www.fao.org/3/ca8561en/CA8561EN.pdf>
- 3 ILO, COVID-19 and the impact on agriculture and food security, 17 Nisan 2020, www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_dialogue/---sector/documents/briefingnote/wcms_742023.pdf
- 4 theconversation.com/canadas-emergency-response-benefit-does-nothing-for-migrant-workers-136358, ilk erişim 10 Mayıs 2020
- 5 ec.europa.eu/info/news/coronavirus-seasonal-workers-included-new-guidelines-ensure-free-movement-critical-workers-2020-marzo-30_en, ilk erişim 2 Nisan 2020
- 6 www.concordiavolunteers.org.uk/feed-the-nation, ilk erişim 19 Nisan 2020.
- 7 pickforbritain.org.uk/, ilk erişim 20 Mayıs, 2020
- 8 www.rfi.fr/en/france/20200325-coronavirus-covid19-food-agriculture-france, ilk erişim 27 Mart 2020.
- 9 www.natlawreview.com/article/dhs-temporarily-amends-certain-h-2a-visa-requirements-during-covid-19-national, ilk erişim 22 Nisan 2020
- 10 www.etuc.org/sites/default/files/publication/file/2020-05/Covid-19%20Briefing%20Seasonal%20Workers%20Final_updated%2029%20May%202020.pdf, ilk erişim 3 Haziran 2020
- 11 www.etuc.org/sites/default/files/publication/file/2020-05/Covid-19%20Briefing%20Seasonal%20Workers%20Final_updated%2029%20May%202020.pdf, ilk erişim 3 Haziran 2020
- 12 agronotizie.imagelinenetwork.com/agricoltura-economia-politica/2020/03/18/decreto-cura-italia-misure-per-l-agricoltura-anti-coronavirus/66233, ilk erişim 5 Haziran 2020
- 13 agronotizie.imagelinenetwork.com/agricoltura-economia-politica/2020/03/19/coronavirus-la-risposta-degli-agricoltori-continuiamo-a-lavore/66221, ilk erişim 6 Haziran 2020
- 14 www.researchgate.net/publication/338344794_Assessing_the_Resilience_and_Sustainability_of_a_Hazelnut_Farming_System_in_Central_Italy_with_a_Participatory_Approach, ilk erişim 6 Haziran 2020
- 15 agronotizie.imagelinenetwork.com/agricoltura-economia-politica/2020/03/18/decreto-cura-italia-misure-per-l-agricoltura-anti-coronavirus/66233, ilk erişim 5 Haziran 2020
- 16 agronotizie.imagelinenetwork.com/agricoltura-economia-politica/2020/03/19/coronavirus-la-risposta-degli-agricoltori-continuiamo-a-lavore/66221, ilk erişim 6 Haziran 2020
- 17 www.thenewhumanitarian.org/feature/2020/05/25/Italy-coronavirus-migrant-labour, ilk erişim 20 Mayıs 2020
- 18 www.thenewhumanitarian.org/feature/2020/05/25/Italy-coronavirus-migrant-labour, ilk erişim 20 Mayıs 2020
- 19 www.cia.tn.it/wp-content/uploads/2020/05/05.21_Protocollo_agricoltura_foreste_rev3_21052020.pdf, ilk erişim 5 Haziran 2020
- 20 bandi.regione.piemonte.it/contributi-finanziamenti/sistemazione-temporanea-dei-salariati-agricoli-stagionali-aziende-agricole-piemontesi, ilk erişim 6 Haziran 2020
- 21 www.roguevalleymessenger.com/how-has-the-oregon-hazelnut-industry-been-impacted-by-the-coronavirus/, ilk erişim 3 Haziran
- 22 www.bizjournals.com/portland/news/2018/10/09/how-oregon-works-why-hands-off-hazelnuts.html, ilk erişim 5 Haziran 2020
- 23 sharedsystems.dhs.gov/Forms/Served/le2349.pdf, ilk erişim 4 Haziran 2020
- 24 www.oregon.gov/newsroom/Pages/NewsDetail.aspx?newsid=36708, ilk erişim 3 Haziran 2020



Ülkelerin Koronavirüs Salgını Kapsamında Tarım ve Gıda Sektöründe Aldığı Tedbirler



TÜRKİYE

- E-Tarım platformundaki servislerin daha da aktif hale getirileceği Tarım ve Orman Bakanı tarafından açıklandı.
- Tarım ve Orman Bakanlığı balık çiftliklerinde biriken balık stoklarının tüketilmesi için 3-5 Nisan tarihleri arasında "Evde Hayat, Sofrada Balık" kampanyası gerçekleştirdi. Kampanyaya katılan balık çiftlikleri ve süper-marketlerde çipura ve levreğin kilogramı maksimum 23-25 TL'den satıldı.
- Tarım ve Orman Bakanlığı, tarım işçilerinin hijyen ve koruyucu malzemelere erişimi, tarımsal alanlara taşınması ve barınma koşullarının iyileştirilmesi için il müdürlüklerine talimat verdi. Ayrıca çiftçilerin girdilere erişimi ve dağıtımında sorun yaşanmaması için gübre bayilerinde etkin stok kontrolünün yapılmasına karar verildi.
- 51 bin çiftçiye üretim yapmaları için daha önce kiralanan mevcut Hazine arazileri için Nisan, Mayıs ve Haziran aylarının kiralaları 6 ay ötelendi. Ayrıca Tarım ve Orman Bakanlığı hazineye ait bir kısım arazinin de 2020 yazlık ekim için çiftçilere bedelsiz açılması için Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile anlaştı.
- Çiftçilere ilave tohum hibe edildi.

ALMANYA

- Hükümet, yurtiçi ve yurtdışında bulunan geçici tarım işçilerinin istihdamına yönelik ilave tedbirler açıkladı. Daha önce sosyal güvenlik sistemine kaydedilmeden sadece 70 gün çalışabilen tarım işçileri 115 güne kadar vergi ödemedi çalışabilecekler. Ayrıca kısa çalışma ödeneği kapsamına giren işçilerin bu ödenekleri kesilmeden Ekim ayı sonuna kadar çiftliklerde çalışabilecekleri, emeklilerin çiftliklerde geçici olarak çalışmaları durumunda 2020 sonuna kadar "ek gelir" olarak vergilendirilmeyecekleri açıklandı. Çiftliklerdeki çalışma sürelerinin ise salgın boyunca mevcut uygulamadan farklılaştırılabileceği hüküm altına alındı.
- Kiralık arazide üretim yapan çiftçilerin kiralasını ödeyememeleri halinde arazi sahibinin kira sözleşmesini 30 Haziran'a kadar tek taraflı olarak feshedemeyeceğine karar verildi.

BANGLADEŞ

- Tarımsal Çiftlik İşçi Federasyonu ve Ulusal Kadın Çiftçiler ve İşçiler Derneği, hükümeti, kayıt dışı işlerde çalışan milyonlarca tarım işçisi ve geçici işçilere anında gelir garantisi sağlamaya çağırarak ortak bir bildiri yayınladı.

LAOS

- Hükümet çiftçilere daha fazla üretim yapmaları yönünde çağrıda bulundu.

FİLİPİNLER

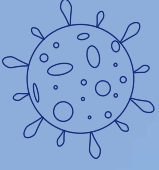
- Üreticiden tüketiciye doğrudan taze meyve satışı yapılabilen online bir platform (homegrown-organics.myshopify.com/collections/all) kuruldu.
- Çiftçilere ilave tohum hibe edildi. Şehirde yaşayan ve bahçeli evi olanların bahçelerinde ekim yapmaları için de çağrıda bulunuldu.

TAYLAND

- Hükümet, özellikle tarım işçileri ve meyve toplayıcılarına yönelik olarak, adil ticari rekabeti sağlamak için Mal ve Hizmetler Fiyat Yasasını uygulamaya ve çiftçiler, tüccarlar ile süpermarketler arasındaki bağlantıyı teşvik etmek üzere düzenlemeler yapmaya hazırlanıyor.

MALEZYA

- Ananas çiftçileri, ürün satışı ve tamamen toptancılara bağımlı olmamak için bir pazarlama platformu olarak sosyal medyayı kullanmaya teşvik ediliyor.



Ülkelerin Koronavirüs Salgını Kapsamında Tarım ve Gıda Sektöründe Aldığı Tedbirler

ABD

- Kaliforniya eyaleti, korona-virüsten etkilenen ve çoğunluğu tarım sektöründe çalışan belgesiz göçmenler için 125 milyon dolarlık yardım fonu açıkladı.
- Covid-19 nedeniyle ABD'ye göçü askıya alma planı yabancı tarım işçileri için geçerli olmayacağı duyuruldu.

MEKSİKA

- Balıkçıların yasal işlemlerini çevrimiçi yapabilmesi için internet servisi kuruldu.
- Hükümet tarımsal sulama ile ilgili programların ve uygulamaların Covid-19 tedbirlerinden etkilenmeyeceğine ve çiftçilerin özellikle temel gıda ürünlerine (tahıllar) yönelmesinin doğru olacağına yönelik açıklama yaptı.
- Meksika merkezli Sosyal Sorumlulukların Geliştirilmesi için Uluslararası Meyve ve Sebze İttifakı (AHIFORES) tarım işçilerini COVID-19'a karşı korumak için Meksika Federal Hükümeti ve Dünya Sağlık Örgütü tarafından belirlenen önlemlere dayanarak hazırlanan bir protokol yayınladı.

PANAMA

- Hükümet, et işleyen devlet kuruluşunun 50 baştan daha az besi sığırı olan işletmelerden ilave besilik sığır satın alarak hem stokların güçlendirileceğini, hem de küçük işletmelerin salgından daha az etkilenmesine destek verileceğini açıkladı.

ARJANTİN

- İktidarda bulunan Frente de Todos koalisyonu milletvekilleri ilk etapta kayıt dışı ve kendi hesabına çalışanlar için oluşturulan acil hane gelir desteği programının sınırlarının genişletilerek mevsimlik işçileri, mülteci ve sığınmacıları da kapsamına yönelik kanun teklifi sundu.



KANADA

- Hükümet, Meksika ile yürütülen tarımsal çalışma programını yeniden etkinleştirdi. Program yılda 27 bin Meksikalı geçici tarım işçisinin Kanada'da çalışmasını içeriyor.

JAPONYA

- Tarım Bakanlığı, koronavirus salgını nedeniyle işini kaybeden kişilere mali destek sunarak tarım endüstrisinde çalışmaya teşvik edeceğini açıkladı.

İNGİLTERE

- Gıda distribütörlerine özel bir hibe programı başlatıldı. Hazır gıda ve yemek sunan tüm iş yerleri ve konaklama tesisleri kapalı olduğundan, dağıtım ağı bozulan ve farklılaşan distribütörler bu hibeyi gıda israfına yol açmadan dağıtımına devam edebilmek için kullanacak. Ayrıca hükümet, rekabet kanununda geçici esneklik sağlayarak; süpermarketlerin stok bilgilerini paylaşabilmelerine, marketlerin açık kalması doğrultusunda iş birliği yapmasına ve taşıma araçlarını ortak kullanabilmelerine izin veren bir yönetmelik hazırladı.
- Yerel halkı çiftliklerde ve tarım alanlarında çalışmaya teşvik etmek için "Pick for Britain" (İngiltere için Topla) kampanyası başlatıldı.

ORTA AMERİKA

- (Dominik, Honduras, Guatemala, Panama, El Salvador, Nikaragua ve Kosta Rika) Kendi aralarında tarımsal üretim, tarım ve gıda stokları ile ilgili bilgi paylaşımını sağlayan bir online platform kurdular.

BURKİNA FASO

- Çiftçilere tarımsal girdi ve yem alımı için verilecek ilave hibeler açıklandı.

BREZİLYA

- Okullara bedava tarım ürünleri dağıtım programına devam edileceği duyuruldu.

SRI LANKA

- Hükümet sokağa çıkma yasağı süresince toptan gıda satanların ürünlerini doğrudan tüketicilerce ulaştırması için anlaştı.
- Bakanlık ihraç edilen tarımsal ürünlerin üretimi veya ticareti ile ilgili sorun yaşanması durumunda "acil telefon, WhatsApp ve e-posta hattı" kurdu.

ÇİN HALK CUMHURİYETİ

- Tarım sigortası poliçelerine koronavirüse bağlı kayıplar da eklendi.
- Çiftçi kooperatiflerinin ürettikleri ürünler ve ürün miktarları salgın süresince Tarım Bakanlığı'nın internet sayfasında kamuoyuna duyuruldu.
- "Dijital köy" projelerinin yaygınlaştırılmasına karar verildi.
- Kanatlı (et ve yumurta) ve su ürünleri sektörünün satmakta zorlandığı ürünlerin satışının kolaylaştırılması için girdi, lojistik, nakliye gibi ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik tedbirler alındı.
- Geçici ve düzenli tarım işçilerinin sosyal ve ekonomik koşullarının iyileştirilmesi, tarımsal işler bittiğinde işçilerin kırsal yerlerde kamu veya özel sektördeki işlerde çalıştırılması, işçilere bulundukları yerde iş kurma veya yatırım yapmaları için destek olunmasına yönelik kararlar alındı.

2



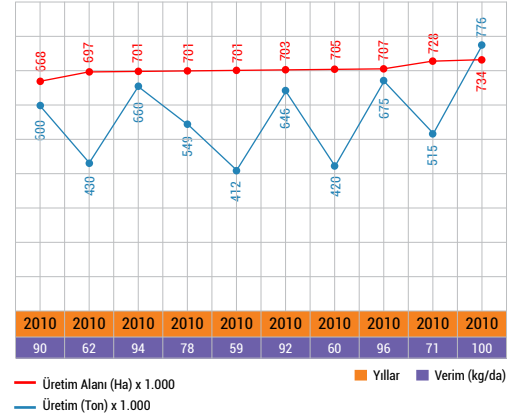
Türkiye’de Fındık Üretimi ve Fındık Hasadında Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliği

Türkiye’de Fındık Üretimi Hakkında Kısa Bir Değerlendirme

Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS) 2019 yılı verilerine göre Türkiye’de yaklaşık 734 bin hektarlık bir alanda fındık yetiştiriciliği yapılmakta olup (Grafik 2), bu alanın yaklaşık yüzde 60’ı Doğu Karadeniz Bölgesi’nde, yüzde 19’u Batı Karadeniz Bölgesi’nde, yüzde 20’si ise Doğu Marmara Bölgesi’nde yer almaktadır. Türkiye’de 10 yıllık ortalamaya bakıldığında yıllık 618 ton kabuklu fındık üretimi yapıldığı görülmektedir (Grafik 2).

Grafik 2

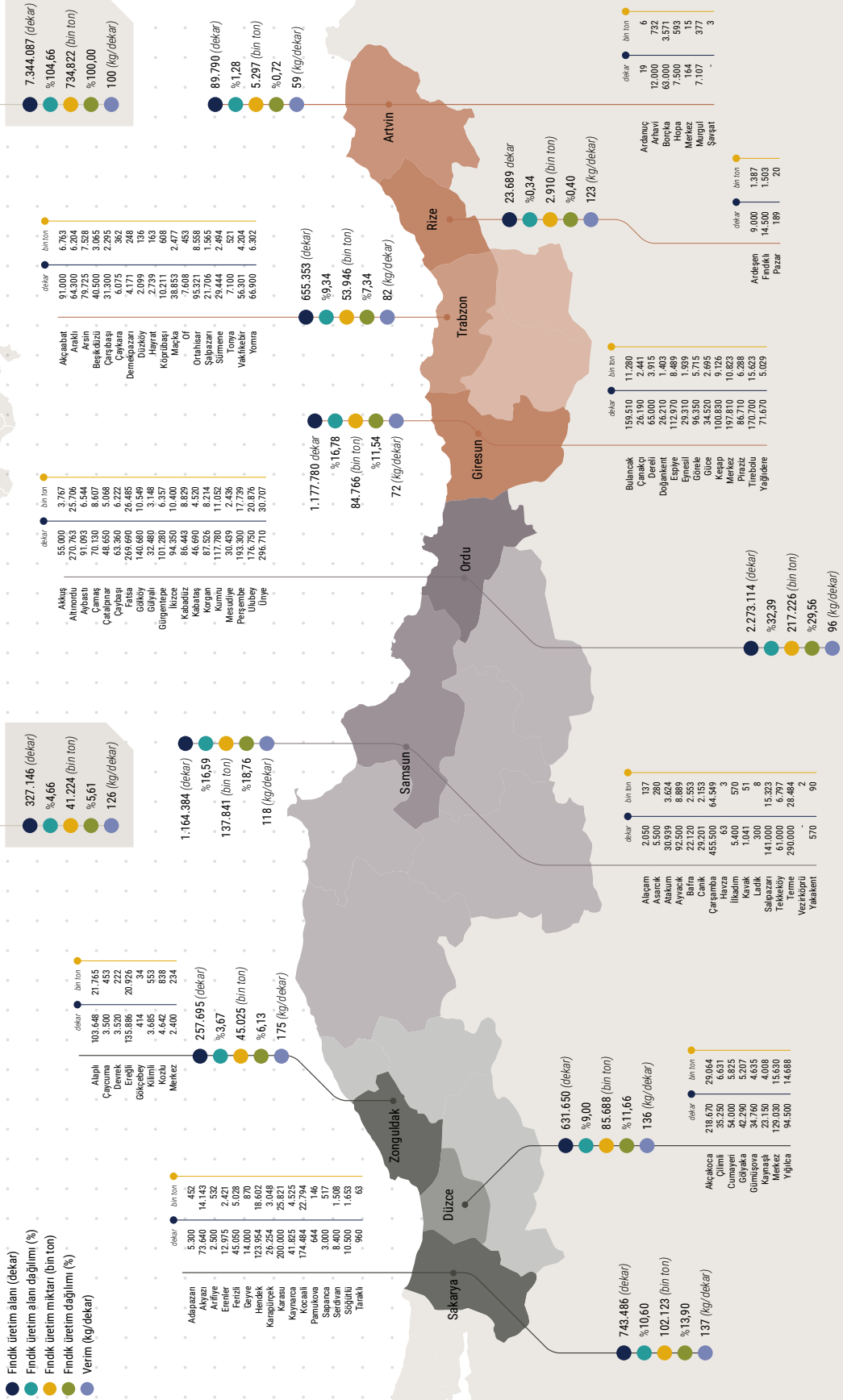
Türkiye’de fındık yetiştirme alanları, üretimin yıllara göre değişimi ve dekar başına verim (2010-2019)¹



1983 yılında Fındık Üretiminin Planlanması ve Dikim Alanlarının Belirlenmesi Hakkında Kanun’un yürürlüğe girmesine rağmen, zaman zaman Bakanlar Kurulu tarafından fındık alanlarının genişletilmesine dair kararlar yayınlanmış, yayımlandıktan sonra FİSKO-BİRLİK verilerine göre fındık dikim alanları Akçakoca’da yüzde 124, Ordu’da yüzde 107, Giresun’da yüzde 13, Trabzon’da yüzde 48, ülke genelinde ise yüzde 72 artış göstermiştir.

Harita 3

Fındık üretiminin gerçekleştirildiği illerde fındık üretim alanları ve üretim miktarları verileri (2019)³



Özellikle Düzce ve Sakarya illerinde yoğunlaşan yeni dikim alanlarında, fındığın gerçek ekosistemi olarak tanımlanan Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki yaşlı fındık ocaklarından daha fazla verim sağlandığı belirtilmektedir.²

Türkiye'de fındık yetiştiriciliği 39 ilde yapılmaktadır. Ancak ticarete konu olan fındığın hemen hemen tamamı Artvin, Düzce, Giresun, Ordu, Rize, Sakarya, Samsun Trabzon ve Zonguldak illerinde gerçekleştirilmektedir (Harita 3).

2019 yılında fındık dikim alanı ve kabuklu fındık üretiminde en fazla üretimin olduğu dokuz il bakıldığında en fazla fındık dikim alanı (yüzde 32,39) ve üretimin (yüzde 29,56) olduğu il Ordu ilidir. Aynı yıl dekar başına kabuklu fındık üretimine bakıldığında ise 175 kg ile Zonguldak, 137 kg ile Sakarya ili gelmektedir (Harita 3). 2019 yılında bu illerin ortalaması dekar başına 105 kg'dır.

Fındık Tedarik Zinciri; Fındık Bahçesinden Tüketicie

Türkiye'de fındık üretiminin bahçedeki bitkiden mamul haline gelip tüketicilere erişmesi sürecinde beş aktörden söz edilebilir; fındık bahçe sahipleri, yerel tüccarlar (manav), kırıcılar, işleyiciler (ihracatçılar) ve mamul ürün yapan markalar (Grafik 3).

Fındık bahçe sahibi: Türkiye'de ekonomik amaçlı fındık üreten ve çiftçi kayıt sistemine kayıtlı yaklaşık 500 bin fındık üreticisi bulunmaktadır.

Tüccar (Manav): Fındık üreticileri ürettikleri fındıkları manav olarak isimlendirilen yerel tüccarlara satmaktadır. Manavlar peşin veya emanet usulü satın aldıkları fındıkları ya kırıcılara ya da işleyicilere satmaktadırlar. Manavlar fındık bahçe sahiplerine zaman zaman

fındık hasadından önce avans vermekte, böylece avans verdiği bahçe sahibinin fındığını satın alma hakkı elde etmektedirler. Kırıcılar veya işleyicilerin sürekli çalıştığı manavlar mevcut olup, bu ilişki gelenekselleşmiştir. Türkiye'de yaklaşık 800-1000 arasında manav olduğu tahmin edilmektedir.

Kırıcılar: Fındık tedarik sürecinin üçüncü seviyesinde yer alan kırıcılar, fındığı kabukundan ayıran ve boyut ve kalitesine göre kabuksuz fındıkların ilk ayırımını yapan işletmelerdir. Türkiye'de 170 civarında kırıcı olduğu tahmin edilmektedir. Fındık işleyicilerinin bazıları aynı zamanda kırıcı konumundadır. Hem kırıcılar hem de işleyiciler manavların en önemli finansal destekçileridir.

İşleyiciler (İhracatçılar): Dördüncü kademede yer alan işleyiciler kırıcılardan gelen fındıkların kavrulması, çeşitli boyutlara ayrılması ve talebe göre kıyılması, fındık hamuru yapılması, yağının çıkarılması gibi karmaşık işlemleri gerçekleştirmektedir. Burada işlenen fındıklar mamul üretim yapan firmalara satılmaktadır. Türkiye'de büyük ölçekli 20-25 işleyici bulunmaktadır. Bu işleyiciler aynı zamanda ihracatçı firmalardır.

Mamul üreticileri: Zincirin tüketiciden önceki son halkasıdır. İşleyiciden veya ihracatçıdan satın alınan işlenmiş fındıklar küçük ya da büyük mamul üretiminde kullanılmakta ve tüketicie sunulmaktadır. Fındığın en fazla kullanıldığı yer çikolata ve şekerleme sanayisidir.

Bu tedarik zincirine ilave olarak farklı ülkelerden fındık ürünlerini küresel ölçekte pazarlayan tüccar ve brokerlar da bulunmaktadır.

FINDIK BAHÇELERİNDEN TÜKETİÇİYE FINDIK TEDARİK ZİNCİRİ

FINDIKTAN
MAMÜL ÜRÜN
YAPAN FIRMA

İşlenmiş
Findık
Tedarikçi

4
FINDIK
İŞLEME
FABRİKALARI

Kırılmış
Findık
Nakliyesi

3
FINDIK
KIRMA
FABRİKALARI

2
MANAV
(Findık Tüccarı)

Kabuklu
Findık
Satışçı

4. AŞAMA FINDIK İŞLEME

Findık işleme tesislerinin bir kısmının kendi kırma bölümleri de bulunmaktadır. Bu firmalar kırma tesisleri varsa ya doğrudan üreticiden ya da manavlardan findık satın almaktadır. Yalnızca findık işiyorsa findık kırma fabrikalarından findık satın almaktadır. Türkiye'de yaklaşık 50 findık işleme tesisi olduğu söylenmektedir. Bu firmalar işleme tabi tutacakları findıkları findık tüccarlar veya mamul ürün imalatçılarının talepleri doğrultusunda gerçekleştirirler. Bazı mamul üretim yapan firmaların hem kırma hem de findık işleme tesisleri mevcut olup, onlar ya doğrudan üreticiden ya da manavlardan kabuklu findık satın almaktadır. Findık işleyen tesislerde tesisin kapasitesi ve yıl içindeki çalışma süresine göre işçiler istihdam edilmektedir.

3. AŞAMA FINDIK KIRMA İŞLEMİ

Findık kırma fabrikaları genellikle ağustos ve ocak ayları arasında faaliyet göstermekte ve findığın kabuğunun kırılması sağlayan işlemlerdir. Findık üretim yörelerinde bulunurlar. Findık kırma ayıklama fabrikalarında süreç; çiftçilerin topladıkları ve kuruttukları kabuklu findıklar ya doğrudan çiftçi ya da manav aracılığıyla kuvalarla findık kırma fabrikasına getirilmekte, kuvalardan boşaltılan findıklar z elevatörü denilen bir asansör vasıtasıyla silolara gönderilip, yığılmaktadır. Daha sonra değişimlerde kırılmakta ve kabuğundan ayrılmaktadır. Bu süreçte findık kırma fabrikalarında geçici işçiler istihdam edilmektedir.

2. AŞAMA FINDIĞIN ARA TÜCCARLARI: MANAVLAR

Findık kurutuluktan sonra kuvalara doldurulur ve depolanır. Findığını ya peşin para ya da hesabın görüleceği gündeki findık borsa fiyatına göre emanet yöntemiyle satmak isteyen bahçe sahibinin üç seçeneği vardır; (a) Yerel findık tüccarı olarak isimlendirilen manavları, (b) Findık kırma fabrikası sahiplerine, (c) Hem findık kırma hem de findık işleme fabrikası sahiplerine. Manavlar satın aldıkları findıkları kendi imkânlarıyla depolamaktadır. Onlar da findık kırma fabrikası sahiplerine veya hem kırma hem de findık işleme fabrikalarına findıklarını satmaktadırlar. Manavlar findık satın alacakları yerden yükleme ve depolama esnasında işçiyi gereksinim duyarlar. Genellikle günlük yevmiye ile işçi çalıştırılır. Karadeniz bölgesinde yaklaşık 2000 manav olduğu ifade edilmektedir.

1. AŞAMA

FINDIK ÜRETİMİ

Türkiye'de findık üretimi çiftçi kayıt sistemine kayıtlı yaklaşık 400 bin findık bahçe sahipleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Küçük üretici konumunda olan findık bahçe sahipleri hemen hemen bütün yıla yayılan bahçe bakımı, ilaçlama, gübreleme ve hasat faaliyetlerini yapmaktadırlar, organize etmektedir. Proje kapsamında Düzce, Sakarya ve Ordu ilinde 1.000 adet findık bahçesi yer almaktadır.

FINDIK BAHÇESİ

FINDIK ÜRETİM SÜRECİNDE İSTİHDAM

Findık üretiminde beş farklı işçilik biçimleri söz konusudur.

1

2

3

4

5

Hane/aile ve yakın akraba emeğiyle hasat edilen findıklar

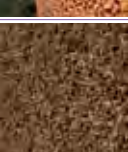
Yarılar tarafından hasat edilen findıklar

Yabancı göçmen işçilerle hasat edilen findık

Mahalli işçilerle hasat edilen findıklar

Mevsimlik gezici tarım işçileriyle hasat edilen findıklar

FINDIK ÜRETİM SÜRECİNİN AYLARA GÖRE ADIMLARI

Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
 - Karanfiller - Findık çiçeğine dönüşecek dişi çiçekler (karanfiller) çıkmaya başlar. - Bol ürün için iyi beslemek için yapın - soğuktan korunmak için ekimden önce toprakları dolandırmak için topraklara karşı önlem alınması gerekir. Virgül koşturmak ve toprakları karşı önlem almak için topraklara karşı önlem alınması gerekir. Virgül koşturmak ve toprakları karşı önlem almak için topraklara karşı önlem alınması gerekir.	 - Karanfiller - çocuklar tozlamaya başlar. İyi ürün ve dolanlar karanfilleri için beslemek için yapın - yapın - gübre verilmeye başlanır. Zararlı topraklara karşı önlem alınması gerekir. Virgül koşturmak ve toprakları karşı önlem almak için topraklara karşı önlem alınması gerekir.	 Hava ve toprağın ısınmaya, canlı yaşamı kırdırmaya başlar. Bitti besin maddeleri (gübre) toprağa verilir. Findık toprakları ve toprakları karşı önlem alınması gerekir. Virgül koşturmak ve toprakları karşı önlem almak için topraklara karşı önlem alınması gerekir.	 Findık kozalak akarı, filiz güvesi ve findık filiz güvesi karşı önlem alınması gerekir. Virgül koşturmak ve toprakları karşı önlem almak için topraklara karşı önlem alınması gerekir.	 Tüm canlıların kış uykusundan çıkıp faaliyete geçişini desteklemek için topraklara karşı önlem alınması gerekir. Virgül koşturmak ve toprakları karşı önlem almak için topraklara karşı önlem alınması gerekir.	 Bahçede ısrarlı, böğürten gibi yabancılara karşı önlem alınması gerekir. Virgül koşturmak ve toprakları karşı önlem almak için topraklara karşı önlem alınması gerekir.	 Kuraklık olması durumunda findık için iyi oluşması için sulama yapılır. Bahçede hasat öncesi ot temizliği, araç temizliği, araç gereç onarımı, harman yerinin hazırlanması ile findık kokarcasının nimetini kullanmak için ilaçlama yapılır.	 Findıklar, daldan elle toplanır ya da daldan silkelmesiyle yere düşürülür. Elle toplanması suretiyle hasat edilir. Hasatın devamında harmanlama ve depolama işlemleri yapılır.	 Harman zamanı geçiken yerlerde, ürünün sonbahar yağmurlarından iyi korunmak gerekir. Findık hasadı tamamlandıktan sonra, findık filiz güvesi mücadelesi yapılır.	 Ürün satılır. Bir sonraki yıl için budama, kuru dalları ayıklama ve kışık (tosforlu) gübre verilmesi için topraklara karşı önlem alınması gerekir. Virgül koşturmak ve toprakları karşı önlem almak için topraklara karşı önlem alınması gerekir.	 Kuru dalları ayıklama işleri devam eder. Kışık (tosforlu) gübre verilmesi için topraklara karşı önlem alınması gerekir. Virgül koşturmak ve toprakları karşı önlem almak için topraklara karşı önlem alınması gerekir.	 Kireçleme yapılır. Bahçe bakımı yapılır; çifter, hendekler onarılır. Toprağın, suyun, gübrenin korunması ve verimliliğin artırılması için topraklara karşı önlem alınması gerekir. Virgül koşturmak ve toprakları karşı önlem almak için topraklara karşı önlem alınması gerekir.

Fındık Hasadında Mevsimlik Tarım İşçiliği

Fındık üretimi genellikle bahçe sahibi tarafından doğrudan veya çeşitli şartlarla yarıcılık veya ortakçılık yöntemiyle mahalli kişiler tarafından gerçekleştirilmektedir. Fındık bahçe sahibinin üretimi gerçekleştirmesi durumunda hasat işlerinde üç tip işçilik söz konusudur (Grafik 4);

a. Ücretsiz aile işçisi: Sahip olduğu veya ortakçılığını, yarıcılığını aldığı fındık bahçesinde fındık üretim sürecine katılan ve bunun karşılığında bir ücret almayan aile üyeleri veya yakınlarından oluşan kişilerdir. Fındık üretim sürecinde komşular veya akrabalar imece usulü birbirlerine yardım ederler. Bu tip işçilik de bu kapsama girmektedir.

b. Mahalli tarım işçisi: Fındık üretim sürecine ekonomik gelir elde etmek amacıyla katılan; bulunduğu il, ilçe, köy, mahallede gündüz fındık bahçesinde çalışan, akşam ise sürekli yaşadığı yere, evine geri dönen işçidir.

c. Mevsimlik gezici tarım işçisi: Sürekli ikamet ettiği yerden (il, ilçe, köy, mahalle) ekonomik gelir elde etmek amacıyla ayrılarak bir başka yerleşim yerine seyahat ederek burada fındık üretim sürecine en az bir gün süreliğine katılan, ancak sürekli bu işte çalışmayan (geçici) kişiyi tanımlamak için kullanılmıştır.



Grafik 4

Fındık Hasadında Çalışan İşçilik Tipolojileri

1

Ücretsiz Aile İşçiliği

Kendi bahçesinde ve/veya tarlasında, kendi ürünü için çalışan ve bunun karşılığında bir ücret almayan işçilik tipine, ücretsiz aile işçiliği denir.

2

Mahalli / Yerli İşçi

Tarımsal üretim süreçlerine ekonomik gelir elde etmek amacıyla katılan ve bulunduğu il, ilçe, köy, mahallede gündüz tarlada veya bahçede çalışan, akşam ise genellikle sürekli yaşadığı yere, evine geri dönen ama nadiren iş bitimi süreci için geçici olarak çalıştığı bölgede konaklayan işçidir.



Tarım aracısı: Tarım aracısı, tarım mevsiminin ya da hasat döneminin başladığı zamanlarda, işgücüne ihtiyaç duyan tarım işverene, işgücü, iş arayan tarım işçisine de iş bulmada aracılık eden gerçek veya tüzel kişidir. Tarım aracısı genellikle "elci" veya "dayıbaşı" olarak adlandırılmaktadır. Mevsimlik tarımsal üretim süreçlerinde işveren ile işçiyi bir araya getiren, bunun karşılığında ücret, komisyon alan, iş süresince işçilerin başta çalışma olmak üzere günlük yaşamsal koşullarının temini ve ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli roller üstlenen kimselerdir. Tarım aracılarının resmi olarak çalışabilmesi için, herhangi bir ilin İş Kurumu İl Müdürlüğü'ne başvuru yaparak çalışma izni belgesi almaları gerekmektedir.

Çavuş: İşçi gruplarının bazılarında görülen 'çavuş', işçilerle birlikte çalışmakla birlikte, onların her türlü sorunları ile ilgilenen ve işçi grubunu yöneten grup lideri görevindedir. Genellikle çift yevmiye alır.

Çuvalcı: Toplanan fındıkları çuvalara doldurarak, çuvaların ağızını dikme görevini üstlenen işçidir.

Yemekçi: İşçi grubu ile bahçeye gitmeyerek konaklama alanında kalan, bu süre içinde de işçiler için akşam yemeğini hazırlayan kişiye yemekçi denir.

Katırcı/Taşıyıcı: Bahçede toplanan fındıkları bahçeden harman yerine, harman yerinden depoya taşıyan ve bu görevi üstlenen kişiye denir.

3

Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi

Sürekli ikamet ettiği yerden (il, ilçe, köy, mahalle) ekonomik gelir elde etmek amacıyla ayrılarak bir başka yerleşim yerine seyahat ederek burada tarımsal üretim süreçlerine en az bir gün süreliğine katılan, ancak sürekli bu işte çalışmayan (geçici) kişiyi tanımlamak için kullanılmıştır. İşçi aileler bulunduğu yeri belli bir süre için terk ederken, gittikleri yerde de belirli sürelerde ikamet etmektedirler.

Mevsimlik gezici tarım işçileri genellikle bir tarım aracısı işbirliğiyle çalışmakla birlikte, kendi uğraşı ve bağlantıları sayesinde tarım aracısıyla işbirliği yapmaksızın çalışan mevsimlik gezici tarım işçileri de bulunmaktadır. Mevsimlik gezici tarım işçileri ikiye ayrılmaktadır.

3.1

Yabancı Göçmen İşçi

Mevsimlik gezici tarım işçiliğindeki göç sürecini bir ülkeden farklı bir ülkeye giderek daha geniş kapsamda gerçekleştiren tarım işçileri, yabancı göçmen işçi olarak tanımlanmaktadır. Fındık hasadı için büyük oranda Gürcü, Azeri ve son yıllarda Suriyeli ve Afgan mevsimlik gezici tarım işçileri bulunmaktadır.

3.2

Yerli Göçmen İşçi

Aynı ülke içerisinde şehirler arası göç sürecine katılan ve bu hareketliliği farklı mevsimlerde iş olanaklarına bağlı olarak tekrarlayan, ülke vatandaşı olan tarım işçisi, yerli göçmen işçi olarak tanımlanmaktadır.

3



Türkiye’de Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri Hakkında Covid-19 Salgını Tedbir Kararları

2019 Aralık ayında Çin’de başlayan Covid-19 salgını Şubat 2020 sonunda öncelikle Avrupa Birliği sınırlarına, daha sonra da ABD ve Kanada’ başta olmak üzere tüm dünyaya yayılarak küresel bir sağlık krizine dönüşmüştür. Bu sürecin ilk aylarında ülkeler farklı önlem stratejileri izlemiştir. Bu konudaki tartışmalar sonbahar aylarında beklenen ikinci dalga için halen sürmektedir.

Türkiye birçok diğer ülke gibi mevcut koşullar çerçevesinde kendine özgü bir mücadele stratejisi geliştirmeye çalışmış, ne Yeni Zelanda’da olduğu gibi tam bir karantina ne de İsveç’te olduğu gibi tam bir sürü bağışıklığı yolu izlemiştir. Bu kapsamda en önemli adımlar 2020 Mart ayında atılmaya başlanmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ile Yükseköğretim Kurulu (YÖK) 12 Mart 2020’de, 16 Mart 2020 tarihinden itibaren yükseköğretime ve örgün eğitime üç hafta ara verildiğini duyurmuş, bir hafta sonrasında ise uzaktan eğitime geçilerek eğitim dönemine devam kararı alınmıştır. Bunun yanında YÖK, Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) tarihini önce 25-26 Temmuz 2020’ye ertelemiş ve ardından 28 Haziran 2020’ye almıştır.

18 Mart 2020 tarihinden itibaren Türkiye genelinde salgının yayılmasını yavaşlatmak amacıyla “**Evde Kal**” kampanyası başlatılmıştır. Cumhurbaşkanlığı’nın talimatıyla şehirlerarası otobüs seferleri 28 Mart 2020 saat 17.00’den itibaren ancak valilik izni ile gerçekleştirilebilecek şekilde düzenlenmiş ve bu düzenlemenin koordinasyonu valilik ve kaymakamlıklar bünyesinde oluşturulan Seyahat İzin Kuruluna devredilmiştir. Bu tedbirlerle birlikte belirli sektörlerde çalışan kesimlerin nasıl hareket edeceğine dair önemli belirsizlikler oluşmuştur.

Bu kesimlerin başında mevsimlik gezici tarım işçileri gelmekte ve bu kesimin, tam da bitkisel üretim aylarının başında, nasıl seyahat

edebilecekleri ve bitkisel üretimin sürdürülebilirliği acil bir gündem olarak tartışılmaya başlanmıştır. Sözgelimi, işçilerin şehirlerarası seyahati için önce Seyahat İzin Kurulundan izin almaları öngörülmüşken, daha sonra izin belgesi temini il/ilçe Tarım ve Orman Müdürlüklerine devredilmiştir. Basına da yansıdığı üzere bu izin belgesinin temini konusunda başlangıçta büyük karışıklıklar yaşanmıştır.

Sağlık Bakanlığı ve Koronavirüs Bilim Kurulunun tavsiyeleri doğrultusunda, Covid-19 salgınıyla mücadele yönünde kararların etkinliğinin artırılması için İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğünün 3 Nisan 2020 tarihli (89780865-153-E.6202 sayılı) “*Koronavirüs Tedbirleri ve Mevsimlik Tarım İşçileri*” konulu genelge doğrultusunda illerde Mevsimlik Tarım İşçileri Koordinasyon Kurulu oluşturulmasına karar verilmiştir. Bu kurulların İl Tarım ve Orman Müdürü, İl Sağlık Müdürü, İl Afet ve Acil Durum Yönetim Müdürü (AFAD), İl Göç Müdürü, kolluk temsilcileri, yerel yönetim temsilcileri, Ziraat Odası başkanı gibi temsilcilerden oluşması öngörülmüştür.

Grafik 5’te sunulduğu üzere Covid-19 salgını sürecinde mevsimlik gezici tarım işçileri için tedbir alan ve destek sunan kurum ve komisyonların işleyişinin üç düzeyde olduğu görülmektedir:

(i) Ulusal düzeyde Koronavirüs Bilim Kurulunun tavsiyesiyle Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı altında yer alan dört bakanlığın koordinasyonunda kararlar alınmaktadır.

(ii) Bu kararlar iller düzeyinde valiliklerin yönetiminde İl Seyahat, İl Pandemi ve İl Hıfzıssıhha kurulları aracılığıyla duyurulur ve uygulanırken, Mevsimlik Tarımsal İşgücü Planlama ve Koordinasyon Komisyonu ise bu kararların tarımsal üretim alanına yansımaları konusunda sürece müdahil olmaktadır. Sağlık

Müdürlükleri, Tarım ve Orman İl Müdürlükleri ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri ise kendi sorumluluk alanlarına giren konularda alınan kararların illerde uygulanmasını desteklemektedir.

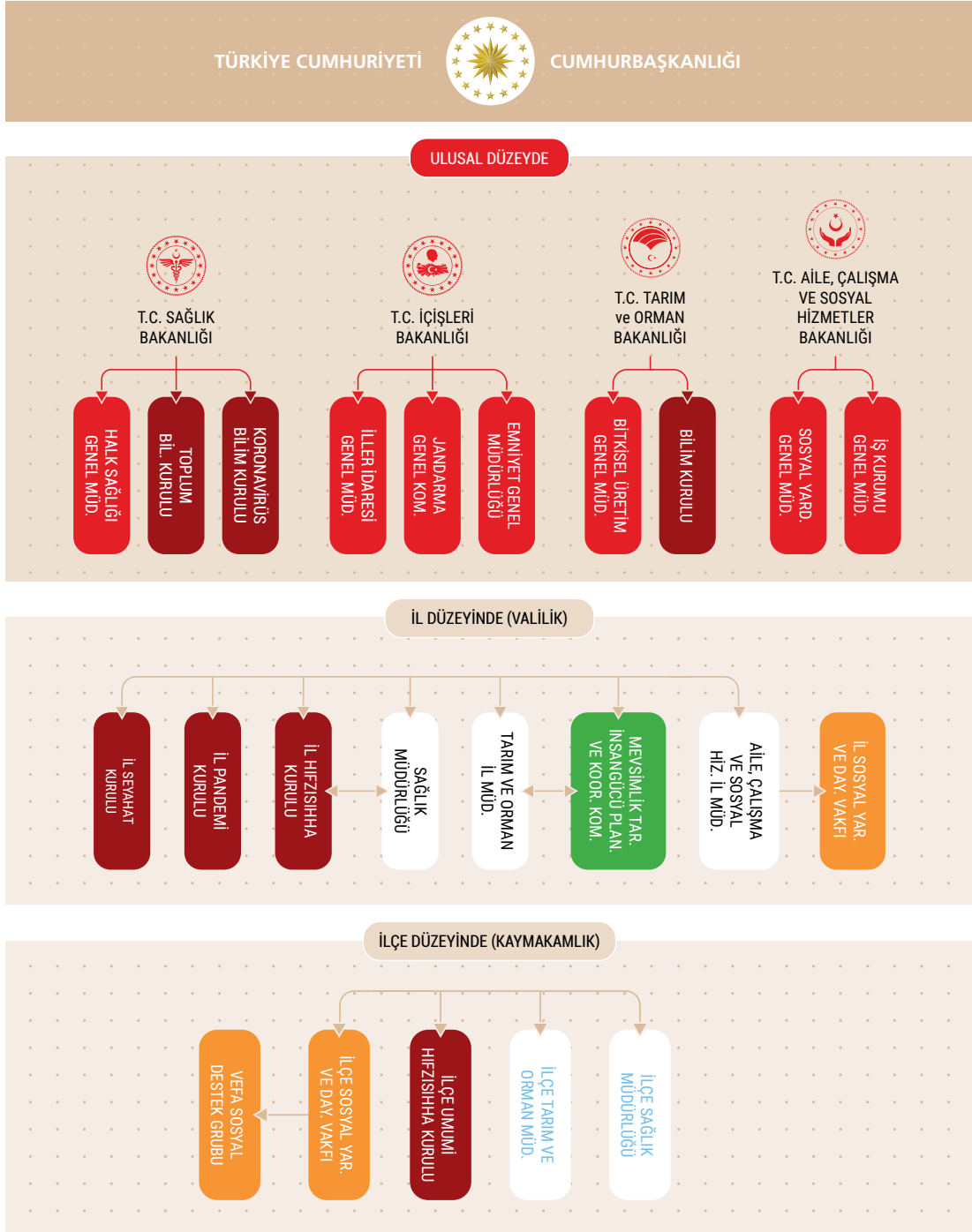
(iii) İlçe düzeyinde ise İlçe Sağlık Müdürlüğü, İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü ve İlçe Umumi Hıfzıssıhha Kurulu, il ölçeğinde alınan kararların ilçe düzeyindeki uygulamalarından sorumlu olmakta ve ilçeyle ilgili kararlar almaktadırlar.

Türkiye’de 1 Haziran 2020 tarihinde aşamalı normalleşmeye yönelik alınan yeni kararlarla birlikte, geçmişte alınan tedbirlerin önemli bir kısmı kaldırılmış, adım adım normal hayata belirli tedbirlerle geçileceği duyurulmuş, tarımsal üretimi de ilgilendiren 65 yaş üstü so-kağa çıkma yasağı ve mevsimlik gezici tarım işçileri bakımından önemli belirsizlikler oluşturan seyahat kısıtları konusundaki tedbirler tüm seyahat kısıtlamaları ile beraber kaldırılmış ve herkes için geçerli olacak seyahat tedbirleri belirlenmiştir. Diğer yandan salgının seyrinde beklenmedik gelişmelerin yaşanması ya da olası ikinci bir dalgaının ortaya çıkması durumunda bitkisel üretimi doğrudan etkileyebilecek tedbirlerin tekrar gündeme gelmesi söz konusudur. Bu nedenle özellikle çay hasadı zamanında Karadeniz Bölgesi’nde, 2020 Nisan ve Mayıs ayları boyunca gerek basına yansıyan gelişmeler gerekse de bu illerdeki valilikler kapsamında alınan tedbirleri ortaya koymak, yaşanan sürecin anlaşılması ve fındık hasadı için örnek olması bakımından önemli olacaktır. Ayrıca fındık üretimi için alınan tedbirlere de bu bölümde yer verilmiştir.

İçişleri Bakanlığı’nın 3 Nisan 2020 tarihli Mevsimlik Tarım İşçileri Genelgesi’nin² ardından, mevsimlik tarım işçilerine ihtiyaç duyan tarımsal üretimin yoğun olduğu illerde, genellikle bir sorumlu vali yardımcısı, İl Tarım ve Orman Müdürü, İl Sağlık Müdürü,

Grafik 5

Covid-19 sürecinde mevsimlik gezici tarım işçileri için tedbir alan ve destek sunan kurum ve komisyonlar¹



İl AFAD Müdürü, İl Göç Müdürü, kolluk temsilcileri, yerel yönetim temsilcileri, Ziraat Odası Başkanı vb. temsilcilerin katıldığı bir komisyon kurulmuştur.

Bu genelgeyle birlikte çay ve fındık üretiminin merkezi konumunda bulunan Karadeniz illerinde Covid-19 salgınına karşı alınacak önlemlerin “tarımsal üretimin sürdürülebilmesi” yönünde nasıl uygulanacağı konusunda tartışmalar da başlamıştır. Bu dönemin hemen başında, 9 Nisan 2020 tarihinde Giresun Valisi başkanlığında ilgili kamu kurum ve kuruluşları ve meslek odaları temsilcilerinin katılımıyla bir komisyon oluşturulmuştur.³ Komisyon, öncelikli olarak tarımsal üretimin kesintiye uğramaması için ihtiyaç duyulan işgücünün her ilin kendi imkânlarıyla karşılanması amacıyla çalışmaya başlayacağını duyurmuştur. İhtiyacın yerel olarak karşılanamaması halinde ise tarımsal üretimin sürekliliğinin sağlanabilmesi için, öncelikle çevre illerden mahalli tarım işçileri ve sonrasında mevsimlik gezici tarım işçilerinden faydalanılacağı duyurulmuştur. Bu durumda işçilerin gelmesi, valiliğin belirleyeceği iller arasından, işçilerin geleceği il valiliklerinin izin verme koşuluna bağlı olarak gerçekleştirilecektir. Böylece fındık hasat zamanı geldiğinde Giresun’a yalnızca Şanlıurfa ve Adıyaman’dan gelen işçilerin kabul edileceği karara bağlanmıştır. 15 Nisan 2020 tarihinde Sakarya Valiliği’nce düzenlenen kurul toplantısında ise ihtiyaç duyulacak işgücü ihtiyacının, kalifiye olması şartıyla sadece Batman, Diyarbakır, Mardin ve Şanlıurfa illerinden karşılanmasına karar verilmiştir.⁴

Seyahat sınırlamalarının ilgilendirdiği bir diğer topluluk ise “gurbetçi üretici” olarak anılan fındık bahçe sahipleridir. Bu topluluk, fındık üretimi yapılan il/ilçe dışında ikamet ettikleri ve genellikle fındık bahçeleri 65 yaş üstü ebeveynlerinin üzerine tapulu ve kayıtlı olduğu için gerekli belgeleri alamamakta ve

şehirlerarası seyahat engeline takılmaktadırlar. Bu nedenle de hasat zamanı öncesi yapılması gereken gübreleme, ot temizliği, fındık ocağı dip temizliği gibi kimi işlerin nasıl yapılacağı konusunda önemli bir belirsizlik oluşmuştur. Sözgelimi, Ordu ilindeki bir Ziraat Odası başkanı, 10 Nisan 2020 gibi erken bir tarihte seyahat edemeyen bahçe sahiplerinin gübreleme ve benzeri işlerini tamamlamak üzere ilçede ekipler oluşturduğunu dile getirmiştir.⁵

Özellikle Ordu, Trabzon, Giresun ve Rize’de çay ve fındık hasat sezonu için işçi sorunu yaşanacağına dair haberler 2020 Mayıs ayı başından itibaren yaygın olarak dile getirilmeye başlanmış, medyada sürekli haber konusu olmuştur.⁶ Ziraat Mühendisleri Odası Ordu Şubesi, fındık bahçe sahiplerinin bu konudaki belirsizlikler nedeniyle bahçe sahiplerinin yere serilen file/tül yöntemiyle fındık toplamak konusunda kendilerine çok sık başvuru yapmaya başladığını açıklamıştır.⁷ Gürcistan Uluslararası Yabancı Yatırımcılar Derneği’nin Ordulu başkanı ise çay ve fındık hasadında işgücü sorunu yaşanmaması açısından sınır geçişlerinde hızlı Covid-19 testleri uygulanmasını önermiştir.⁸

Ordu Büyükşehir Belediye Başkanı, yaşanan belirsizliğe karşı, 20 Mayıs 2020 tarihinde “*Fındık Dalda, Aklın İşçide Kalmasın*” adını verdikleri projeyi, “*Oluşturacağımız platform ile bahçe sahipleri ve işçiler için kazan-kazan dönemi başlatıyoruz*” sözleriyle kamuoyuna duyurmuştur. 1 Haziran 2020’de başvuruların başladığı proje kapsamında Ordu ili yerinde işgücü arzı ve talebinin buluşturulması amaçlanmaktadır.⁹ 28 Mayıs 2020 tarihinde ise, Ordu İkizce Ziraat Odası, Gürcü işçilerin çay hasadına gelememesi nedeniyle çay hasadı için yoğun bir işgücü talebi almaya başladıklarını, salgın nedeniyle ekonomik kayba uğrayan yöre insanlarının çay hasadına yöneldiğini ama işgücü arzının yetersiz kaldığını

FINDIK HASADI İÇİN DIŞARIDAN İŞÇİ GELMELİ



Çayda olduğu gibi fındıkta da işçi sorunu yaşanacak diye endişe taşıdıklarını kaydeden İzicze Ziraat Odası Başkanı Hasan Çalık, "Güneydoğu'dan mutlaka işçi gelmesi gerekiyor. Eğer bu işçiler gelmez ise fındık toplayacak işçilerin günlükü 400-450 liraya çıkar." dedi.

ÇAY HASADINI İKİZCELİLER YAPIYOR
İkizce Ziraat Odası Başkanı Hasan Çalık, Gürcü işçilerin girişine izin verilmeyince Rize'den çay toplamak için yoğun işçi talebi aldıkları gibi korona yüzünden ekonomik kayba giren insanların da çay toplamaya önceki yıllara nazaran yoğun ilgi gösterdiğini söyledi.

söylüyordu. Buna karşın İstanbul'da yaşayan Rizelilerin de ekonomik nedenlerle çay hasadında çalışmak üzere kendilerinden bilgi talep etmeye başladığını belirten oda başkanı, önlemlerin alınması şartıyla bu işgücü arzının da kendileri için önemli olacağını belirtmektedir. Çay hasadında yaşanan sorunların yaklaşan fındık hasadı için de geçerli olacağını belirten başkan, "O nedenle Güneydoğu'dan mutlaka işçi gelmesi gerekiyor. Eğer bu işçiler gelmezse fındık toplayacak işçilerin günlükü oldukça yükselecektir... İşçi gelmeli, ancak koronavirüs gelmemeli. O nedenle gelecek işçiler ilki geldikleri anda olmak üzere belirli aralıklarla mutlaka sağlık ekipleri tarafından kontrol edilmeli" şeklinde konuşmaktadır..¹⁰

Bu hazırlıklara karşın "gurbetçi üretici" ailelerin seyahat etmek konusunda güçlükler yaşadığı da çeşitli haberlere konu olmaktadır. Sözgelimi, Karadeniz Fındık ve Mamulleri İhracatçıları Birliği Yönetim Kurulu Başkanı 21 Nisan 2020'de yaptığı açıklamayla seyahat kısıtlamaları nedeniyle fındık bahçelerine ge-

Giresun İl Pandemi Kurulu yaklaşan çay hasadı ve fındık tarımını değerlendirdi

Giresun Valisi Harun Sarıfakıoğlu başkanlığında toplanan İl Pandemi Kurulu'nda Giresun'un içinde bulunduğu son durum görüşüldü.



Giresun Valisi Harun Sarıfakıoğlu, çay ve fındık üretiminde Korona virüs sürecinin etkilerini en aza indirebilmek için bir araya gelindiğini belirterek "Özellikle çay üretiminde yer alan üreticilerimiz, müstahsillerimiz ağırlıklı İstanbul da ikamet ediyorlar. İstanbul da bildiğimiz gibi pandeminin en yoğun yaşandığı illerden biridir. O nedenle ya gelmemeleri için gerekli önlemler alınacaktır, ya da Sağlık Bakanlığı, Bilim Kurulu toplantıları sonrası alınacak kararlara bağlı olarak sadece bir kişinin temsilen gelmesini arzu ediyoruz.

lemeyen çok sayıda fındık çiftçisi bulunduğu- nu belirterek, bu durumun üretimi olumsuz etkilememesi için tedbir alınmasını istemiştir.¹¹ Düzce Ziraat Odası Başkanı 27 Nisan 2020 tarihinde yaptığı açıklamayla fındık üretiminin güvenceye alınabilmesi için illerine mutlaka işçi gelmesi gerektiğini belirterek, hazırlıklar için çalışmaların başlaması gerektiğini vurgulamıştır.¹² Giresun Valisi 6 Mayıs 2020 tarihinde bir açıklama yaparak, "Özellikle çay üretiminde yer alan üreticilerimiz, müstahsillerimiz ağırlıklı İstanbul'da ikamet ediyorlar. İstanbul da bildiğimiz gibi pandeminin en yoğun yaşandığı illerden biridir. O nedenle ya gelmemeleri için gerekli önlemler alınacaktır ya da Sağlık Bakanlığı Bilim Kurulu toplantıları sonrası alınacak kararlara bağlı olarak sadece bir kişinin temsilen gelmesini arzu ediyoruz. Burada işgücündeki eksikliği de kaymakamlıklar ve sivil toplum kuruluşları nezdinde oluşturduğumuz birliklerle çözmeyi düşünüyoruz... Fındık toplama zamanına kadar bu durumun gündemden düşmesini umuyoruz"¹³

sözleriyle yalnızca il dışından gelecek olan işçiler değil, aynı zamanda “gurbetçi üreticiler” konusunda da endişeleri olduğu belirtmiştir.

Diğer yandan 2020 Nisan ayı sonu itibariyle rekolte ve fındık fiyatının ne olacağı konusunda tartışmalar da başlamıştır. Fındık analisti bir ekonomist 24 Nisan 2020 tarihinde yaptığı açıklamada, “Geçtiğimiz hasat döneminde fındık 16 TL’den fiyat açmıştı. Bununla birlikte 15 Ekim 2020 tarihinde Türkiye Toprak Mahsulleri Ofisi üreticinin fındığını 17 TL’den satın almaya başlamıştı. Şu anda fındık fiyatı 25 TL’yi buldu. Dünya üzerindeki iklimsel değişimlerden kaynaklı don olaylarının olması nedeniyle önümüzdeki hasat döneminde fındığın az olacağı düşünülmekte, bu nedenle fındık fiyatlarında artış gözlemlendi... Ayrıca içinde bulunduğumuz Covid-19 salgını nedeniyle İtalya’da fındık üreticileri bahçeleriyle ilgilenememekte” demektedir.¹⁴

TZOB Yönetim Kurulunun bir üyesi ise 28 Nisan 2020 tarihindeki açıklamasında, “İnsanların koronavirüse yakalanmamaları için bağımsızlık sistemini güçlü tutması gerekiyor. Dünyada koronavirüsün çok yaygın olduğu ülkelerde bile şu anda fındığa bir talep var...” derken serbest piyasada fındık fiyatının 25 TL seviyelerinden işlem gördüğünü belirtmiştir.¹⁵ Ordu Ünye ilçesi Ziraat Odası Başkanı ise, 5 Mayıs 2020 tarihinde yaptığı açıklamada Covid-19 salgını dolayısıyla rekoltenin yüksek olamayacağını ve fındık fiyatının da 20 liradan aşağı düşmeyeceğini öngördüklerini açıklamıştır.¹⁶

Mayıs 2020 itibariyle çeşitli ihtiyaçları karşılamak üzere şehir dışından işçi göçünün başlamasıyla birlikte alınan tedbir kararlarının uygulanması yönündeki haberler de basına yansımaya başlamıştır. Samsun’un Bafra ilçesine mevsimlik tarım işlerinde çalışmak için gelen mevsimlik gezici tarım işçilerine 6 Mayıs 2020’de, Samsun Valiliğinin koordinasyo-

Corona virüs Türk fındığına yaradı

Türkiye’nin üretim kaleminde çok önemli bir yere sahip olan fındığın fiyatı serbest piyasada 25 lirayı buldu.



Dünya fındık üretim alanlarının yüzde 75’ini elinde bulunduran Türkiye, bu ürünün ihracatında da dünya lideri konumunda bulunuyor. Doğu Karadeniz Bölgesi’nin en önemli bitkisel ürünlerinden olan fındıkta Türkiye, yılda ortalama 500 bin ton üretim yaparak iç piyasalarda da son dönemlerde hareketlilik yaşanıyor. Corona virüs dolayısıyla evlerine çekilen insanların kuru yemilere taleplerinin artmasından ardından, fındık fiyatında da hareketlenme yaşandı. Kabuklu fındığın kilosu serbest piyasada 25 lirayı gördü.

Fındık Analisti Ekonomist Bilal Can Yahşi yaptığı açıklamada, “Bölgemizde fındık ekonomik olarak çok önemli bir üründür. Özellikle Samsun, Ordu ve Giresun bölgesinde en önemli gelir kaynağı fındıktır. Geçtiğimiz hasat döneminde fındık 16 TL’den fiyat açmıştı. Bununla birlikte 15 Ekim tarihinde Türkiye Toprak Mahsulleri Ofisi üreticinin fındığını 17 TL’den satın almaya başlamıştı. Şu anda fındık fiyatı 25 TL’yi buldu. Dünya üzerindeki iklimsel değişimlerden kaynaklı don olaylarının olması nedeniyle önümüzdeki hasat döneminde fındığın az olacağı düşünülmekte, bu nedenle fındık fiyatlarında artış gözlemlendi. Bununla birlikte İtalya ve dünyadaki diğer fındık üreticisi olan ülkelere 2019 yılında fındığın az olması Türkiye’deki fındık talebini arttırdı. Ayrıca içinde bulunduğumuz covid-19 salgını nedeniyle İtalya’da fındık üreticileri tarlalarıyla ilgilenememekte. Bu da gelecek sezondaki fındık için olumsuzluğa neden olacak” dedi.

Corona virüs salgınında satışta artan fındığın fiyatı yükseldi

Corona virüs salgını nedeniyle uygulanan sokağa çıkma yasaklarında kuru yemiş tüketimi artınca iç ve dış piyasada fındık satışları da arttı. Toprak Mahsulleri Ofisi’nin (TMO) ekim ayında üreticiye 17 lira ödediği kabuklu fındığın kilogram fiyatı 25 liraya kadar yükselirken, ihracat oranları da 2’ye katlandı. Türkiye Ziraat Odaları Birliği (TZOB) Yönetim Kurulu üyesi Arslan Soydan, “Corona virüsün çok yaygın olduğu ülkelerde şu an fındığa talep var” dedi.



Corona virüs tedbirleri kapsamında uygulanan sokağa çıkma yasaklarında kuru yemişe olan talep artınca iç ve dış piyasada fındık satışları arttı. TMO’nun geçen yılın Ekim ayında üreticiye 17 lira ödediği kabuklu fındığın kilogram fiyatı 25 liraya yükseldi. Karadeniz Fındık Mamulleri ve İhracatçıları Birliği verilerine göre, 1 Eylül 2019 ile 19 Nisan 2020 döneminde, standart natürel iç fındığın 100 kilogramı ortalama 677 dolardan işlem gördü. Bu dönemde 266 bin 339 ton fındık ihracatı karşılığında 1 milyar 758 milyon 533 bin dolar gelir elde edildi.

nuyla¹⁷, Bafra İlçe Sağlık Müdürlüğü ve Bafra İlçe Tarım Müdürlüğü ekipleri tarafından Covid-19 salgınına ilişkin bilgilendirme eğitimleri verilmiş; bebek ve çocukların aşıları, gebe takibi ve genel sağlık kontrolleri yapılarak kayıt altına alınmıştır.¹⁸ Bafra ilçesinde 6-7 Mayıs 2020 tarihlerinde ise, “Şanlıurfa ili Viranşehir ilçesinden Şeyhören mahallesine gelen 78, Şanlıurfa ili Eyyübiye ilçesinden İkiztepe mahallesine gelen 7, Ankara ili Şereflikoçhisar ilçesinden Gaziosmanpaşa mahallesine gelen 8 mevsimlik tarım işçisi yerinde ziyaret edilerek işçilerin konakladıkları yerler kontrol edildi. Temizlik ve hijyen konularında bilgiler verilerek ateşleri ölçüldü ve koronavirüs salgınına karşı tarlada çalışırken ve sosyal ortamlarda uyulması gereken tedbirler anlatıldı, maske eldiven kullanımı konularında bilgiler verildi.”¹⁹

Samsun Valiliği ve Çarşamba Kaymakamlığı, 2017/6 sayılı Mevsimlik Tarım İşçileri Genelgesi kapsamında temin edilen maskelerin dağıtımını 22 Mayıs 2020’de gerçekleştirmiştir.²⁰

27 Mayıs 2020 tarihli bir haber, çay hasadının başlamasıyla birlikte Rize, Trabzon, Artvin ve Giresun illerine doğru büyük bir hareketlilik yaşandığını; Rize’de şehir dışından gelen çay bahçe sahiplerine uygulanan 7 bin 800 Covid-19 testinden 4 bin 500’ünün sonuçlandığını ve 10 kişide koronavirüs tespit edildiğini bildirmektedir.²¹ Bu nedenle bahçe sahiplerinin yaklaşmakta olan fındık hasadıyla ilgili kaygılı oldukları dile getirilmiştir. 31 Mayıs 2020 tarihinde 65 yaş ve üstü kişilerin çalışıyor iseler sokağa çıkma kısıtlamasından muaf tutulacakları açıklanmıştır.²² Aynı tarihte Türk Sağlık-Sen Ordu Şubesi Başkanı, “Biz öncelikle Ordu’ya gelecek olan kişilerin Ordu girişinde, yani il sınırında Covid-19 testlerinin yapılmasını istiyoruz. Biliyorsunuz, İstanbul’dan çay toplamak için Rize’ye gidenler

Gazeteniz
Olsun.com

ANA SAYFA GAZETELER EK YORUMLAR YAZARLARI
GİZLİLİK İZLENİMLERİ İYİ HAYAT İZLENİMLERİ İZLENİMLERİ İZLENİMLERİ İZLENİMLERİ

Mevsimlik İşçilere Virüs Eğitimi

Bafra’da mevsimlik tarım işçilerine covid-19 tedbirleri anlatıldı.

SAMSUN HABER 09 Mayıs 2020 Cumartesi 10:31



Tüm Dünya’yı etkisi altına alan Koronavirüs (Covid-19) salgınının tarımsal üretime olan olumsuz etkisinin en az seviyede tutulması, gıda üretim ve tedarik zincirinin korunmasını amaçla, Bafra’da çalışmakta olan mevsimlik tarım işçileri ile çiftçilere, tarımsal üretim sırasında (toprak işleme, ekim, dikim, gübreleme, çapalama, ilaçlama v.b.) sosyal mesafenin korunması, maske ve eldiven kullanımı, kişisel hijyen sağlanması, konaklama yerlerindeki yatma düzeni ve sosyal izolasyon mesafeleri, bulundukları alanlarda gerekli hijyen (su, wc, banyo) şartlarının sağlanması ve ulaşım sırasında uyulması gereken konular hakkında Bafra İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğüne gerekli bilgilendirmeler yapıldı.

Bu kapsamda, Bafra Kaymakamlığına mevsimlik ve yerel tarım işçilerine tarımsal üretim sırasında eğitim verilmesi için İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğünden 5 ziraat mühendisi, İlçe Sağlık Müdürlüğünden 1 doktor, 2 diğ. hekimi ve 1 ebe görevlendirildi.

ORDU OLAY
GÜNDEM ASAYİŞ EKONOMİ SİYASET EĞİTİM SPOR TEKNOLOJİ YAŞAM
31-05-2020 15:28

TEST OLMADAN ORDU’YA GELME HEMŞEHRİM

**TEST YAPILMADAN
ORDU’YA
GİRMESİNLER**

Gurbetçiler üzerinden yeniden korona virüs dalgası yaşanan Ordu’da Ordu Valiliği’ne fındık toplamak için gelecek gurbetçilerin ve işçilerin korona virüs testi yapılmadan şehre girişine izin verilmemesi gerektiği açıklandı.

Ordu Valisi Sedar Yavuz, Ordu’da sıfırlana korona vakalarının İstanbul ve Kocaeli’nden gelen gurbetçiler yüzünden yeniden 10’lu rakamlara çıktığını açıkladı. Yaklaşan fındık sezonu ve seyahat yaşamının kalkması Ordu’da gurbetçi endişesine neden oldu. Sağlık sendikaları ise yaklaşan tehlikeye dikkat çekerek acı sonuçlarla karşılaşılmasını için korona virüs testi yaptırmayan hiç kimsenin Ordu’ya giriş yapmasına izin verilmemesi gerektiğini açıkladı.

içinde 15 kişide Covid-19 çıktı. Fındık için gelecek olanlara, şehre ilk girişlerinde test yapılarak ondan sonra Ordu'ya girişlerine izin verilmeli" açıklamasında bulunurken haberi yayımlayan çevrimiçi gazetenin manşeti "Test olmadan Ordu'ya gelme hemşerim" olmuştur.²³

2020 Nisan ve Mayıs aylarında valilikler bünyesinde yapılan çeşitli toplantılarda alınan kararlar da basına yansıyan tartışmalarla örtüşen bir tablo çizmektedir. Bu konuda en erken toplantı Rize Valiliği'nce 18 Mart 2020 tarihinde yapılmış, toplantıda Artvin-Sarp Gümrük Kapısı'nın belirsiz bir süre için kapatılmış olması nedeniyle çay hasadında ihtiyaç duyulan işgücünün nasıl karşılanacağı konusu tartışılmış ve, "Serbest piyasa ilkeleri çerçevesinde işgücü piyasasında doğru fiyat dengesinin oluşması için örgütlü alternatif işgücünün oluşumu, Ziraat Odalarının alternatif ortak tutum sergilemeleri köklü çözüm açısından tavsiye" edilmiştir.

Giresun Valiliği tarafından 3 Nisan 2020 tarihinde düzenlenen toplantıda da, aynı tarihli İçişleri Bakanlığı genelgesinde bildirilen kararlar il düzeyinde tartışılmıştır. Bu toplantının en önemli sonucu, "Öncelikli olarak tarımsal üretimin kesintiye uğramaması için gerek duyulan insan gücünün her ilin kendi imkânları ile karşılanmasının esas olduğu, insan gücü ihtiyacının il içerisinde karşılanamaması halinde öncelik civar iller olmak üzere diğer illerden gelecek mevsimlik tarım işçileri ile tarımsal üretimin sürekliliğinin sağlanması, ancak bu durumun valiliğimizin belirleyeceği iller arasından, işçilerin geleceği il valiliklerinin izin verme şartına bağlı olarak gerçekleştirilmesine" karar verilmesi olmuştur. Böylece işgücüne ihtiyaç duyulması halinde yalnızca Adıyaman ve Şanlıurfa illerinden gelecek işçiler, yalnızca "tarım aracısı belgesine" sahip olan kişiler vasıtasıyla kabul edilecek, böylece şarta bağlanan "seyahat bel-

gesi" temini gibi konuların bürokratik işlerliği kolaylaştırılacaktır. Bu toplantıyı takiben 5 Nisan 2020 tarihinde Giresun İli Umumi Hıfzıssıhha Meclisi Kararı yayımlanmış, İçişleri Bakanlığı'nın 3 Nisan 2020 tarihli mevsimlik tarım işçilerine ilişkin genelgesine dair,



"Seyahat izin belgelerinin, özel araçlar için yolcu taşıma kapasitesi ile sınırlı, D2 yolcu taşıma belgesine sahip, maksimum 20 yolcu kapasiteli ticari araçlar için ise yolcu sayısı kapasitesinin yarısını geçmemek şartı ile kullanılmasına"

eki getirilmiştir.

Düzce, Giresun, Ordu, Sakarya ve Trabzon valilikleri İl Hıfzıssıhha Kurulları tarafından 5-6 Nisan 2020 tarihleri arasında yapılan toplantılarda "sosyal hareketliliği azaltmak suretiyle pandemi yayılım hızını düşürmek için alınan tedbirler kapsamında" alınan kararlar il düzeyinde duyurulmuştur. Bu tarihten sonra, her hafta sonuna denk gelecek şekilde uygulanan sokağa çıkma yasaklarıyla ilgili olarak tarımsal üretime ilişkin tedbir kararları haftalık olarak duyurulmuştur.

Sözelimi Trabzon, Sakarya ve Samsun valilikleri bünyesinde bulunan İl Hıfzıssıhha Kurulları'na, 10-12 Nisan 2020 arasında uygulanacak sokağa çıkma yasağına ilişkin muafiyetler arasında "bozulma riski bulunan tarım ve hayvancılık ürünlerinin hasadında çalışacaklar" olduğu duyurulmuştur. Bir sonraki hafta ise sokağa çıkma yasağıyla ilgili olarak toplanan Düzce, Rize, Sakarya, Samsun, Trabzon valilikleri İl Umumi Hıfzıssıhha Kurulları muafiyet tanımlarını genişletmiş olup;



"Hayvancılık ve tarımsal faaliyet yapan yetiştiricilerimiz ile mücbir sebepler nedeniyle dışarı çıkması gereken çiftçilerimizin, Tarım ve Orman Bakanlığı kayıt sistemlerinde kendi adına kayıtlı olduğuna dair inceleme yapılması sonucu"

İl/İlçe Tarım ve Orman Müdürlüklerinden belgelerini alarak yalnızca tarım ve hayvancılık faaliyetlerini ifa edebilmesinin izin verilmesine”

“İlimizdeki kısıtlı yerlerde zorunlu bitkisel ve hayvancılık faaliyetlerinin devamı için Tarım ve Orman Bakanlığı kayıt sistemlerinde kayıtlı olan çiftçilerimizin birinci derece yakınları ile birlikte belgelerini ibraz etmeleri durumunda giriş çıkışlarına izin verilmesine”

“Tarım ve Orman Bakanlığı kayıt sistemlerinde kaydı olan çiftçiler ile birinci derece yakınının sokağa çıkması kısıtlı bile olsa belge sahibi ile birlikte ilgili tarımsal faaliyette bulunulmasına izin verilmesine”

karar verilmiştir.

Bitkisel üretim konusunda hasat zamanı yaklaşan illerde ise kararlar konusunda farklılıklar görülmüştür. Sözgelimi, hasat zamanı fındıktan önce başlayan çay üretimi alanında, 15 Nisan 2020 tarihinde Rize İl Umumi Hıfzıssıhha Meclisi kararlarında, “sosyal hareketin azaltılması prensibi” çerçevesinde tanımlanan şu maddeler dikkat çekmiştir:



“Bu süreçte 30 Nisan 2020 tarihine kadar ilimize gelen tüm vatandaşlarımız eğer misafir oldukları ev halkı varsa onlarla beraber 14 gün mutlak izolasyon altına alınacaklardır.”

“İzolasyon sürecini geçirmeyen hiçbir vatandaş kesinlikle çay tarımı dahil sokağa çıkamayacaktır. İzolasyon süreci zarfında izole ailelerin temel gıda vb. ihtiyaçları ilgili muhtarlar/Vefa Sosyal Destek Grupları tarafından karşılanacaktır.”

Düzce, Rize, Sakarya, Samsun, Trabzon illerinde 19-21 Nisan 2020 tarihlerinde toplanan

İl Umumi Hıfzıssıhha Kurulları, “bölgesel özellikler ve tarımsal döngü çerçevesinde” iller belirli farklılıklar göstermekle birlikte, 22-26 Nisan 2020 tarihleri arasında uygulanacak sokağa çıkma yasağından muaf olacaklara dair kararlar almışlardır. Sözgelimi, Sakarya ve Trabzon’da alınan kararlarda,



“Tarımsal üretimin devamlılığı için gerekli olan ekim-dikim, sulama ilaçlama gibi faaliyetler kapsamında”

çalışanlar izinli sayılırken, Samsun’da,



“At yetiştiriciliği ile ilgili taleplere Tarım ve Orman İl/İlçe Müdürlüklerince uygun görülmesi şartı”

ile izin verilmesine karar verilmiştir.

Samsun ili ayrıca mevsimlik gezici tarım işçisi hareketliliği konusunda yola çıkılacak illerin “çıkış ili”, tarımsal üretime katkı sağlayacağı ilin ise “varış ili” olarak tanımlanmasını kararlaştırmıştır. Bu kapsamda mevsimlik gezici tarım işçilerinin,



“Gerekli sağlık kontrollerine tabi tultuktan sonra toplu ulaşım araçları ile (seyrekleştirme kurallarına uygun olarak) çıkış ilinden transit şekilde varış iline gönderilmesine”

izin verileceğini belirtmiştir. Diğer yandan, “Çiftçi Belgesi/Çiftçi Kayıt Sistemi Belgesi ibraz etmek” şartıyla,



“İl sınırlarımız içerisinde tüm gıda, tarım ve hayvancılık faaliyetlerinde bulunan işletme sahiplerinin (20 yaş altı ve 65 yaş üstü dahil) gerek kendileri gerekse çalıştırdıkları kişilerin gerekli hijyen tedbirlerini almak (maske, eldiven, tulum vb) ve transferleri sırasında yüzde 50 kuralına uymak şartı ile faaliyetlerine kesintisiz devam edebilmeleri için izin verilmesine”

karar verilmiştir.

Rize’de ise Covid-19 salgınına karşı alınan tedbirler konusunda sektörün tüm tarafları olarak anılan “Pandemi Kurulları, ÇAYKUR, Ticaret Borsası, Ziraat Odaları, ilgili Kamu Kurumları, Muhtar Dernekleri, STK’lar, Müstahsiller”in katıldığı bir toplantı yapılarak,



“Şimdilik çayın ilk hasat dönemi olan mayıs ayı hasadı ile sınırlı olmak kaydıyla çay hasadı yapılacak Rize, Trabzon, Artvin, Giresun illeri dışındaki müstahsillerin, bu illere gelişi için seyahat izni verilemeyeceği”

durumuna istinaden,



“Çay hasadıyla ilgili tüm faaliyetlerin bu iller içerisinde mevcut ve illerin temin edeceği işgücü ile planlanmasına,”

“İllere gelemeyecek müstahsillerin çay hasadını illerde irtibatlı oldukları kişiler aracılığıyla yaptırmalarına,”

“Buna imkânı olmayan müstahsiller için sektörün paydaşlarıyla oluşturulacak Vefa Sosyal Destek organizasyon kurullarıyla alternatif çözümler”

üretilmesine dair kararlar alınmıştır.

Düzce, Giresun, Ordu, Sakarya, Samsun valilikleri İl Umumi Hıfzıssıhha Kurulları 30 Nisan-3 Mayıs 2020 tarihleri arasında uygulanacak sokağa çıkma yasağı dönemini kapsayacak şekilde “tarımsal üretimin devamlılığı için” benzeri kararlar almışlardır. Bu kararlar arasında yalnızca Ordu ili,



“Dönem itibarıyla fındık ve kivi bahçelerinde gübreleme, ilaçlama gibi faaliyetler; mısır, patates, çilek ve sebze yetiştiriciliği yapılan alanlarda ise fide, tohum dikim işlemleri yapılmakla birlikte yine örtü altı yetiştiriciliği yapılan alanlarda ise fide dikimi, gübreleme ve sulama faaliyetleri”

yapılmakta olduğunu özel olarak belirterek, üretici belgesi ibraz edenleri, anılan tarımsal faaliyetlerini gerçekleştirebilmek üzere sokağa çıkma yasağından muaf tutmuştur. Bu faaliyetlerin sürdürülebilmesi için,



“Üreticilerimizin ihtiyaç duyduğu tarımsal girdilerin (fide, fidan, tohum, gübre, tarım ilacı vb.) satışını yapan bayiler ve çalışanların sokağa çıkma yasağından muaf tutulmasına”

karar verilmiştir. Bu tarihten itibaren Giresun, Ordu ve Samsun illerinde yalnızca tarımsal faaliyette bulunanların değil, bu faaliyetlerin gerçekleştirilmesi için ürün ve hizmet tedarik eden kişi ve işletmelerin de çalışabilmesine izin verilmiş ve,



“Tarım ve hayvancılık işletmelerinde (balık ve tavuk çiftlikleri dahil) tarımsal üretimin devamlılığı için gerekli olan ekim-dikim, sulama-ilaçlama, gübreleme, bakım gibi faaliyetler yapanlar ile bunları yapmak için mahalle, ilçe ve çevre ilçelerden gelerek çalışanların sokağa çıkma yasağından muaf tutulmasına”

karar verilmiştir.

Ordu, Sakarya, Samsun, Trabzon valilikleri İl Umumi Hıfzıssıhha Kurulları 08-10 Mayıs 2020 tarihleri arasında uygulanacak sokağa çıkma kısıtlamalarına ilişkin benzeri kararları tekrarlamıştır. Sözgelimi bir hafta öncesinde Ordu ilinin, fındık, kivi, mısır, patates, çilek ve sebze gibi ürünleri sıralayarak tarımsal üretimin sürdürülebilmesine dair aldığı kararlar Giresun ili tarafından da gündeme alınmış ve,



“Üreticilerimizin üretici olduklarına dair bilgi ve belgeleri ibraz etmeleri durumunda tarımsal faaliyetlerini gerçekleştirebilmeleri için, 65 yaş ve üzeri ile 20 yaş altı vatandaşlar da dahil olmak üzere (ikametgâhlarıyla üretim

alanları arasında sınırlı kalmak kaydıyla) izin verilmesine”

karar verilmiştir. Samsun ilinde ise,



“Kısıtlama süresinde yağmura bağımlı tarımsal faaliyetler göz önünde bulundurularak il merkezinde valilik ve ilçelerde kaymakamlıklar tarafından tespit edilecek ihtiyaca göre kura ile belirlenecek; zirai ilaç, tohum, fide, gübre vb. tarımsal üretime ilişkin ürün satışı yapan işletmelerin açık olmasına”

karar verilmiştir.

İçişleri Bakanlığı tarafından 13 Mayıs 2020 tarihinde 81 il valiliğine gönderilen genelgeyle şehirlerarası seyahat kısıtlılığı bulunan Ankara, Balıkesir, Bursa, Eskişehir, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Kayseri, Kocaeli, Konya, Manisa, Sakarya, Samsun, Van ve Zonguldak ile seyahat güzergâhlarında bu illerden biri veya birkaçı bulunan illerde ikamet eden ve ÇAY-KUR’a kayıtlı bulunan çay üreticilerinin ilk kesim yaş çay hasadı için seyahat izin belgesi bulundurmamak şartıyla 19 Mayıs 2020 tarihinden itibaren seyahat edebileceği duyurulmuştur. Aynı genelgede, belgelerin 14 Mayıs 2020 tarihinden itibaren elektronik ortamda e-devlet yoluyla İçişleri Bakanlığı e-başvuru sistemi ve Alo 199 Vefa Destek Hattı üzerinden temin edilebileceği bildirilmektedir.

Sakarya Valiliği İl Hıfzısıhha Kurulu 20 Mayıs 2020 tarihinde, “Covid-19 pandemi sürecinde tarımsal üretimin sürekliliği, gıda üretim ve tedarik sürecinin korunması açısından oldukça önemli fonksiyona sahip olan mevsimlik tarım işçilerinin bulundukları illerden başka illere gidişlerinde ve ilimize gelişlerinde yaşanabilecek aksaklıkların önlenmesi, tarım işçileri ve hayvancılık faaliyetleri” konularını görüşmüştür.

Cumhurbaşkanlığı, 1 Haziran 2020 tarihi itibarıyla seyahat sınırlamasının kaldırıldığını,

seyahat edeceklerin kısa adı HES olan Hayat Eve Sığar kodu olarak seyahat edebileceğini, ancak bu seyahatlerin bakanlığın aldığı seyahat kurallarına göre yapılacağını duyurmuştur. 18 yaş altı çocukların velileriyle seyahat edebileceği, 65 yaş üstü bireylerin de öngörülen şartlara göre seyahat izni alarak iller arası seyahatlerinin gerçekleştirilebileceği belirtilmiştir.

Salgının en yoğun yaşandığı 2020 Nisan ve Mayıs ayları içerisinde bu konuyla ilgili gerek basına yansıyan tartışmalar gerekse de alınan tedbir kararları incelendiğinde iller arası seyahat kısıtlamasının salgın vakalarının artması durumunda 2020 Temmuz ve Ağustos aylarında tekrar uygulanmaya başlanması halinde fındık hasadını etkileyecek sonuçları olacağı görülmektedir.

İller arası devam eden seyahat tedbirleri, fındık üretimi açısından iki nedenle önemli bir değişkendir. Öncelikle hasat açısından ihtiyaç duyulan işgücünün üretime katılması yönünde,

(a) 65 yaş üstü kişilerin seyahati şimdilik halen yürürlükte olan özel kısıtlar ve seyahat izni belgesi temin edilmesi gerekliliği nedeniyle özel bir zorluk oluşturmakta,

(b) seyahatlerde uygulanması şart koşulan seyrekleştirme nedeniyle ortaya çıkan maliyetin kimin tarafından karşılanacağı belirsizliğini korumaktadır.

Diğer yandan bu kısıtların, fındık hasadında işgücüne olan yoğun talep göz önüne alındığında “gurbetçi üreticiler” açısından önemli bir güçlük oluşturacağı anlaşılmaktadır. Gerek kendilerinin seyahati konusundaki zorluklar gerekse de artan maliyetler nedeniyle, ikincil ve yan gelir olarak yapılan fındık üretiminin mevcutta olduğundan daha zahmetli bir işe dönüşmesi, bu kesimin üretime katılması yö-

nünden sonuçları bugünden öngörülemez bir engel teşkil etmektedir. Bu durumda fındık hasadında ihtiyaç duyulan işgücünün, illerde salgına karşı alınan tedbirler nedeniyle ekonomik güçlük yaşayan kişilerin hasada katılmasıyla yerelden karşılanması bir çözüm olarak düşünülmektedir. Fakat bu yönelimin, hali hazırda mevsimlik gezici tarım işçilerinden daha yüksek olan mahalli tarım işçi yevmiyelerini öngörülemez bir şekilde artırabileceği düşünülmektedir.

Diğer yandan kurum çalışanlarının fındık rekoltesinin düşeceğine ve halihazırda küresel olarak artan talebe karşı fındık fiyatlarının yükseleceğine dair beklentilerinin, artabilecek maliyetler konusunda teskin edici bir etken olabileceği dile getirilmektedir. Fındık bahçe sahiplerinin, topografyanın uygun olduğu yörelerde fındık hasadı için yere serilen file/tül kullanımına yönelerek işgücüne olan ihtiyacı azaltmaya yönelik arayışlar içinde olduğu da not edilmelidir.

2020 Nisan ve Mayıs aylarında uygulanan sokağa çıkma kısıtları döneminde İl Umumi Hıfzısıhha Kurullarının tarımsal üretimin devamlılığı için aldığı özel muafiyet kararlarına bakıldığında iller arası seyahat kısıtlarının tekrar uygulanmaya başlanması olasılığında dahi, izinlerin belirli şartlara bağlanarak fındık hasadı için ihtiyaç duyulan işgücünün sağlanması mümkün gözükmemektedir. Fakat bu durumda da gerek mevsimlik gezici tarım işçileri gerekse “gurbetçi üretici” hareketliliğinin Covid-19 virüsünü yaygınlaştırabileceğine dair kaygılar göz önünde bulundurulmalıdır. Salgının henüz görülmediği ya da azaldığı il ve ilçelerde yeniden ortaya çıkması, hasadı etkileyecek bir duruma yol açabilir. Bu durumun yaşanmaması için, alınan tedbir kararlarında ifade olunduğu üzere gerek iller arası seyahatlerde gerekse üretim alanlarında düzenli sağlık kontrol ve takibinin yapılması önem kazanmaktadır.



- 1 Kalkınma Atölyesi (2020), *Virüs mü Yoksulluk mu? Korona Virüs Salgınının Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri ve Onların Çocukları ile Bitkisel Üretime Olası Etkisi*, Ankara
- 2 www.bingol.gov.tr/icisleri-bakanligi-nin-mevsimlik-tarim-iscileri-ve-hayvancilik-faaliyeti-ile-ilgili-genelgesi
- 3 www.findiktv.com/findigi-toplayacak-mevsimlik-isci-sikintisi.html
- 4 t54.com.tr/amp/haber/4171575/findik-iscileri-4-ilden-gelecek
- 5 www.findiktv.com/gurbetci-findik-ureticilerine-sevindirici-haber.html
- 6 www.samsunhaber.com/cevre/findik-ve-cayda-isci-sorunu-h56351.html
- 7 www.findiktv.com/findikta-tul-yontemi.html
- 8 www.findiktv.com/findik-ve-cayda-isci-problemine-cozum-onerisi.html
- 9 www.haberturk.com/ordu-haberleri/78066313-findikta-kazan-kazan-donemifindikta-isci-sikintisi-yasanmayacakkorona-virus-covid-19
- 10 www.orduolay.com/ekonomi/findik-hasadi-icin-disaridan-isci-gelmeli/55220
- 11 www.ntv.com.tr/turkiye/ihracatcilardan-covid-19-surecinde-findik-uretimi-uyarisi,2x_u3aoUy0SaPLRBj0sBig
- 12 www.oncurtv.com/duzce/ozturk-findikta-fiyat-beklentisini-acikladi-h146966.html
- 13 www.yesilgiresun.com.tr/gundem/giresun-il-pandemi-kurulu-yaklasan-cay-hasadi-ve-findik-tarimini-degerlendirdi/36785#.XrLL_XykqCo.whatsapp
- 14 www.milliyet.com.tr/ekonomi/corona-virus-turk-findigina-yaradi-6197470
- 15 www.milliyet.com.tr/ekonomi/corona-virus-salginda-satisi-artan-findigin-fiyati-yukseldi-6200517
- 16 www.findiktv.com/rekolte-dusuk-findik-fiyati-yuksek-olacak.html
- 17 www.samsungazetesi.com/samsun-haber/samsun-da-tarim-iscileri-icin-tedbir-samsun-haber-h1243691.html
- 18 www.samsungazetesi.com/samsun-haber/samsun-da-isciler-kayit-altinda-samsun-haber-h1243798.html
- 19 www.gazetenizolsun.com/samsun-haber/mevsimlik-iscilere-virus-egitimi-h37397.html
- 20 www.iha.com.tr/samsun-haberleri/mevsimlik-iscilere-maske-dagitimi-2611429/
- 21 www.haber61.net/trabzon/findik-hasadi-icin-gozler-saglik-bakanligi-nda-h395799.html
- 22 www.giresun.gov.tr/65-yas-ve-ustu-calisanlara-izin-cikti
- 23 www.orduolay.com/gundem/test-olmadan-orduya-gelme-hemsehrim/55279



Fındık hasadı için yararlanılabilecek örnek bir İl Hıfzıssıhha Kurulu Kararı

2020 YILI RİZE İLİ ÇAY TARIMINA İLİŞKİN COVID-19 İLE MÜCADELE KAPSAMINDA ALINACAK GENEL TEDBİRLER

İl Umumi Hıfzıssıhha Meclisi Sayın Vali Kemal Çeber başkanlığında aşağıda üyelerin iştiraki ile 15/04/2020 tarihinde toplanarak;

Covid-19 ile mücadele kapsamında ülke çapındaki genel prensip olan "sosyal hareketin azaltılması prensibi" çerçevesinde çay tarımı ile ilgili alınan kararlar için öncelikli olarak herkesin bulunduğu yerde kalması, aynı işin bir vesile ile başkasına gördürülmesi ve bu hassas süreçte zorunlu olmadıkça mümkün mertebe Rize'ye gelinmemesi esastır. Ancak herhangi bir yerden mevzuata uygun şekilde seyahat belgesi olarak ilimize gelecek olanlar için;

A İlimize Başka İllerden Çay Tarımı İçin Gelecek Olan Müstahsilere İlişkin Kararlar:

- 1 En geç 30 Nisan 2020 (30 Nisan dahil) tarihine kadar bulundukları illerden durumlarını belgelendirerek aldıkları seyahat izin belgesi ile ilimize giriş yapmaları şarttır. Varış yerlerindeki köy ve mahalle muhtarları tarafından bu kişilerin isim listelerinin İl/İlçe Tarım ve Orman Müdürlüklerine bildirilmeleri gerekmektedir.
- 2 Bu süreçte 30 Nisan 2020 tarihine kadar ilimize gelen tüm vatandaşlarımız, eğer misafir oldukları ev halkı varsa onlarla da beraber 14 gün mutlak izolasyon altına alınacaklardır.
- 3 İzolasyon sürecini geçirmeyen hiçbir vatandaş kesinlikle çay tarımı dahil sokağa çıkamayacaktır. İzolasyon süreci zarfında izole ailelerin temel gıda vb. ihtiyaçları, ilgili muhtarlar/Vefa Sosyal Destek Grupları tarafından karşılanacaktır. Bu süreçte bu grupların iş yükü artacağından bu gruplar güçlendirilecektir.
- 4 İletişim bilgileri önceden alınmış olan aileler İl/İlçe Sağlık Müdürlükleri, Kaymakamlıklar vb. gibi görev tanımları yapılmış birimlerce düzenli aranacaklardır.
- 5 14 günlük izolasyon yasağını ihlal eden tüm vatandaşlar, başta muhtarlarımız olmak üzere tüm duyarlı vatandaşlarımızca derhal 155, 156 no.lu telefonlara bildirilecektir.
- 6 İzolasyon sürecinin sağlıklı yürütülmesi mahalle ve köylerimizde başlıca muhtarlarımızın sorumluluğunda olup bu anlamda görevini suistimal ettiği öğrenilen muhtarlar hakkında ilgili mevzuat çerçevesinde adli, idari ve cezai işlem başlatılacaktır.
- 7 30 Nisan 2020 tarihinden sonra çay tarımı için gelenler olursa, bu kişilerle ilgili ve bu kişileri bildirmeyen ilgililer hakkında 3.180,00 TL idari para cezası verilecektir. Bu kişiler tespit edildikleri andan itibaren ayrıca 14 gün süresince izolasyona tabi tutulacaklardır.
- 8 Yarıcısı olanların herhangi bir tarih söz konusu olmaksızın ilimize girişleri yasaktır. İl dışından gelecek yarıcılık yapanların ise 30 Nisan 2020 tarihine kadar ilimize giriş yapmaları esastır. 14 günlük izolasyona tabidirler. Yarıcısı olduğu halde gelen olur ve bu kişiyi görevi kapsamında olan kişiler bildirmezse her ikisine 3.180,00 TL. idari para cezası verilecektir. Bu durumda yarıcısı olduğu halde gelenler ayrıca 14 günlük mutlak izolasyon sürecine tabi tutulacaktır.

B Çay Toplama Sektöründe Çalıştırılacak Mevsimlik İşçilere İlişkin Kararlar:

- 1 Covid-19 ile mücadele sürecinde ilimizde oluşan istihdam fazlalığının dikkate alınarak çay toplamada öncelikle il içi iş gücü değerlendirilecektir. İlimizde dışarıdan çay tarımı işçisi getirmek ile İl/İlçe Ziraat Odaları müstahsil adına yetkilidir. Diğer her türlü gayri resmi işçi getirme organizasyonları yasaktır.

- 2 Ziraat odaları getirecekleri işçileri toplu taşıma araçları ile genelgelerde belirtilen hususlara dikkat edilerek ilimize varışlarını temin edeceklerdir. Bu işçiler getirildikleri yerlerde sağlık muayenesinden geçirilerek, virüs belirtisi görülen işçiler araca alınmayacaktır. İlimize getirilen bu tarz işçiler 30 Nisan 2020 tarihine istisna olarak işçi talebinde bulunanların çay toplama talebine göre planlamalar ziraat odaları tarafından yapılarak ilgili müstahsillere zimmetlenecektir.
- 3 Konaklama yapan bu insanların tüm ihtiyaçları işveren aile tarafından temin edilip sosyal izolasyon kurallarına uygun bir şekilde teslim edilecektir. Hiçbir şekilde bu kişiler 14 gün boyunca kalacakları yer ve çay tarımı yapacakları arazi dışında farklı bir yerde ve mekânda bulunmayacaklardır. Buna çay alım yerleri ve çay fabrikaları da dâhildir. 14 günden önce çay tarımının sona ermesi durumunda işveren durumu derhal muhtar aracılığıyla organizasyonu yapan İl/ İlçe Ziraat Odalarına bildirecek ve akabinde bu birimlerin yönlendireceği araç ile işçiler alınıp talep durumunda başka bir işverene izolasyonunun devamını sağlayacak şekilde verilecektir veya il dışına gönderilecektir. Bu değişiklik ilçelerde Kaymakamlığa İl Merkezlerinde ise Sağlık Müdürlüğü tarafından takip eden birimlere bildirilecektir.
- 4 İzolasyon süresi olan 14 gün boyunca bu kimselere tarım arazisi dışında çay taşıtırlmayacak, kamyon, kamyonet vb. taşıtlarda da çalışmalarına müsaade edilmeyecektir.
- 5 İlk 14 gün boyunca mesai sonrası da olsa diğer komşu ailelerde çalışan işçilerle de bir araya gelmelerine izin verilmeyecektir. Bu sorumluluğu işveren de çalışanla aynı ölçüde kabul etmiş sayılacaklardır. Bu durum ihlal edenler başta muhtarlar olmak üzere tüm duyarlı vatandaşlarımızca da ilgili mercilere bildirilecektir.
- 6 Konulan bu kuralları ihlal eden işçiler ve işçilere göz yuman araçları, muhtar, üretici/çiftçi örgüt temsilcileri ve işverenlere ilgili mevzuatlar çerçevesinde müteselsilen cezai müeyyide uygulanarak Pandemi süresince tekrar çalışma ve işçi çalıştırmalarına müsaade edilmeyecektir. İşçinin çalıştığı süre boyunca herhangi bir gribal belirti (ateş, öksürük, nefes darlığı vb.) oluşması halinde ise çalışan işçi ve/veya işveren durumu derhal 112 ihbar hattı üzerinden bildirimini yapacaktır. Hastalık açısından belirti göstermeyenlerle ilgili olarak ilk 14 günden sonra bu kısıtlamalar ortadan kalkacaktır. Normal toplumsal sosyal izolasyon kuralları işleyecektir.
- 7 14 günlük sürecin başlangıcından itibaren sağlık takibinin yapılabilmesi için gelen işçilerin isimleri, çalıştırarak işverenin bilgileri adres ve telefon bilgileri İl Sağlık Müdürlüğü ve Kaymakamlıklar tarafından önceden kurulmuş olan arama ekiplerine sürecin başında bildirilecek ve bu ekiplerce her gün işverenin düzenli olarak aranarak süreç takibi yapılacaktır. Kolluk kuvvetleri de bu süreçte çay tarımı yapılan mahalle ve köylerde sıklıkla devriye görevi ifa ederek işleyiş kontrol edeceklerdir.
- 8 Müstahsil adına ilk 14 günlük süreçte çay alım yerlerinde çay sattırılacak işçilerin 30 Nisan 2020 tarihinden önce getirilmeleri şarttır. Bu işçiler genel kurala tabidir. Özetle izolasyondan geçmemiş hiç kimse çay alım yerlerine gidemeyecektir.
- 9 Çay alımı yapan kamu/özel tüm alım yerlerinde ilgililer tarafından yeterli sayıda el dezenfektanı bulundurulacaktır. Çay alım yerlerindeki muhtemel kalabalık ortam dikkate alınarak alım yapan kurum tarafından maske dağıtılması, sosyal mesafe kurallarına uygun olarak alım yapmaları gerekmektedir.
- 10 Bu süreç içerisinde öncelikle il içi istihdam gözetilerek ihtiyaç duyulması halinde dışarıdan işçi (çayın nakliyesi ve yükleme esnasında kullanılacak olan işçiler dahil) getirecek olan çay fabrikaları, kooperatif ve özel sektör temsilcilerinin mutlaka 30 Nisan 2020 tarihinden önce işçilerini getirmiş olmaları gerekmektedir. Bu işçiler için 14 günlük mutlak izolasyon süresi, uygun nakil ve uygun barınma şartları organizasyonu yapan kurumlar tarafından sağlanacaktır.

oy birliği ile karar verilmiştir.



Fındık hasadı için alınacak önlemler için örnek karar: Rize Valiliği

İlimizi de içine Alan Bölgemizde Yaklaşan Çay Hasadı İçin Özel Önlemler Alındı (21 Nisan 2020)

Koronavirus pandemisi ile mücadele çerçevesinde, ülke genelinde ve illerimiz özelinde tedbirlerimiz devam etmektedir.

İlimizi de içine alan bölgemizde, yaklaşan çay hasadı sezonunda özel önlemler alma gereği hâsıl olmuştur. Bu kapsamda alınması gereken tedbirler konusunda yerelde sektörün tüm taraflarıyla (Pandemi Kurulları, ÇAYKUR, Ticaret Borsası, Ziraat Odaları, ilgili Kamu Kurumları, Muhtar Dernekleri, STK'lar, Müstahsiller vb.) görüşülmüş, bakanlıklarımızla gerekli bilgi paylaşımları yapılmıştır.

- İlgili bakanlıklarımız ve kurullar nezdinde de bölgeden alınan bilgiler ve bakanlıklarımızda mevcut diğer verilerle birlikte yapılan değerlendirmeler sonucunda, bölgemizde gerekli koruma tedbirlerini aksatmadan, ekonomimiz için çok önemli olan çay hasadının tamamlanması için ortak kararlar;
- Temel mücadele unsurunun izolasyon ve vatandaşların bulunduğu yerde kalması gerçeğinden hareketle, salgının illerden diğer illere bulaş riskinin olması, 31 il için giriş/çıkış seyahat yasağının devam etmesi nedenleriyle ve şimdilik çayın ilk hasat dönemi olan mayıs ayı hasadı ile sınırlı olmak kaydıyla çay hasadı yapılacak Rize, Trabzon, Artvin, Giresun illeri dışındaki müstahsillerin, bu illere gelişi için seyahat izni verilemeyeceğinden,
- Çay hasadıyla ilgili tüm faaliyetlerin bu iller içerisinde mevcut ve illerin temin edeceği işgücü ile planlanmasına,
- İllere gelemeyecek müstahsillerin çay hasadını illerde irtibatlı oldukları kişiler aracılığıyla yaptırmalarına,
- Buna imkânı olmayan müstahsiller için sektörün paydaşlarıyla oluşturulacak Vefa Sosyal Destek Organizasyon Kurullarıyla alternatif çözümler üretilip çay hasadının sorunsuz bir şekilde tamamlanmasına karar verilmiştir.

Kamuoyuna saygıyla duyurulur.

4



Hızlı Araştırma Bulguları

Tarım Aracıları

Kalkınma Atölyesi Kooperatifinin'nin araştırma öncesinde güncellenen 300 kişilik tarım aracıları veritabanından ulaşılan 87 tarım aracısının 50'si bu araştırmaya katılmayı kabul etmiş ve kendileriyle telefonla anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Bunlardan 3'ü geçmiş yıllarda katılmasına rağmen bu yıl fındık hasadına katılmayacağını belirtmiş, bu nedenle bu kişilerle geçen yılki uygulamalara dair görüşülmüştür.

Tarım araçlarının sürekli yaşadığı iller sorulduğunda araçların yüzde 86'sının Diyarbakır (31) ve Şanlıurfa (12) illerinde ikamet ettiği görülmüştür. Belirtilen diğer iller ise Mardin (3), Batman (2), Adana (1) ve Şırnak (1) olmuştur. Görüşme yapılan tarım araçlarının yüzde 62'si bu yıl fındık hasadına katılacağını belirtirken, bu soruya kesin olarak olumsuz cevap veren tarım aracıları sayısı 3 olmuştur.

Bu soruya olumsuz cevap veren 3 tarım aracısına bunun nedeni sorulduğunda Covid-19 salgını nedeniyle endişeli olduklarını belirtmişlerdir. Bir tarım aracıları işçilerinin salgından en çok etkilenen il olarak İstanbul'a yakın olduğu için Düzce ve 31 büyük şehre ek olarak sokağa çıkma yasakları kapsamına alınan Zonguldak'a gitmek istemediklerini belirtmiştir. Fındık hasadının mevcut konaklama ve çalışma koşulları da bu tarım araçlarının fındık hasadından vazgeçmesinin nedenleri arasında sayılmıştır. Bir tarım aracıları;



“Geçen sene gittim, fakat çalışırken çok zorlandık. Konaklama, su ve elektrik sıkıntısı yaşadık. İkinci sınıf insan muamelesi gördük. Geçen sene Düzce'ye gitmiştik. Bu sene fındık hasadına gitmeyeceğiz. Manisa ilinde domatese gitmeyi düşünüyoruz. Henüz belli değil ama planlarımız bu yönde”

sözleriyle bu durumu ifade etmiştir.

Henüz emin olmayan tarım aracıları ise “has-talık” konusunda kaygılı olmakla birlikte Covid-19 salgınına karşı alınan tedbirlerden dolayı artacak ulaşım masraflarına işaret et-mektedirler:



“Yolcu sınırlamasından dolayı henüz belli değil, bir de virüs filan, 2000 TL’ye gidiyoruz, gidiş-dönüş 4000 TL olacak. Her yıl 16-17 işçi ile gidiyor-duk, şimdi yolcu sayısı 7-8’e düştü. Yol parasında bir çözüm bulamazsak ne yapacağız bilmiyoruz. Bahçe sahipleri yol parasını vermezlerse biraz zor, bu sene fındık toplamaya muhtemelen git-mem.”



“Yol parası çok pahalı, çoğu işçi gi-demez. Zonguldak tehlikeli, çoğu git-mek de istemez. O zamana kadar virüs azalırsa bilemeyiz. Yol parasını devlet karşılırsa, konaklama için konteyner verilirse iyi olur. Daracık alanda çok çadır¹ var ve çadırlar birbirine çok ya-kın, aralarında hiç mesafe yok, işveren bir şey yapamaz, devlet yapmalı.”

Tarım aracılarının iş bulduğu işçilerin sürekli yaşadıkları yerler ya da çıkış illeri çoktan seç-meli sorulduğunda en sık belirtilen iller yüzde 73 gibi yüksek bir oranla Diyarbakır (33) ve Şanlıurfa (13) olurken, diğer iller Şırnak (6), Mardin (5), Batman (5) ve Siirt (1) olarak sıra-lanmıştır. Görüldüğü üzere Türkiye’de bitkisel üretimde mevsimlik gezici tarım işgücü arzının işleyiş modeli ve buna uygun olarak işçilerin hareketliliği, aralarında yöresel bağları olan ta-rım aracıları tarafından organize edilmektedir. Diğer yandan, Mardin ve Batmanlı mevsimlik gezici tarım işçilerinin de bir kısmının Diyarba-kırlı tarım aracılılarıyla çalıştığı görülmektedir.

Tarım aracılarının sorumlu oldukları işçilerin sayısı sorulduğunda genellikle tanıdık işçiler-le çalışıyor olmakla birlikte her yıl aynı işçi-

lerle çalışmadıklarını belirtmişlerdir. Bu tarım aracılarının 2019 yılına dair organize ettikleri işçi sayısı sorulduğunda ancak tahmini ola-rak bildirmişlerdir. 2020 yılına dair ise henüz planlamaya başlamamış olduklarından kesin-leşmiş sayıları ifade edememiş, fındık hasadı için planlama aşamasının 2020 Haziran ayın-da başlayacağını belirtmişlerdir. Tarım aracı-ları hasat öncesinde illere giderek ya da daha önceden çalıştıkları fındık bahçe sahipleriyle iletişime geçerek işgücü talebini hesaplamakta ve yola çıkacak işçi sayısını bu ön çalışmaya göre belirlemektedirler. Görüşülen 50 tarım aracısından 47’sinin ifade ettiği rakamlara göre yaklaşık 2800’ü erkek, 3700’ü kadın ol-mak üzere 6300 işçi için aracılık hizmeti ver-mektedirler. Bu tabloda bir aracının ortalama 136 işçiden sorumlu olduğu görülmektedir. Kadınların erkeklerden daha fazla fındık ha-sadına katıldığı, görüşülen aracılardan birçoğu tarafından dile getirilmiştir ve daha önce ger-çekleştirilen araştırma sonuçlarıyla da uyum-ludur. Bir tarım aracısı bu konuya da değindiği anlatımında şunları ifade etmiştir:



“İşçi sayısı her sene değişir. Fındığa bağlı. Fındık bol olduğu zaman çok işçi gidiyor, az olduğunda az. Bu sene bile-miyorum. Bahçe sahipleriyle konuşuyo-rum, mesela kara fındık azmış. Belki bu sene çok işçi gitmez. Normal zamanda 200-250 işçim oluyor. Düzce’de bunla-rı bölüyorum. Hasat başlamadan önce ben bahçe sahiplerini ararım, onlar da beni arar. Eskiden önceden gider, tek tek bahçe sahipleriyle konuşurduk. Şim-di telefon var, arıyoruz birbirimizi. Hep-si kaç işçi lazım söyler, ben de bir liste yaparım. Sonra çavuşları² bulurum. Her birine ne kadar işçi getireceğini söylerim. Ben çavuşları tanırım, onları bilirim. Tanımadığım, bilmediğim işçi ile çalışmam. Her işçi grubu bir posta. Bir postada 12-20 arasında işçi olur.

12'nin altına düşmez, çünkü bir çavuş, bir de aşçı çalışamaz. Yirmiden fazla da olmaz, yatacak yer sorunu oluyor. Bu aralıkta çavuşlar işçileri ayarlar. Geçen sene erkekler için başka yerlerde iş çok yoktu, onlar da fındığa geldi. Genelde kadın işçi sayısı daha çok olur. Erkek zaten çalışmak için başka illere, başka işlere gidiyor. İnşaat falan. Geçen sene inşaatta iş olmadı, erkek işçiler boştaydı, bu nedenle erkekler de fındığa gitti.”

Bu sene fındık hasadına katılmayı düşünen tarım araçlarından yalnızca 4'ü yasaklara işaret ederek kafilesinde 18 yaş altında işçi olmayacağını söylemiştir. Diğer 43 aracının tümü bu konuda olumlu yanıt vermiş ve bu çocukların, yetişkinlerin yaptığı her işi yaptıklarını belirtmiştir. Derlenen cevaplara göre hesaplandığında görüşülen tarım araçları fındık hasadına katılmak üzere yaş ortalaması 14,6 olan yaklaşık 1200 18 yaş altı çocukla birlikte seyahate hazırlanmaktadır.

Bu konuyla ilgili tarım araçlarının bir kısmı şunları ifade etmiştir,

“Şimdi evi kapatıp yola düşüyorsun, bu çocuklara bakacak kimse yok. Mecbur senle geliyor. Oraya vardığında da onlara bakacak kimse yok. 12-13 yaşında bahçeye giderler. Çalışmasa bile gider.”

“İşçilerin hepsi 16-20 yaş arası. Yüzde 60'ı 18'den küçüktür.”

“Çalışanların hepsi 14-22 yaş aralığında, yarısı 18'den küçüktür.”

“15 yaşın altı çocuktur. Yazıktır, günahtır, ama 15 yaş ve üzeri çalışır. Çalışmayıp ne yapacak?”

“Bahçelerde 14 yaşındaki işçiye çalıştırmak yasak diyorlar. 14 yaşındaki işçi 16 yaşındakinden daha fazla fındık topluyor. Bu durumun düzeltilmesi lazım.”

Tablo 4

Tarım araçlarının fındık hasadında çalışmayı düşündükleri iller

Ordu	21	30,9
Giresun	11	16,2
Samsun	5	7,4
Sakarya	11	16,2
Düzce	17	25,0
Zonguldak	3	4,4

Sayı Dağılım (%)

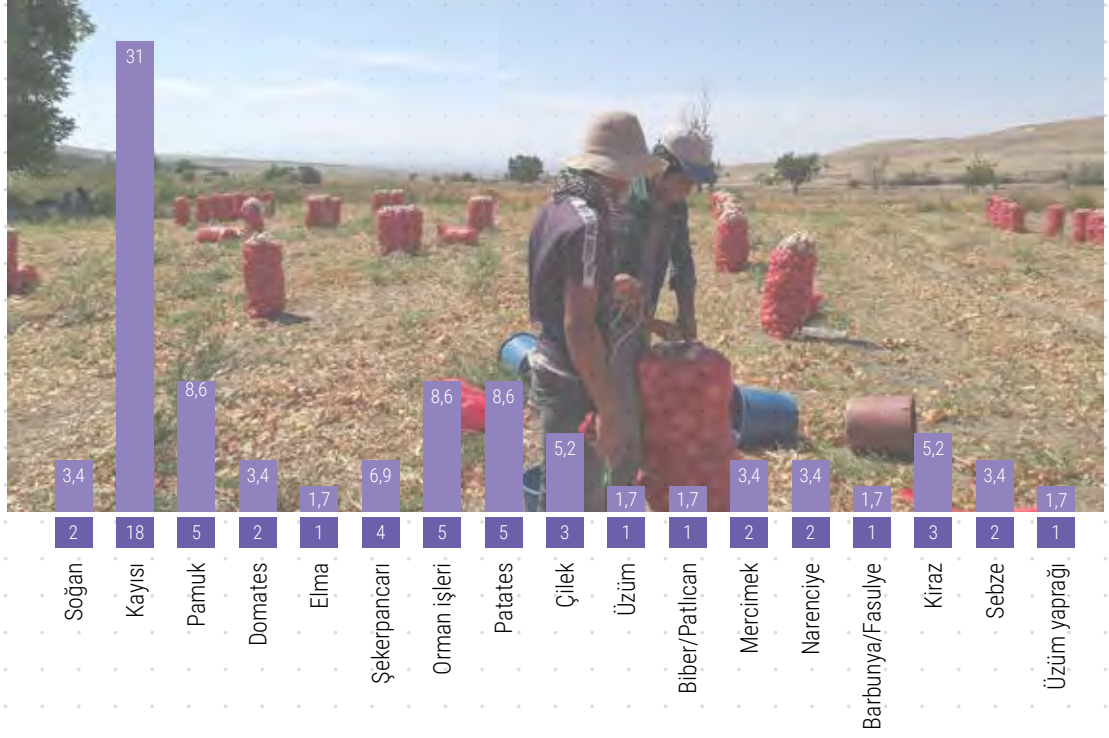
50 tarım aracısının 16'sı bu yıl fındık hasadına katılmak üzere birden fazla ilde çalışacağını, diğerleri ise sadece tek bir ile gideceğini ifade etmiştir. Ordu ve Düzce en sık anılan iller olmuştur (Tablo 4). Tarım araçlarının yüzde 78'i (39) hasada katılmak üzere bu illere ağustos ayında, geriye kalanları (11) ise temmuz ayında seyahat edecektir. Kimi durumlarda hasat için yola çıkılan tarih çalışmanın başlangıcı olarak görülmekte, kimi durumlarda ise hasadın farklı bölgelerde farklı zamanlarda başlıyor olması çalışma başlangıcının farklı tarihlerde olmasını gerektirmektedir. Fındık hasadı için hareketliliğin temmuz sonu-ağustos başı olacağı söylenebilir.

Sadece fındık hasadında çalıştığını söyleyenlerin dışındaki tarım araçlarına yılın hangi aylarında hangi ürünlerde çalıştıkları ayrıca sorulmuştur. Buna göre mevsimlik gezici tarım işçi hareketliliğinin genellikle nisan ayı gibi başlayıp ekim sonuna kadar devam ettiği görülmüştür. Bu süreçte işçiler fındık hasadı için gittikleri dahil toplam 27 ilde 19 farklı üründe çalışmaktadır. Tarım araçlarının 15'i sadece fındık hasadında çalıştıklarını beyan etmiştir (Harita 4).

Grafik 6

■ Sayı ■ Dağılım (%)

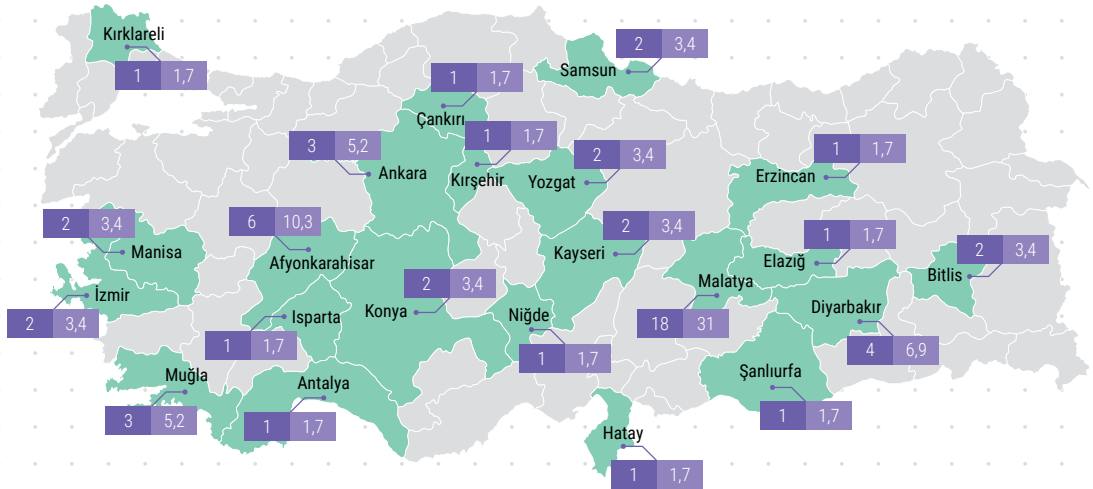
Tarım araçlarının yıl boyunca mevsimlik gezici tarım işçisi temin ettikleri ürünler



Harita 4

■ Sayı ■ Dağılım (%)

Tarım araçlarının yıl boyunca çalıştıkları iller



Fındık Öncesi Çalışma Durumu

Görüşülen tarım aracılardan sadece 13'ü anket çalışmasının yapıldığı 17-23 Mayıs 2020 tarihlerinde sorumlu olduğu işçilerin çalışmaya başladığını belirtmiştir. Bu araçlardan 11'i Covid-19 salgınına karşı alınan tedbirler kapsamında yol izni almış, diğer 2'si bu kısıtlama öncesi başka illere işçi göndermiş olduğundan herhangi bir izin sürecine dahil olmamıştır. Tarım araçları seyahat belgesi konusunda şunları ifade etmiştir,

“İzin almak gerekiyor. Biz aldık. Çok uğraştırıcı değil ama bir hafta sürüyor. Önce Tarım İl Müdürlüğüne gittik. Başvuruda bulunduk. Sonra gideceğimiz yerden bahçe sahibi istekte bulundu. Sonra biz sağlık ocağına gidip sağlık kontrolünden geçtik ve bir belge verdiler. Sonra tüm belgelerle yola çıktık. Her noktada çevirme oluyor, ama hiç ceza yemedik. On bir arabayla yola çıktık. Normalde daha az araba ile çıkardık. Arabada 8 kişi vardı ama 3-5'i çocuksa problem olmuyor. İl Tarım Müdürlüğünden de böyle söylemişlerdi.”

“Bizde sıkıntı olmadı ama bir tanıdığım ceza yedi, herkese ödetmişler cezayı.”

“Yolda giderken bütün kontroller yapıldı, ateşimiz ölçüldü. Zaten ben ilk zamanlar bir ceza yedim. Kendi arabamda götürüyordum, okuma yazmam yok, ben bilmiyorum, kurallardan haberim yok dedim. 320 TL ceza yazdılar.”

“İzin alınması çok zor değil, ama biraz uğraştırıcı. Önce İl Tarım Müdürlüğüne gittik, bir form doldurduk. Afyon'daki fabrikadan da yazı gönderdiler. Sonra tüm işçilerle birlikte sağlık ocağına gittik, orada da bir belge verdiler. Sağlık

kontrolü yaptılar. İl Tarım Müdürlüğünden aldığımız belge ve sağlık ocağından aldığımız belge ile yola çıktık. Yolda kontrolden geçtik, belgelerimizi gösterdik. Sorun olmadı.”

11 tarım aracısından 8'i iş bulma organizasyonu yaptığı işçilere, Covid-19 salgınına karşı önlemler kapsamında bilgilendirme, sağlık kontrolü ve hijyen kiti dağıtımı gibi çeşitli hizmetler sağlandığını ifade etmiştir. Bu desteklerin İl/İlçe Tarım Müdürlükleri ile çeşitli kamu sağlık kurumları tarafından sağlandığı anlaşılmaktadır. Görüşülen tarım araçları sorumlu oldukları işçiler ve ailelerinde Covid-19 pozitif kimse bulunmadığını belirtmiştir. 6 tarım aracı ise kesin bir sayı ifade edememekle birlikte Covid-19 salgını nedeniyle çalışmaktan vazgeçen işçileri olduğunu söylemiştir. 7 tarım aracı ise salgınla mücadele süreci başladıktan sonra bazı işlerini kaybettiklerini dile getirmiştir;

“Birkaç tane iş kaybettim. Fındık bahçe sahipleri aradı, konaklama yerimiz uygun değil, bu yıl fındığım da az zaten, bu nedenle işçi almayacağım dediler.”

“2020 Nisan ayında Antalya'daydık. Virüs salgınından dolayı işi iptal ettiler ve bizi geri gönderdiler.”

“Afyon'a gidecektik, ama kalacak yer aralayamadığımız için gidemedik.”

“Kiraz toplamaya gidemedik. İlave araç parasını veremedik, Afyon'a gidecektik.”

“Hatay'a patates işi için gidecektik. Ama kalacağımız yerlerde su yokmuş. Biz de hastalıktan korkup gitmedik, işi iptal ettik.”

Henüz hazırlıklara başlamamış tarım araçlarının büyük bir çoğunluğu, sorumlu oldukları işçilerden bu yılki hareketliliğe dair henüz bir

soru gelmediğini belirtmiştir. Fındık hasadına iki ay bir zaman olması nedeniyle bu durum anlaşılabilir. İşçileriyle haberleşen tarım aracıları ise Covid-19 salgınına karşı alınan tedbirlerle, özellikle seyahatlerde seyrekleştirme kuralıyla kaçınılmaz olarak artacak olan ulaşım maliyetlerinin bu yıl için en önemli gündem olduğunu belirtmiştir. Diğer yandan, bu yıl yeterli düzeyde iş olup olmayacağı ve çocukların seyahate nasıl katılacağı gibi konuların işçiler açısından diğer önemli gündemler olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca görüşülen tarım aracılarının bazıları işçilerin salgın sürecinde konaklama ve çalışma koşulları konusunda çeşitli taleplerde bulunduklarını ifade etmişlerdir;

“İnsanlar korkuyorlardı ama şu anda biraz normalleşti. Bazıları tekrar gideceğiz demeye başladı.”

“Yolculuk ve yol parası konusunda arıyorlar. Normalde kişi başı 120 TL, şimdi 240 TL ve sadece gidiş için bu ücret. Ücretler tamamen bize yüklendi. Nasıl karşılayacağız bilmiyoruz. Konya’da bahçe sahipleri karşılıyor, çünkü gittik mi bir bahçede uzun süre çalışıyoruz. Fındık hasadı öyle değil. Kimi bahçede bir günlük iş oluyor, kimi bahçede on günlük. Eh tabii, böyle olunca bahçe sahibi karşılamak istemiyor bu parayı. Yol parası bize kalıyor.”

“İşçiler iş olup olmayacağını merak ediyorlar. İşçilerim genel olarak tanıdık, çevremdeki insanlar. Sık sık konuşuyoruz. Bu sene iş olur mu, nasıl gideceğiz gibi sorular soruluyor. Kimse korkmuyor salgından, çünkü çalışmaya mecburuz.”

“Benim çocuklarım yakalansa ne olacak diyorlar. Bu bizim başımıza gelse ne olur, köy karantinaya alınsa ne olur Diye soruyorlar. Yol parasını dile ge-

tiriyorlar. İş fazla olsa, iki-üç ay çalışsak neyse, ama oraya gidip 30 gün iş için verilecek yol parası 400 liraya mal oluyor bu durumda. Bundan dolayı belki gitmeyebilirler.”



“Biz salgın zamanı iki ay evde kaldık, ne zaman çalışmaya gideceğiz, geçimimizi nasıl sağlayacağız diye çok sık soruyorlar.”

Fındık Hasadına Yönelik Mevcut Durum

Görüşülen tarım aracılarının yarıya yakını (23) halihazırda fındık hasadı konusunda bir bahçe sahibiyle anlaşmaya varmış olduğunu, geriye kalanlar ise (24) iş görüşmelerine Ramazan Bayramı’ndan sonra haziran ayında başlayacağını belirtmiştir (Tablo 5).

Tablo 5

Fındık bahçe sahipleri ile anlaşma durumu

Bahçe sahibi ile anlaştım	23	48,9
Bahçe sahibi ile anlaşmadım	24	51,1
Toplam	47	100

■ Sayı ■ Dağılım (%)

Araştırma kapsamında fındık bahçe sahipleriyle herhangi bir sözlü anlaşma yapmadan fındık hasadına işçi götüren tarım aracısına rastlanmamıştır. Görüşülen tarım aracıları genellikle uzun zamandır tanıdıkları fındık bahçe sahipleriyle çalıştıklarını, hasat öncesi haberleşmeler de fındık toplamak için gidecekleri köylerle uzun yıllara dayanan tanışıklıkları nedeniyle iş bulma konusunda bir sorun yaşamayacaklarını ifade etmişlerdir.



“Bahçe sahipleri ile konuşuyoruz, fakat henüz anlaşmadık. Yirmi yıldır aynı bölgede çalışıyoruz. İş bulmak sorun değil.”



“Hasada yakın bahçe sahibini arayacağım ve konuşacağım. Zaten yirmi senedir aynı yere gidiyoruz. Herkes birbirini tanır.”



“On yedi senedir aynı yere gidiyorum ama anlaştığım kişiler değişiyor. Öncesinden anlaşırm, öyle götürüyorum. Yoksa işçiler perişan oluyor. Çalışmadan geri dönüyor.”



“Aynı köylere gideriz, denk gelirse aynı işverenle de çalışırız. Bazen de değişik fındık bahçe sahipleri denk gelir. Ama bağlantılarımız var, genelde birbirimizi tanırız.”



“Hasat yaklaştığında gideceğim ve anlaşma yapacağım. On dokuz senedir aynı insanlarla çalışıyoruz. İş bulma konusunda sorun olmaz.”

Tarım araçlarının hemen hepsi Covid-19 salgınına karşı alınan tedbirler kapsamında mevsimlik gezici tarım işçileriyle ilgili uygulanan önlemlerden haberdardır. Bazı tarım araçları salgın döneminde fındık hasadından önce başka alanlarda çalışmaya başlamış olduklarından bu önlemlere dair deneyim sahibidir:



“16-18 kişilik kapasiteli minibüslere bu sene yarısı kadar işçi binecek. Bunu biliyoruz. Yol izni var. Tarıma gidip işçilerin kimliklerini vermemiz gerekiyor. Bahçe sahibi de oradan bize istek yapacak sanırım. Henüz uğraşmadık ama İl Tarım Müdürlüğüne gitmemiz lazım.”



“Önlemleri biliyorum. Araç içindeki yolcu sayısı, seyahat izninin gerektiği, maske kullanılması gibi önlemler alındı.”



“Bilgimiz var, çünkü bu süreçte yolculuk yaptık. Araç kapasitesi, izin, sağlık

kontrolü ve maske kullanımı gibi tedbirler var.”



“Şu çadırlar arası mesafe işi var, bir de araçlara sekizer kişi biniliyor.”

Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Ulaşım Durumu

Ulaşım konusunda transit veya servis olarak anılan minibüsler mevsimlik gezici tarım işçilerinin seyahat için kullandığı en yaygın araç türüdür. Görüştüğümüz tarım araçlarının yalnızca 1’i 2019 yılında işçilerin ulaşımı için otobüs kullandığını belirtmiştir. Benzer bir şekilde bu sene de bir tarım aracı otobüs kullanmayı düşündüğünü dile getirmiştir. Tarım araçları, taşıma kapasitesi 14 ila 16 yolcu arasında olan bu araçları olağan bir mevsimde ulaşım maliyetlerini düşürmek için kapasite üzerinde kullandıklarını kabul etmekle birlikte sağlıklı bir yöntem olmadığını da ifade etmişlerdir;



“18-20 kişi biner. Hatta bazen 22 kişi biner, ama koltuk yok o kadar. Yerlere yatak atılır, orada giderler. Çocukları saymıyorum bile. Aslında bu uygun değil. Bizim yaptığımız da iyi bir şey değil, ama işte, işçinin yolculuk maliyetini hafifletmek için böyle davranıyoruz.”

Tablo 6

Ulaşım giderlerini kim karşılar?

Ben öderim, işçiden parasını alırım >>	10	21,3
İşçi öder >>	35	74,5
Fındık bahçe sahibi öder >>	1	2,1
İşçi ve bahçe sahibi paylaşır >>	1	2,1
Toplam >>	47	100

■ Sayı ■ Dağılım (%)

Ulaşım maliyeti mevsimlik gezici tarım işçiliği alanında önemli bir konu olmakla birlikte farklı bölgelerde farklı uygulamalar olduğu bilinmektedir. Görüştüğümüz tarım aracılarna bu konu sorulduğunda yüzde 75 (35 kişi) gibi büyük bir oranı “işçi öder” cevabını verirken, 10 tarım aracı önce kendisinin ödediğini, sonradan ise bu ücreti işçiden tahsil ettiğini belirtmiştir. Yalnızca 1 aracı fındık bahçesi sahibinin ödediğini, 1’i de işçi ve bahçe sahibinin bu maliyeti paylaştığını söylemiştir (Tablo 6). Kimi tarım araçları, çok yaygın olmamakla birlikte fındık bahçe sahibinin ulaşım maliyetini karşılamak üzere belirlenen günlük yevmiyenin üzerine 5 TL eklediğini belirtmiştir. Okulların erken kapanmasından dolayı bu sene araç sıkıntısı olmadığı, ancak ulaşım seyrekleştirme kuralı nedeniyle araçların yoğun çalıştığı ifade edilmiştir.



“Araçlar boşta şu an, sıkıntı olmaz. Ama fındık hasadı bittiğinde dönüşte okullar başladığı için öğrenci servisi yaptıklarından minibüsler azalıyor ve fiyat artıyor.”



“Dönüşte okulların açılmasından dolayı bazen minibüs bulmakta zorlanıyoruz.”



“Bizim herkesin arabası hazır, çevremizdekiler hep minibüs satın aldı.”

Hemen hemen bütün taraflar Covid-19 salgını nedeniyle şehirlerarası ulaşım giderlerinin artacağını belirtmektedir. Mevsimlik gezici tarım işçilerinin fındık üretim illerine ulaşımını sağlayan minibüs şoförlerinden alınan bilgilere göre Şanlıurfa, Diyarbakır ve Mardin illerinden Ordu, Giresun ve Samsun illerine 2019 ve 2020 yıllarında tek yön ulaşım maliyetinin değişmediğini ve bir minibüste 15 ila 25 arasında yolcu taşıdıklarını; yolcu sayısına göre minibüs başına 2000 veya 2500 TL aldıklarını, yine aynı illerden Düzce ve Sakarya’ya

ise tek yön minibüs ücretinin 3000 veya 3500 TL’ye çıktığını, ücretin taşınan yükün büyüklüğüne de bağlı olduğunu beyan etmişlerdir. 2020 yılında ise tedbirlerden dolayı minibüs başına ancak 7-8 yolcu ile seyahat ettiklerini bildirmişlerdir. Bu, geçen yıl minibüs başına 15 kişi ile yolculuk yapanlar için maliyetlerin yaklaşık iki kat, 25 kişi ile yolculuk yapanlar içinse yaklaşık üç kat artması anlamına gelmektedir.

Örneğin 2019 yılında Mardin, Diyarbakır veya Şanlıurfa’dan Ordu iline fındık hasadı için bir minibüsle 15 kişi yolculuk yapılması durumunda tek yön ulaşım gideri kişi başına 133 TL (2000 TL / 15 kişi) iken, 2020 yılında 250 TL (2000 TL / 8 kişi) olacaktır. Geçen yıl bir minibüsle 25 kişi yolculuk yapıldıysa kişi başı maliyet 100 TL (2500 TL / 25 kişi) iken, bu yıl 250 TL (2000 TL / 8 kişi) olacaktır. Benzer şekilde Şanlıurfa’dan Sakarya’ya geçen yıl kişi başına 200 TL (3000 TL / 15 kişi) ulaşım ücreti ödenirken, bu yıl 375 TL (3500 TL / 8 kişi); geçen yıl 25 kişi yolculuk yapanlarda ise geçen yıl kişi başına 140 TL (3500 TL / 25 kişi) ödenirken, bu yıl 375 TL (3000 TL / 8 kişi) ödenecektir.

2020 Yılı Fındık Hasat Sezonuna Dair İşçi Ücreti Beklentileri

Fındık hasadında işçi ücretleri temmuz ayında valilikler bünyesinde 2017/6 sayılı Mevsimlik Tarım İşçileri Genelgesi’ne göre kurulan Mevsimlik Tarım İşçileri İzleme Komisyonu tarafından belirlenmektedir. Fındık hasadında genellikle asgari brüt ücretin 30’a bölünmesiyle günlük ücret belirlenmekte ve bu ücret yemekli veya yemeksiz olarak ilan edilmektedir. 2011-2019 yılları arasına bakıldığında günlük ücretlerin brüt asgari ücretin 1/30’una karşılık geldiği görülmektedir (Grafik 7).



Mevsimlik gezici tarım işçilerinin alana ulaşım maliyetleri

Covid-19 salgınına karşı alınan tedbirlerin mevsimlik tarımsal üretim alanına yansımaları 2020 Nisan ve Mayıs aylarında basına yansıyan tartışmalar ve fındık üretimi yapılan illerde İl Hıfzıssıhha Kurulları'nın aldığı kararlar çerçevesinde incelendiğinde iller arası seyahat kısıtlarına ilişkin mevsimlik gezici tarım işçilerine "tarımsal üretimin sürdürülebilmesi" için çeşitli muafiyetler tanınmıştır. Buna karşın,

(a) önlemlerin başladığı ilk haftalarda seyahat izin belgesinin nasıl temin edileceği konusunda ciddi belirsizlikler yaşanmıştır,

(b) ulaşımda seyrekleştirme kuralının kaçınılmaz olarak artıracağı maliyetlerin kimin tarafından karşılanacağı halen açıklığa kavuşmuş değildir.

1 Haziran 2020 tarihinde seyahat kısıtlarının kaldırılmış olmasına karşın araştırmanın gerçekleştiği tarihlerde şehirlerarası seyrekleştirme uygulaması kâğıt üzerinde halen geçerli olup, bu gündem bitkisel üretimin tüm aktörleri açısından önemini korumakta olduğundan derlenen verilerde büyük bir yer tutmaktadır. Görüşülen tarım araçlarının ulaşım alanındaki önlemlere ilişkin şu görüşleri derlenmiştir;

Alınan ulaşım önlemlerine ilişkin düşünceler:



"Eskisi gibi olsun, ben işçileri götüreyim, elemanlarımı kontrol etsin. Sıkıntı yoksa biz yine 15 kişi götürelim, karşı taraf da mağdur olmaz, ben de olmam ama zannetmem, eskisi gibi olmaz."



"Yol masraflarının bahçe sahibi tarafından ödenmesi lazım. Malatya'da bahçe sahibi ödüyor masrafları. Ordu ve Giresun'da ödemez."



"Tedbirlere uyum sağlayabilmek için, işçilerin desteklenmesi lazım. İşçi zaten gariban. Garibanlardan yapamayacağı şeyler istemeyin. Yapılması gerekiyorsa destek olunsun."



"Bu tedbirlerin uygulanabilmesi için destek olunması lazım. En azından yolculuk masraflarına. İşçi zaten yemek parası ve yol parasını ödüyor. Şimdi yol parası iki katına çıktı. Böyle olursa bir işçinin ilk 10 günlük çalışması yemek ve yol masraflarına gider. Geriye kalıyor 20 gün. Değmez. Yolculuk masraflarına destek olunabilir ya da araba ayarlayabilirler."



"Dediğim gibi destek verilmesi lazım. Fiyatlar çok arttı. Bu konuda bir çözüm bulunmalı. Devlet destek olabilir. Bahçe sahibi de zor durumda sonuçta. Bütün bu masrafları bahçe sahibine yüklemek de mantıksız. O da bir vatandaş ve zor durumda. Kimse ne yapacağını bilmiyor."



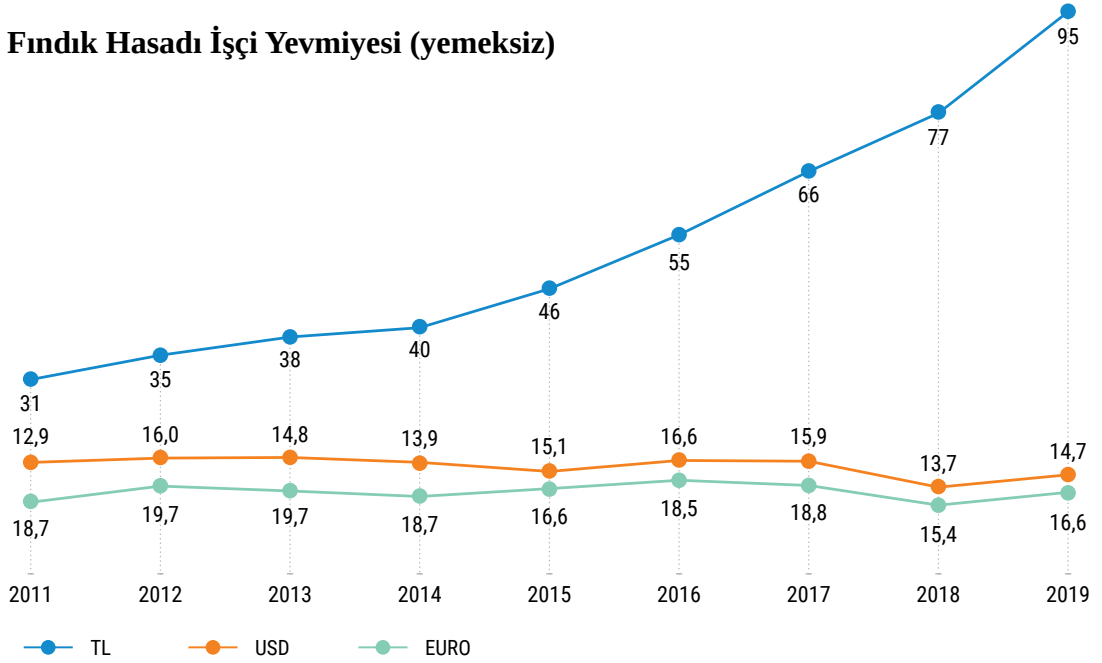
"Destek verilmesi lazım. Fındık toplamada iş kısa sürdüğü için bunun bahçe sahibi tarafından karşılanması zor ama kayısı böyle değil. Malatya'da maliyetler bahçe sahipleri tarafından karşılanıyor. Fındıkta da devletin bunu yapması lazım."

Grafik 7

Fındık hasadında ilgili komisyon tarafından açıklanan yemeksiz işçi yevmiyesi (2011-2019)



Fındık Hasadı İşçi Yevmiyesi (yemeksiz)



Covid-19 salgını kapsamında alınan tedbirlerin ulaşım ve diğer maliyetleri yükseltmesine karşılık 2020 yılı hasat ücretlerine dair tahminler derlenmiştir. Görüşülen tarım araçları 2019 yılı için en düşük 70 TL ve en yüksek 100 TL ücret alındığını belirtirken, ortalama 87 TL olarak hesaplanmıştır. 2020 yılı için ise talep edilen ücret en düşük 90 TL ve en yüksek 130 TL, ortalama 103 TL olarak hesaplanmıştır (Tablo 7).

Tablo 7

Tarım araçlarının işçi götürecekleri illere göre fındık hasat yevmiye tahminleri

Düzce	84,33	101,42
Giresun	92,20	108,00
Ordu	89,53	104,71
Sakarya	85,86	103,57
Samsun	83,25	98,75
Zonguldak	85,00	99,00

■ 2019 yılı yemeksiz yevmiye ortalaması (TL)

■ 2020 yılı yemeksiz yevmiye tahmini ortalaması (TL)

Tarım araçları görüşmelerde fındık hasadında çalışan mahalli tarım işçileriyle mevsimlik gezici tarım işçileri arasındaki ücret farklılığını dile getirmişlerdir;

“Mahalli işçiye bize olduğundan daha fazla günlük ücret veriliyor. Mahalli işçiye 120 TL filan verdiler.”

“Yol masrafı işçiye ait olursa 115- 120 TL olması lazım. Bizim işçilerin çoğunluğu üniversite öğrencisi.”

“Mahalli işçiye 100 TL veriliyor, hem de biz 7.00-19.00 çalışıyoruz, onlarsa daha az çalışıyor, 8.00-17.00.”

Konaklama Ortamına Dair İhtiyaçlar

Görüşülen tarım araçlarının yüzde 85'i (40) hasat boyunca fındık bahçe sahiplerinin fındık bahçelerinde bulunan konut, baraka veya müstemilat³, 6 tarım aracı geçici çadır yerleşiminde⁴ ve 1 tarım aracı ise konteyner/ME-TİP alanında⁵ konakladıklarını belirtmişlerdir. Hasat döneminde farklı illere seyahat edecek işçilerin bir sezonda farklı konaklama tiplerinde kalabilecekleri ayrıca belirtilmiştir.

Görüşülen tarım araçlarının birden çok tercihte bulunabilecekleri konaklama alanına dair sunulan ihtiyaçlar listesinde toplam 117 ihtiyaç belirtilmiştir (Tablo 8). Buna göre temizlik maddeleri ve kişisel mesafenin korunması gibi doğrudan Covid-19 salgınına karşın alınan önlemler, en sık belirtilen ihtiyaçlar olmuştur. Bunun dışındaki ihtiyaçlar mevsimlik gezici tarım işçilerinin kanıksanmış yaşam ve çalışma koşulları içinde olan ve daha önceki yıllarda gerçekleştirilen araştırmalarda tespit edilmiş taleplerle uyushmaktadır.

“Her fındık bahçe sahibinin evinin yanında veya altında işçiye verdiği konaklama yerleri vardır. Kimisi iyi, kimisi kötü. Tuvaleti, banyosu var. Mutfak var. Çadırdaki kalanlar da var, ama biz çadır olan yere işçi vermeyiz. Bir evde 20-25 kişi kalıyor. Üç-dört odası var. Kızlar bir odaya, erkekler bir odaya. Kalabalık kalınıyor. İhtiyaçlar eskiden beri vardı. Şimdi bir de üstüne virüs var. Hepsi bir odada yatıp kalkıyor. Bu konuda yeni bir imkân sağlayamazlar. Kabul edip gideceğiz, ölen ölür kalan sağlar bizimdir diyeceğiz. 28 yıldır gidiyorum, bana bir oda ayarlayamadılar, işçiye nasıl fazla oda verecekler? Çamaşır makinesi lazım. Hâlâ elde yıkıyoruz çamaşırımızı. Ev-

Tablo 8

Konaklama alanında ihtiyaçlar

Temizlik maddeleri	32	27,4
Kişiler arası mesafe / fiziksel mesafe (kalabalığın önlenmesi)	21	17,9
Banyo	21	17,9
Temiz, sürekli ve yeterli içme suyu	14	12,0
Tuvalet	11	9,4
Gıda desteği	5	4,3
Kanalizasyon	4	3,4
Kesintisiz elektrik	4	3,4
Çevre ilaçlaması (salgına karşı)	3	2,6
Çöplerin toplanması	2	1,7

■ Sıklık ■ Dağılım (%)

lerin yüzde 5'inde su ısıtmak için güneş enerjisi paneli var, ama işe yaramıyor. Banyo problemlidir. Akan sıcak su yok. İşçiler gelmeden önce aşçılar su ısıtır, en fazla beş işçi banyo yapar.”



“Düzce Hendek'te çadır alanı, Düzce merkezde çiftçilerin evinde kalıyoruz. Ordu'da ayrıca ev yapmışlar. Samsun Terme'de, Çarşamba'da işçilerin yüzde 80'i çadır alanında kalır. Bazı yerlerde ise karışık hem evde hem de çadır alanlarında kalıyoruz. Eğer çiftçinin evinde kalırsak kira ödemiyoruz. Çadır alanlarında ben ödüyorum ama sonra işçilerle aramızda hallediyoruz. Bazen de bahçe sahibi merhametli ise parasal destek veriyor.”



“Her evde bir ekip kalır. 12 kişiden az olmaz. Bazen 20 kişi kalır. Eğer ev dar gelirse bazen fındık bahçelerine de çadır kurarız. Üç dört odası olan bir ev olsa en az 15 işçi rahat eder.”



“Bir evde 15-16 işçi kalır. Normalde idare ediyoruz. Ama bu sene hastalık var, nasıl olacak? Her bir odaya üç-dört kişi olsun deniyor. Bahçeye çadır kuracağız artık ya da devlet bize bir yer gösterecek. Patronlar bunun sıkıntısını yaşayacak.”



“Bahçe sahipleri fazla işçi kapma peşinde, o yüzden işçilerin kalabalık konaklayacak olmalarını umursamıyorlar. Toplanma alanlarına dikkat etmek gerekiyor, toplanma alanlarına karışıyoruz. Tüm işçiler bahçe sahiplerinin evlerinde az az kalmalı, öteki türlü sıkıntı olur. Çadır çözüm değil, elektriği ve suyu olan barınma yerlerinin temin edilmesi önemli, ama bu alanlar toplu olmamalı, çünkü bütün işçileri bir yerde toplamak virüs açısından çok riskli. Biz işçilerin bahçe sahiplerine bölünmesini ve az az farklı yerlerde çalışmalarını talep ediyoruz.”



“Tarım işçisi dediğiniz zaman her yönden biz geri kalmışız. Su, elektrik, lavabo, hepsinden geri kaldık. Devlet bu konuyla hiç ilgilenmiyor. Kaldığımız yerlere suyu ve elektriği biz çekiyoruz. Muhtar sadece bir çadır alanı gösteriyor, o kadar. Yol bir kereye mahsus ama gittiğimiz yerde üç ay kalıyoruz. Önemli olan orası. Orası bizim için daha önemli. Hiç olmazsa akşam geldiğimizde bir banyo yaparız.”

Görüşülen tarım araçları ihtiyaçların karşılanmasının bahçe sahiplerinin sorumluluğunda olduğunu ama kamu kurumlarının koordinasyonu, desteği ve denetiminin olması gerektiğini belirtmişlerdir. Özellikle salgın sürecinde halen geçerli olan tedbirlerin uygulanması ve gerekli malzemelerin sağlanması noktasında fındık bahçe sahiplerinin güçlerinin yeterli olmadığı durumlarda devletin önemli bir rol oynayacağı ifade edilmiştir. Fındık bahçe sahiplerinin sağladığı ev veya müstemilatlar da konaklayan işçilerin ayrıca elektrik ve su ücreti ödememesine karşılık, geçici çadır yerleşimlerde konaklayan işçilerin faturalarını kendilerinin karşılamak zorunda kalmaları, konaklama alanlarına ilişkin bir diğer sorun olarak belirtilmiştir.

Çalışma Ortamına Dair İhtiyaçlar

Görüşülen tarım araçları birden çok tercihte bulunabilecekleri çalışma alanına dair sunulan ihtiyaçlar listesinde toplam 113 ihtiyaç belirtmişlerdir (Tablo 9). Covid-19 salgınına karşı tedbirler kapsamında sorulan “tuvalet” ve “koruyucu ekipman” ihtiyaçları, taleplerin başında yer almaktadır. Tarım araçları, ihtiyaçları belirtmenin yanı sıra, özellikle mahalli tarım işçilerine kıyasla daha uzun çalışma saatlerinden şikâyetçi olmuşlardır. Mevsimlik gezici tarım işçilerinden, hasadın olabildiğince hızlı tamamlanması için günde 11-12 saate yakın çalışmalarının beklendiği, daha önce gerçekleştirilen araştırmalarda da belirtilmektedir. Bu yoğun çalışma temposu konaklama alanına dair belirtilen banyo ve sıcak su ihtiyacıyla da ilişkilidir. Tarım araçları işçilerin çalışma günü sonrasında banyo yapamadıklarını belirtmişlerdir.



“Yol parasını devlet karşılarsa iyi olur. Konteyner verse iyi olurdu mesela, ufak alanda bine yakın çadır var, hiç mesafe yok, işveren bir şey yapamaz, devlet yapmalı. İşçilerin ihtiyaçları olacak, yardım yapılmalı. Tarım işçisinin ücreti ile aracının komisyonu

Tablo 9

Çalışma ortamında ihtiyaçlar

Tuvalet	40	35,4
Koruyucu ekipman (maske, eldiven vb.)	34	30,1
Temiz, sürekli ve yeterli içme suyu	17	15,0
Temizlik/ hijyen maddeleri	17	15,0
Uygun ulaşım imkânları	3	2,7
Mola ve öğle yemekleri için uygun ortam sağlanması	2	1,8

■ Sıklık ■ Dağılım (%)

ayrı olmalı, işverenler herkesi kafasına göre atıyor, Ziraat Odası başkanları kafalarına göre yazdırıyor, biz itiraz ediyoruz, nereye başvuracağız bilmiyoruz, valinin, kaymakamın imzası yok diyoruz, geri gönderiyorlar bizi, kaymakamlık bizimle görüşmüyor bu tarz şeylerde. Çalışma saatleri belli değil, günde 12 saat çalışıyor işçiler, yaşam şartları kötü, yemekler kötü.”

Çalışma alanlarına ilişkin bir diğer önemli konu başlığı ise konaklama yerinden bahçeye ulaşımın nasıl sağlandığıdır. Bu konuda tarım araçlarına birden çok tercih yapılabilir bir liste sunulmuştur. Sonuçların dağılımında traktör, konaklama alanından fındık bahçelerine ulaşımında en yaygın kullanılan ulaşım aracı olurken, sırasıyla minibus, işçilerin kendi özel aracı ve otomobille ulaşım cevapların yüzde 68'sine yakın bir oranına karşılık gelmektedir (Tablo 10).

Tablo 10

Bahçeye ulaşım yöntemleri

Traktör	27	26,5
Minibüs (servis)	21	20,6
İşçiler kendi özel aracıyla	1	1,0
Otomobil	9	8,8
Patpat ⁶	6	5,9
Kamyonet	4	3,9
Yürüyerek	34	33,3

■ Sıklık ■ Dağılım (%)

Covid-19 salgınına ilişkin seyahat öncesinde tarım araçları aranarak bilgilendirilmeye dair durumları sorulduğunda görüşülen tarım araçlarının yüzde 28'i hiçbir kişi ya da kurum tarafından bilgilendirilmediğini ifade etmiştir. Bilgilendirildiğini belirten tarım araçlarının

ise yarıya yakını fındık işleyen firmalar veya bahçe sahipleri tarafından bilgilendirildiğini belirtmiştir. Soru çoktan seçmeli sorulduğundan hem bahçe sahipleri hem de firmalar tarafından bilgilendirildiğini belirten tarım araçları vardır. Diğer seçenek olarak ise, bazı tarım araçları İŞKUR ve Tarım İl/İlçe Müdürlükleri tarafından aranarak kendilerine çeşitli sorular sorulduğunu belirtmişlerdir (Tablo 11).

Tablo 11

Aracıların doğrudan aranarak bilgilendirilme durumu

Firmalar	17	32,1
Bahçe sahipleri	15	28,3
Hayır	15	28,3
Diğer	6	11,3

■ Sıklık ■ Dağılım (%)

Fındık Bahçe Sahiplerine Yönelik Genel Bulgular

Araştırma kapsamında görüşülen ikinci hedef grup fındık bahçe sahipleridir. Görüşme yapılan 50 fındık bahçe sahibine nasıl ulaşıldığı Araştırma Yöntemi ve Örneklemi bölümünde detaylı olarak açıklanmıştır. Bu bölümde fındık üretiminin en önemli aktörü olan fındık bahçe sahipleriyle telefonda gerçekleştirilen anket görüşmeleri değerlendirilmektedir. Öncelikle fındık bahçe sahiplerinin il dağılımı, fındık üretim miktarına göre örneklem seçimi uyarınca Ordu (yüzde 32), Samsun (yüzde 20), Sakarya (yüzde 18), Giresun (yüzde 14), Düzce (yüzde 12) ve “gurbetçi üretici” olarak İstanbul (yüzde 4) şeklinde olmuştur. Görüşmecilerin sahip olduğu fındık bahçelerinin illere göre dağılımı ise Ordu (yüzde 34), Samsun (yüzde 22), Sakarya (yüzde 18), Giresun (yüzde 14) ve Düzce (yüzde 12) şeklinde gerçekleşmiştir. Görüşme yapılan fındık

bahçe sahiplerinin ilçe dağılımları yine fındık üretiminin yoğunluğuna göre şekillenmiştir. Buna göre Fatsa (yüzde 20), Ünye (yüzde 14), Çarşamba (yüzde 12) ve Terme (yüzde 10) görüşülen fındık bahçe sahiplerinin yarıdan fazlasını barındıran ilçeler olmuştur (Grafik 8).

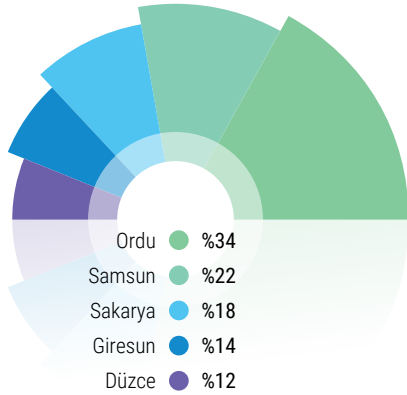
Fındık bahçe sahiplerinin yaş, bahçe büyüklüğü ve 2019 yılı fındık üretim ortalamalarına baktığımızda, görüşmelerde ifade edilen “bahçe sahiplerinin yaşlanmakta olduğu” olgusunu

doğrular bir tablo görülmektedir. Dekar başına verim ortalaması dekar başına 173 kilogram bulunurken iller arasında büyük farklar olduğu ayrıca not edilmelidir (Tablo 12).

Bahçe sahipleri yüzde 60 gibi yüksek bir oranda mevsimlik gezici tarım işçiliği tercih ettiklerini söylerken, aile işçiliği (yüzde 20) ve mahalli işçilik de (yüzde 18) önemli oranlara sahiptir (Grafik 9).

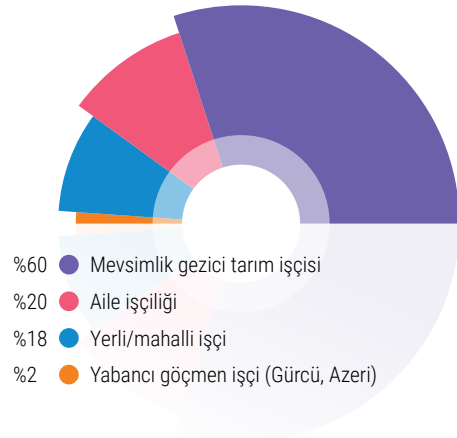
Grafik 8

Görüşme yapılan bahçe sahiplerinin illere göre dağılımı (yüzde)



Grafik 9

Fındık bahçe sahiplerinin tercih ettiği işçilik tipleri



Tablo 12

Görüşme yapılan bahçe sahiplerinin ortalama yaşı, bahçe büyüklüğü ve 2019 yılı fındık üretimleri



Ordu	54	72,29	10.464	144
Giresun	53	104	13.142	126
Samsun	50	62	10.972	176
Düzce	54	60	13.750	229
Sakarya	59	89	20.633	229
Genel ortalama	54	76	13.176	173

- Ortalama Yaş
- Ortalama Bahçe büyüklüğü (dekar)
- 2019 yılındaki ortalama kabuklu fındık üretim miktarı (kg)
- 2019 yılındaki ortalama kabuklu fındık üretim dekar başına verim (kg)

İşçilik tipi tercihleri il bazında sorulduğunda birden çok seçme şansı tanınmıştır. Fındık bahçe sahipleri toplamda 84 cevap vermiştir. Bu cevapların dağılımına bakıldığında mevsimlik gezici tarım işçiliği tüm illerde en yaygın işçilik tercihi olmuştur. Yabancı göçmen işçilerin fındık hasadına çok az katılıyor olması daha önce gerçekleştirilen araştırmalarla da uyumludur. Bahçe sahiplerine göre bunlar Gürcü ve Azeri işçilerdir. Ordu, Giresun ve Samsun illerinden ücretsiz aile işçiliği diğer illere göre daha yoğun olarak tercih edilmektedir. Sakarya’da fındık hasat dönemi ücretsiz aile işçiliği kullanımı hiç dile getirilmemiştir. Hasat öncesi işlerde ise mevsimlik mahalli işçilerin tercih edildiği anlaşılmaktadır. Tüm bu veriler fındık üretiminde mevsimsel işe göre farklı işçilik tipi kullanımına dair yukarıda yer verilen değerlendirmeleri destekler niteliktedir (Grafik 10).

Mevsimlik Tarım İşçilerinin Çalışma Süreleri ve Ücretler

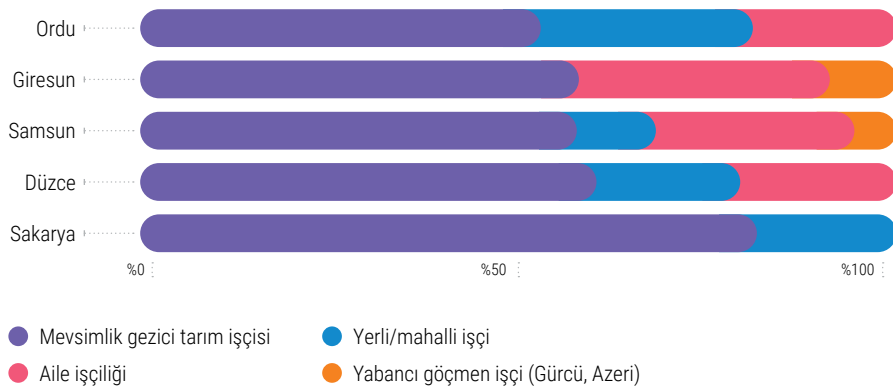
Görüşülen fındık bahçe sahipleri 2019 yılı fındık hasat sezonunda toplam 884 işçi istihdam ettiklerini ve toplamda 13.040 yevmiye ödediklerini beyan etmişlerdir. Bu veriye göre he-

saplandığında istihdam edilen işçiler ortalama 13,5 gün çalışmıştır. İl bazında çalışma günü ortalamaları ise Sakarya: 18,7, Giresun: 16,9, Ordu: 11,8, Düzce: 11,5 ve Samsun: 10,9 gün olarak tespit edilmiştir. Aynı yıl için mevsimlik gezici tarım işçilerine ödenen günlük ücret ise ortalama 87,5 TL olarak hesaplanmıştır (Harita 5).

2019 Temmuz ayında çalışma ve yaşam koşullarına yönelik kararlar alınan komisyon toplantılarında fındık hasadında günlük ücretlerin asgari olarak, yemek işverene ait ise 85 TL, işçilere ait ise 95 TL olmasına karar verilmiştir. Giresun ve Ordu’da yapılan görüşmelerde işçi ücretlerinin kimi zaman açıklanandan daha yüksek olabildiği belirtilmişti. Yine bazı illerde açıklanan ücretin üzerine, yol masraflarına katkı olarak 5 ya da 10 TL eklendiği bilinmektedir. Diğer yandan, fındık bahçesinin konumu da yevmiyeye etki edebilmektedir. Daha yüksek rakımdaki fındık bahçeleri için ödenen ücret, görece daha kolay toplanan düz arazi-deki fındık bahçelerine göre daha yüksektir. Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde ödenen yevmiye aralığı en düşük 70 TL, en yüksek ise 115 TL olarak ifade edilmiştir. Hasat dönemi ihtiyaç duyulan işçi sayısı fındık

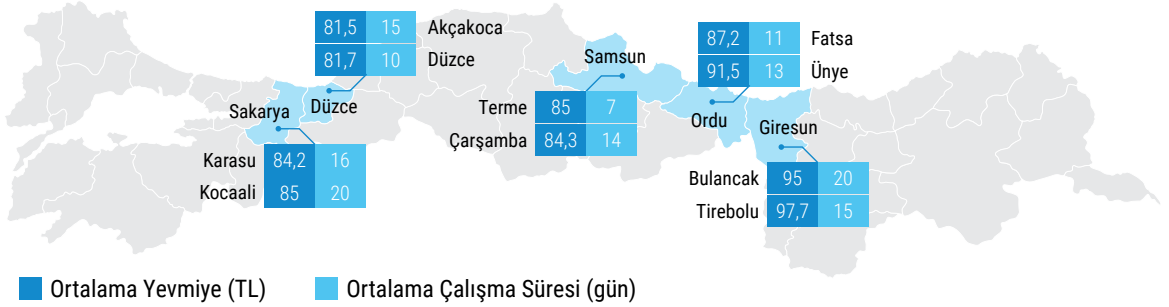
Grafik 10

İllere göre bahçe sahiplerinin hasat zamanı kullandıkları işçilik tipleri



Harita 5

Mevsimlik tarım işçilerinin ilçe bazında günlük ücretleri (TL) ve ortalama çalışma süreleri (gün)



rekoltesine bağlı olarak değişebilmektedir. Görüştiğimiz bir akademisyen bu değişimin yüzde 30'a kadar çıkabildiğini belirtmiştir. Bu nedenle görüşme yapılan fındık bahçe sahipleri rekolte konusunda bir fikir sahibi olmadan ne kadar işçiye ihtiyaç duyacakları konusunda kararsız kaldıklarını belirtmiştir. 2020 yılı fındık hasat dönemi yevmiyeleri konusunda görüşmelerin yapıldığı esnada seyahat kısıtlarının ne olacağı konusunda belirsizlikler olduğundan, bahçe sahiplerinin ancak yarısı bir öngöründe bulunmuştur. Buna göre beklenen hasat yevmiyesi ortalaması 99,6 TL olarak hesaplanmıştır (Tablo 13).

Tablo 13

2019 yılı fındık hasat yevmiyeleri ile 2020 yılı için beklenen yevmiyeler (TL)

Giresun	97	104
Ordu	89	106
Sakarya	85	101
Samsun	85	96
Düzce	82	95

■ 2019 yılı ödenen yevmiye (TL)
■ 2020 yılı beklenen yevmiye (TL)

Tarım Aracıları ve Mevsimlik Gezici Tarım İşçileriyle İlişkiler

Görüşülen fındık bahçe sahiplerinin yüzde 58'i (29) hasat zamanı işçi temini için bir tarım aracı ile çalışırken, geriye kalan bahçe sahipleri işçilerle doğrudan ilişkiye geçmektedir (Grafik 11). Ayrıca bu grup içerisinde az da olsa aynı köyde akrabasına ya da komşusuna gelen işçilerle anlaşılan bahçe sahipleri de mevcuttur. Bu bahçe sahipleri işçi temini konusunda ne tarım aracısına başvurmakta ne de işçilerle kendi başına haberleşmektedir. Mevsimlik gezici tarım işçisine yoğun olarak ihtiyaç duyulan illerde tarım araçlarına olan bağımlılığın da yüksek olduğu görülmektedir.

“Daha önce irtibatla olunan işçilerle anlaşıp onlarla topluyorum. Arkadaş ve aileden tanıdıkların işçileri ile anlaşıyorum. Böylece konaklama da sorun olmuyor.”

“Ben aracıyı aradan kaldırıyorum, yoksa sıkıntı oluyor, yıllardır aynı çavuşla görüşüyorum. Aracı olmadığı için de yol paralarını ben karşılıyorum.”

“20-25 yıldır ailecek tanışıyoruz, çavuşa gerek yok, para kesilmesin.”

İhtiyaç duyduğu işgücünü tarım araçlarıyla karşılayan fındık bahçe sahiplerinin yıllar içe-

risinde düzenli bir ilişki geliştirdiği bilinmektedir. Nitekim, görüşülen fındık bahçe sahiplerinin yarısından fazlası (28) her yıl tanıdıkları, bildikleri işçi ve tarım araçlarıyla çalışmaya özen gösterdiklerini belirtmiştir.

“4 yıldır aynı tarım aracı ile çalışıyoruz, öncesinden tanışıyoruz.”

“10 seneden fazladır aynı dayıbaşıyla çalışıyorum, Urfa'dan geliyorlar.”

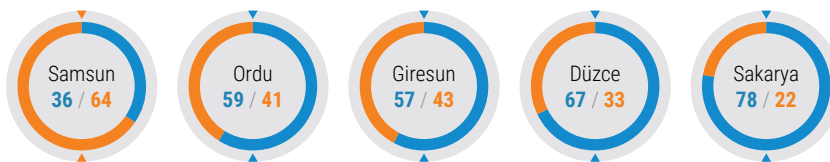
“Aynı tarım aracı ile çalıştığımız için irtibat halinde oluyoruz. Birbirimizi tanıyoruz. Hasat yaklaştığında ararlar, buraya gelirler ve konuşuruz, anlaşıyoruz.”

“Uzun zamandır gelen giden bir dayıbaşı var. Urfa'dan, kendi sülalesini getiriyor. Üç aile her sene gelirler.”

Mevsimlik gezici tarım işçisinin istihdamı konusunda tartışma başlıklardan birisi de tarım araçlarının aldığı komisyondur. Tarımda İş Aracılığı Yönetmeliği'ne göre tarım araçlarının işçi aracılığı için alacağı komisyonun işverenenden tahsil edilmesi gerekirken, sahadaki uygulamalar konusunda belirsizlikler vardır. Araştırma kapsamında tarım aracı ile çalışan fındık bahçe sahipleri araçlara doğrudan herhangi bir komisyon ödemediklerini, sadece işçilerin yevmiyelerini verdiklerini belirtmişlerdir. Bu durumda tarım araçlarının, kendi komisyonlarını işçiye yapılan ödemeler üzerinden kestiği ve dolayısıyla işçi ücretlerinin

Grafik 11

Fındık bahçe sahiplerinin tarım aracısıyla işçi bulma oranları (sayı)



brüt asgari ücretin de altında olduğu anlaşılmaktadır. İllerdeki mevsimlik gezici tarım işçilerinin yaşam ve çalışma koşullarını belirleyen komisyonun aldığı kararlarda da, tarım aracısının komisyon bedeli ve bu komisyonun kimden alınacağına dair bir ifade bulunmamaktadır. İşçilerin başına çavuş sağladığı takdirde tarım aracısına günlük iki yevmiye fazladan verildiği bilinmektedir.

Fındık bahçe sahipleri işçilerle belirli bir yakınlık geliştirdikten ve güven sağladıktan sonra kendileriyle doğrudan iletişime geçebilmekte, tarım aracısını devre dışı bırakarak onları doğrudan istihdam etme yoluna gitmektedir. Bu yönelimi “boşuna aracı komisyonu kesilmesin” sözleriyle açıklamaktadır. Görüştüğümüz 3 bahçe sahibi ise komisyon olarak aracıya bir-iki yevmiye fazladan ödediğini belirtmiştir.

Konaklama, Temel İhtiyaçlar ve Ulaşım

Görüşülen fındık bahçe sahiplerinin 13’ü için çalışan işçiler bahçe veya köy içinde çadırlarda konaklamaktadır. Sadece 2 bahçe sahibi işçileri için geçici bir ev kiraladığını belirtirken, geriye kalanlar ise işçilerine konut, baraka veya müstemilat gibi imkânlar sunarak barınma ihtiyacını karşılamaktadır. Görüşmelere göre çadır tipi konaklama en yaygın olarak Samsun’da kullanılmaktadır. Barınma imkânının fındık bahçe sahibi tarafından sunulduğu durumlarda elektrik ve su gibi giderler de karşılanmaktadır. Kimi bahçe sahiplerinin işçilerine gıda ve yakacak desteği de sunduğu not edilmelidir. Konaklama yerlerine varış sonrasında bahçelere ulaşım konusunda mesafeye göre farklı yöntemler kullanıldığı görülmüştür. Bahçe sahiplerinin yarısı ulaşımın yürüyerek çözülebildiğini belirtmiştir. Mesafeler uzadığında bahçe sahibinin özel aracı veya traktör kullanılmaktadır. Fakat traktörle işçi

taşımının yasak olduğu bahçe sahipleri tarafından bilinmekte olup zaman zaman denetimlere denk geldiklerini belirtmişlerdir. Görüşülen bahçe sahiplerinin yüzde 72’si gibi büyük bir çoğunluğu şehirlerarası ulaşım konusunda bir masraf yapmadıklarını, bu maliyetin tarım aracısı ve/veya işçiler tarafından karşılandığını belirtmiştir. Diğer yandan Giresun ve Sakarya illerinde, gelen işçilerin ulaşım masraflarının bahçe sahipleri tarafından sadece tek yön olarak karşılandığı görülmektedir.

Salgın ve 2020 Yılı Fındık Hasadına Yönelik Planlama ve Düşünceler

Görüşülen 50 bahçe sahibinden 28’i yaklaşan fındık hasadı için ya tarım aracısıyla (14 kişi) ya da daha önce çalışmış olduğu, tanıdığı işçilerle (14 kişi) görüştüğünü dile getirmiştir. Henüz kesin bir anlaşmaya varılmış olmamakla birlikte bu görüşmeler bahçe sahiplerinin fındık hasadıyla ilgili çalışmalara başladığına işaret etmektedir. Kaç kişilik işçiye ihtiyaç olacağına, haziran sonu ya da temmuz başı gibi karar verebileceklerini belirten bahçe sahipleri, ancak bu tarihten sonra kesin anlaşmalara varabileceklerini dile getirmişlerdir. Henüz bu konuda bir girişimde bulunmamış olan diğer 22 bahçe sahibinden 3’ü ulaşım masraflarının artacağı beklentisi ve yol izinleri gibi yeni uygulamalar nedeniyle henüz ne yapacağına karar veremediğini belirtirken, 2’si ise bu sene hasadını aile üyeleri ve mahalli işçilerle yapmaya karar verdiğini ifade etmiştir. Diğer yandan Covid-19 salgınına karşı alınan tedbirlerin nasıl uygulanacağı konusundaki belirsizlikler hemen hemen tüm bahçe sahiplerini meşgul etmektedir.

Genel beklenti il/ilçe dışından mevsimlik gezici tarım işçisinin gelmesinde bir sorun yaşanmayacağı ama gelecek işçi sayısının bu sene düşük olabileceği yönündedir. Bu du-

rumda mahalli işçilere yöneceklerini, dolayısıyla mevsimlik gezici tarım işçilerinden daha yüksek ücret ödenen mahalli işçi yevmiyelerinin daha da artacağını ve bunun üretim maliyetlerine yansıtacağını söylemişlerdir. Görüşülen bahçe sahiplerinin yüzde 72'si (36) Covid-19 salgınına karşı alınan tedbirlerin uygulanması halinde üretim maliyetlerinin mutlaka yükseleceğini düşünmektedir. Hasat öncesi yapılması gereken bahçe işleri konusunda maliyetlerin halihazırda artmış olduğu da belirtilmiştir.

 “Mecburen karşılayacağız, fındık mahsulünü almasan da masraf edecektin, temizlemesi var, ilaçlaması var. Zarar ettiğimiz yıllar da oluyor. Şimdiden bu virüs süreci maliyetlere yansımaya başladı. Bahçe temizlemek için yerli işçi 140-150 lira istiyor.”

Bahçe sahipleri ulaşım maliyetlerinin artması ve/veya mahalli işçi kullanımı dışında konaklama ve çalışma alanlarında alınması gereken maske, eldiven ve dezenfektan ürünler gibi malzeme temininin de üretim maliyetlerine etkisi olabileceğini belirtmişlerdir. Görüşülen bahçe sahiplerinin hemen hepsi konaklama ve çalışma alanlarına dair önlemlere uyulmasının önemli olduğunu düşünmektedir.

 “Bu virüs sebebiyle sıkıntı çıkabilir. Eğer Mardin’den buraya insanlar gelmezse, yerli işçi yevmiyeyi 150’ye çıkarır, zaten yeterli işçi de yok.”

 “Eğer böyle devam ederse salgının sorun olacağını düşünüyorum. Sınırlar ve yollar kapalı zaten. Gürcü işçi gelemmez. Gelemezse buradaki yerli işçiye ilgi artar, o da yevmiyeyi yükseltir.”

 “Az işçinin gelmesi mahalli işçilerin yevmiyeleri artırdı. Bu sene mahalli işçilik için 160 TL olacak gibi bir söy-

lenti var. Ben kendi işçilerimle görüş-tüm ve böyle söylediler. Bunun dışında mevsimlik gezici tarım işçisi de gelirse eğer yol masraflarını isteyecektir. Bu da maliyeti artırır. Bu iki durumda da üretici sıkıntıya giriyor.”

 “Virüsten dolayı bu sene gelebilecekler mi muamma, minibüslere az kişi bineceği için maliyet artacak. Yevmiye de yükselebilir bu sebeple.”

 “Bu maliyet bize yansıyabilir ama bilemiyorum, belli de olmaz. Yerli işçiye mecbur kalırsak da maliyet artar, çünkü yerli işçi çok seçici ve yevmiyesi daha yüksek.”

 “İşçi gelemezse yerli işçi ile çalışacağız, yevmiyeleri yüksek. Maske, eldiven temin edersek o da biraz maliyet yapar ama n’apalım, lazımsa vereceğiz.”

Salgınla İlgili Alınan Kararlara Dair Düşünceler

Görüşülen fındık bahçe sahiplerine 2020 Nisan ayı itibarıyla Covid-19 salgınına karşı alınan tedbirlerden ne ölçüde haberdar oldukları da sorulmuştur. Buna göre bahçe sahiplerinin yüzde 94 gibi büyük bir kısmı özellikle şehirlerarası seyahat kısıtları ve izin şartından haberdar olduğunu beyan etmiştir. Bu konuda en bilgili oldukları konunun, ulaşım araçlarının yarı kapasiteyle çalışmasına dair seyrekleştirme kuralı olduğu görülmüştür. Diğer yandan görüşülen bahçe sahiplerinin yalnızca yüzde 39’u çalışma alanlarında alınması gereken önlemlere dair bilgi sahibidir. Bunların arasında en sık ifade edilen ise sosyal mesafe kuralı olmuştur. Fakat barınma olanağı sağlayan bahçe sahiplerinin büyük çoğunluğunun, konaklama alanları konusunda, özellikle kullanım yoğunluğunu nasıl azaltabilecekleri konusunda bir

çözüm geliştiremediği de görülmektedir. Mevcutta sağladıkları imkânlar sınırlı olduğundan alınan tedbirlerin hayata geçirilmesinin güç olacağını düşünmektedirler. Bu konuda akla gelen en kolay çözüm fındık bahçelerine kurulacak çadırlarla konaklama alanında sosyal mesafe kurallarının sağlanmasıdır. Bahçe sahiplerinin en az bilgi sahibi oldukları konu ise konaklama alanından çalışma alanına ulaşımın nasıl sağlanması gerektiğine dair önlemlerdir. Bu konuda en sorunsuz olan topluluk, işçilerinin bahçelere yürüyerek ulaşabildiğini söyleyen bahçe sahipleridir.

Yapılan görüşmelerde bahçe sahiplerinin alınan kararlardan belirli düzeylerde haberdar oldukları ama önlemlerin uygulanması yönünde bilgilendirmeye ihtiyaçları olduğu görülmektedir. Bahçe sahiplerinin yüzde 62'si önlemlerin alınması konusunda gerekenleri yapabileceğini söylemiştir.

 “Maskesine, eldivenine varana kadar her şeyini karşılayacağım, öncü olacağım. Eşim zaten hemşire, o açıdan sıkıntı olmaz. Her şey, tüm verim işçiye bağlı, o sebeple ne gerekiyorsa yapacağım. Ulaşım için de gerekirse fazla para vereceğiz, geniş otobüs tutacağız ya da bir arabayla gelenler şimdi iki arabayla gelecek. Ben karşılayacağım. Kaldıkları yeri de genişleteceğim bu sene.”

 “Konakladıkları yeri düzenleyeceğim. Daha az kişi konaklayacaklar. Belki evin dışına bir de çadır kurarız. Maske ve eldiven gibi malzemeleri temin ederim.”

 “Kanun ne diyorsa onu yaparız. Maske, eldiven, kolonya veririz.”

 “Gelmezlerse kimseyi bulamam, kimseye yaptırمام, mahvoluruz; o yüzden şartlar neyse bir şekilde yerine getireceğiz.”

Fındık bahçe sahiplerine il/ilçe dışından gelecek mevsimlik gezici tarım işçilerinin virüsü yaygınlaştırma ihtimallerine dair ne düşündükleri sorulduğunda, neredeyse yarısı (24) bu konuda kaygılı olduğunu, 14'ü bu hareketliliğin kısmen bir risk içerdiğini ve 12'si ise böyle bir endişesi olmadığını söylemiştir. Diğer yandan, bahçe sahiplerinin 27'si işçilerin il/ilçelerine geldikten sonra çalışma süresince yerel halkla temaslarının salgın açısından bir risk oluşturabileceği konusunda kaygılı olduğunu söylerken, 15'i seyahat sürecinde bir sorun yaşanmazsa sonrası konusunda bir endişesi olmadığını belirtmiştir. Görüşülen bahçe sahiplerinden yalnızca 9'u bu durumun kısmen bir risk içerdiğini ifade etmiştir. Risk algıları ne olursa olsun tüm bahçe sahipleri tedbir alınması gerektiğini, sosyal mesafe kurallarının uygulanması ve maske kullanımının önemli olacağını düşünmektedir. Diğer taraftan kimi bahçe sahiplerine göre işçiler ve bahçe sahipleri arasındaki sosyal temasın ve ilişkinin sınırlı olması riski en aza indirmektedir.

 “Mesafeyi korumak gerekiyor, mesafeyi korursak çok sıkıntı olmaz gibi geliyor bana. Önlemleri alırsak sıkıntı olmaz.”

 “Tabii tedirginiz. Sokağa çıktığımızda bile tedirgin oluyoruz, işçi gelirse onlarla tüm gün beraber olacağız. Bu da bir tedirginlik yaratıyor haliyle.”

 “İster istemez tedirginlik var tabii, bu sene mesafeyi koruyacağız. Zaten kaldıkları yer ayrı, bahçede de dikkat edeceğiz.”

 “Çok endişem yok. Biz normalde de onlarla çok içli dışlı olmayız. Şimdi de gelirlerse bahçeye gidecekler, orada kalacaklar. Bir sorun olmaz.”

 “Salgından bu yana gelişmeleri takip ediyorum. Soğanda, patateste işçiler

sürekli gidip geliyorlar. Bu bir ihtiyaç çünkü. Kontroller yapılıyor ve işçiler hep yollarda. Onlar için bir sıkıntı yok. Buraya da bu şekilde gelecekler, bir sorun olmayacak. Gelene kadar pek çok kontrolden geçiyorlar. Yani bize gelene kadar eğer varsa virüs başka bir ilde takılır, gelemezler. Bu yüzden korkmuyoruz. Toplum için bir sıkıntı yok. Sadece yurtdışından geleceklerde bazı sıkıntılar var. Eylül'e kadar açılır. Her şey normale döner diye düşünüyorum.”



“Endişem yok. Çünkü işçilerin kaldıkları yerler farklı, bizim farklı. Zaten bahçede de birlikte çalışmayacağız. Herkesin evi ayrı, yemek yediği yer ayrı. Bu durumda sıkıntı olmaz.”



“Herkes herkesten korkuyor tabii, sıkıntı olabilir. Onlarla konuştuk, köyde yaşıyoruz, buralarda hastalık yok diyorlar ama tabii yine de bilemeyiz.”



“Ben yanaşmam zaten onlara, trenle gönderelim dediler, olmaz dedim. Gerekirse büyük otobüs olsun da ben karşılarım, yeter ki hastalık olmasın dedim. Ben ilçede muhtara söyledim, köye girişte bir yer kuracağız, işçilerin ateşleri ölçülecek. Toplu alana çıkaramayacağım. İhtiyaçlarını ben karşılayacağım, sigarası falan ne varsa.”

Makine Kullanımı ve Hasat İçin Yeni Teknikler

Fındık bahçe sahiplerine bu yıl yaşanabilecek işgücü sıkıntısı ekseninde fındık hasadında makine ve diğer tekniklerinin kullanımı ve yaygınlaşmasına yönelik fikirleri de sorulmuştur. Bahçe sahiplerinin hemen hepsi fındık toplama konusunda fındık toplama makinesi

ile yere serilen file/tül tekniğinden haberdar olduğunu belirtmiştir. Fakat bahçe sahiplerinin sadece yüzde 22’si (11), 6’sı fındık toplama makinesi ve 5’i file/tül olmak üzere ileriye dönük olarak bu teknikleri kullanmayı planladığını söylemiştir. Geriye kalan bahçe sahipleri ise bahçelerinin bu gibi yeni teknikleri uygulamak için uygun olmadığını ifade etmişlerdir.



“Bu yöntemleri biliyorum ama bunları kullanmayı düşünmüyorum. Bu yöntemler için arazi yapısının uygun olması gerekiyor. Eğer araziniz uygun değilse zaten kullanamazsanız. Az engebeli, çok dik olmaması lazım mesela. Bunun dışında bu yöntemlerden çok randıman alınamadı. Fındık toplama makineleri çok kuvvetli değil. Bir de bu yöntemler için bahçenin sürekli temiz olması lazım. Bahçeyi temiz tutmak için de yine nerden baksanız 8-10 işçi tutup temizletmek lazım.”



“Evet, bu yöntemleri biliyorum. Batı Karadeniz Bölgesi’nde bu yöntemler kullanılabilir. Arazi yapıları daha uygun. Ben de ileriki zamanlarda belki bu yöntemlerden birini kullanabilirim. Geçtiğimiz sene ilk defa fındığı yerden topladım. Yavaş yavaş biz de bu yöntemlere kayıyoruz.”



“Arazi yapısının uygun olması lazım. Bunun dışında bu yöntemler için de işçilik gerekiyor, sadece daha az, belki daha kısa süre. Bahçenin sürekli çok bakımlı olması lazım, eğer bu yöntemlerden randıman almak istiyorsanız. Alt temizliği yapılacak, budaması yapılacak. Bunun dışında makine için makineyi kullanacak işçi ve fındığı bir araya getirecek işçi lazım. Yani hesapladığınızda çok da bir şey değişmiyor gibi. İllaki fark var, fakat biz alışmışız.

Bu yöntemlerin kullanımı için biraz zaman geçmesi lazım.”



“Bizim köy 120 haneli, yüzde 90’ı fındıkcı ama makine kullanan yok. Ne kadar randımanlı bilmiyorum, ama ileride olabilir. Kullanan görmedim daha. Düşünülebilir. File olabilir, dökülmesini bekleyip toplamak daha mantıklı ama bahçe tek parça değil, zahmetli olabilir.”

Kamu Kuruluşları ve Firmalardan Beklentiler

Görüşülen fındık bahçe sahipleri Covid-19 salgını döneminde fındık hasadıyla ilgili olarak kamu kurumlarından bir beklentileri olmadığını belirtmişlerdir. Fındık üreticilerinin salgın öncesinde dile getirmekte olduğu mevcut sorunların “devlet” tarafından yıllardır çözülüyor olması, bu tutumun temel gerekçesi olarak ifade edilmiştir. Bu çerçevede sıralanan sorunlar, tarımsal destekler ve fındık hasadı sonrası alım sürecinin yönetilmesi olmuştur. Bu yapısal sorunlar dışında salgına yönelik beklentiler olarak ise, ihtiyaç duyulan işgücünün karşılanması ve salgının yayılmasına karşı önlemlerin sağlanmasına yönelik denetimlerin yapılması konuları dile getirilmiştir.

Bahçe sahiplerinin firmalardan yana çok daha düşük beklenti içinde olduğu görülmüştür. Soruya cevap veren 43 bahçe sahibinin yüzde 33’ü doğrudan “Bir beklentim yok” cevabını vermiştir. Özellikle büyük firmaların fındık üretimi konusunda teknik ve zirai destek veriyor olması olumlu karşılanırsa da temel beklentinin fındık alım-satımı sürecinde fiyatların belirlenmesine ilişkin olduğu görülmektedir. Ayrıca görüşmelerden anlaşıldığı kadarıyla, mevcut salgın sürecinde çalışma ve konaklama koşullarına yönelik çalışmalar konusunda firmalardan bahçe sahiplerine henüz bir bilgilendirme yapılmamıştır.



“İşçiler gelmeden önce karantina altına alınabilir. Ordu Büyükşehir Belediyesi’nin yaptığı gibi bir izleme sistemi kurulabilir. Böylece hem işçi bulmakta sıkıntı yaşanmaz hem de sağlık açısından risk alınmaz.”



“Mevsimlik gezici tarım işçilerine test yapılması lazım.”



“Fındık fiyatları çok değişken olduğu için plan yapmak oldukça zor. Eğer fındık fiyatları düşmezse, bizler de işçiyi mağdur etmeyiz. Ama fındık fiyatları düşerse herkes için kötü olur. Kamunun ve özel şirketlerin yapması gereken, fındık fiyatlarını sabitlemektir.”



“İl-İlçe Tarım Müdürlükleri ve Ziraat Odaları çiftçileri tek tek denetlemeli. Kim işçi alıyorsa, işçi alan üreticinin işçiye sağladığı imkânları denetlemeli. Maalesef böyle bir uygulama yok. Herkes kafasına göre işçi alıyor. Eğer bir çiftçi işçi alabiliyorsa, tüm imkânları sağlayabilmeli de. Çiftçiye yaptırım uygularsa, herkes kurallara uymak zorunda kalır. Böylece bu salgın gibi farklı durumlarda ayrıca düzenlemeler yapmalarına gerek kalmaz.”



“Ziraat Odalarının yıllık aidat dışında, evrak verme dışında hiçbir etkile-ri yok. FİSKOBİRLİK de aynı şekilde. Bu kurumlar ilaçlama, makineleşme, işçilerin istihdamı konusunda destek olmalılar. Şimdi de sağlık konusunda sıkıntılar var. Bu konuda da destek olmalılar. Her işçi grubu yola çıkmadan 15 gün önce kontrollerden geçmeye başlayabilir. Aynı şey çiftçiler için de geçerli olmalı. Sonuçta onlardan bize bulaşabileceği gibi, bizden de onlara virüs bulaşabilir.”



“Mevsimlik işçiler olmasa biz mahsulümüzü kolay kolay toplayamayız, çünkü genç nüfus yok, köyleri terk ettiler, çalışacak birilerini bulamayız. Konteyner tarzı evler yapsa devlet, biz kiralayalım, bedava olmak zorunda değil. Mevsimlik gezici tarım işçisi olmasa biz toplayamayız bu fındığı, sonuçta onlar bizim yol arkadaşlarımız. Devletin fındıktan bir kâr marjı var, para kazanıyor sonuçta, bir şeyler yapması gerekir.”



“İşçilerin üzerinde durulması gerek. Devlet organize edebilir işgücünü. Ulaşımlarına destek olabilir. Belki bahçelere 10-15 gün önce gelip sağlık kontrollerinden geçirebilir. Ama bulunduğumuz yerde kamu kuruluşlarının henüz bir şey yaptığını görmedik.”



“Firmalara kalırsa bizim işimiz zor. O konuda FİSKOBİRLİK’in devreye girmesi, devletin bu konuda önyak olması gerekir. Yoksa fındık tüccarları hiç üreticinin yüzünü güldürmedi.”



“Zaten kaderimiz fındığı elinde tutan iki-üç firmaya bağlı. Onlardan bir şey beklemek saçma. Devletin firmaları teşvik etmesi lazım ihtiyaçları temin etmeleri için.”



“Firmalar sadece mahsulü düşünür. Ne işçiye ne de çiftçiye düşünürler. Fındık, ihracat payı yüksek bir ürün. Çok fazla destek olunması lazım. Ama firmalar da kamu gibi sadece kendi çıkarını düşünüyor.”



“Dertler bölüşerek azalır, salgında bir derdimiz olursa bunu paylaşmalarını bekliyoruz elbette. Biz varsak fabrika var, biz yoksak fabrika yok sonuçta.”



“Firmalar yakında olup işçilere bilgi versinler, bilinçlendirme açısından olmaları iyi olur. Bir beni dinlemeleri var, bir de mühendisi dinlemeleri var. İşçilerin ihtiyaçlarını karşılamaya dönük reklam yapsınlar, şapka vermek yerine eldiven versinler mesela.”



“Fındık fiyatlarını biraz yüksek tutabilirler, biz de fazladan maliyeti belki çıkartırız. Büyük firmalar var işin içinde, işçiye koruyucu maske ve eldiveni onlar dağıtabilir, yardımcı olabilirler. Bu işin ekmeğini yiyorlar. Ellerini taşın altına koysunlar.”

Kurumsal Görüşmeler

Araştırma kapsamında görüşülen son hedef grup, fındık üretiminin farklı aşamalarında çeşitli sorumluluklar üstlenen kurumlar olmuştur. Ulaştığımız kurumların listesi araştırma yöntemi ve örnekleme kısmında detaylı olarak açıklanmıştır. Bu bölümde kurumlarla yapılan görüşmeler değerlendirilmektedir.

Bilindiği üzere 26 Mart 2010 tarih ve 27531 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2010/6 sayılı Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Çalışma ve Sosyal Hayatlarının İyileştirilmesi ile ilgili genelge 2017 yılında Mevsimlik Tarım İşçileri Genelgesi adıyla yenilenmiştir. Bu genelge gereği fındık üretimi yapılan yörelerde il/ilçe düzeyinde Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri İzleme Komisyonu oluşturulmuştur. Bu kurullar kendi il ve ilçelerinde İl Sağlık Müdürlüğü, İl Milli Eğitim Müdürlüğü, İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, Ziraat Odası ve jandarma gibi mevsimlik tarım işgücü hareketliliği konusunda sorumluluğu olan kurumları hasat öncesi bir araya getirerek, başta işçilik ücretleri olmak üzere çalışma ve yaşam ortamına dair çeşitli kararlar alırlar. Araştırmanın gerçekleştiği tarihlerde bu komisyon toplantıları henüz

gerçekleştirilmemiş olduğundan Ziraat Odalarının bu yıl fındık hasadında çalışma ve yaşam koşullarına dair sürecin nasıl düzenleneceğine ilişkin bekleyiş halinde olduğu görülmüştür.

Ücretlerden işgücünün sağlıklı yönetimine, fındık hasat tarihlerinden fındık hasadında çalışacak çocukların yaşına kadar bir dizi önemli konunun karara bağlandığı bu toplantıların henüz gerçekleşmemiş olması, görüşülen Ziraat Odalarının cevaplarına yansımış, görüştüğümüz kurum sorumluları Covid-19 salgınına karşı alınan tedbir kararlarının nasıl uygulanacağını bu toplantılarda kesinleşeceğini dile getirmiştir. Ziraat Odası temsilcileri;



“Daldaki fındığa göre kilo maliyetini belirleyeceğiz. Daha çok erken bunları konuşmak için”



“Bu seneki düzenlemeye göre kaymakamlığın alacağı kararlara göre hareket edeceğiz ama daha belirlenmedi”



“Daha tam sezonu gelmediği için: dayı-başılar işçileri henüz getirmedir. O yüzden de bir karar alınmadı henüz, ama yakın bir zamanda, önümüzdeki 15-20 gün içinde olacak diye bekliyoruz”



“Tarım İşçileri İzleme Komisyonumuz var. Ziraat Odaları da orada temsil ediliyor. Yakinen takip ediliyor. Süreç sıkıntılı devam ederse de görüşler o zaman sorulacaktır”



“Tuvalet, banyo, su, odun ihtiyacı gibi ihtiyaçlar komisyonda görüşülür. Geçen sene en temel ihtiyaçlar gündemdi. İlk toplantıda ilk konu salgın olacak. Tedariki kaymakamlık ve belediye yapacak., Bizim önerilerimiz doğrultusunda olacak. Hem çiftçiye hem işçiye düşünmek bizim işimiz”

gibi ifadelerle bu durumu tanımlamıştır.

Görüşmelerde yalnızca Samsun’un iki ilçesinde Covid-19 salgınına karşı ne yapılacağı konusunda, özellikle de konaklama yerleriyle ilgili konuların ilçe gündemlerinde konuşulduğunu, ancak asıl kararların yine yukarıda anılan komisyon toplantısında alınacağını belirtmiştir. Dolayısıyla hasat döneminde önlemlerin nasıl uygulanacağıyla ilgili belirsizlikler sürmektedir.

Diğer yandan, fındık üretiminin önemli bir diğer aktörü olan büyük firmaların, üretim sürecini sosyal çalışmacılarıyla izledikleri bilinmektedir. Bu saha personeli özellikle hasat dönemi öncesi ve sürecinde hem tarım araçları ve işçiler hem de fındık bahçe sahipleriyle düzenli iletişim içinde olmakta ve sürece dair veri toplamak amacıyla saha çalışmaları gerçekleştirmektedir. Bu konudaki çalışmaların temel amacı işgücü arzı ve talebini sağlıklı bir şekilde buluşturabilmek ve ilgili yönetmeliklerle de yasal bir çerçeveye alınmaya çalışılan mevsimlik gezici tarım işçileri, aileleri ve çocukları için hasat sürecinde iyileştirmeler sağlamaktır. Bu kapsamda tarım araçlarının eğitimi ve onların belge edinmesi konusunda danışmanlık verilmesi, destek ve danışma hattı işletilmesi, atıl durumdaki köy okullarının restore edilerek mevsimlik gezici tarım işçilerine yönelik çocukların eğitimi ve konaklamaları dahil çeşitli amaçlarla kullanılması, ME-TİP alanlarının yaygınlaştırılması için yapılan faaliyetler, hijyen kitleri dağıtımı ve mobil tuvalet uygulamaları, görüşmelerde firmalar tarafından “normal” zamanlarda gerçekleştirilen başlıca çalışmalar olmuştur.

Mevcut durumda firmaların bir bekleyiş içinde olduğu görülmektedir. Kamu kurumlarının aldığı kararlar takip edilmekte, destek ve danışma hattına gelen sorular yanıtlanmakta, tarım araçları ve fındık bahçe sahipleriyle düzenli görüşülerek bu yılki hasadın nasıl geçeceğine dair sürecin izlendiği belirtilmektedir:



“Daha zaman olduğu için olumlu düşünüyorum. Çeşitli hazırlıkları yapmak ve süreci yönetmek için uygun zaman var. Fındık üretimine doğrudan nasıl bir etkisi olacağını söylemek veya öngöründe bulunmak benim için biraz zor. İşçilerin gelip gelemeyeceği üzerine tereddütler var. İşgücü bağlamında bunu söyleyebilirim.”



“Kamu kurumlarını arıyoruz. Mesele Tarım Müdürlüğü işçilere maske dağıtmış, ama fındık aldığımız illerde kamunun çok net bir çalışması yok. Onlar da hâlâ zaman var diye bakıyorlar. Kamuyla sürekli ilişki halindeyiz, ama Covid-19 ile ilgili bir yan yana gelme durumumuz henüz olmadı. Firmalar olarak bir dernek çatısı altında iki haftada bir toplanıyoruz ve durumu değerlendiriyoruz. Bilgilendirme yapıyoruz kendi aramızda. Sadece fındık değil, diğer ürünlerde de ne var ne yok öğrenmeye çalışıyoruz, çünkü bu işçiler çeşitli yerlerden gelecekler.”



“Genel gözlemim henüz erken ve herkes daha beklemede. Hasada zaman var. Önümüzdeki dönemde hızlı karar alınması gerekiyor. Kamu kurumları, firmalar gözlem yapıyorlar, takipteler. Bayramdan sonra tedbirlere göre hareket etmeleri gerekiyor.”

Görüştüğümüz kurumlar Ordu ve Sakarya’da kamu kurumları tarafından düzenlenen bazı toplantılar gerçekleştirilmiş olduğunu, fakat halihazırda valilikler tarafından yapılan açıklamalar dışında, Covid-19 salgını sürecinde fındık hasadına dair nasıl düzenlemeler yapılacağıyla ilişkili henüz kendilerine ulaşan bir bilgilendirme olmadığını belirtmişlerdir. Bu nedenle de kurumlar bu yıla özel bir çalışma içine henüz girmemişler, fakat mevcutta

her yıl gerçekleştirdikleri çalışmaların salgın koşullarında nasıl güncellenebileceğine dair planlamalara başlamışlardır. Sözgelimi, her yıl fındık hasadı için illere gelen işçilerin çocuklarına yönelik düzenlenen eğitim programlarına salgına karşı önlemlerin de eklenmesi, bu konuda bilgilendirme afiş ve broşürlerinin hazırlanması, bahçe ve köylerde dağıtımı ve özellikle seyahat izinleri konusunda danışmanlık çalışmaları halihazırda başlamıştır. Diğer yandan, her sene dağıtılan hijyen kitlerine maske ve dezenfektan eklenmesi planlanmakta ve kamu kurumlarına (valilikler, kaymakamlıklar ve Tarım İl/İlçe Müdürlükleri) ulaşarak önlemler konusunda harekete geçmeleri yönünde çeşitli girişimlerde bulunmaktadır.

Ziraat Odası görüşmelerini de destekler şekilde, hasada vakit olması nedeniyle kamu kuruluşlarının henüz somut çalışmalar içinde olmadığı belirtilmiştir. Firmaların kamudan temel beklentisi METİP alanlarında gerekli ihtiyaçların giderilmesi ve yeni METİP alanlarının açılması olmasına karşın bu konuda önümüzdeki ay içerisinde bir gelişme olmayacağını düşündüklerini de belirtmişlerdir. METİP alanlarına sahip olan iller her yıl şubat ayına kadar METİP alanlarına dair bir eylem planı hazırladıklarını ve bu planları Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na gönderdiklerini belirtmişlerdir. Bu yönetmelikte ve dolayısıyla il planlarında yer almayan hijyen malzemesi dağıtımı ile temizlik ve güvenlik hizmetlerinin de yönetmeliğe ve planlamaya dahil edilmesini, böylece finansal kaynak aktarılmasını, METİP alanları tesisi için hazine arazisi şartının kaldırılarak kamu arazisi veya kamu tesislerinin de bu kapsamda kullanılabileceğinin belirtilmesi dile getirilmiştir. Kurumsal görüşmelerde iller tarafından merkezden talep edilen METİP bütçesinin Haziran 2020’de illere gönderileceği ifade edilmiştir.

Fındık Hasadı Öncesi Bekleyiş

Araştırmanın gerçekleştiği tarihlerde görülen tarım aracı, bahçe sahibi ve kurum temsilcileri salgının fındık hasadına nasıl yansıtacağı konusunda bir bekleyiş halindeydi. Kendileri de bahçe sahibi olan Ziraat Odası temsilcileri çeşitli konu başlıklarında belirsizlikler olduğunu dile getirmişlerdir,



“İl dışından gelenler sosyal mesafe kuralına uyacaklar mı? Bir fındık ocağında 3 kişi fındık topluyor. Aynı odada 12 kişi kalabiliyor. Devlet neye müsaade edecek bilmiyoruz. Aynı yatakta yatıyor, ama aynı araçta seyahat edemiyor.”



“14 gün karantinede kalma durumu da olabilir; bundan haberdarız, konuşuyoruz ama nasıl olacak bilmiyoruz.”

Samsun ilinde görüştüğümüz bir diğer temsilci ise özellikle il/ilçe dışında yaşayan fındık bahçe sahiplerinden çok sayıda telefon almaya başladıklarını ve hasat öncesi hazırlıklar için Ramazan Bayramı döneminde gelmek isteyen üreticilerin, bu süreçte ne yapmaları gerektiğine dair sorular sorduğunu belirtmiştir. Bu konudaki önemli bir güçlüğün de bahçe tapularının tümüne yakınının 65 yaş üzeri olan ebeveynlere kayıtlı olması nedeniyle, seyahat için gerekli olan çiftçi belgelerinin temini olduğu söylenmiştir. Bu sorun ancak fındık bahçe sahiplerinin il/ilçede yaşayan akrabalarına vekâlet göndererek gerekli belgenin teminiyle çözülmüş ve Ziraat Odaları bu süreçte olağan zamanlardan farklı bir yoğunluk yaşamıştır.



“Kimsenin hiçbir fikri yok ki! Yarınımızı göremiyoruz. Seyahat belgesiyle gelecek derim, pozitif çıkar. Kendisi topladığı kadarını satar. Tarlana gelecekken ateşi ölçülür, bir kişi pozitif

çıkarsa bu tarım işçileri bir daha gelmesin demek. Çalıştırmaz kimse. Kor-kar. Ailelerle iç içedir. Kendi çuvalcısı gelir. Yan yana çalışır. Anneanne, dede gelir bahçede durur. Üreticiler bu nedenle kaygılı ama işçiler ne durumda bilmiyoruz. Onlarla hiçbir şekilde görüşmüyoruz biz.”

Seyahat kısıtlılıkları ilk duyurulduğunda şehir dışında yaşayan “gurbetçi” ve ilçede yaşayıp köyünde fındık bahçesi olan 65 yaş üstü üreticiler için yoğun bir çalışma yapıldığı söylenmiş ve Türkiye Ziraat Odaları Birliği (TZOB) merkezinin çabalarıyla tarım üreticisi ve işçisine muafiyetler alınabildiği belirtilmiştir. Bu durum fındık üretimi yapan illerde nisan ve mayıs aylarında alınan kararlarda “tarımsal üretimin sürdürülebilmesi” için tanımlanan muafiyetlerle de uyumludur.

İllerdeki Ziraat Odalarından bir temsilci ise, iyi tarım uygulamaları kapsamında sağlanması gereken koşulların takip edilmesinde bile güçlükler yaşanırken, Covid-19 salgınına karşı alınan tedbir kararlarının uygulaması hakkında kesin bir şey söylemenin çok zor olacağını belirtmiştir. Bir başka temsilci ise mayıs ayı içerisinde bu konuda görüşmeler yaptıklarını, illerine gelecek işçilerin toplu olarak konaklamaması, çalışacakları bahçelerde barınmaları ve düzenli olarak kontrolden geçmeleri konusunda halen tartışmalar yürütüldüğünü söylemiştir.

Diğer yandan fındık hasadı için hareketliliği söz konusu olan tek topluluk, mevsimlik gezici tarım işçileri değildir. Fındık üretiminin yaygın olduğu yörelerde “gurbetçi üretici” olarak anılan, farklı büyüklükteki bahçelerde fındık üretimi için hasat döneminde memleketlerine gelen fındık bahçe sahiplerinin nasıl seyahat edeceği konusunda da sorular vardır.



“Yoğun olarak telefon geliyor. Ön hazırlık aşamaları için bayram dönemin-

de gelmek isteyen çiftçilerimiz oldu. Ziraat Odası ya da İlçe Tarıma kayıt olduysa sorun olmadı. Ama şöyle bir sıkıntı oldu. Tapular genelde anne ya da babalar üzerinde. Onlar da 65 yaşın üzerinde. Bahçeyle de çocuklar ilgileniyor. 15 güne ilçeye gelecekti. Vekâlet verdiler, akrabaları işlem yaptı ve böylece belgeyi alabildiler. Böyle olacaksa hasat zamanı bu işlerin yoğunluğu olur.”

Görüşülen firmalar da tarım araçlarından seyahat kısıtlarıyla ilgili düzenlemelere, üreticilerden ise bu yılki yevmiyelerin ne olacağına dair yoğun şekilde sorular almaya başladıklarını belirtmişlerdir.

Seyahat Kısıtlamalarının Maliyetlere Yansımasıyla İlgili Görüşler

Seyahat kısıtlamalarına ilişkin en önemli gündem bölgeye ve bahçeye ulaşım maliyetlerine nasıl yansıtacağı olmuştur. Ziraat Odası temsilcileri artan maliyetlerin nasıl karşılanacağına ilişkin henüz bir düzenleme olmadığını ve bu durumda işçilerin bu maliyeti fındık bahçe sahibinden talep edebileceğini belirtmişlerdir:

“İşçi getirecek olan kişi şöyle yapacak. Eskiden bir minibüsle 27 kişi gelirken şimdi yarıya düşecek ve iki minibüsle gelecek. Eskiden diyelim ki minibüs sahibine 300 lira öderken bu yıl 500 TL ödeyecek. Böyle bir hesap olur. Bunun da bir kısmı bahçe sahibine kalır.”

“Böyle giderse fındık bahçe sahibi ne kalacak bu maliyet. Tarım işçileri kendi imkânlarıyla birlikte gelseler, maliyetimiz arttı diyecekler. İşçiler bu maliyeti ücretlere yansıtmak isteyecek, bu da bahçe sahibine yansıyacak.”

Fındık hasadında büyük bahçe sahiplerinin bir kısmının, fındık hasat işçisinin ulaşım maliyetinin tümünü ya da tek yön bedelini karşıladığı bilinmektedir. Bu nedenle seyahat kısıtlamaları nedeniyle artacak maliyetlerin doğrudan fındık bahçe sahibine kalacağı düşünülmektedir. Bir temsilci,

“Çiftçiye yansıyor. Geçen sene yevmiyeler 80 liraydı. Bu sene böyle olursa 150 liradan aşağıya düşmez”

şeklinde görüş beyan etmiştir.

Bu sorunun nasıl çözüleceğine dair ise bir temsilci,

“Gerekirse devlet ulaşım için mazot desteği vermeli. Nasıl bize veriyorsa, işçilere de vermeleri lazım”

sözleriyle konu hakkında devletin bir düzenlemeye gitmesi gerektiğini belirtirken; kendisi de üretici olan bir diğer temsilci,

“Madem bu üründen hepimiz kazanıyoruz, tüccarın da elini taşının altına koyması lazım. Kilo başına 1 lira fazla fiyat verilse bu iş, işçi ve işveren arasında sorun olmadan çözülür”

önerisiyle özel sektörün de destek olabileceğini söylemiştir.

Görüştüğümüz kurumlar da Ziraat Odalarını destekler yönde görüş bildirmişlerdir. Alınan önlemlerin genelgeler ve il/ilçe düzeyinde açıklanan kararlarda da açıkça ifade edildiği, fakat “mali külfeti kimin karşılayacağı” konusunda belirsizlik olduğu farklı kurumlar tarafından dile getirilmiş ve kamunun düzenleyici bir rol alması gerektiği belirtilmiştir. Tarım araçlarının, işçilerin alacağı ücret ve masraflarının karşılanması konusunda önemli bir inisiyatife sahip olduklarını ve bu olağanüstü dönemde bunu nasıl kullanacaklarının da ön-

görülemeyeceğini belirten bazı kurumlar da kamunun düzenleyici rolünün önemli olacağını söylemiştir.



“Destek/şikâyet hattımıza bununla ilgili mesajlar ve sorular geliyor. Farklı kurumlarla görüşüyoruz. Şimdilik net bir çözümümüz yok. Takip ediyoruz. Kamu devreye girebilir. Farklı işbirlikleri geliştirmek için taraflarla görüşüyoruz. Çiftçilerin işgücü ihtiyacı var ve sorumluluk almaları gerekiyor. Örneğin bazı köylerde aynı işçilerle kendi özel bahçelerinde çalışan akrabalar yol parasını paylaşma eğiliminde oluyorlar. Bu durumda olanları bu konuda motive etmeye çalışıyoruz. Bazı üreticilerimiz, tamamı değil ama, zaten gidiş/geliş yol masrafının bir kısmına ortak oluyor, yaygın değil ama var. Bu konuda baştan beri destek hattını arayan ve danışan araçlara yardımcı oluyoruz. Bunun dışında da irtibatlı olduğumuz araçları kimi zaman SMS ile, kimi zaman da doğrudan arayarak bilgilendirme yaptık. Yapmaya da devam ediyoruz.”



“Tarım araçları bu konuda çok şikâyet ediyor. Geçtiğimiz sene 20 kişi bir minibüste gelirken bu sene 10 kişi gelecekler, nasıl yapacağız diyorlar. Bu konuda bakanlıkla görüşme yapılacak. Şu an için bir çalışma yapmadık. Bahçe sahiplerinin bu konuda herhangi bir desteği olmayacağını söyleyebilirim.”



“Maliyetler işçilere yüklenecek, dayı-başları ve bahçe sahiplerine değil. Bu işçilerin geçim derdi var, mecburen maliyeti de üstlenecekler. Paraya muhtaçlar, işçi gelmeye mecbur. Üretici işçi sayısını azaltacak. Küçük üreticinin bunu karşılaması mümkün değil. Fındık bahçe sahipleri eylül ayı içinde

fındık parasıyla kredi kartı borcunu kapatır. İşçiler bu maliyetleri mecbur yüklenecek.”

Yapılan görüşmelerde seyahat kısıtlarının uygulanması halinde maliyetlerin yükseleceği konusunda bir fikir birliği olduğu görülmüş, ancak bu maliyet artışının kim tarafından karşılanacağı konusunda farklı görüşler bildirilmiştir.

Covid-19 salgınına karşı alınan tedbirlerin maliyetlere yansıtacağı bir diğer alan çalışma ve konaklama alanlarıdır. Bir Ziraat Odası temsilcisi bahçelerde çalışma düzeninin fiziki mesafe şartına uygun düzenlenmesi halinde işin daha uzun süreceğini ve bu nedenle daha fazla yevmiye ödenmesi gerekeceğini belirtmiştir. Görüşülen sivil toplum kuruluşlarından biri bu süreçten kadınların daha fazla etkileneceğini belirtmiştir. Mevsimlik gezici tarım işçiliğine yönelik tedbirlerin kadınların sorumluluğunda görülen yemek hazırlanması ve temizlik gibi günlük işler açısından da önemli maliyet artışları getireceği söylenmiştir. Bu ihtiyaçların giderilmesinin kimin tarafından üstlenileceğinin bilinmediği belirtilmekte; bu artışın taraflara dengeli bir şekilde dağıtılabilmesi için denetim sağlanması gerektiğine dair ortak talep dile getirilmektedir.

İşgücü İhtiyacının Anlaşılması

Görüşme yapılan Ziraat Odalarına ilçelerinde mevsimlik gezici tarım işgücüne olan ihtiyaç da sorulmuştur. Bu konudaki ihtiyacın, fındık bahçe sahiplerinin eğitim yoluyla profesyonel mesleklere geçerek veya başka nedenlerle bölgeden başka illere göç etmiş olmaları ve mahalli işgücünün de halihazırda inşaat gibi sektörlere kaymış olmasından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Arazi yapısının da ihtiyaç duyulan işgücünü belirlediği görülmektedir. Temsilciler ilçelerine dışarıdan gelen mev-



Tüm zorluklara karşı hasadı beklemek: maliyetler

Öte yandan; fındık rekoltesinin bu yıl düşük olabileceği ve salgın nedeniyle fındığa olan talebin artacağına beklendiğini söyleyen Ziraat Odası temsilcileri, bu durumun fındığın fiyatına doğrudan yansımaları nedeniyle artacak işçilik maliyetinin çok büyük bir sorun teşkil etmeyeceğini ifade etmiştir.

Ziraat Odası temsilcileri maliyet hesaplaması konusunda temel bir yaklaşım izlemektedir. En önemli maliyet kalemi hasat olarak görülmektedir. Hasat öncesi ve sonrası yapılması gereken diğer işler için bahçe sahibi ya kendisi bahçeye girmekte ya da mahalli işgücü istihdam etmektedir. Bir temsilci,



“Fındığın mahalli işçiyle toplanması günlük 120 TL. Tırpancı ise 350 TL'ye kadar yevmiye alabiliyor. Bahçeci işin bir kısmını kendisi yapamıyorsa bu işten para kazanamaz”

sözleriyle fındık üretiminde farklı işgücü istihdam stratejileri kullanıldığını ifade etmiştir. Sözgelimi, Doğu Karadeniz'in bazı ilçelerinde fındık üretiminin çok olduğu ve bu nedenle mevsimlik gezici tarım işçisine önemli ölçüde ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Gürcü işçilerin bu yıl fındık hasadına gelemeyeceği varsayıldığında, fındık hasadında bölge dışından gelecek olan işgücüne ihtiyaç daha da önem kazanmaktadır. Başta “gurbetçi üreticiler” olmak üzere özellikle küçük bahçe sahipleri fındık üretimini genellikle ikinci bir iş olarak yaptığından, bahçe sahibinin temel motivasyonu fındık hasadının bir an önce tamamlanması olmaktadır. Çay hasadının aksine üründen kaynaklanmayan bu aciliyet nedeniyle mevsimlik gezici tarım işgücüne ihtiyaç duyulmaktadır. Kendisi de üretici olan bir temsilci, hasada ilişkin işgücü ihtiyacını “25 dekarlık bir bahçenin ortalama şartlarda toplanması 50-60 yevmiye ister” diyerek özetlemiştir. İşçilerin genellikle 10 kişilik ekipler olarak çalıştığı da düşünülürse bu büyüklükteki fındık bahçesi hasadının 5-6 gün süreceği hesaplanmaktadır. Bu hespla, “gurbetçi” ya da asli olarak başka bir işi olan fındık bahçe sahipleri 15 günlük yıllık izinleriyle fındık bahçelerinin hasadını gerçekleştirebilmektedirler.

simlik tarım işgücü sayısı konusunda temkinli ifadelere başvurmuşlardır. Bir temsilci,



“Herkes kendi işçisini kendi bulur. 15-20 bin kişiyi bulduğunu düşünüyoruz ama emniyet ya da jandarma kontrolünde kayıtlı olan çok daha az gözükür”

ifadesiyle bu durumu izah etmiştir. Başka bir temsilci ise ilçesine gelen işçi sayısını şu şekilde hesaplamıştır:



“Her yıl düzenli olarak özellikle Şanlıurfa’dan gelirler. Dayıları başlarında beş kabile halinde geliyorlar. 50’şer kişi var desek 250 işçi eder.”

Bir diğer temsilci ise ilçelerine 10 bin civarında gezici tarım işçisi geldiğini söylemiş,



“Biz çiftçiyle dayıbaşlarını buluşturarak gelen işçilerin burada işsiz kalmamaları için uğraşıyoruz.”

diyerek işgücünün istihdamını koordine ettiklerini belirtmiştir.

Diğer yandan, işgücü konusunda bölgelere göre farklar olduğu görülmüştür. Bir firma yetkilisi bu durumu şu şekilde açıklamaktadır,



“Özellikle Giresun ve Trabzon hattı için yerel işçi ve Gürcü işçiler söz konusu. Gürcü işçiler çay için gelirler ve çayda üçüncü kesim öncesi fındığa denk gelir, o arada fındık hasadında çalışırlar. Giresun-Trabzon arasında çok fazla doğudan gelen tarım işçisi olmaz. Ordu-Samsun arası daha yoğun olurlar. İşçi kullanımında bölgesel farklılıklar var. Doğu Karadeniz ve Batı Karadeniz bu anlamda farklıdır. Buralarda bir işçi ailesi uzun zamandır gelir gider ve bir yerden sonra dayıbaşına da ihtiyaç duymaz. Kendi gelir

gider, ailesiyle gelir gider. Doğudan yoğun olarak işçi göçü yok. Ailesiyle gelir ve dayıbaşına ihtiyaç duymaz. Bir köye işçiler geldiğinde bütün bahçe sahipleri için çalışır. Bir ay kalır.”

Gürcü işçilerin çay üretimi yapan Doğu Karadeniz’de fındık hasadında çalışırken kalifiye emek olarak görüldükleri için hasat dışındaki işlerde de istihdam edildikleri anlaşılmaktadır. Mevsimlik gezici tarım işgücüne ise yoğun olarak Batı Karadeniz’de fındık üretimi yapılan, yeterli mahalli işçinin de bulunmadığı Düzce ve Sakarya illerinde ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Diğer yandan, fındık bahçe sahibinin maliyet ve kültürel yakınlık gibi nedenlerle de farklı işgücü tercihinde bulunduğu anlaşılmaktadır. Hasat dönemi ihtiyaç duyulan yoğun işgücü en düşük maliyete sahip olan mevsimlik gezici tarım işçilerinden karşılanırken, hasat öncesi ve sonrası işlemler için genelde Gürcü ya da mahalli işçiler tercih edilmektedir. Konaklama konusu, mahalli işçi istihdamında genellikle bir ihtiyaç kalemi oluşturmazken işçilerle aynı yaşam alanının paylaşılacağı durumlarda Gürcülerin çocuksuz seyahat ettikleri ve “kültürleri yakın” olduğu için tercih edildiğine dair ifadelerle de karşılaşılmıştır.

İşçi Gelmezse...

Görüşülen temsilcilere ihtiyaç duyulan mevsimlik gezici tarım işgücü konuşulduktan sonra “Covid-19 salgınına karşı alınan tedbirler nedeniyle 2020 yılı hasat sezonunda il/ilçe dışından işçi gelişi mümkün olmazsa bu durum üretime nasıl yansır?” sorusu yöneltilmiştir. Bu konuda yöreye göre farklı cevaplar alınmıştır. Sözgelimi, Doğu Karadeniz’de bir Ziraat Odası temsilcisi,



“Sezona kadar kısıtlamaların kalkacağına inanıyoruz biz. Hasattan önce ilaç-

lama ve gübreleme var. O dönem tam bitmek üzere. Herkesin köyde eşi dostu var, ama onlarla nasıl bir ilişkisi var, bilemeyiz. Herkes kendi fındığını toplar veya toplatır. Giresun 700 yıldır kendi hasadını yapıyor. Yüzde 10-20 eksik olur ama harmana gelir. 15 günde bitecekse 40 günde biter ama toplanır”

sözleriyle bu yıla dair tahminini ifade etmiştir. Bir başka temsilci ise çay ve fındığı karşılaştırarak hasat konusunda fındık üreticisinin şanslı olduğunu, özellikle yağmur olmazsa hasat ve saklama süresinin uzun tutulabileceğini, dolayısıyla il dışından işgücü gelmezse üretimin sürdürülebileceğini belirtmiştir. Yine başka bir Ziraat Odası temsilcisi ise fındığın fiyatının bu sene yüksek olmasının beklendiğine işaret ederek zorluklar ve gecikmeler olabileceğini kabul etmekle birlikte,



“Hiç kimse fındığı bahçede bırakmaz. Gerekirse kendi girer toplar”

demıştır. Orta Karadeniz’deki temsilciler de fındık fiyatının yüksek olmasının önemli olduğunu belirtmiş, fakat hasat süresinin uzamasının özellikle “gurbetçi üreticiler” için zorluk oluşturacağını söylemiştir:



“İşçi gelmese de fındık bu yıl para ediyorken mutlaka kendisi toplar. Bu durum en fazla, zaman kaybına sebep olur. Bir de bölgeden göç etmiş çoğu işçimiz gurbette çalışıyor, onlar çalıştıkları işyerlerinde sıkıntı yaşayabilir. Ama yine de memleketine dönüp kendi fındığını veya başkalarının fındığını toplayabilir. İmkânı olan bahçe sahipleri fındığını depoluyor, imkânı olmayan hemen satıyor ve bu nedenle de fındık hasadını hemen bitirsin istiyor.”

Bir başka Ziraat Odası temsilcisi mahalli olarak yardımlaşarak, yarıcı usulüne başvurarak





ya da arazisi uygun olanların fındık toplama makinesi kullanarak hasadın büyük bir sorun olmadan tamamlanacağını düşünmektedir,



“Burada yerli işçi grubu da var. Mahalli işçi. Yüzde yüz etki eder diyemem. Ama ne olur; her köy kendi arasında gidip gelmeli kendi fındığını toplar. Sıkıntı olacaksa dağ kesiminde olur. Bahçesi düz olan yerler fındık toplama makinelerini kiralayarak her şekilde fındığını toplar.”

Batı Karadeniz illerinden bir Ziraat Odası temsilcisi kendi bölgesindeki fındık bahçe sahiplerini üç temel tipolojide şu şekilde değerlendirmiştir,



“Şehirden gelenler fındık hasadını hızlıca bitirip geri dönmenin peşindedir. Kendi fındık bahçesinde fındığını toplar ve hemen geri döner. İşçi soksam kâr edemem, kendim girsem vaktim yetmez diye düşünür. Diğer bir kesim köylünün, çoluğu çocuğu ilçededir ama anne-babası köyde yaşar. 10-15 dekar fındığı vardır, ama kendileri yaşlı oldukları için bunu toplayamaz, ama işçi de sokmak istemez, başında duramam, bahçeyi yıpratır diye. Bunların bahçesini de eş dost toplar. Fındığın dışında işleri olanlar var. Kendi aile işgücüyle de fındığını toplayamaz, mahalli işçi bulamaz. Bunlar mağdur olur eğer işçi gelmezse, ama kimsenin de fındığı bahçede kalmaz.”

Aynı temsilci, bölgesinde hasat için fındığın yere düşmesinin beklendiğini söyleyerek bahçe sahiplerinin kendi işlerini bitirdikten sonra komşusunun bahçesine geçerek “yardımlaşma” ile hasadın mahalli olarak tamamlanacağını belirtmektedir.

Bu konuda yalnızca bir Ziraat Odası temsilcisi olumsuz görüş bildirmiştir. Yörelere yakla-

şık 12 bin mevsimlik gezici tarım işçisi geldiğini belirten temsilci, çiftçilerin halihazırda bu konuda endişeli olduğunu söylemiş ve işçi gelmezse yıllık 60 bin ton olan üretimin yarısının bahçelerde kalabileceğini söylemiştir. Bunun üzerine diğer bölgelerde belirtildiği üzere mahalli yardımlaşma olup olmayacağı sorulduğunda “Bizim ilimiz küçük bir Türkiye’dir” diyerek Düzce’deki toplumsal yapının fındık üretimi yapan diğer illerden daha fazla “çeşitlilik” içerdiğini, farklı toplulukların bir birinin bahçesine girmeyeceğini söylemiştir.

Gürcistan-Sarp sınır kapısının halihazırda kapanmış olmasıyla ilgili görüş sorulduğunda birçok temsilci yörelerine zaten yabancı işgücü gelmediğini söylemiştir. Gürcü işlerin budama gibi özel kalifiye işlerde ve dağ köylerinde sınırlı sayıda istihdam edildiği anlaşılmaktadır.

Covid-19 salgınına karşı alınan tedbirler nedeniyle bu hasat sezonunda il/ilçe dışından işçi gelişi mümkün olmazsa, fındık üretiminin nasıl etkilenebileceğine dair soru Ziraat Odası dışındaki kurumlara da yöneltilmiştir. Firma temsilcileri irtibatlı oldukları tarım aracılarının işçi seyahatlerine ilişkin belirsizliklerden yoğun bir şekilde şikâyetçi olduğunu belirtmişlerdir. Bu belirsizliğin işgücü hareketliliğine nasıl yansıtacağı konusunda kesin bir öngörü olmamakla birlikte, dışarıdan işçi gelmemesi durumunda tarımsal üretimde yerel işçiliğin açığı kolayca kapatacağı düşüncesiyle önemli bir sorun beklenmediği görülmektedir. Sözgelimi bir firma temsilcisi yörenin tarihinde olan “imece” usulünün geri gelebileceğini söylemiştir,



“İmece tekrar ön plana çıkabilir. Aile içi emek daha etkin gündeme gelebilir. Kısa süren bir sezon zaten. Genellikle herkesin de yoğun olarak köyde olduğu bir dönem oluyor. Şehir dışında olan hane üyeleri ya da akrabalar destek

olabilir, sürece dahil edilebilirler. Örneğin bir üretici bana ‘işçiyle üç günde, ailemle altı günde toplanım ama yine de toplanım’ demişti.”

Bir diğer temsilci fındıktan önce çayda yaşanan gelişmelere işaret ederek,



“Herkes günün sonunda bahçesindeki çayını topladı. Kimse malını bahçede bırakmadı. Fındıkta da böyle olur. Araziler büyük değil zaten. Herkes dişini sıkır, toplar. İşçiyle üç günde toplayacağına kendi beş günde toplar ama toplar”

şeklinde görüş bildirmiştir. Fındığın çaydan farklı olarak kabuklu bir ürün olmasının da üretim açısından hasadın zamana yayılması konusunda bir esneklik getirdiği, firma temsilcilerinin ortaklaştığı bir görüş olmuştur,



“Kıyamet kopmadığı sürece fındık dalda kalmaz. Fındık bir ayda toplanır. Yere düştüğünde kabuğundan dolayı bir ay daha yerde kalır. Domates gibi değil, domatesi geciktirirseniz çürür.”

Bir diğer firma temsilcisi ise salgın sürecinde yaşanan işten çıkarmalar nedeniyle işgücü ihtiyacının dengeleneceğini düşündüğünü söylemiştir:



“İşten çıkarılmış olanlar var, bir sürü insan Giresun’da işten çıkartıldı. Bu işçiler mutlak surette fındık toplamaya gidecekler. Buranın insanı işi de biliyor. Sakarya için de bu geçerli.”

Aynı temsilci, Ordu Belediyesi’nin 20 Mayıs 2020 tarihinde duyurduğu “Fındık Dalda, Aklın İşçide Kalmasın” kampanyasına işaret ederek bunu örnek uygulama olarak tavsiye edeceklerini belirtmiştir. Sadece bir firma temsilcisi, dışarıdan işçinin gelmemesi durumunda yerel işgücünün yeterli olamayacağını,

özellikle bu durumun Batı Karadeniz’de daha ciddi bir soruna yol açabileceğini, alternatif çözüm yollarının gerekli işgücü ihtiyacının ancak küçük bir bölümüne cevap verebileceğini dile getirmiştir.

Görüştüğümüz STK’lardan biri de İzmir’deki uygulamalara işaret ederek yerel yönetimlerin sorumluluk alması halinde mahalli işgücü arzının taleple kolayca buluşturularak bu açığın kapatılacağını söylemiştir. Sendika temsilcisi ise hasat zamanının yükseltiye göre sahil, orta ve yüksek kesimler arasında farklılık gösterdiğini, bu farklılığın yörenin tarihinde işgücünün imece usulü örgütlenmesi konusunda bir olanak sunduğunu ve bunun tekrar hatırlanabileceğini belirtmiştir.

Görüştüğümüz bir akademisyen de bu genel çerçeveye katılmış, farklı kuşaktan yöre insanlarının karantina sonrası büyük kentlerde kalmak yerine yaz aylarını geçirmek için memleketlerine gideceğini, inşaat alanındaki işsizliğin özel bir işgücü arzı yaratacağını belirterek bu şekilde “işçi sorununun” çözülebileceğine inandığını söylemiştir. Bir diğer akademisyen ise, komşu ya da uzak şehirlerdeki akrabalar da dahil olmak üzere aile emeğinin daha fazla kullanılacağını, mahalli işçilerin üretime daha fazla katılacağını, imecenin kullanılacağını ve böylece fındığın dalda kalma- yacağını söylemiştir.

Bu olumlu düşüncelere karşın görüştüğümüz farklı kurum temsilcileri Düzce, Samsun, Sakarya ve Ordu gibi illerin fındık üretimi yoğun olan ilçelerine mevsimlik gezici tarım işgücünün gelmemesi halinde önemli sorunlar olacağını belirtmişlerdir. Fındık bahçe sahiplerinin kısıtlı işgücünü kullanabilmek için birbirleriyle rekabete girmesi, işgücü maliyetinin artması, çalışma koşulları konusunda hak ihlalleri yaşanması ve artan maliyetler karşısında çocuk işçiliğinde artış yaşanabileceği bu görüşmelerde belirtilen olası olumsuzluklar olarak not edilmiştir.

Hasatta Yeni Yöntemler: Makineleşme ve File / Tül Kullanımı

Covid-19 salgınına karşı alınan tedbirler nedeniyle il dışından işçi gelmemesi ihtimaline ilişkin dile getirilen bir diğer konu da üretimde mekanizasyonun bir seçenek olarak düşünülebileceği olmuştur. Bir temsilci büyük üreticilerin halihazırda makine kullanmaya başladığını ama bu tercihin maliyet açısından “50 dekar üstü” fındık bahçesine sahip olma gibi belirli bir sınırı olacağını söylemiştir.

Bu alandaki görüşler sorulduğunda makine ile fındık toplama ya da yere düşen fındığın yere serilecek file veya tülle toplanması gibi yeni yöntemlerin son birkaç yıldır denenmeye başladığı ama yaygınlaşması konusunda bazı doğal engellerin olduğu dile getirilmiştir. Öncelikle makine ile fındık toplama ve file/tül yönteminin kullanımı da bir maliyet gerektirmektedir. Bazı temsilciler bu yatırımların küçük fındık bahçe sahipleri açısından verimli olabilmesi için beş yıllık bir süreye ihtiyaç olacağını söylemişlerdir. Diğer yandan file/tül yönteminin uygulanabilmesi için bahçelerin çok iyi temizlenmesi gerektiği ve bunun da başka bir maliyet oluşturacağı belirtilmiştir. Görüşülen tüm temsilciler arazi yapısının gerek makine gerekse de file/tül yöntemi için en önemli engeli teşkil ettiği konusunda fikir birliği içindedir:



“Bu yöntemler bahçenin topografyasına göre değişir. Taban araziler var, düz olan araziler, orada olur. Ordu’daki araziler yamaçtır. Şartlar bazı şeylere imkân vermiyor. Maliyet düşürmeye yarıyor ama bazı bahçelerde kullanılamaz. Bahçeleri çok iyi temizleyerek, fındığın da yere dökülmesini sağlayarak maliyeti düşürebilirler.”

Bir Ziraat Odası temsilcisi ise,



“Fındık ocak ya da sıra usulü olur. Araları sık olursa makine girmez. Bahçeye giriş çıkış darsa, yolu yoksa makinanin girişini zorlar. Bir dekar bir yerde var, üç dekar başka bir yerde var. Bahçeler parçalı olunca da bir anlamı olmaz”

sözleriyle bahçelerin durumunun da önemli bir etken olacağını söylemiş ve yeni oluşturulan bahçelerin makine kullanımına uygun olmasına özen gösterildiğini belirtmiştir,



“Bizim arazi yapılarımız file yöntemi-ne ya da makineli hasada uygun değil. Bu yöntemlere geçen çiftçilerimiz var, ama herkes kullanamaz. Makineyi de kullanacak işçiler lazım. İtalya bahçelerinde bantlarda topluyorlar. Bizde mümkün değil. Eski usul dikilmiş bahçeler. Yeni kurulan bahçelerin başında duruyoruz ve onların makineye de uygun olmasına çalışıyoruz.”

Batı Karadeniz’den bir Ziraat Odası temsilcisi ise,



“Her geçen gün sistem geliştiriyorlar. Fındıkcı olan icat işine döndü. File çeken var, üfürme makinesi çıkaran var. Patoz makinelerini minimuma indirip hasada sokanlar var. Bir başkası malzeme getirmiş, fındık toplama makinesi yapacağım diyor. Motorsuz. Kendisi de çiftçi. 25-30 yaşlarında. Kendine ihtiyacı hâsıl olmuş ki icat çıkarmış. Onu tanıtıyor. Olur mu, bilmiyorum”

sözleriyle bazı üreticilerin de yeni yöntemler arayışı içinde olduğunu belirtmiştir.

Görüşülen diğer kurum temsilcileri de makineleşme konusunda benzeri imkân ve kısıtlardan söz etmişlerdir. Bir firma temsilcisi konuyu şu şekilde özetlemektedir:



“Maliyetli ve kullanışlı değil. Düz alan olacak, bahçe temiz olacak, taş olmayacak. Üretimde genç nesil yok. Uğraşamazlar. Bir de fındık üreticisi normal bir çiftçi gibi değil, yılda birkaç defa bahçesine giderse iyidir. Bir makine icat ettiler, süpürge gibi alıyor. Ama bunun için bahçene yol lazım, bahçenin düz olması lazım. Sakarya’da bir üreticimiz kullanıyordu. Ona göre bu makineleri kullanmak için bahçeye ciddi anlamda hizmet etmen lazım. File maliyetli. 10 dekar bahçe için uğraşmazlar. Başka yöntemler çıkmazsa bu yöntemler etkili değil. Bizim çiftçimiz tez canlı, hemen toplayacak, çuvala koyacak. Fındığın düşmesini beklemez.”

Makineyle fındık hasadı ve file/tül gibi yeni yöntemler uygulanması yönünde üç temel engel olduğu anlaşılmaktadır:

(a) Fındık bahçe sahipleri yaşlanmakta ve alıştığı yöntemlerle işi tamamlayabildiği ölçüde yeni yöntemler kullanmayı düşünmemektedir,

(b) Arazi yapısı, miras nedeniyle küçük bahçe sahipliğinin artması ve geleneksel bahçe düzeni bu gibi yöntemlerin uygulanmasına imkân vermemektedir,

(c) Yeni yöntemleri denemeyi düşünen üreticiler de yapacakları yatırımın karşılığını nasıl ve ne zaman alacakları konusunda çekincelere sahiptir.

Bu konuda bir kurum temsilcisi fındık satış veya köy kalkınma kooperatiflerinin, arazi-si uygun bahçeler için mekanizasyon desteği vermesi durumunda bu tekniklerin yaygınlaşabileceğini belirtmiştir.

Fındık Hasadında Çocuk İşçiliği

Covid-19 salgınına karşı alınan tedbirlerin uygulanmasının kaçınılmaz olarak maliyetleri yükselteceği ve buna karşı mevsimlik gezici tarım işçisi ailelerin de değişen bu koşullarla başa çıkma stratejisi olarak çocuk emeği kullanımına yönelebileceği farklı aktörler tarafından belirtilen bir kaygı olmuştur. Bu kaygı sadece fındık üretimi alanında ve bölgesel değil, tüm tarımsal üretimde ve küresel ölçekte bir gündem oluşturmaktadır. Sözgelimi, Uluslararası Kakao İnisyatifi, Nisan 2020’de bir rapor yayınlayarak mevsimlik tarım işçiliğinde beklenmedik gelir değişimlerinin çocuk işçiliğine nasıl yansiyebileceğine dair bir literatür araştırması yayınlamıştır.⁷ 50 ülkede gerçekleştirilmiş araştırmalardan 400 yayının incelenmesine dayanan raporun genel sonucu, gelir düşüşünün daha büyük bir etkisi olmakla birlikte bir ürünün olduğundan daha çok değer kazanmasına dayalı gelir artışının da tarımsal üretimde çocuk işçiliğini artırabildiğidir. Diğer yandan gelirdeki değişimlerin çocuk işçiliğine olası etkisinin işgücü tipi, üretim biçimi ve bölgesel kültürel farklılıklara göre değişiklik gösterebileceğine dikkat çekilmiş ve evrensel bir genelleme yapılamayacağı belirtilmiştir.

Bu nedenle araştırma kapsamında farklı kurum temsilcilerinden bu konuda görüşler derlenmiştir. Bu konuda Ziraat Odası temsilcileri mevsimlik gezici tarım işçisi ailelerin çocuklarıyla seyahat etmelerinin bir tercih değil zorunluluk olduğunu belirtmiş, çocukların işçi olarak kullanılmasının fındık bahçe sahibi açısından zaten verimsiz olacağını ama işçilerin bahçelere yakın konakladığı durumlarda bu alanda tam anlamıyla kontrol sağlanmasının da kolay olmayacağı ifade edilmiştir.

“İnsani boyutuna bakalım. Bu ailelerin ihtiyacı olmasa Düzce’ye fındık toplama-

maya gelir mi? Adamın 14 yaşında çocuğu var. Evde bırakamıyor. Para kazanması lazım. Biz bunu aşamadık. Aynı ailedeki kişiler aynı bahçede çalışırsa kontrol daha kolay.”



“Birkaç yıldır çocuk işçiliğiyle mücadele konusunda çalışmalar var. Valiliğin komisyonlarında biz de temsilciyiz. Müsaade edilmemesi yönünde çiftçileri ve işçileri uyarıyoruz. Valiliklerimizin toplanma ve konaklama alanlarında çocuklar için uygun yerler var. Bunlar yapıldı. Bu sene özel bir mağduriyet olacağını zannetmiyorum. Ama korona sürerken gelirlerse maliyetler oluşacaktır. Süreçte göreceğiz.”



“Fındık bahçelerinde çocuk işçi olmaz. Ben o çocuktan verim alamayacağım için, annesinden de verim alamam. Para vermem.”



“Çocuk işçiliği maliyetleri azaltmıyor aslında. Yetişkin bir kişi günde 100 kilo fındık toplayabilir ama bir çocuk bunu toplayamaz. Süre de uzar. İş de bilmiyor. Nasıl toplayacak bilmiyor. Oynamaya başlar. Kimse de istemez bunu.”

Diğer yandan iki temsilcinin ise çocuğun bahçeye girdiği her durumu işçilik olarak anladıklarını görülmüştür.



“Buradaki [üretici] çocukların zaten girmesi lazım. 25 yaşındaki bir kişiye öğretmezsin. İşçi gibi çalıştırmak değil, 2-3 saat girsin ama çuval kaldırmasını tabii.”



“Benim çocuğum bahçede olmak zorunda. Çekirdekten yetişecek. Bunların önlemini almak lazım. Toplanma alanlarında oyun alanları kuruluyor. Çocukları oralarda oyalayabilirsek bir sorun olmaz.”

Konuyla ilgili görüşü sorulan bir firma temsilcisi ise,



“Çocuk işçiliği artacaktır. İşçiler yeteri kadar gelmediğinde bütün aile bahçeye gidecek. Çocuğun orada fındık toplamasına gerek yok, su taşıyacak belki. Üretici ailelerin çocukları yine çok sorun olmaz. Oyun gibi geliyor bazılarına. Bizim için ata geleneği, çocuklar öğrensün, görsün. Bu nedenle bu çocukları ayrı bir tarafa koyuyorum. Dışarıdan gelen işçilerin çocukları çalışacak. Bunun kaçarı yok. Ailelerle de konuşuyoruz, 13-14 yaşında çocuğun var, bak diyoruz, buraya okul yaptık, gönder okula, yemek var. Perişan olmasın diyoruz ama aile onun çalışmasını daha etkili görüyor”

şeklinde görüş beyan etmiştir.

Bir diğer firma temsilcisi de bu görüşü paylaşmaktadır,



“Benim en büyük korkum çocuk işçiliğinin artması. Bu sene fındığın durumu fena değil. Güzel olacağı benziyor. Karadeniz’de hava çok dengesiz ve insanlar hemen hasadı bitirmeye çalışıyorlar. Mevsimlik işçi konusunda sıkıntı yaşayacaklarını sanmıyorum. İşçiler ise, örneğin 600 TL kazanmak için geliyordum, şimdi 300 TL kazanacağım diyor. Bu minvalde çocuklar aile gelirine katkı için sürece dahil olabilirler. Üreticilerin kendi hanelerindeki çocuklar zaten çok yok. Genelde yaş ortalaması büyük. Çok fazla böyle bir şey olacağını sanmam.”



Fotoğraf: Kalkınma Atölyesi arşivinden...

Uluslararası kuruluş temsilcileri de benzer kaygıları paylaşmaktadır. Önceki yıllarda yapılan çalışmalarla çocukları bölgeye getirme eğilimi artarken, bu yıl uzaktan eğitime geçişle ve proje kapsamındaki yaz okullarının düzenlenemeyecek olmasıyla birlikte bilgisayar ve internet gibi gerekli imkânları olmayan işçi çocuklarının bahçeye daha çok girebileceği belirtilmektedir. Sendika temsilcisi de işgücü kısıtlılığı nedeniyle yerden toplamanın artması durumunun çocuk işçiliği eğilimini artıracaklarını söylemektedir. Bir diğer STK temsilcisi ise geçmiş yıllardaki hasat dönemlerini hatırlatarak, ürün bol olduğunda çocuklara dahi fındık toplatılabileceğini belirtmiştir. Her durumda ailelerin fındık bahçelerine yönelmesiyle çocuk işçiliğinin artışı arasında bir ilişki kurulmaktadır. Diğer yandan, akademiden ve STK'dan temsilciler inşaat ve benzeri sektörlerdeki durgunluğun yarattığı işsizliğe işaret ederek, üreticiler de verimli bulmadığı için çocuk emeği kullanımı konusunda özel bir durum yaşanmayacağını söylemiştir. Her durumda kamu iradesi ve denetimlerinin önemli olacağı ve bu konuda sürmekte olan bilgilendirme çalışmalarının devam etmesi gerektiği vurgulanmıştır. Çocuk işçiliğinin bu sene özel olarak takip edilmesinin önemli olacağı anlaşılmaktadır.

Tedbirler Neler Olacak / Olmalı ve Kim Ne Yapabilir / Yapmalı?

Covid-19 salgınına karşı alınan tedbirler kapsamında fındık hasadında sorun yaşanmaması için kimlerin neler yapabileceği sorulduğunda farklı açılardan görüşler bildirilmiştir. Ziraat Odası temsilcileri halihazırda işleyen Mevsimlik Tarım İşçileri İzleme Kurulu toplantılarına işaret ederek, burada alınan kararların uygulanması ve denetlenmesi konusunda çeşitli sorumluluklar üstlendikleri-

ni belirtmişlerdir. Bunlara ek olarak bu yıla ilişkin işçi ve işverenlere salgın konusunda eğitimler verebileceklerini söylemişlerdir. Bir Ziraat Odası temsilcisi Türkiye'nin farklı yörelerinde belediyelerin tarımsal üretimi desteklemek üzere çeşitli programlar uygulamaya başladığını ama kendi illerinde böyle bir girişim olmadığını söyleyerek yerel yönetimlerin anahtar bir aktör olacağını belirtmiştir. Bir diğer temsilci fındık üreticilerini serbest piyasa dalgalanmalarına karşı korumak üzere devletin lisanslı depoculuk başlatması gerektiğini söylemiştir.

Firmaların bu konuda bir rolü olup olmayacağı sorulduğunda temsilciler özellikle fiyat belirleme konusunda firmaların üreticileri gözetmesi gerektiğini belirtmiştir:



“Herkes işini yapsın. Fındığı değerinde satsınlar. Üreticiyi baştan soğutmasınlar. Geçen sene 17,5 lira olarak açıklanan fiyat eylül ayında 13,5 liraya düştü. Bugün 27 lira deniyor. Bir sezon içinde yüzde 100 dalgalanma olmaz. 13,5 liraya fındık satınca vatandaş araziye bakmıyor. Herkes kaybediyor. Sürdürülebilirliği sağlamak lazım.”

Bir diğer temsilci ise bu konudaki görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:



“Firmaların bir şey yapmaları gerekir mi? Bence gerekir. Ben kendim çiftçilik de yaptım. Bizim çiftçilerin en çok kafasını bulandıran fiyat belirsizliğidir. Benim ürünüm bu sene kaçtan satılacak? Kurtaracak mı, kurtarmayacak mı? Fiyatın baştan bilinmesi lazım. Bahçenin başına gitmeme değer mi, bileyim. Mesela fındık 8 TL deseniz gurbetçiler gelmeyecektir.”

İki temsilci ise firmaların, devletin mevsimlik gezici tarım işçilerinin yaşam koşullarını

iyileştirme yönündeki çalışmalarına destek olabileceğini ve salgın döneminde en büyük ihtiyaç olan eldiven, dezenfektan ve maske gibi malzemelerin temininde yardımcı olabileceklerini belirtmiştir.

Öncelikle halihazırda sahada olan firma temsilcileri bahçe sahiplerinin salgından haberdar olduğunu, il dışından gelecek mevsimlik gezici tarım işçileri vasıtasıyla salgının yörelerini etkileyebileceğine dair kaygıları bulunduğunu ve bu nedenle de tedbirler konusunda sorumlu davranacaklarını belirtmişlerdir. Bir diğer firma temsilcisi ise il/ilçeler arasında donanım açısından belirli farklar olmakla birlikte İl/İlçe Tarım Müdürlüklerinin sürece dahil olduğunu, işi ciddiye aldığını, fakat personel sıkıntısı nedeniyle denetimler noktasında bazı güçlükler beklediklerini söylemiştir. Buna istinaden kimi firmaların, işgücü arzı ve talebinin dengeli buluşabilmesi, özellikle konaklama ihtiyaçlarının hasat mevsiminden önce planlanabilmesi için muhtarlarla iletişime geçtiği görülmüştür.

Gelecek işçilerin konaklama konusunda farklı alışkanlıkları olmasının da dikkate alınması gerektiğini belirten bir firma temsilcisi şu görüşleri ifade etmiştir:



“Konaklama en büyük konudur, dediğim gibi. Bizim Giresun’da METİP alanı var, İŞKUR bütçe alıp bu alanı düzenledi. Ama doğudan gelen işçi trafiği olmadığı için orada sürekli kalan yok. Nasıl kullanılıyor bu alan? Mesela dayıbaşı işçileri getiriyor, birkaç gün kalıp bahçelere çıkıyorlar. Geçici bir konaklama alanı gibi. İşveren konaklama temin edene kadar kaldıkları yer oldu. Ya da iş bitiminde başka iş bulana kadar yine burada kalıyorlar. İş bulursa başka yere gidiyor, olmadı evine dönüyor artık. Bu nedenle esas sorun konaklama. Bizi de restorasyon

işine iten aslında bu çadır alanlarında yaşanan sıkıntılar oldu. Zonguldak bir nebze koordinelidir. Çadır alanlarında genelde Urfalılar kalıyor ve Urfalılar çadırdaki kalmayı biliyorlar. Ama Sakarya-Karasu’da Diyarbakır ve Mardinliler bu alanda çok deneyimli değiller. Gezer göçer değiller. Bu adama bir dam vermeyince çulun üzerinde yatıyor ve perişanlık diz boyu.”

Diğer yandan her yıl dağıtılan hijyen kitlelerine maske eklenmesi, Covid-19 salgınına karşı tedbirlerin güncellenmesi, mevcut SMS hatlarından bu bilgilendirme yapılması, bahçe sahiplerinin bilgilendirilmesi, hasat zamanı yarı-zamanlı sosyal çalışmacılar istihdam ederek sahada bilgilendirme yapılması ve eğitimlere devam edilmesi gibi önlemler konusunda görüş birliği bulunmaktadır. METİP alanlarında salgına karşı tedbirler çerçevesinde konaklama kapasitesinin düşürülmesi gibi yeniden düzenlemelere gidilmesi, güvenlik ve temizlik personeli temini, yakacak ve hijyen malzemesi satın alma gibi 2017/6 sayılı Mevsimlik Tarım İşçileri Genelgesi’nde yer almayan ihtiyaçların karşılanması gibi konuların önemli olacağını belirtmiş ve ek fon sağlanamazsa firmaların buna destek olabileceği belirtilmiştir. Bir firma temsilcisi de konaklama sorununun farkında olduklarını ve bu kapsamda çadır temin edebileceklerini belirtirken bir STK AFAD’ın bu konuda yol gösterici olması gerektiğini söylemiştir.



“İlk olarak hasada iyi hazırlanılmalı. Firmalar bu süreçte genelgeleri iyi takip etmeli. Bunun öncesinde bahçe sahipleriyle görüşülmeli. Biz günde 10-15 bahçe sahibiyi konuşuyoruz. Aynı zamanda işçiler ve tarım araçları da bilgilendirilmeli ki bölgeye geldiğinde koşulların geçen sene gibi olmadığını iyice anlasın. Biz bunları yapmaya de-

vam ediyoruz. Zaten sosyal çalışmalarımız kapsamında yapıyorduk. Bu sene pandemiyi de ekleyerek devam ediyoruz. Bu hastalığı anlatıyoruz, korunma yollarını anlatıyoruz, kişisel hijyenleri için yapmaları gerekenleri söylüyoruz. Hem üreticilere hem de işçilere.”



“İhtiyaçlar geçmişte de aynıydı, şimdi de aynı; temiz içme suyu, hijyen materyalleri. Sıkışık olmayan yaşam ortamı. Covid’den önce söylediğimiz aynı şeyi söylüyoruz. Covid’e özel önlemler yeni şeyler ama temel şeyler aynı. Değişen bir şey yok.”



“İlçe Tarım Müdürlükleri ile yakından çalışıyoruz. Zaten bir süredir işçi evlerinin yenilenmesi için çalışmalarımız vardı. Bölgemizde işçiler gelmeden önce Tarım Müdürlükleri denetim yapacaklar konaklama koşulları ile ilgili. Biz de işçi gelmesiyle birlikte durumu değerlendireceğiz. Ancak daha önceki yıllarda var olan koşulların bir anda değişmesi çok zor. Özellikle var olan sistem sosyal mesafeye uygun değil. Bu konuda atılacak adımlarda çiftçilerin tavrı belirleyici olacak. Bölgemizde çadırda konaklama çok düşük bir oranda ama bu sene farklı etmenler söz konusu olduğundan gündeme gelebilir.”

Görüştüğümüz kurum temsilcilerine ne yapılması gerektiğini sorduğumuzda firmalar ve STK’lar mevcut sorunların farkında olarak çeşitli işbirlikleri içinde adil çalışma koşulları, eğitim ve sağlık gibi farklı alanlarda çalışmalar yürüttüklerini belirtmişlerdir. Salgın dönemine ilişkin bu çalışmaları güncelleyerek devam etmeyi planladıklarını söylerken ihtiyaç duyulabilecek malzemelerin temini açısından kaynak yaratmaya çabaladıklarını belirtmişlerdir.

Ne yapılması gerektiğini konusunda ise iki temel öneri öne çıkmaktadır:

(a) Muhtarlar ve tarım aracıları gibi kendi yerelini bilen aktörler üzerinden mevcut duruma dair veri toplanması,

(b) Bu veriye dayalı olarak neye ihtiyaç olduğunun planlanması, tüm aktörleri içeren ve yerelin ihtiyaçlarına göre özerk inisiyatif kullanabilen bir koordinasyon içinde hareket edilmesi.

Araştırma kapsamında yaptığımız görüşmelerde belirtilen bu gibi konulara dayanarak azırladığımız fındık bahçe sahibi veri toplama matrisi bu amaçları gerçekleştirmek üzere kullanılabilir.

Bir temsilci işgücü ihtiyacına dair hatırlatılan imece kavramına işaretlerle tüm çalışmaların “kurumsal bir imece” içinde gerçekleştirilmesi gerektiğini belirtmiştir.



“Kamunun bu alanda harekete geçilmesi lazım. Ama bu uzun bir süreç. Şu an önemli olan işçilerin sağlıklı bir şekilde gidip gelmesi, bu yüzden biz işçilerin kendi önlemlerini almaları konusunda girişimde bulunuyoruz. Yapaacağımız bilgilendirmeler bu yönde olacak. Onlar yolculuk sırasında, yaşam alanlarında neye dikkat etmeliler veya hangi kuruma ne amaçla ulaşmaları gibi bilgiler.”



“Tedarik zincirinde yer alan firmalarınıza bilgilendirme için tarım araclarıyla iletişim kurmalarını öneriyoruz. Onların hazırlık yapmalarını sağlıyoruz. Firmalar ek bütçe yapabiliyorlar. Altyapı çalışması yaptırıyoruz. Çalışma grubu kurduk, fındığa özel bilgilendirme rehberi hazırlıyoruz. Firmaları bir araya getirip topluca yapıyoruz.”



“Yola nasıl çıkacakları, gittikleri yerde ne yapacakları, 112 Acil Çağrı Hattı bilgisinden tutun da her türlü rehberliği yapacak bilgilendirme çalışmaları yapıyoruz. 218 tarım aracısı ile görüşme yaptık. Virüse karşı kendilerini nasıl koruyabilirler, ulaşım giderlerini indirmek için otobüslerle anlaşmayı deneyebilirler... Böyle bilgilendirmeler yaptık, bunları uygulayan tarım araçları oldu.”



“Yerelde koordinasyon yapılmalı. Yönergeler çıkarılmalı. Özellikle ulaşım koşullarının organize edilmesi gerekiyor. Aynı zamanda şirketlerin de buna katkı sağlamasını öneriyoruz. İllerde kurum/komisyonlar var, onlardan daha çok faydalanılmalı. Yükü paylaşacak mekanizma kurulmalı. Çadır alanları, boş alanlar temin edilmeli. Koruyucu ekipman, hijyen ve gıda desteğine ihtiyaç var.”



“Veri bankası oluşturulmalı. İl/ilçe düzeyinde özerk çalışılmalı. Öncelikli il/ilçeler olmalı ve bunların kendi uygulama planlarını yapması gerekiyor. Örneğin Giresun-Bulancak ilçesi kendi çözümünü üretmeli. İl, ilçe eylem planları hazırlanmalı. Salgın tekrarlanabilir, buna uygun çözüm bulunmalı. Planlama yapılırsa çözümü daha kolay olur, merkezi düzeyde de planlama yapılması yapılmalı.”

Salgın Koşullarının Doğurabileceği Yeni Olanaklar

Covid-19 salgın koşullarının fındık hasadında mevsimlik gezici tarım işçileri, aileleri ve çocuklarının çalışma ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi yönünde yıllardır süren çalış-

malara kimi olumlu katkılarının olabileceği de yapılan görüşmelerde not edilmiştir. Öncelikle fındık rekoltesine göre bu sene fındık fiyatının yüksek beklendiğine dikkat çekilerek maliyet konusundaki artışların önemli bir etkisi olmayacağı belirtilmiş ve bu koşullarda salgına yönelik önlemler kapsamında bazı iyileştirmelerin mümkün olabileceği söylenmiştir. Görüşülen bir STK temsilcisi aslında hemen tüm aktörlerin, üzerinde konuşulan sorunların iyileştirilmesi konusunda fikir birliği içinde olduğunu, fakat fındık üretiminde çok farklı değişkenlere göre farklı durumlar olduğundan genel bir işleyiş oluşturulamadığını belirtmiştir. Salgına karşı tedbirler kapsamında hemfikir olunan konularda belirli adımlar atılabilmesinin mümkün olacağını düşünmektedir.

Sözgelimi bir firma temsilcisi bu konuda görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir:



“Bu konuda pozitif düşünüyorum. Yıllardır göz ardı edilen ve yine yıllardır çözüm bekleyen konular özelinde, daha çok çalışma ve yaşam koşulları ile ilgili, pandemi ya da Covid, gerekli adımların atılması için bize bir imkân sunacaktır. Bunu iyi değerlendirmek gerekiyor. Örneğin tarım araçlarının kayıt altına alınması, kontrol ve takiplerinin yapılması gibi. Diğer taraftan pandemi ile birlikte ilgili kamu kuruluşlarının işçilerin konaklama alanlarını denetlemesi ve koşullarını değerlendirecek olması da olumlu bir gelişme. Bu vesileyle sahada daha çok vakit geçirecekler. Çiftçiler de bu dönemde işgücünün önemini anlayabilirler ve daha çok sorumluluk alabilirler. Bahçelerin yönetimi konusunda neler olacak bilmiyorum ama sosyal yaşama dönük kısıtlamalardan dolayı daha çok çiftçi fındık bahçesinde zaman geçir-

meye başladı, buradan da ileriye dönük olarak üretime yönelik farklı olumlu yansımalar olabilir.”

Diğer yandan seyahat kısıtları ve izinle yolculuk etmeye dair kurallar nedeniyle tarım araçlarının “arabaya işçi doldurup” getiremeyeceği, böylece işgücü hareketliliğinin daha düzenli kayıt altına alınacağı, üretici ve tarım aracıları arasında sözleşmeye dayalı ilişkinin yaygınlaşabileceği belirtilmiştir. Mevcut belirsizlikleri aşmak yönünde kamunun hem sivil toplum hem de özel sektör işbirliğine daha açık olacağı ve bu durumun özellikle sivil toplumun karar ve uygulamalara etkide bulunma kapasitesini geliştireceği düşünülmektedir. Sözgelimi, bugüne kadar mevsimlik gezici tarım işgücü konusunda yapılan araştırmalarda en önemli ihtiyaç olarak tespit edilen temiz suya erişim ve tuvalet altyapısı gibi konular Covid-19 salgınına karşı hijyen tedbirleri kapsamında genelge konusu olmuş ve iller düzeyinde valiliklerin aldığı kararlara yansımıştır. Kimi firma temsilcileri bu alanlarda halihazırda uyguladıkları projelerin kamudan daha büyük destek görerek yaygınlaşmasını beklediklerini söylemiştir. STK temsilcileri ise, mevsimlik tarım işçileri ve ailelerinin sağlık hizmetlerine erişim sağlaması konusunda iyileşmeler beklediklerini belirtmişlerdir. Salgın dönemindeki bu gibi uygulamaların gelecek yıllar için de bir düzen getirebileceği ve yıllardır iyileştirme konusunda yapılan çalışmaları destekleyebileceği ayrıca belirtilmiştir.

Bu sürecin bir diğer olumlu etkisi ise çiftçilerin bahçeleriyle ilgili sorumluluklarını daha ciddiye almaya başlayabileceği olarak belirtilmiştir. Gençlerin fındık bahçeleriyle ilgilenmek durumunda kalarak “fındığı keşfedeceği” üzerine bir süredir konuşulan mevcut çiftçi kuşağın giderek yaşlanıyor olması nedeniyle fındık üretiminin geleceğine dair yeni model arayışlarının somut önerilere dönüşmesi beklenmektedir.



1 Çadır: Mevsimlik gezici tarım işçilerinin barınmak amacıyla kullandığı, naylon, branda, bez veya başka materyallerden imal edilen, ihtiyaca göre kurulup sökülebilen, taşınabilir yaşam ortamıdır.

2 Çavuş: Tarla veya bahçelerde işçilerin çalışmalarını tarım aracıları adına kontrol eden, tarım aracısının yardımcısı konumundaki kişidir. Bazı yörelerde tarım aracıları ile çavuş veya dayıbaşı aynı anlamda da kullanılmaktadır. Farklı illerde, ilçelerde veya aynı il içinde farklı ilçelerde çalışan çok sayıda işçisi olan tarım aracıları, işçilerini çalışma ortamında organize etme, denetleme veya işin nasıl yapılacağına dair işçileri yönlendirme görevini genellikle çavuşlarına devreder.

3 Müstemilat: Herhangi bir yapıya göre ayrı bir işlevi bulunan bölüm veya yapı, eklentidir. Binanın dışında yer alan ancak binaya bitişik olarak inşa edilen alandır.

4 Geçici çadır yerleşimi (veya çadır alanı, konaklama yeri, yaşam alanı): Mevsimlik gezici tarım işçiliği yapan hanelerin göç ettikleri yerlerde kısa veya uzun süreli yaşadıkları, ağırlıklı olarak bez, naylon, plastik malzemelerden imal edilmiş çadırlardan veya prefabrik yapılardan oluşan yerleşim alanlarıdır. Bu alanlar haneler tarafından toplu veya dağınık şekilde oluşturulmuş, kamu kurumları tarafından işçiler için bir proje veya program dahilinde tesis edilmiş veya işçilerin kendi imkânlarıyla kurduğu; bazen sulama veya drenaj kanalı, bazen de dere veya ırmak kenarında, köy merasında, ana veya tali yol yanında bulunan yerleşimlerdir.

5 2017/6 sayılı Başbakanlık Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri Genelgesi’ne göre illerde kurulan geçici barınma alanlarını ifade etmektedir.

6 Patpat: Motorunun çıkardığı sestən dolayı bu ismi alan, Türkiye’nin hemen hemen her yerinde kullanılan, Karadeniz Bölgesi’nde fındık bahçe sahiplerinin bahçeye gitmek, yük taşımak amacıyla kullandığı bir araçtır.

7 International Cocoa Initiative, the Effects of Income Changes on Child Labor: A review of Evidence from Smallholder Agriculture. April 2020.



Giresun Valiliği Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri İzleme Kurulu Toplantısı Kararları

2019 yılı fındık hasadının yaklaşması nedeniyle, fındık toplama işlerinde çalışacak (işçi, aşçı, çuvalcı, katırcı ve patozcu) tarım işçilerine ödenecek ücretlerin tespit edilmesi amacıyla oluşturulan komisyon 4 Temmuz 2019 Perşembe günü saat 15.00'te valilik toplantı salonunda Vali Yardımcısı Vekili Hamdi Üncü başkanlığında toplandı.

Yapılan toplantı sonucunda aşağıdaki kararlar alınmıştır.

1- 4857 Sayılı Kanun'un 71. maddesi gereğince aile işleri dışında ücret karşılığı gezici ve geçici tarım işlerinde çocukların çalıştırılmaması gerektiği, çalıştıranlar hakkında Kanuna muhalefetten 2019 yılı için 2.292,00 TL idari para cezası uygulanacağı, ayrıca fındık toplama işlerinde çalışamayacak kadar yaşlı ve hasta işçilerin çalıştırılmaması hususunda basın-yayın ve kitle iletişim araçlarıyla kamuoyunun bilgilendirilmesine,

2- 2019 yılı fındık toplama sezonunda; ilgili kamu kurumlarının, tarım araçlarının, işverenlerin ve mevsimlik işçilerin 19.04.2017 tarih ve 30043 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan "Mevsimlik Tarım İşçileri" konulu 2017/6 sayılı Başbakanlık Genelgesi hükümlerine titizlikle uymaları hususuna dikkatlerinin çekilmesine,

3- 2019 yılı hasat döneminde fındık toplama işlerinde çalışabilme kriterlerine uygun olanlardan yaş ve cinsiyet ayrımı yapılmaksızın;

Yemek işverene (bahçe sahibine) ait olursa günlük 85 TL,

Yemek işçilere ait olursa günlük 95 TL net ücret ödenmesine,

4-Toplanan fındıkların taşınması işinde çalışacak çuvalcılara;

Yemek işverene ait olursa 105 TL net ücret ödenmesine,

Yemek işçiye ait olursa 115 TL. net ücret ödenmesine,

5-Hasat döneminde çalışacak aşçılara 95 TL net ücret ödenmesine,

6-Patoz çekim ücretinin;

Ton/saat başı 200 TL olarak ödenmesine,

Kg başına 0,20 TL olarak ödenmesine,

7- Kilo hesabıyla yerden fındık toplayan işçilere, kilo başına 0,60 TL ödenmesine,

8-Fındık patozlarında;

Patoz sahiplerinin fındığın kırılmasını önleyici tedbir almasına,

Fazla fındık kıran patozların çalıştırılmamasına,

9-Yol kenarında ve yol üzerinde patozla fındık çekimi işlemi sonunda ortaya çıkan cürufun yol üzerinde bırakılmaması, bırakanlar hakkında Kamu malına zarar vermeden ve çevre kirliliğine sebebiyetten yasal işlem yapılması, bu konuda belediyelerin ve köy muhtarlarının gerekli denetimi yapmasına,

10-İşçilerin ilimize gelişlerinde yerleşecekleri konaklama yerinden çalışma yerlerine (bahçelere) nakillerinin yolcu taşınmasına uygun araçlarla yapılmasına (Otobüs, minibüs, Otomobil vb.)

11-İşçi ücretlerinin, işin bitmesine müteakip geciktirilmeden işçinin kendisine ödenmesine,

12-Tarım işçisi getiren tarım araçlarına, bahçe sahipleri tarafından alınan işçi karşılığı yol parası adı altında herhangi bir ödeme yapılmamasına,

13-Köy muhtarları ile işverenlerin (bahçe sahiplerinin), İş Sağlığı ve Güvenliği ile ilgili gerekli tedbirleri almalarına ve sağlık problemi olan işçilerin en yakın sağlık kuruluşuna bildirilmesine,

14-İşverenlerin çalıştırdıkları işçilerin kimlik bilgilerinin 1774 sayılı Kimlik Bildirme kanunu esaslarına göre Muhtarlıklar aracılığı ile Tarım Müdürlükleri, İşkur İl Müdürlüğü, Ziraat Odaları ve en yakın güvenlik birimlerine bildirmelerine, kimliği bulunmayanlara iş verilmemesine,

15- Muhtarlıklarca, fındık toplama işçisi olarak dışarıdan gelenlerin Yabancılar Kayıt Defterine kaydının yapılmasına,

16- İşverenler ve köy muhtarlıkları emniyet bakımından huzur bozucu olaylara anında müdahale ederek durumu en yakın güvenlik birimine bildirmelerine,

17- 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanununun "Çalışma İzin Muafiyeti" başlıklı 13. Maddesi çerçevesinde Karadeniz Bölgesinde (Samsun,Ordu,Giresun,Trabzon,Rize ve Artvin illerinde) Gürcü uyruklular mevsimlik tarım işçisi olarak çalışabileceklerdir. Gürcü uyruklu işçilerin Kaymakamlıklar tarafından verilecek olan muafiyet belgesi ile 90 günü aşmayacak şekilde izinli olarak çalışabileceklerinin duyurulması,

18- Giresun ili sınırları içerisinde fındık tarım işlerinde çalışacak işçilerin asgari ücret tespitleri ve diğer sorumluluklar komisyonumuzca belirlenmiş olup, bunun dışında tespit edilen ücretler ve sorumluluklar geçerli değildir.

19- Komisyonumuzca fındık tarımında çalışacaklara yönelik belirlenen ücretler 4857 sayılı İş Kanununun haftalık çalışma saatleri dikkate alınarak belirlenmiştir.

5



Genel Değerlendirme

Covid-19 salgınının küresel ölçekte yaygınlaşmasıyla birlikte alınacak tedbirler kapsamında uluslararası ve ulusal düzeyde seyahatlerin sınırlandırılması ve sosyal mesafenin korunmasına ilişkin önlemler yaygınca uygulanmaya başlamıştır. Bu uygulamaların gündeme getirdiği en önemli konulardan biri küresel ve ulusal üretim süreçlerinin nasıl korunacağı olmuştur. Bu kapsamda ise mevsimlik göçmen/gezici tarım işçilerinin en önemli halkasını oluşturduğu gıda tedarik zincirinin güvenliği konusu öne çıkmıştır. Gerek FAO ve ILO gibi uluslararası örgütler gerekse de farklı ülkelerde bu alanda çalışan sivil toplum kuruluşları, gıda tedarik zincirinin önemli olmasına karşın aynı zamanda en kırılgan halkası olduğu da bilinen mevsimlik gezici tarım işçileri ile ilgili çeşitli çağrılarda bulunmuştur. Bu konuda dünyada ve Türkiye’de yaşanan gelişmeler raporun ilgili kısımlarında detaylı şekilde paylaşılmaktadır.

Bu araştırma 2020 Nisan ve Mayıs aylarında yaşananlar ışığında, aşamalı normalleşmeye geçildikten sonra Covid-19 salgınıyla mücadele konusunda alınan tedbir kararları ve uygulamalarının 2020 Temmuz ayında fındık hasadına doğru yaşanacak işgücü hareketliliğine etkilerini anlamayı amaçlamaktadır. Türkiye’nin uluslararası ticarete konu olan en önemli bitkisel üretimlerinin başında gelen fındık üretiminin yüzde 80’ine yakınına sağlayan Düzce, Giresun, Ordu, Sakarya ve Samsun illeri odağında, işgücü arzını yöneten tarım aracı ve fındık bahçe sahipleri hedef grupları ve üretimin farklı aşamalarında rol ve sorumluluk üstlenen kurum temsilcileriyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerle derlenen veriler ışığında genel bir tartışma çerçevesi sunulabilir.

Öncelikle 2020 Nisan ve Mayıs aylarında gerek tedbir kararları gerekse de bu tedbirlerin uygulanmasına ilişkin basına yansıyan tartış-

malardan hareketle, hasat mevsimi yaklaştıkça Covid-19 salgınıyla mücadele konusunda alınan tedbirlerde, “tarımsal üretimin devamlılığı” gereği “bölgesel özellikler ve tarımsal döngü çerçevesinde” çeşitli muafiyetler tanımlanmış ve uygulama farklılıklarına gidilmesi gerekmiştir. Mevsimlik gezici tarım işçileri bu muafiyetler konusunda en sık gündeme gelen topluluk olmuştur. Fındık üretimi özelinde bakıldığında ise araştırmanın gerçekleştirildiği 2020 Mayıs ayının ikinci yarısında bir bekleyiş olduğu görülmektedir. Bir yandan daha erken başlayan çay hasadı konusundaki tartışmalar yakından takip edilmekte, fakat bu araştırma kapsamında olan illerde fındık hasadının nasıl düzenleneceğine ilişkin önemli kararları alacak olan Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri İzleme Komisyonu toplantıları henüz gerçekleştirilmemiş olduğundan tedbirlerin nasıl uygulanacağı konusunda belirsizlikler sürmektedir.

Alan araştırmasının tamamlanmasını takiben 1 Haziran 2020 tarihinden itibaren aşamalı normalleşmeye geçilmiş, bu kapsamda seyahat kısıtları kaldırılmış, ulaşımda seyrekleştirme kurallarının ise devam ettiği görülmüştür. Diğer yandan, salgının tekrarlaması ya da olası görülen bir ikinci dalga durumunda tüm bu tedbirlerin tekrar uygulanmaya başlanacağı en yetkili makamlar tarafından ifade edilmiştir. Dolayısıyla araştırma kapsamında bu gündeme dair toplanan verilerin halen önem taşımaktadır.

Raporun girişinde açıklandığı üzere bu hızlı araştırma kapsamında tarım aracısı, fındık bahçe sahibi ve kurum temsilcileri olmak üzere üç temel düzeyde görüşmeler gerçekleştirilmiş, gerekli görüldüğünde derlenen veriler takipçi görüşmelerle teyit edilmiştir. Raporun bu kısmında işaret edilen üç topluluktan derlenen veriler konu başlıklarına göre karşılaştırılmalı olarak değerlendirilecektir. Öncelikle fındık

üretiminin çok aktörlü olduğu saptanmalıdır. Ayrıca bölgesel/yerel özelliklere ve üretici tiplerine göre işgücü ihtiyacı ve bu ihtiyacı karşılama stratejileri konusunda da farklılıklar görülmektedir. Bu farklılıkların bir bütün olarak değerlendirilebilmesi için bir araştırma çıktısı olarak fındık bahçe sahibi veri toplama matrisi geliştirilmiş ve eklerde sunulmuştur.

Fındık üretimi çok aktörlüdür. Bahçe sahibi, yerel tüccar (manav), kırıcı, işleyici/ihracatçı, mamul üreticiler fındık ve fındığa dayalı ürünlerin dalından fabrikaya, fabrikadan marketlere ulaşmasında farklı aşamalarda farklı roller oynamaktadır. Bu üretimin sağlanması ve tedarik zincirinin sürmesi aynı zamanda kamunun çizdiği ve denetlediği belirli çerçevelerde gerçekleşmesi beklenmektedir. Üretimin en önemli aşaması olan hasat sürecinde ise mevsimlik gezici tarım işgücü önemli bir role sahiptir.

Fındık üretiminde mevsimlik gezici tarım işgücü 1980’li yıllarda ağırlık kazanmaya başlamıştır. Fındık üretiminin gerçekleştiği yörelerde miras yoluyla bahçelerin bölünmesi ve üretimin geçimlik değerini kaybetmesi, eğitim yoluyla profesyonel meslek edinilmesi, inşaat gibi geliri daha yüksek sektörlerin öne çıkması gibi nedenlerle köylerden kent merkezlerine önemli bir göç başlamış ve üretim için ihtiyaç duyulan işgücü Türkiye’nin daha düşük oranda gelişmiş olan yörelerinden ve 1989 yılında Gürcistan-Türkiye Sarp Sınır Kapısı’nın açılmasıyla birlikte kısmen Gürcistan’dan sağlanmaya başlamıştır. Böylece “gurbetçi üretici” olarak anılan, “ata-baba toprağı satılmaz” ilkesi gereği küçük ve/veya çok parçalı fındık bahçelerini elinde tutan, ikinci bir iş olarak fındık üretimi yapan bir topluluk ortaya çıkmıştır. Bu üretici tipi hasat öncesi ve sonrası yapılması gereken işleri, tanıdığı kişiler aracılığıyla mevsimlik mahalli işçilere devretmekte, hasat zamanı asıl işinden izin alarak,

genelde ebeveynleri üzerine kayıtlı bahçelere gelip bir an önce hasadı bitirmek için daha ucuz maliyetli olan mevsimlik gezici tarım işçilerini çalıştırmaktadır. Görüşmelerde ağırlıklı olarak bu üretici tipinin, mevsimlik gezici tarım işgücünü talep ettiği belirtilmektedir.

Diğer yandan bitkisel bir ürün olarak fındığın belirli üretim özellikleri de bu görece esnekliği kolaylaştırmaktadır. Görüşmelerde fındık üretimi beş adımda yıl döngüsü tamamlanabilen, “yanına daha az gidilen” bir ürün olarak tanımlanmıştır. Üretim sürecinin merkezinde yer alan hasat dönemi Karadeniz’in batısı ve doğusunda, bahçelerin denizden yüksekliğine bağlı olarak farklı zamanlarda gerçekleşebilmektedir. Hasadın zamana yayılabiliyor olması mevsimlik gezici tarım işgücünün temmuz sonundan eylül başına kadar farklı bölge ve yükseltilerde istihdam edilebilmesini sağlamaktadır. Buna ek olarak kabuklu bir ürün olan fındığın toplanması çayda olduğu gibi acil bir çaba gerektirmemekte, bir yöreye ulaşan işgücü komşu bahçelerde sırayla çalışarak hasadı zamana yayabilmektedir. Bu esneklikler sayesinde özellikle küçük üreticiler hasat öncesi ve sonrasında yapılması gereken budama, gübreleme ve bahçe altı temizliği gibi işlemlerde ücretsiz aile işçiliği, mahalli tarım işçisi ve kimi zaman da belirli niteliklere sahip olduğu düşünülen Gürcü işçi istihdam edebilmektedir. Bu aynı zamanda fındık üretimi açısından en büyük maliyet kalemi olan işgücü giderlerinin dengelenmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla fındık üretiminde istihdam edilen işgücü tipleri arasında farklı maliyetlere göre oluşan bir hiyerarşi mevcuttur.

Bu noktada mevsimlik gezici tarım işçiliğinin üründen değil ama üretici tipinden kaynaklı bir talep olarak hasadın bir an önce tamamlanması için en ucuz işgücü olarak fındık üretimine katıldığı belirtilmelidir. Kısmen bu durumun bir yansıması olarak daha önce

gerçekleştirilen araştırmalar ışığında da not edilmesi gereken Covid-19 salgını öncesinde de, birçok konu başlığında çeşitli sorunların yaşandığı bilinmektedir. Dolayısıyla bu araştırmanın bulguları sadece salgın dönemiyle sınırlı olarak değerlendirilmemeli, fındık üretiminin uzun yıllardır dile getirilen sorunlarıyla ilgili olarak okunmalıdır.

Covid-19 salgınıyla mücadele konusunda alınan tedbirlerin mevsimlik tarım işgücü hareketliliği konusunda nasıl uygulanacağı 3 Nisan 2020 tarihli İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü Genelgesi ile belirlendikten sonra valilikler ve kaymakamlıklar aracılığıyla İl ve İlçe Tarım Müdürlükleri ve Ziraat Odaları aracılığıyla duyurulmaya başlamıştır. Araştırma kapsamında tarım araçları ve fındık bahçe sahiplerinin önlemlerden haberdar olup olmadığı önemli bir konu başlığıydı. Öncelikle gerek tarım araçları konaklama koşulları nedeniyle işçileri açısından, gerekse de fındık bahçe sahipleri işgücü hareketliliği nedeniyle kendileri ve aileleri için salgın açısından kaygılıdır. Fındık bahçe sahipleri seyahat sürecinde bir sorun olmazsa il/ilçelere vardıldıktan sonra bir sorun olacağını düşünmemektedir. Tarım araçları normal koşullarda konaklama koşullarıyla ilgili olarak çeşitli güçlükler yaşadıklarını belirtirken salgına karşı tedbirlerin nasıl uygulanacağı konusunda yeterince bilgi sahibi olmadıklarını söylemişlerdir. Görüşülen kurum temsilcilerinin ifadelerinde de bu bekleme hali gözlemlenmiştir. Kamu kurumları ve özel firmalar alınan kararları takip etmekte fakat hasat başlamadan uygulamaların nasıl olacağı konusunda kesin bir fikir beyan edememektedirler. Gerek tarım araçlarının gerekse de “gurbetçi üreticilerin” Ziraat Odası ve firmaların danışma hatlarına yoğun olarak seyahat izin belgesi konusunda başvuru yaptığı görülmüştür.

Seyahat kısıtları ve ulaşımın seyrekleştirilmesiyle ilgili kuralların üretim maliyetlerine

yansıyacağı, görüşülen herkes tarafından kabul edilmekle birlikte bu maliyetlerin nasıl karşılanacağı konusunda yaygın belirsizlik sürmektedir. Tarım araçları ulaşım maliyetlerinin işçiler tarafından ödendiğini, fındık hasadında bazı bahçe sahiplerinin yevmiyenin üzerine 5 TL gibi bir ek ödeme yaparak bu gideri ortak olabildiğini belirtmiştir. Görüşülen tarım araçları da bu durumu doğrulamaktadır. Diğer yandan, Giresun ve Sakarya illerinde bahçe sahiplerinin sadece geliş masrafını karşılayabildiği ayrıca belirtilmiştir. Tarım araçları ise hasat sezonu sonu okulların açıldığı tarihlere denk geldiğinden dönüş için servis bulabilmenin özel bir güçlük oluşturduğunu söylemişlerdir.

Görüşülen tarım araçlarının 2020 yılı hasat yevmiyeleri konusundaki beklentileri en düşük 90 ila en yüksek 130 TL arasında değişmekle birlikte andıkları rakamların ortalaması 100 TL olarak hesaplanmıştır. Diğer yandan kendilerine mahalli işçilerden daha düşük yevmiye ödeniyor olmasını ayrımcılık olarak görmektedirler. Tarım araçları ayrıca mahalli tarım işçilerinden daha uzun saatlerde çalıştırıldıklarını belirtmiştir. Bahçe sahipleri ise artması beklenen ulaşım maliyetleri nedeniyle 2020 yılı fındık hasat yevmiyeleri için bir öngöründe bulunmak konusunda kararsız kalmış, görüş bildiren 25 kişinin tahmini en düşük 95 ila en yüksek 106 TL arasında değişmekle birlikte belirtilen rakamların ortalaması 99,6 TL olarak hesaplanmıştır. Tarım araçlarının belirlenen yevmiyelerden ne kadar komisyon aldığı belirsizdir. Görüşülen kurum temsilcilerinden bazıları, salgın koşullarında bu belirsiz konunun işçiler açısından daha olumsuz sonuçları olabileceğini düşünmektedir.

Diğer aktörlerin katkısı sorulduğunda; tarım araçları salgın döneminde işgücü hareketliliği konusunda “devlet” olarak andıkları kamu kurumlarının yardımcı olmasını beklerken,

fındık bahçe sahipleri fındık alım fiyatları konusundaki dalgalanmalar konusunda beklentilerinin karşılanmıyor olmasına işaretler ne kamu kurumları ne de firmalardan herhangi özel bir beklentileri olmadığını söylemiştir.

Salgın koşullarında ihtiyaç duyulan işgücünün gelememesi halinde fındık hasadı için maki-neleşme ve/veya file/tül kullanımına yönelim noktasında fındık bahçe sahipleri son yıllarda bu yönde girişimler olduğunu belirtmiş, fakat arazi yapısı ve gerekli yatırımların da bir maliyet gerektiriyor olması gibi etkenlere işaretler bu konuda özel bir değişiklik bekle-mediklerini söylemişlerdir. Görüşülen kurum temsilcileri de bu alanda doğrudan büyük bir dönüşüm beklememekle birlikte fındık hasadında mevsimlik gezici tarım işçileri, aileleri ve çocuklarını ilgilendiren konularda yıllardır tartışılmakta olan sorunlara dair salgın döneminde alınması öngörülen tedbirler kapsamında önemli iyileştirmeler yapılması doğrultusunda adımlar atılabileceğini düşünmektedir.

Fındık bahçe sahipleri ve kurum temsilcilerinin büyük bir kısmı bu yıl il/ilçe dışından mevsimlik gezici tarım işçilerinin gelmesi konusunda bir sorun yaşanmasını beklemediklerini ama gelecek işçi sayısında düşüşler olabileceğini düşünmektedir. Düzce ve Sakarya dışında gerek kurum temsilcileri gerekse de fındık bahçe sahipleri geleneksel imece kültürünü anarak fındığın dalda kalmayacağını söylemiştir. Bu görüşü gerekçelendirirken, fındık fiyatlarının bu yıl yüksek olmasının beklendiğine, salgınla birlikte bölgede/yörede işsizliğin yükselmiş olmasına, fındığın kabuklu bir ürün olması nedeniyle hasadın zamana yayılabileceğine işaret etmişlerdir. Diğer yandan, işgücüne olan ihtiyacın kendiliğinden denge-lenmesini beklemek yerine, öneriler kısmında tartışılacağı üzere, kimi ön alıcı girişimlerde bulunulması gerektiği de belirtilmiştir.



Bir Fındık Üreticisi Portresi



Özer Akbaşlı, 56 yaşındadır. Giresunlu, 400 yıllık fındık üreticisi bir ailenin üyesi olarak 35 yıldır fındık tarımının sosyal, siyasal, ekonomik ve tarihsel süreçleriyle yakından ilgilenmektedir. Bu ilgisi bugüne değin çeşitli kurumlarda üstlendiği görevlerden de takip edilebilir: 13 yıl Giresun Ziraat Odası ve Giresun ilçeleri Ziraat Odaları Koordinasyon Kurulu başkanlıkları, altı yıl Ulusal Fındık Konseyi yönetim kurulu üyeliği, sekiz yıl Türkiye Ziraat Odaları Birliği Fındık Komisyonu üyeliği ve 'altı yıl Fındık Maliyeti Hesabı Komisyonu başkanlığında temsilcilik yapmıştır. Kendisi bu görevler süresince fındık üretimi yapan 35 ülkenin tamamına seyahat ederek fındık yetiştiriciliği, fındık ağacı türleri ve çeşitleri gibi birçok teknik ve sosyal konuda incelemelerde bulunmuştur. Fransa, İspanya ve İtalya'da fındık üreticisi kooperatifleriyle işbirlikleri geliştirmiştir. Ülkemizde ilki 1935, ikincisi 1955, üçüncüsü 2002 yılında yapılan Ulusal Fındık Şurası'nın son toplantısında Şura Ağırılama Komitesi başkanı olarak görev almıştır. FİSKOBİRLİK'in bir kuruluşu olan Soya Yağ Anonim Şirketi tarafından 1990'lı yıllarda Türkiye'de ilk kez üretimi yapılan fındık yağının üretimi sürecinde dört yıl bu kurumun yönetim kurulu üyeliği yapmıştır. Türkiye Fındık Rekoltesi Çalışma Grubu içerisinde yer alan Akbaşlı, bir yandan da 18. yüzyıldan bu yana fındığın tarihsel geçmişine dair çalışmaları topladığı bir kütüphane oluşturmuştur. Bu görevlerin yanı sıra dört yıl süren, fındık üretiminde çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik Gülen Çocuk Projesi'nin koordinatörlüğünü üstlenmiştir. Tüm bu uğraşılardan biriktirdiği deneyimleri ulusal ve uluslararası birçok etkinliğe katılarak aktaran; Türkiye'de faaliyet gösteren özel firmalara, ABD, Azerbaycan ve Gürcistan gibi kimi diğer ülkelerde komisyon ya da üretici şirketlere danışmanlık veren bir kişidir.



Özer Akbaşlı, Giresun ilinde bulunan ve 110 dekar alan üzerinde fındık yetiştiriciliği yapılan Akbaş Fındık Çiftliği'nde yaşam alanları, yollar ve diğer alanlar çıktıktan sonra 95 dekar alanda, yıllık dekar başına ortalama 120 kg ile 200 kg arasında değişen, Giresun yağlısı tombul fındık üretimi yapmaktadır. Çiftliğin bir diğer özelliği ise mevsimlik gezici tarım işçilerinin çalışma ve yaşam koşullarının korunması ve çeşitli sosyal altyapı olanaklarının sağlanması konusunda bir model önerisi olmasıdır.

Özer Akbaşlı, fındık üretiminde mevsimlik gezici tarım işçilerinin 1980'ler sonrasında yaygınlaşmaya başladığını söylüyor. Öncesinde mevsimlik mahalli işçiliğe dayanan üretime, 1990'ların başından itibaren gerek Adıyaman, Batman ve Şanlıurfa gibi illerden gerekse de 1989 yılında sınırın açılmasıyla birlikte Gürcistan'dan gelen işçiler fındık hasadına katılmaya başlamıştır. Bu yıllarda köylerdeki arazilerin miras yoluyla bölünmesi nedeniyle fındık bahçe gelirlerinin mevcut nüfusu bölgede tutmaya yetmemesi ve eğitime dayalı göçün hızlanması bu ihtiyacı ortaya çıkarmıştır.



"Şimdi ailenin dört çocuğu ve 1990 yılına kadar o ailenin 40 dekar fındık bahçesi vardı. O 40 dekarlık fındık bahçesi ailenin geçimini sağlayabiliyordu. Çocuklar büyüdü, meslek sahibi oldu ve köyü terk etti. Aile yalnız kaldı, çocuklar izin alıp fındık hasadına gelemedi. Dolayısıyla yavaş yavaş 1990'lardan sonra yörede fındık işçisine ihtiyaç doğdu. İkinci husus, baba öldükten sonra 40 dekarlık fındık bah-

çesi dörde bölündü, artık köyde yaşamayan bu çocukların 10'ar dekarlık fındık bahçesi oldu. Gerek köyden şehir merkezine gerekse Türkiye'nin başka illeri ile yurtdışına fındık bölgelerinden son otuz yılda çok büyük oranda göç yaşandı. Göç olunca da Karadeniz'in yakın tarihsel geçmişi, özellikle fındığın önemi ve ek gelir getirmesi nedeniyle fındık bahçeleri başkalarına satılmadı, 'gurbetçi üretici' tipolojisi böylece ortaya çıkmış oldu."

Fındık hasadı sürecine yeni aktörlerin katılmasıyla yevmiyelerin belirlenmesi, tarım araçlarının nasıl istihdam edileceği, çalışma ve konaklama alanlarında sunulması gereken hizmetler ve mevsimlik gezici tarım işçilerinin çocuklarının ihtiyaçları gibi fındık üretiminde yeni gündemler de ortaya çıkmış oldu. Özer Akbaşlı, belli bir büyüklükte olan her arazide; çalışma sonrası temel kişisel temizliğin yapılacağı mekanlar, tuvalet, yemek yenilecek ve iş dışında vakit geçirilebilecek sosyal alanlar gibi olanakların sunulması gerektiğini söylüyor. İşçilerin iyi şartlarda çalışması ve konaklamasının fındık üretiminde verimi arttırdığına inanan Akbaşlı, kendi işçilerinin çalışma koşullarını şöyle aktarıyor,



"Şimdi benim işçilerim sabah 6'da uyanır, elini yüzünü yıkar, sonra self-servis porselen tabaklarda kahvaltılarını yaparlar. Kahvaltıdan sonra saat 7'de fındık bahçesine giderler, 7.30 gibi fındık toplamaya başlarlar. Her bir saatte on dakika kısa mola verirler. Herkes su içiyor. Öğlen de yine ulaşım aracıyla beraber konaklama yapılan yere giderler ve aşçımız öğle yemeğini hazırlamış olur. Öğlen bir saat yemek molası var. Herkes oraya geliyor, elini yıkıyor, yemeklerini yiyor. Saat 13'de tekrar bahçeye gidiyorlar ve sonra akşam tekrar konaklama alanına dönüyorlar. Akşam da yemekleri hazır durumda. Fındık bahçesinden geliyorlarsa bir kere gelen herkes üstünü başını çıkarıyor ve herkes duş alıyor. Sonra çıkarttıkları giysiler otomatik çamaşır makinesinde yıkıyor. Çay demleniyor, çekirdek çitliyorlar, televizyon izliyorlar. Kendi aralarında oyun oynuyorlar. En geç saat 22'de de dörder kişilik odalarında yatıyorlar. Herkesin cep telefonu var, internete erişimi var."

Özer Akbaşlı, Covid-19 salgını döneminde fındık hasat maliyetlerinin artacağını, ama yine de fındık satış fiyatları bu sene yüksek olacağından fındık bahçe sahiplerinin diğer çiftçilere göre şanslı olacağını belirtmektedir. Diğer yandan bu dönemin bir fırsat olarak değerlendirilmesi, fındık üretimi konusunda süren sorunlara çözüm bulunması üzere firmaların bir araya gelmesi ve başka bölge ve ürünlerde olduğu gibi belediyelerin de katılımıyla ortak çalışmalar yapılması gerektiğini söylemektedir.

6



Covid-19 Salgını Sürecinde Fındık Hasadına Katılacak Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerine Dair Öneriler

Hızlı araştırmanın gerçekleştiği 2020 Mayıs ayının ikinci yarısında Covid-19 etkilerinin neler olabileceği konusunda bir bekleyiş sürüyordu. 1 Haziran 2020 sonrasında aşamalı normalleşmenin başladığı, ardından şehirlere-rası ve şehir içi seyahat kısıtlarının büyük ölçüde kaldırıldığı duyurulmuş olmasına karşın bu esnemelerin mevsimlik gezici tarım işgücü hareketliliğine nasıl yansıtacağı konusunda belirsizlikler hâlâ sürmektedir. Fakat salgının tekrarlaması ve olası bir ikinci dalga durumunda anılan tedbirlerin yeniden uygulanmaya başlanacağı yetkili makamlar tarafından duyurulmuştur. Diğer yandan, Sağlık Bakanlığı'nın normalleşme süreci için belirlediği tedbirler kapsamında ilgili bakanlıkların kendilerini ilgilendiren işkollarına dair 13 rehber olmasına karşın tarımsal üretim konusunda çalışanlara dair henüz bir rehber yayınlanmamıştır.¹

Bu nedenle araştırmanın öneri kısmında salgına karşı tedbirler konusunda yapılan görüşmelerde farklı hedef gruplar tarafından en yoğun şekilde işaret edilen seyahat kısıtlılıklarına dair bulgular korunmuştur. Diğer yandan, görüşülen tarım aracı, bahçe sahibi ve kurum temsilcilerinin en güçlü şekilde hemfikir olduğu konu, fındık hasadında mevsimlik gezici tarım işçileri konusundaki sorunların Covid-19 salgınından kaynaklanmadığıdır. Rapor kapsamında kısa bir değerlendirmesini sunduğumuz 2020 Nisan ve Mayıs aylarında salgına karşı alınması istenen önlemler, gerçekte mevsimlik gezici tarım işçilerinin çalışma ve konaklama alanlarına dair yıllardır dile getirilen ihtiyaçlarla örtüşmektedir. Bu nedenle ifade edilen sorunların salgın sürecinde daha görünür olduğu ve salgından sonra ise kendiliğinden ortadan kalkmayacağı not edilmelidir. Görüşmelerde farklı hedef grupların ortaklaştığı bir diğer nokta, salgın döneminde işçilerin yaşam ve çalışma koşullarına yönelik atılacak adımların, anılan sorunların çözümü konusunda uzun vadeli iyileşmelere katkı su-

nacağı olmuştur. Buradan hareketle uzun zamandır olumsuz etkileri katlanarak artan ve Covid-19 ile daha görünür hale gelen sorunların bir anda çözüleceği düşünülmemeli ve beklenmemelidir. Salgın orta ve uzun vadede bu sorunların çözümü için yeni bir başlangıç olmalı ve ilgili aktörlerin daha somut çıktılar için bir araya gelerek çalışmalarını için bir temel oluşturmalıdır.

Önerilen iyileşmelerin kalıcı olarak sağlanabilmesi için farklı aktörlerin dahil olduğu, farklı büyüklükte fındık bahçelerinde farklı tipolojide bahçe sahiplerinin bulunduğu, yöreye ve yükseltiyeye göre fındık hasadının farklılık gösterebildiği geniş bir coğrafyaya yayılan ve ticari olarak son derece değerli olan fındık üretimi kapsamında düzenli veri toplanmasının önemli olduğu görülmüştür. Bu amaçla araştırma kapsamında derlenen bilgiler ışığında fındık bahçe sahibi veri toplama matrisi geliştirilmiştir (EK-8). Bu araç kullanılarak bahçe sahibi tipolojisine dair her yıl toplanacak veriler, sektörün izlenmesi ve gerekli iyileştirmelerin yapılabilmesi için önemli bir veritabanı sunacaktır.

Bilgiye kolay erişim ve uygulamaların denetimi konusunda işbirliği ve koordinasyon

- Türkiye’de salgına dair yaşanan gelişmelerin tartışıldığı bölümde belirtildiği gibi Covid-19 salgınına karşı tedbir kararlarının tarımsal üretim alanında nasıl uygulanacağına ilişkin 3 Nisan 2020 tarihinde İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan genelgeyle belirli illerde valiliklere bağlı Mevsimlik Tarım İşçileri Koordinasyon Kurulu kurulmuştur. Bu kurulun mevsimlik gezici tarım işçilerini de ilgilendirecek kararları

alması, İl Sağlık Müdürlüklerine bağlı İl Umumi Hıfzıssıhha Kurulu ve valiliklere bağlı olarak kurulan İl Pandemi Kurulu gibi diğer kurumlarla işbirliği içinde çalışması öngörülmüştür. Fakat 2020 Nisan ayının ortalarından itibaren seyahat konusundaki kısıtlılıklara ve gerek “gurbetçi üretici” gerekse de mevsimlik gezici tarım işçilerinin ulaşımı için gerekli olan “seyahat izin belgesi”ne ilişkin önemli belirsizlikler yaşanmıştır.

- Hızlı araştırma kapsamında 2020 Nisan ve Mayıs aylarında çay ve fındık üretimi yapılan illerdeki tedbir kararları incelenmiş ve hasat zamanı yaklaştıkça “tarımsal üretimin sürdürülebilmesi” için bu alandaki kısıtlılıklara çeşitli muafiyetler tanımlandığı görülmüştür.
- Ayrıca görüşmelerde il/ilçe dışında (ve hatta yurtdışında) ikamet eden fındık bahçe sahiplerinin asıl mesleğinin çiftçilik dışında işler olması ve hasat edecekleri bahçelerin çok büyük oranda ebeveynleri üzerine tapulu olması nedeniyle seyahat için gerekli belgelerin temini konusunda belirli zorluklar yaşandığı saptanmıştır. Fakat Ziraat Odalarının çabalarıyla vekâlet temini üzerinden bu belgeler sağlanabilmektedir. Benzeri bir şekilde fındık işleme ve mamul üretim yapan firmaların da bu konuda güçlükler yaşayan tarım aracalarına önemli bir danışmanlık hizmeti sağladığı tespit edilmiştir.
- Gerek Ziraat Odaları gerekse de fındık firmaları, tarım aracaları ve bahçe sahiplerinin seyahat kısıtları başta olmak üzere çalışma ve konaklama alanlarında alınması gereken önlemlerin nasıl uygulanacağı konusunda kaygılı oldukları tespit edilmiştir.
- Diğer yandan mevsimlik gezici tarım işçileri hareketliliği hem işçiler hem de bahçe

sahipleri açısından bir endişe kaynağıdır. Sözgelimi, görüşülen bazı tarım araçları, işçilerin (sokağa çıkma yasakları döneminde 30 büyükşehirle birlikte kapsama alınan) Zonguldak ve (İstanbul'a yakın olduğu için) Düzce ve Sakarya illerine çalışmaya gitmek konusunda çekinceleri olduğunu dile getirmişlerdir.

- Tüm bu belirsizliklere karşın yerel uygulamalarda oluşabilecek farklılıkların bilgisine de sahip olarak doğru bilgilendirme yapacak kanalların oluşturulmasına ihtiyaç olduğu görülmüştür. Böylesi bir bilgilendirme kanalı farklı aktörlerin çalışmalarıyla koordine edilmesi açısından da önemli bir işlev görecektir.
- Bu kanalların merkezden alınan kararların taraflarına tebliği gibi tek yönlü değil, yereldeki gelişmeleri de derleyecek şekilde çift yönlü işleminin önemli olacağı ayrıca not edilmelidir.
- Bu kapsamda fındık üretimine dahil olan farklı aktörleri bilgilendirmek üzere il/ilçe yerel ölçeğinde ve ürün bazında WhatsApp iletişim grupları kurulması düşünülebilir. Tarım araçlarının seyahatleri planlamak ve işgücü talebini anlamak yönünde halihazırda ilişkide olduğu fındık bahçe sahipleri ve muhtarlarla haberleştiği, bahçe sahiplerinin belirli konularda Ziraat Odası ve firmalardan bilgi edinmeye çalıştıkları, muhtarların ise valilikler düzeyinde alınan kararları kendi mntıkalarına aktardıkları düşünülürse böyle bir iletişim platformu farklı aktörlerin sahip olduğu bilgilerin ortaklaşması açısından önemli olacaktır.
- Yapılan görüşmelerde sadece şehirlerarası ulaşım konusunda değil, mevsimlik gezici tarım işçilerinin çalışacakları il/ilçelere geldiklerinde çalışacakları ve konaklaya-

cakları bahçelerde, alanlara ilişkin tedbirlerin uygulanmasında denetimin gerekli olduğu sıklıkla belirtilmiştir.

- Böylesi bir iletişim koordinasyonu içinde mevsimlik tarımsal iş göçünün yoğun olduğu illerdeki Tarım ve Orman İl/İlçe Müdürlükleri, İŞKUR İl Müdürlükleri, Sağlık İl/İlçe Müdürlükleri, METİP il büroları, Ziraat Odaları tarım danışmanlarının ihtiyaç duyulacak bilgileri sağlıklı bir şekilde sunabilmesi, il ve ilçe düzeyinde kolluk kuvvetlerinin denetim sağlamak üzere sürece katılmasını da kolaylaştıracaktır.
- Salgın döneminde ihtiyaç duyulan bilgi akışının sağlanması ve uygulanacak tedbirlerin denetimi amacıyla yerel ölçeklerde farklı aktörlerin katılımına açık olarak oluşturulacak böylesi bir koordinasyon, salgın sonrası dönem açısından da işgücü talebi ve arzının buluşturulması başta olmak üzere birçok konuda iyileştirme yapılabilmesi açısından işlevsel olacaktır.

Şehirlerarası ve şehir içi ulaşım koşullarının düzenlenmesi

- Gerek fındık bahçe sahipleri gerekse de mevsimlik gezici tarım işçileri açısından sokağa çıkma yasağı kapsamında olan 20 yaş altı ve 65 yaş üstü kişilerin nasıl seyahat edeceği konusu oldukça önemli bir belirsizlik oluşturuyordu. 2020 Nisan ve Mayıs aylarında alınan kararlarla bu konularda önemli muafiyetler tanınmıştır. 1 Haziran 2020 tarihinden sonra ise aşamalı normalleşme kapsamında şehirlerarası seyahat için izin alma zorunluluğu kalkmış olmakla birlikte ulaşımда seyrekleştirme kuralının nasıl uygulanacağı konusu belirsizliğini korumaktadır.

- 2020 Nisan ve Mayıs aylarında seyahat izni konusunda yaşanan ve ulaşımda seyrekleştirme kuralı konusunda halen süren belirsizlikler nedeniyle ulaşım giderlerinde artış yaşanması ve bunun üretim maliyetlerine yansımaları beklenmektedir.
- Diğer yandan birçok durumda çalışma ve konaklama alanlarının birbirine yakın olduğu ve işçilerin yürüyerek seyahat edeceği söylenmiş olsa da işçilerin hasat dönemi boyunca geçici çadır yerleşimlerinden fındık bahçelerine, bir ilin farklı ilçeleri arasında ya da bölgedeki komşu iller arasında seyahat etmesi gerekecektir. Bu düzeydeki ulaşımın nasıl düzenleneceği konusu da hâlâ belirsizdir. Bu durumun bir an önce kurallara bağlanması ve özellikle maliyetlerin nasıl karşılanacağı hususu belirlenmelidir.
- Son olarak ise fındık hasadı döneminin telafi eğitiminin çevirim-içi veya okul düzeyinde yapılıyor olduğu döneme denk geliyor olması salgından bağımsız olarak işçilerin memleketlerine dönüş yolculuklarının düzenlenmesi konusunda işçiler açısından belirli güçlükler oluşturmaktadır. Bu güçlüklerin bu yıl salgın koşullarından nasıl etkileneceği de belirsizdir.
- Tüm bu belirsizlikler işçileri fındık hasadına katılma konusunda tereddütte bırakmaktadır. Bu alandaki maliyet artışlarının nasıl karşılanacağına ilişkin bir çözüm üretilmesi, tarım araçları ve işçilere ulaşım konusunda nakit desteği verilmesi gerekmektedir.
- Yukarıda anılan koordinasyon gerek salgın dönemi gerekse de sonrası için ulaşımın düzenlenmesi konusunda önemli işlevler üstlenebilir.

Çalışma alanlarındaki şartların iyileştirilmesi

- Tarım araçları ve fındık bahçe sahipleri çalışma alanında sosyal mesafenin nasıl korunacağına dair bilgilendirilmelidir. Fındık hasadı düşünüldüğünde fındık ağaçları (ocaklar) arası mesafenin dar olabileceği, özellikle rakımı yüksek kesimlerde bulunan ve/veya eğimi olan fındık bahçelerinde hasadın sosyal mesafeyi koruyarak nasıl gerçekleştirilebileceğine dair ön çalışmalar yapılmalı ve hasat öncesi tarım araçları ile işçiler bu konuda bilgilendirilmelidir.
- Sağlık ekipleri çalışma alanlarını düzenli olarak ziyaret etmeli, ihtiyaç duyulan sağlık hizmetlerinin sunulması ve önlemlerin uygulanması konusunda denetim sağlamalıdır.
- Firmaların işçi sağlığı ve iş güvenliği konusunda sürece etkin olarak katılımı sağlanmalıdır. Özellikle çalışma alanlarına ulaşım, banyo ve tuvalet altyapısı, temiz su, beslenme ve hijyen malzemesi desteği sağlanması konusunda firmaların sürece katılımları önemlidir. Aynı zamanda firmalar bu konuda bahçe sahiplerinin de sorumluluk olarak harekete geçmelerini sağlamak için ortak bir plan geliştirebilirler.
- İşçilere fındık bahçelerinde sağlık koşullarına uygun yemek yeme ve dinlenme alanları tahsis edilmesi ve bu alanların kişisel mesafe için uygun büyüklükte olması sağlanmalıdır.
- Kişisel koruyucu ekipman temininde mevsimlik gezici tarım işçilerine öncelik verilmeli ve bahçe sahipleri, Ziraat Odaları, firmalar, tüccarlar ve kamu kurumları tarafından bu ekipman yeterli miktarda ücretsiz olarak dağıtılmalıdır.



Konaklama ve yaşam alanlarının iyileştirilmesi

- Görüşmelerde mevsimlik gezici tarım işçilerinin barınma ihtiyacını karşılamak üzere yoğunlukla fındık bahçelerinde bulunan konut, baraka veya müstemilatların kullanıldığı görülmüştür. Bu seçenek dışında geçici çadır alanları ve belirli ilçelerde METİP alanları barınma ihtiyacının karşılanması için kullanılmaktadır. Bu çerçevede özellikle firmaların sosyal çalışmalar kapsamında elde ettiği veriler ve bilgiler gözden geçirilerek öncelikli sorunları olan yöreler, bahçeler belirlenebilir ve ilk etapta buralarda işçiler için alternatif barınma imkânlarının sağlanması için çaba sarf edilebilir. Bunun için atıl durumdaki kamu binaları değerlendirilmelidir.
- Her durumda tarım araçları ve fındık bahçe sahipleri kişisel mesafe kuralının nasıl sağlanacağı konusunda bilgilendirilmelidir. Bu çerçevede yüz yüze bilgilendirme kadar afişler, posterler ve broşürler gibi bilgi verici materyaller hazırlanabilir ve yaygın dağıtımı gerçekleştirilebilir. Bu konuda ilgili kamu desteğinin sağlanması için hazırlıklar yapılabilir.
- Fındık hasadı öncesi konaklama amaçlı alanlar ziyaret edilmeli ve ihtiyaç duyulabilecek hizmet ve malzemelerin tespiti yapılmalıdır.
- Özellikle fındık bahçelerinde bulunan konut, baraka veya müstemilatlarda konaklama durumlarında sosyal mesafenin sağlanabilmesi için Kızılay, AFAD, firmalar ve sivil toplum kuruluşları tarafından ücretsiz ilave çadır desteği sağlanmalıdır.
- Fındık hasat dönemi boyunca düzenli denetimler gerçekleştirilerek önlemlerin nasıl uygulandığı izlenmelidir. Firmaların

sosyal çalışmacıları bu konuda öncü rol oynayabilir. Aynı zamanda il/ilçe düzeyinde gerek kamunun gerekse özel sektörün dahil olabileceği mobil ekipler süreçte görev alabilir.

- Konaklama alanlarında kalacak mevsimlik gezici tarım işçilerinin sayısı, yaş aralıkları, 65 yaş ve üzeri kişiler ile kronik rahatsızlığı olanlar, gebe kadınlar belirlenerek kayıt altına alınmalıdır. Bu veriler haritaya işlenmeli, ilçe mülki idare amirine verilmeli ve her ilçe bu kapsamda acil bir planlama yapmalıdır.
- Mevsimlik gezici tarım işçileri konusunda en önemli ihtiyaçların başında temiz, yeterli ve sürekli su temini gelmektedir. Salgın döneminde bu ihtiyaç özel bir önem kazanmıştır. Özellikle yerel yönetimlerin desteğiyle bu ihtiyaç acil olarak karşılanmalıdır.
- Konaklama alanında ihtiyaç duyulabilecek katı-sıvı sabun, kolonya, tuvalet kâğıdı, hijyenik ped, çocuk bezi gibi hijyen malzemeleri desteği sağlanmalıdır. El yıkamanın önemi bu süreçte sıklıkla vurgulanmıştır.

Hem bahçelere hem de konaklama alanlarına el yıkamaya olanak tanıyan musluklu bidonlar konulabilir. Aynı zamanda bu bidonlar işçilerin görsel materyalle bilgilendirilmesi için de kullanılabilir.

- Fındık tarımında bahçelerde bulunan konut, baraka veya müstemilatlarda kullanılan elektrik ve su giderleri bahçe sahipleri tarafından karşılanmaktadır. Bu giderler METİP alanları dışında geçici çadır yerleşim alanlarında kalan tüm mevsimlik gezici tarım işçileri için de karşılanmalıdır.
- Sağlıklı beslenmenin salgınla mücadele konusunda önemli olduğu vurgulanmaktadır. Ailelere hijyenik olarak yemek hazırlayabilecekleri sağlıklı alan ve araçlar ile gıda desteği sağlanmalıdır. Ayrıca yemek hazırlamak amacıyla ailelere pişirme üniteleri temin edilmelidir.
- Yaz aylarına denk gelen hasat döneminde çalışma saatleri sonrası kişisel bakım ve temizliğin sağlanabilmesi için banyo, sıcak suya erişim ve tuvalet altyapıları kurulmalı, düzenli dezenfekte edilmeli ve bu alanlarda ihtiyaç duyulan malzemeler temin edilmelidir.



- Konaklama alanlarında çöplerin toplanması, çevre ilaçlamasının düzenli olarak yapılması sağlanmalıdır.
- Konaklama alanlarında Covid-19 salgınına ilişkin bilgilendirme panoları bulunmalı ve gerekli durumlarda danışılacak kurumların iletişim bilgileri yer almalıdır.
- Konaklama alanlarında ya da yakınlarında çocukların ihtiyaç duyabileceği hizmetler ve alanlar düzenlenmelidir.
- Yapılan görüşmelerde kimi kurum temsilcileri salgın nedeniyle yaşanabilecek maliyet artışlarına karşın bir dengeleme stratejisi olarak çocuk işçiliğinin artabileceğini belirtmiştir. Böyle bir gelişmeye karşı konaklama alanlarında çocuk işçiliğine karşı bilgilendirmeler yapılmalı ve denetimi sağlanmalıdır. Çocuk işçiliğinin takip edilmesi bu yıl için özel bir önem kazanmıştır.
- Konaklama alanları düzenli olarak ziyaret edilmeli ve sağlık kontrolleri yapılmalıdır. Bunun yanı sıra fındık bahçe sahipleri edinebilecekleri basit bir ateş ölçme cihazı ile işçi ekip başları aracılığıyla günlük olarak ateş ölçümü yapabilirler. Bu nedenle hem bahçe sahiplerinin hem de işçi ekip başlarının hastalığın belirtileri ile ilgili bilgilendirilmeleri önemlidir.
- Olası bulaşma durumlarına karşın yerleşim yerleri ve konaklama alanlarına yakın acil karantina alanları oluşturulmalıdır.
- Geçici çadır yerleşiminde Covid-19 vakası saptanması durumunda yerleşimin acilen karantinaya alınmasını sağlayabilecek alt yapılar kurulmalı, gerekli sağlık ve gıda desteği verilmelidir.

Bitkisel üretim sürecine katılan mevsimlik gezici tarım işçileri ve ailelerine destek paketi oluşturulması

- Covid-19 salgınına karşı alınan tedbirlerin uygulanması üretim maliyetlerine yansıyacaktır. Görüşülen kimi kurum temsilcileri bu yıl fındık alım fiyatının yüksek olmasının beklendiğine işaret ederek, bu artışın fındık üreticileri açısından çok büyük bir zarara yol açmayacağını belirtmiştir. Fakat diğer yandan mevsimlik gezici tarım işçileri ve ailelerinin maliyet artışlarından olumsuz etkilenmemesi için bir dizi mali ve aynı destek sağlanması düşünülmelidir.
- Bu kapsamda illerdeki üretim sürecini takip etmek üzere ihtiyaç tespiti ve kaynakların kullanımı konusunda çalışmalar yapılmalıdır.
- Salgın süresince, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı mevsimlik gezici tarım işçisi aileler için, geçici koruma altında bulunan Suriyeliler için tanımlanan Kızılay Kart uygulamasına benzer bir destek sistemi düşünülebilir.
- Bu desteklere kimlerin erişim sağlayacağı yine önerilen kurulun; bahçe sahibi, tarım aracısı ve Ziraat Odaları arasında kuracağı koordinasyonla yerel ölçekte tespit edilip kayıt altına alınması düşünülebilir.

Kaynakça

65 Yaş ve Üstü Çalışanlara İzin Çıktı. (2020, Mayıs 31).

www.giresun.gov.tr/65yas-ve-ustu-calisanlara-izin-cikti

Cinquemani, T. (2020, March 19). Coronavirus, la risposta degli agricoltori: continuiamo a lavorare.

agronotizie.imagelinenetwork.com/agricoltura-economia-politica/2020/03/19/coronavirus-la-risposta-degli-agricoltori-continuiamo-a-lavorare/66221

Corona Virüs Salgınında Satışı Artan Fındığın Fiyatı Yükseldi. (2020, Nisan 28).

www.milliyet.com.tr/ekonomi/corona-virus-salginininda-satisi-artan-findigin-fiyati-yukseldi-6200517

Corona Virüs Türk Fındığına Yaradı. (2020, Nisan 24).

www.milliyet.com.tr/ekonomi/corona-virus-turk-findigina-yaradi-6197470

Coronavirus Disease (COVID-19) Interim Guidance for Agricultural Workers and Migrant and Seasonal Farm Works.

sharedsystems.dhs.gov/state/or.us/DHSForms/Served/le2349.pdf

Coronavirus: Seasonal Workers Included In New Guidelines To Ensure Free Movement of Critical Workers.

ec.europa.eu/info/news/coronavirus-seasonal-workers-included-new-guidelines-ensure-free-movement-critical-workers-2020-marzo-30_en

Covid 19 Watch: Seasonal Workers. (2020, Mayıs 29).

www.etuc.org/sites/default/files/publication/file/2020-05/Covid-19%20Briefing%20Seasonal%20Workers%20Final_updated%2029%20May%202020.pdf

Covid-19 Pandemic impact on food and agriculture. (2020) Food and Agriculture Organization of the United Nations.

www.fao.org/2019-ncov/q-and-a/impact-on-food-and-agriculture/en/

Çokluk, T. Ö. (2020, Mayıs 19). Fındıkta ve Çayda İşçi Sorunu.

www.samsunhaber.com/cevre/findik-ve-cayda-isci-sorunu-h56351.html

D'Ignoti, S. (2020, May 25). Italy's coronavirus amnesty: Migrant rights or economic self-interest?

www.thenewhumanitarian.org/feature/2020/05/25/Italy-coronavirus-migrant-labour

Danko, P. (2018, October 9). How Oregon Works: Why 'Hands-off' hazelnuts are booming in Oregon.

www.bizjournals.com/portland/news/2018/10/09/how-oregon-works-why-hands-off-hazelnuts.html

EMERGENZA COVID 19. (2020).

www.cia.tn.it/wp-content/uploads/2020/05/05.21_Protocollo_agricoltura_foreste_rev3_21052020.pdf

FAO (2020) Social protection and COVID-19 response in rural areas

www.fao.org/3/ca8561en/CA8561EN.pdf

Fındığı Toplayacak Mevsimlik İşçi Sıkıntısı. (2020, Nisan 9).

www.findiktv.com/findigi-toplayacak-mevsimlik-isci-sikintisi.html

Fındık Hasadı İçin Dışarıdan İşçi Gelmeli. (2020, Mayıs 28).

www.orduolay.com/ekonomi/findik-hasadi-icin-disaridan-isci-gelmeli/55220

Fındık Hasadı İçin Gözler Sağlık Bakanlığı'nda! (2020, Mayıs 27).

www.haber61.net/trabzon/findik-hasadi-icin-gozler-saglik-bakanligi-nda-h395799.html

Fındık İşçileri 4 İlden Gelecek. (2020, Nisan 15).

t54.com.tr/amp/haber/4171575/findik-iscileri-4-ilden-gelecek

Fındık ve Çayda İşçi Problemine Çözüm Önerisi. (2020, Mayıs 18).

www.findiktv.com/findik-ve-cayda-isci-problemine-cozum-onerisi.html

Fındıkta Kazan Kazan Dönemi. (2020, Mayıs 20).

www.haberturk.com/ordu-haberleri/78066313-findikta-kazan-kazan-donemifindikta-isci-sikintisi-yasanmayacakkorona-virus-covid-19

Fındıkta Tül Yöntemi. (2020, Mayıs 13).

www.findiktv.com/findikta-tul-yontemi.html

Giresun İl Pandemi Kurulu yaklaşan çay hasadı ve fındık tarımını değerlendirdi. (2020, Mayıs 6).

www.yesilgiresun.com.tr/gundem/giresun-il-pandemi-kurulu-yaklasan-cay-hasadi-ve-findik-tarimini-degerlendirdi/36785#.XrLL_XyqCo.whatsapp

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı (2019); 2018 Yılı Fındık Raporu.

ticaret.gov.tr/data/5d41e59913b87639ac9e02e8/5c41e34d540794faaa011bdfa3466ff3.pdf

Gurbetçi Fındık Üreticilerine Sevindirici Haber. (2020, Nisan 10).

www.findiktv.com/gurbetci-findik-ureticilerine-sevindirici-haber.html

Hansrod, Z. (2020, March 25). Covid-19: French minister urges jobless to help farmers so 'we may all eat'.

www.rfi.fr/en/france/20200325-coronavirus-covid19-food-agriculture-france

Hjalmarson, E. (2020, May 6). Canada's Emergency Response Benefit does nothing for migrant workers.

theconversation.com/canadas-emergency-response-benefit-does-nothing-for-migrant-workers-136358

ILO (2020) COVID-19 and the impact on agriculture and food security

www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_dialogue/---sector/documents/briefingnote/wcms_742023.pdf

International Cocoa Initiative, the Effects of Income Changes on Child Labor: A review of Evidence from Small-holder Agriculture. April 2020.

İçişleri Bakanlığının Mevsimlik Tarım İşçileri ve Hayvancılık Faaliyeti ile İlgili Genelgesi. (2020, Nisan 3).

www.bingol.gov.tr/icisleri-bakanliginin-mevsimlik-tarim-iscileri-ve-hayvancilik-faaliyeti-ile-ilgili-genelgesi

İhracatçılardan Covid-19 Sürecinde Fındık Üretimi Uyarısı. (2020, Nisan 21).

www.ntv.com.tr/turkiye/ihracatcilardan-covid-19-surecinde-findik-uretimi-uyarisi,2x_u3aoUy0SaPLRBj0sBig

Kalkınma Atölyesi (2019) Yoksulun Umudu Çocuk: Mevsimlik Tarım İşçisi Hanelerin Sosyo-Ekonomik Profili ve Çocuk İşçiliği Araştırması, Ankara.

www.ka.org.tr/dosyalar/file/Yayinlar/Raporlar/TURKCE/07/SOSYO-EKONOM%C4%B0K%20TR.pdf

Kalkınma Atölyesi (2020). Virüs mü, Yoksulluk Mu? Korona Virüs Salgınının Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri ve Onların Çocukları ile Bitkisel Üretime Olası Etkisi, Ankara.

www.ka.org.tr/dosyalar/file/Yayinlar/Raporlar/TURKCE/Virus%20mu%20yoksulluk%20mu.pdf

Lahoud, R. G. (2020, April 20). DHS Temporarily Amends Certain H-2A Visa Requirements During COVID-19 National Emergency.

www.natlawreview.com/article/dhs-temporarily-amends-certain-h-2a-visa-requirements-during-covid-19-national

Ludwig, T. (2020, April 20). HOW HAS THE OREGON HAZELNUT INDUSTRY BEEN IMPACTED BY THE CORONAVIRUS?

www.roguevalleymessenger.com/how-has-the-oregon-hazelnut-industry-been-impacted-by-the-coronavirus/

Mevsimlik İşçilere Maske Dağıtımı. (2020, Mayıs 22).

www.iha.com.tr/samsun-haberleri/mevsimlik-iscilere-maske-dagitimi-2611429/

Mevsimlik İşçilere Virüs Eğitimi. (2020, Mayıs 9).

www.gazetenizolsun.com/samsun-haber/mevsimlik-iscilere-virus-egitimi-h37397.html

Öztürk Fındıkta Fiyat Beklentisi Açıkladı. (2020, Nisan 27).

www.oncurtv.com/duzce/ozturk-findikta-fiyat-beklentisini-acikladi-h146966.html

Rekolte Düşük Fındık Fiyatı Yüksek Olacak. (2020, Mayıs 5).

www.findiktv.com/rekolte-dusuk-findik-fiyati-yuksek-olacak.html

Samsunda İşçiler Kayıt Altında. (2020, Mayıs 7).

www.samsungazetesi.com/samsun-haber/samsun-da-isciler-kayit-altinda-samsun-haber-h1243798.html

Samsunda Tarım İşçileri İçin Tedbir. (2020, Mayıs 6).

 www.samsungazetesi.com/samsun-haber/samsun-da-tarim-iscileri-icin-tedbir-samsun-haber-h1243691.html

Sistemazione temporanea dei salariati agricoli stagionali delle aziende agricole piemontesi. (2020).

 bandi.regione.piemonte.it/contributi-finanziamenti/sistemazione-temporanea-dei-salariati-agricoli-stagionali-aziende-agricole-piemontesi

Test Olmadan Orduya Gelme Hemşehrim. (2020, Mayıs 31).

 www.orduolay.com/gundem/test-olmadan-orduya-gelme-hemsehrim/55279

Tetro, T. (2020, March 18). *Decreto Cura Italia*: misure per l'agricoltura anti-coronavirus.

 agronotizie.imaginenetwork.com/agricoltura-economia-politica/2020/03/18/decreto-cura-italia-misure-per-l-agricoltura-anti-coronavirus/66233

Ekler



1 Tarım aracısı anketi

Covid-19 Salgınının Fındık Hasadında Çalışacak Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri ve Onların Çocuklarının Fındık Hasadına Katılımına Olası Etkisi ve Alınması Gerekli Önlemler

Hızlı Araştırması

TARIM ARACISI ANKETİ

Merhaba, benim adım..... Kalkınma Atölyesi Kooperatifi'nden arıyorum. Kalkınma Atölyesi, Türkiye'nin sosyal ve ekonomik kalkınma sürecine destek olmak üzere kurulmuş, kâr amacı gütmeyen bir kooperatiftir. Mevsimlik bitkisel üretimde çalışan yetişkinler ve çocuk işçiliği konusunda çalışma yapıyoruz. Bu kapsamda korona virüsünün sizin fındık hasadında istihdam ettiğiniz işçilere olan etkilerini ortaya koymak amacıyla bir çalışma yürütüyoruz.

Vereceğiniz tüm yanıtlar gizli tutulacak ve doğrudan kimseyle paylaşılmayacaktır. Kişisel bilgilerinizle yanıtlarınız arasında da herhangi bir ilişkilendirme yapılmayacaktır. Bu çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayalıdır. İstedığınız zaman görüşmeyi bitirmekte serbestsiniz. Bu çalışmaya katılım karşılığında nakdi veya aynı herhangi bir ödeme yapılmayacaktır. Bununla birlikte, çalışmaya katılarak bilgilerinizi, deneyimlerinizi paylaşmanız, mevsimlik tarım işçilerinin korona virüsünden etkilenmemesi ve sağlıklı olmaları için yapılacak hazırlıklara ve gayretlere yardımcı olacaktır. Görüşme yaklaşık yarım saat sürecektir.

Görüşmeye katılmayı kabul ediyor musunuz?

- 1 Katılımcı görüşmeye katılmayı kabul ediyor.
- 2 Katılımcı görüşmeye katılmayı kabul etmiyor.
- 3 Katılımcı korona salgınından dolayı bu süreçte çalışmıyor

Görüşme sırasında veya sonrasında herhangi bir soru veya sorunuz olması halinde, Kalkınma Atölyesi'nin 541-457 31 90 numaralı telefonu arayabilirsiniz.

Anket No :

İsim Soyisim :

Bu yıl fındık hasadında çalışmaya gidecek misiniz?

1 Evet 2 Hayır 99 Bilmiyorum/ belirsiz

(Hayır veya bilmiyorum diyenlere sorulsun) Geçtiğimiz yıllarda gidip de bu yıl gitmemenizin nedenleri nelerdir?

.....

NOT: Bir önceki soruda EVET ve BELİRSİZ diyenlerle ankete devam ediniz.

A TARIM ARACISI PROFİLİ VE GENEL BİLGİLER

- 1 Yaş :
- 2 Cinsiyet : 1 Erkek 2 Kadın
- 3 Nerelisiniz? (Sürekli yaşadığı yer):
- 4 Fındığa götüreceğiniz işçileriniz hangi ilden yola çıkacak? (hangi illerden)
- 1 Diyarbakır 4 Siirt
- 7 Adıyaman 2 Şanlıurfa
- 5 Batman 8 Adana
- 5 Fındıkta hangi işlerde çalışıyorsunuz?
- 1 Temizlik 2 İlaçlama
- 3 Hasat 98 Diğer
- 6 Fındık hasadında çalışacak kaç işçiniz var?
(aile olarak belirtilirse, her ailede ortalama kaç kişi çalışır)
- işçi
- (A6.1) Erkek işçi sayısı :
- (A6.1) Kadın işçi sayısı :
- 7 Sizinle beraber seyahat eden kişi sayısı
- 8 18 yaşın altında çalışan çocuk var mı?
- 1 Evet 2 Hayır
- Evetse,
- 9 Kaç çalışan çocuk var?
- 10 Kaç yaşından itibaren çalışıyorlar?
- 11 Fındıkta hangi işleri yaparlar?
- 12 Fındık hasadında çalışmak üzere bu sene hangi il ya da illere gideceksiniz?
-
- 13 Ne zaman yola çıkmayı düşünüyorsunuz?
-

14 Mevsimlik hareketlilik

14.1 Zaman	14.2 İl	14.3 Ürün	14.4 İş
Mart			
Nisan			
Mayıs			
Haziran			
Temmuz			
Ağustos			
Eylül			
Ekim			
Kasım			

15 Siz ve işçileriniz şu anda çalışıyor musunuz?

(nereden geldiniz, ne zaman geldiniz, yapılan iş/ürün/ yer, belirtin)

(ÇALIŞMIYORSA Soru 22'den devam ediniz)

.....
Şu an ÇALIŞIYORSA;

16 Bu işler için yola çıkmadan önce izin aldınız mı?

1 Evet 2 Hayır

17 İzin süreci ile ilgili ne düşünüyorsunuz?

.....
18 Hangi şartlarda nasıl bir yolculuk yaptınız? (kontrol/ ceza/ çevirme/ yolcu sayısı)

.....
19 Salgın/ virüs başladıktan sonra çalıştığınız il/ilçede konuyla ilgili size sunulan bir hizmet oldu mu?

1 Evet 2 Hayır (Hayırsa, soru 22'den devam ediniz)

Evetse;

20 Hangi hizmetler sunuldu? (Birden fazla seçenek olabilir)

- 1 Bilgilendirme
- 2 Temizlik ve hijyen paketi desteği
- 3 Gıda desteği
- 4 Nakdi destek
- 5 Ulaşım (Araç tahsisi, ulaşım gideri vs.)

6 Konaklama (çadır, yer tahsisi, tuvalet, banyo, elektrik vs...)

7 Sağlık kontrolü

98 Diğer

21 Hangi kurumlar tarafından sunuldu? (Birden fazla seçenek olabilir)

1 Muhtarlık

2 Belediye

3 Tarla/bahçe sahibi

4 Tüccarlar

5 Firmalar

6 Ziraat odaları

7 Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı

8 Sağlık kurumları

9 Mülki idare (valilik, kaymakamlık)

10 Kolluk kuvvetleri (Jandarma, polis)

11 Sivil toplum kuruluşları (dernek, vakıf, yardım kuruluşları vb.)

98 Diğer

B COVID-19 SALGININA YÖNELİK SORULAR

22 Sorumlusu olduğunuz işçi aileleri arasında bu virüsten etkilenen kişiler var mı?

1 Evet (22.1 Sayı.....)

2 Hayır

99 Bilmiyorum/ emin değilim

23 Evetse, durumları nedir?

.....

24 Korona virüs salgınından dolayı çalışmak istemeyen işçileriniz oldu mu/ var mı?

1 Evet (24.1 Sayı.....)

2 Hayır

99 Bilmiyorum/ emin değilim

25 Salgın/ virüs ile ilgili işçileriniz sizden en çok ne talep ediyorlar? Konuyla ilgili en çok neleri merak ediyorlar?

.....

26 Bu süreçte virüse bağlı iptal edilen bir işiniz oldu mu?

1 Evet 2 Hayır

(26.1) Evetse, belirtiniz

C FINDIK HASADI ÇALIŞMA PRATİKLERİ

27 Bu yıl fındık hasadına gitmek için;

- 1 Fındık bahçe sahibi ile anlaştım
- 2 Henüz fındık bahçe sahibi ile anlaşmadım
- 3 Herhangi bir anlaşma yapmadan gidiyorum

28 Fındık bahçe sahibi ile anlaştıysa, kaç yıldır aynı bahçe sahibi/sahipleri ile çalışıyorsunuz?

.....

29 Herhangi bir anlaşma yapmadan gidiyorsanız, nasıl iş buluyorsunuz?

.....

D ULAŞIM, MALİYET VE ÜCRETLER

30 Mevcut virüs/ salgın ile ilgili alınan seyahat tedbirleri (yolcu sayısı, yolcular arası mesafe, aracın hijyen durumu, yolda sağlık kontrolleri ve molalar vb.) hakkında bilgi sahibi misiniz? (NOT: Başka işlerden dolayı yola çıkmış olanlar, yukarıda bundan bahsedebilir)

.....

31 Siz ve işçileriniz fındık hasadı için şehirler arası ulaşımı geçen yıl nasıl sağladınız, bu yıl nasıl sağlayacaksınız?

	(31.1) 2019	(31.2) 2020
1 İşçiler kendi özel aracıyla		
2 Minibüs (servis)		
3 Otobüs		
4 Tren		
98 Diğer		

32 Ulaşım masraflarını kim öder?

- 1 Ben öderim, işçiden parasını alırım
- 2 İşçi öder
- 3 Fındık bahçe sahibi öder
- 4 İşçi ve bahçe sahibi paylaşır
- 98 Diğer

33 Araç/ servis bulma konusunda yaşadığınız sorunlar var mı? (ücret, araçların uygunluğu, şoförlerin durumu vb.)

.....

34 Sizce ulaşımın alınan tedbirlere uygun olarak yapılabilmesi için neler yapılabilir/ yapılmalıdır?

.....

35 2019 yılı fındık hasadında yemeksiz yevmiye ne kadardı? TL

36 2020 yılı fındık hasadı yevmiyesinin ne kadar olacağını tahmin ediyorsunuz? TL

E İHTİYAÇLAR VE SORUN ALANLARI

37 Fındık hasadı için gittiğiniz yerlerde nerelerde kalıyorsunuz?

- 1 Çadır/ METİP alanı
- 2 Geçici çadır yerleşimi
- 3 Fındık bahçe sahibinin müstemlatı
- 4 Fındık bahçe sahibinin bahçesinde çadır
- 5 Kiralık ev
- 6 Konteyner/ METİP alanı
- 7 Sosyal tesis vb.
- 98 Diğer

38 İşçilerinizin KONAKLADIĞI yerde mevcut SALGINLA ilgili ihtiyaçlarınız neler olabilir?

- 1 Gıda desteği
- 2 Temiz, sürekli ve yeterli içme suyu
- 3 Temizlik maddeleri
- 4 Kanalizasyon
- 5 Kesintisiz elektrik
- 6 Çevre ilaçlaması (salgına karşı)
- 7 Çöplerin toplanması
- 8 Kişiler arası mesafe / fiziksel mesafe (kalabalığın önlenmesi)
- 9 Tuvalet
- 10 Banyo
- 98 Diğer

39 Bu ihtiyaçları sizce kim tarafından karşılanmalıdır?

.....

40 Konakladığınız yerin faturalarını kim öder?

	(40.1) Elektrik	(40.2) Su
1 Ben öderim		
2 İşveren öder		
3 İşçi öder		
4 Kimse ödemez		
5 İşçi ve işveren beraber öder		
98 Diğer		

41 İşçilerinizin çalışacağı fındık bahçesinde salgınla ilgili ihtiyaçlarınız nelerdir? (Birden fazla yanıt verilebilir)

1 Temiz, sürekli ve yeterli içme suyu	(....)
2 Temizlik/ hijyen maddeleri	(....)
3 Tuvalet	(....)
4 Uygun ulaşım imkanları	(....)
5 Bilgilendirme	(....)
6 Mola ve öğle yemekleri için uygun ortam sağlanması	(....)
7 Koruyucu ekipman (maske, eldiven vb.)	(....)
98 Diğer	(....)
99 Bilmiyorum	(....)

42 Bu ihtiyaçları sizce kim tarafından karşılanmalıdır?

.....

43 Konakladığınız yerden çalışacağınız fındık bahçesine ulaşımı nasıl sağlayacaksınız? (Birden fazla yanıt verilebilir)

- 1 İşçiler kendi özel aracıyla
- 2 Minibüs (servis)
- 3 Traktör
- 4 Yürüyerek
- 5 Kamyonet
- 6 Patpat
- 7 Otomobil
- 98 Diğer
- 99 Belli değil/bilmiyorum

44 Korona salgını kapsamında, fındık hasadı için gideceğiniz yerlerde en çok hangi *sorunla* karşılaşacaksınız?

.....

45 Bu süreçte fındık bahçe sahibinden beklentiniz nedir? Hangi konuda size yardımcı olmaları gerekiyor?

.....

46 Bu süreçte kamu kurumlarından beklentiniz nedir? Hangi konuda size yardımcı olması gerekiyor?

.....

47 Sizi fındık hasadıyla ilgili bilgilendirmek için aradılar mı? (BİRDEN FAZLA YANIT VERİLEBİLİR)

1 Hayır

2 Bahçe sahipleri

3 Firmalar

4 Dernekler/ vakıflar

98 Diğer

48 Evetse, ne tür bilgiler verildi size?

Teşekkürler!

2 Fındık bahçe sahibi anketi

Korona Virüsünün Fındık Üreticilerine ve Fındıkta Çalışan

Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerine Olası Etkileri

Fındık Bahçe Sahibi Anketi

Merhaba, benim adım..... Kalkınma Atölyesi Kooperatifi'nden arıyorum. Kalkınma Atölyesi, Türkiye'nin sosyal ve ekonomik kalkınma sürecine destek olmak üzere kurulmuş, kâr amacı gütmeyen bir kooperatiftir. Korona virüsünün, fındık üreticilerine ve mevsimlik tarımsal üretimde çalışan işçiler ve onların ailelerine olası etkileri üzerine çalışma yapıyoruz.

Vereceğiniz tüm yanıtlar gizli tutulacak ve doğrudan kimseyle paylaşılmayacaktır. Kişisel bilgilerinizle yanıtlarınız arasında da herhangi bir ilişkilendirme yapılmayacaktır. Bu çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayalıdır. İstedığınız zaman görüşmeyi bitirmekte serbestsiniz. Bu çalışmaya katılım karşılığında nakdi veya ayni herhangi bir ödeme yapılmayacaktır. Bununla birlikte, çalışmaya katılarak bilgilerinizi, deneyimlerinizi paylaşmanız, fındık hasadında çalışacak mevsimlik gezici tarım işçilerinin korona virüsünden etkilenmemesi ve sağlıklı olmaları için yapılacak hazırlıklara ve gayretlere yardımcı olacaktır. Görüşme yaklaşık yarım saat sürecektir.

Görüşmeye katılmayı kabul ediyor musunuz?

- 1 Katılımcı görüşmeye katılmayı kabul ediyor.
- 2 Katılımcı görüşmeye katılmayı kabul etmiyor.

2020 hasat dönemi için mevsimlik gezici tarım işçileri ile çalışmayı düşünüyor musunuz?

- 1 Evet 2 Hayır (Nedenini öğrenip, görüşmeyi sonlandırın) 3 Bilmiyorum/belirsiz

Görüşme sırasında veya sonrasında herhangi bir soru veya sorunuz olması halinde, Kalkınma Atölyesi'nin 541-457 31 90 numaralı telefonu arayabilirsiniz.

Anket No :

A FINDIK BAHÇE SAHİBİ PROFİLİ

- 1 Adı-soyadı:
- 2 Yaşadığı il :
- 3 Fındık bahçesinin bulunduğu il/ilçe :
- 4 Yaşı :
- 5 Toplam fındık bahçe büyüklüğü : dekar

(Not: Bahçe sahibine sorarken, üreticinin bu sene fındık alacağı toplam bahçe büyüklüğü belirtilecek)

6 Fındık bahçesi kaç parçadan oluşuyor? parça

7 2019 yılındaki toplam kabuklu fındık üretim miktarı kg

8 Fındık hasadında hangi tür işçilik kullanıyorsunuz? (Birden fazla yanıt olabilir)

1 Mevsimlik gezici tarım işçisi

2 Yabancı göçmen işçi (Suriyeli değil)

3 Yerli/mahalli işçi

4 Aile işçiliği

98 Diğer

Yabancı göçmen işçi ile çalışıyorsa;

9 Covid 19 tedbirleri nedeniyle bu sene fındık hasadına yabancı göçmen işçiler (Gürcü işçiler) gelemese ne yapmayı planlıyorsunuz?

.....
.....

B ÜCRETLER VE İŞÇİ BULMA YÖNTEMLERİ

10 Hasat dönemi için kaç MGTİ çalıştırıyorsunuz ve kaç yevmiye veriyorsunuz?

	İşçi sayısı	Toplam yevmiye sayısı	Günlük ücret (Yevmiye)
2019			
2020			

11 Fındık hasadı için mevsimlik gezici tarım işçilerinizi tarım aracısıyla mı buluyorsunuz?

1 Evet 2 Hayır

12 Hayır ise; hasat için çalışan işçilerinizi nasıl buluyorsunuz?

.....

13 Evet ise; tarım aracısıyla nasıl çalışıyorsunuz/buluyorsunuz?

.....

14 2019 yılında, çalıştırdığımız mevsimlik gezici tarım işçileri için tarım araçlarına kaç TL komisyon ödediniz? (her işçi için günlük yevmiye)

..... TL

Komisyon ödemiyorum, sadece işçilerin günlük yevmiyeleri tarım aracısına ödüyorum.

15 Her sene aynı işçilerle mi çalışıyorsunuz?

1 Evet, buna dikkat ediyorum.

2 Hayır, bu çok önemli değil.

C İŞÇİYE SUNULAN İMKANLAR

16 Mevsimlik gezici tarım işçilerine çalışma ve yaşam ortamı kapsamında 2019 yılında sağladığınız imkanlar nelerdir?

İhtiyaç Kalemleri	16.3 Bahçe sahibi tarafından karşılanıyor	16.4 Yarı yarıya/ Kısmen karşılanıyor	16.5 Maliyet (TL)
16.1 Konaklama imkanı Bağımsız Konut Kıralık konut Baraka/Müştemilat Çadır malzemesi Çadır alanı temin etmek Diğer			
16.2 Temel ihtiyaçlar Elektrik Su Yakacak odun Gıda desteği Diğer			
16.3 Bahçeye ulaşım Traktör Patpat Servis minibüsü Otomobil Diğer			
16.4 İl dışından gelen işçiler için yol masrafları.			

D. PANDEMİ SÜRECİNDE ÜRETİCİ EĞİLİMLERİ

17 2020 yılı hasadı için mevsimlik gezici tarım işçilerinizi ayarladınız mı?

1 Evet 2 Hayır

18 Evet ise nasıl?

1 Tarım aracısı aracılığıyla

2 Eskiden çalıştığım işçilerle doğrudan görüştüm

3 Tanıdıklarımın işçilerini kullanacağım

98 Diğer

19 Hayır ise, bu yılki hasat dönemi için ne yapmayı planlıyorsunuz? (Birden fazla yanıt verilebilir)

- 1 Aile işçiliği kullanacağım
- 2 Mahalli işçi kullanacağım
- 3 MGT işçileri geldiğinde kaldıkları yere gidip ayarlayacağım
- 4 Şimdilik ayarlamadım, önümüzdeki zamanlarda bakacağım
- 5 Bilmiyorum/ bir fikrim yok
- 98 Diğer

20 Özellikle hasat için son zamanlarda daha çok gündeme gelen file/tül yöntemi (teles örtü) ve/veya fındık toplama makinası hakkında bilginiz var mı? (NOT: Henüz MGTİ ve mahalli işçilerle hasat planlaması yapmamış bahçe sahiplerine sorulacak)

21 Bu yöntemlerden hangisini kullanmayı düşünüyorsunuz?

- 1 File/tül yöntemi (Fındık bahçesi zeminine yayılan ve fındığın toprakla temasını kesen bir yöntem)
- 2 Fındık toplama makinası

22 Neden?

23 Kamu tarafından alınan tedbirlerden dolayı fındık hasadına mevsimlik gezici tarım işçilerinin katılmasının sorun yaratacağını düşünüyor musunuz?

- 1 Evet 2 Hayır

24 Evet ise, ne gibi sorunların olacağını düşünüyorsunuz?

25 Bildiğiniz gibi salgının yayılmasını önlemek için mevsimlik gezici tarım işçilerine yönelik yaşam ve çalışma ortamına dair bazı tedbirler alındı. Bu tedbirlerden haberiniz var mı?

- 1 İle ulaşım sürecindeki alınması gereken tedbir ve önlemler
- 2 Mevsimlik gezici tarım işçilerinin konakladığı alanlarda uyulması gereken hijyen ve sosyal mesafeyi içeren diğer önlemler
- 3 Bahçeye ulaşım sürecindeki alınması gereken tedbir ve önlemler
- 4 Çalışma ortamında alınması gereken hijyen ve sosyal mesafeyi içeren tedbir ve önlemler.
- 98 Diğer

26 Salgının yayılmasını önlemek amacıyla kamu tarafından alınan önlemlerin maliyet açısından sizi etkiyeceğini düşünüyor musunuz?

- 1 Evet 2 Hayır

27 Bu durumun ekstra bir maliyet yaratacağını düşünüyorsanız, bu maliyetin üstesinden nasıl gelmeyi planlıyorsunuz?

.....

28 Mevsimlik gezici tarım işçilerinin konaklama ve çalışma alanlarında uyması gereken önlemlerden dolayı doğacak ihtiyaçlarını (ulaşım, maske, dezenfektan vb.) karşılamayı düşünüyor musunuz?

1 Evet 2 Hayır 99 Bilmiyorum/ emin değilim

29 Evetse; uygulamaya dönük neler yapacaksınız?

.....

E. FINDIK ÜRETİCİLERİNİN SALGIN SÜRECİNE YÖNELİK DÜŞÜNCELERİ VE BEKLENTİLERİ

30 Salgın döneminde mevsimlik gezici tarım işçilerinden size, ailenize veya yaşadığınız yere virüs bulaşacağına dair bir endişeniz var mı?

.....

31 Benzer biçimde, ilinize/ilçenize gelen mevsimlik gezici tarım işçilerine sizden veya çevrenizden virüsün bulaşmasına yönelik bir endişeniz var mı?

.....

32 Fındık üreticisi olarak salgın ile ilgili kamudan beklentileriniz nelerdir?

.....

33 Fındık üreticisi olarak salgın ile ilgili firmalardan beklentileriniz nelerdir?

.....

TEŞEKKÜRLER!

3 Kamu kurumu görüşme soruları

Kamu Kurumları Kısa Değerlendirme

1. İlinize fındık hasadında çalışmak için gelen mevsimlik gezici tarım işçileri hakkında bilgi verebilir misiniz? Genel durumları hakkında gözlemlerinizi nedir?
2. Corona virüs salgını nedeniyle kamu tarafından alınan, mevsimlik gezici tarım işçilerini doğrudan ve/veya dolaylı etkileyen önlem ve tedbirler hakkında ne düşünüyorsunuz? İlinizde bu konuda hangi önlem ve tedbirler uygulanıyor?
3. Kamu tarafından alınan bu tedbirler maliyetleri nasıl etkileyeceğini düşünüyorsunuz? Tedbirlerin maliyetleri bir etkisi olur mu? Olursa mevsimlik gezici tarım işçileri ve fındık çiftçileri açısından değerlendirebilir misiniz?
4. Mevcut durumun mevsimlik gezici tarım işçilerinin ilinize gelişinde bir etkisi olur mu? Eğer yeteri kadar mevsimlik gezici tarım işçisi gelmezse, bu açık nasıl karşılanır? Bu durum maliyetleri etkiler mi?
5. Corona virüsü ile beraber mevsimlik gezici tarım işçilerinin çalışma ve yaşam koşulları nasıl bir tabloda özetlenebilir? Bu işçilerin seyahat süreçlerini, çalışma ve yaşam koşullarını etkiler mi? Nasıl?

4 Firma görüşme soruları

Corona 19 Pandemisinin Fındık Hasadında Çalışacak Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri ve Onların Çocuklarının Fındık Hasadına Katılımına Olası Etkisi ve Alınması Gerekli Önlemler

FİRMA GÖRÜŞME FORMU

Merhaba, benim adım Kalkınma Atölyesi Kooperatifi'nden arıyorum. Kalkınma Atölyesi, Türkiye'nin sosyal ve ekonomik kalkınma sürecine destek olmak üzere kurulmuş, kâr amacı gütmeyen bir kooperatiftir. Mevsimlik tarımsal üretimde çalışan yetişkinler ve çocuk işçiliği konusunda çalışma yapıyoruz. Bu kapsamda korona virüsünün sizin istihdam ettiğiniz işçilere olan etkilerini ortaya koymak amacıyla bir çalışma yürütüyoruz.

Vereceğiniz tüm yanıtlar gizli tutulacak ve doğrudan kimseyle paylaşılmayacaktır. Kişisel bilgilerinizle yanıtlarınız arasında da herhangi bir ilişkilendirme yapılmayacaktır. Bu çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayalıdır. İstedığınız zaman görüşmeyi bitirmekte serbestsiniz. Bu çalışmaya katılım karşılığında nakdi veya ayni herhangi bir ödeme yapılmayacaktır. Bununla birlikte, çalışmaya katılarak bilgilerinizi, deneyimlerinizi paylaşmanız, fındık hasadına katılacak mevsimlik tarım işçilerinin korona virüsünden etkilenmemesi ve sağlıklı olmaları için yapılacak hazırlıklara ve gayretlere yardımcı olacaktır. Görüşme yaklaşık yarım saat sürecektir.

Görüşme soruları

Görüşme yapılan kişi : Tarih: / 05 / 2020

Görüşmeyi yapan kişi :

Kurum adı :

Kurum iletişim bilgileri

Tel :

E posta :

Yazışma adresi :

- 1 Fındık alımı yaptığınız illerde fındık üretiminde mevsimlik gezici tarım işçileri ile ilgili genel durum nedir? Normal şartlar altında - salgın öncesinde nasıl bir ihtiyaç olurdu, bu ihtiyaç nasıl karşılanırdı, 2019'da MGTİ olarak kaç işçi gelmiştir, mevcutta ihtiyaç nedir?
- 2 Normal şartlarda firması olarak fındık hasadında mevsimlik gezici tarım işçileri özelinde ne tür çalışmalar yapıyorsunuz?
- 3 Salgın durumunun fındık üretimine nasıl bir etkisi olacağını düşünüyorsunuz?

4 Fındık alımı yaptığınız illerde salgının olası etkilerine karşı herhangi bir genel hazırlık çalışması başladı mı?

a Eğer başladıysa: fındık alımı yaptığınız illerde salgın konusunda hangi kurumlar ne gibi çalışmalar yapıyor?

b Eğer başlamadıysa: Sizce önümüzdeki süreçte, fındık alımı yaptığınız illerde salgın konusunda yapılması gereken en önemli şeyler nelerdir?

5 Covid 19 salgını sürecinde fındık hasadına katılacak olan mevsimlik gezici tarım işçilerinin çalışma ve konaklama koşulları ile ilgili (bilgilendirme, sağlık kontrolleri, ulaşım tedbirleri, barınma vb) siz firma olarak neler yapıyorsunuz/yapabilirsiniz?

Şehirlerarası ulaşım	
Seyahat İzin Belgesi (üreticiden talep toplama ve ilgili diğer işlemler)	
Konaklama yerlerinden bahçelere ulaşım konusunda	
Konaklama (yer tahsisi, çadır temini ve çadır alanı alt yapı desteği)	
Çalışma alanlarında hijyen (temiz su temini ve benzeri)	
Çalışma alanlarında gıda desteği (öğle yemeği)	
Yaşam alanlarında gıda desteği	
Maske temini, dezenfektan	
Salgın konusunda bilgilendirme	
Diğer	

6 Salgına karşı alınan tedbirlerin uygulanması maliyetlere nasıl yansır? Bu maliyet artışı nasıl karşılanır? Bu maliyet artışı konusunda bir planlama/tartışma hali hazırda başladı mı?

7 Salgına karşı alınan tedbirlerin getireceği durum karşısında kamu kurumları, firmalar, kırıcılar, manavlar, fındık bahçe sahipleri neler yapabilirler/yapmalıdırlar?

8 Mevsimlik gezici tarım işçilerine ve/veya fındık bahçe sahiplerine salgın konusunda bilgilendirmeler yapıldı mı / yapılıyor mu / yapılması planlanıyor mu? Evetse, kim yaptı/yapıyor/planlıyor? Hayırsa, neden yapılmadı, yapılmıyor, planlanmıyor?

9 Fındık hasadı için irtibat/iletişimde olduğunuz mevsimlik gezici tarım işçisi/tarım aracısı kişiler var mı? Varsa kaç kişi? Neden iletişime geçiyorsunuz?

10 İletişime geçtiğiniz zaman; size en çok hangi konularda talepte bulunuyorlar?

11 Salgın normalleşme sürecinin fındık hasadını nasıl etkileyeceğini düşünüyorsunuz?

- 12 Fındık hasadına gelecek olan mevsimlik gezici tarım işçileri bu illere gidemezlerse ya da yeteri kadar gidemezlerse, bu işgücü açığın nasıl karşılanabileceğini düşünüyorsunuz/planlıyorsunuz?
- 13 İlinize Gürcü işçilerin gelmemesi durumunda bunun fındık hasadı üzerinde nasıl bir etkisi olacağını düşünüyorsunuz?
- 14 Salgın sürecinde fındık bahçe sahiplerinin fındık toplama makinesi ve tül/file serme yöntemi gibi farklı hasat yöntemlerini kullanması hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 15 Salgınla ilgili alınacak tedbirler fındık üretiminin daha verimli düzenlenebilmesi için yeni uygulamaların hayata geçirilmesine vesile olabilir mi? (Tarım araçlarının kayıt olması, yeni yöntemler kullanılması, aile tarımının sürdürülebilir olması, sürdürülebilir tarım uygulamaları, teknolojik araçların kullanımı, yatırım)
- 16 Salgına karşı alınan tedbirlerin, fındık hasadında çocuk işçiliğine nasıl bir etkisinin olacağını düşünüyorsunuz? Bir önceki yıla kıyaslayabilir misiniz?

5 Sivil toplum kuruluşları görüşme soruları

Corona 19 Pandemisinin Fındık Hasadında Çalışacak Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri ve Onların Çocuklarının Fındık Hasadına Katılımına Olası Etkisi ve Alınması Gerekli Önlemler

SİVİL TOPLUM KURULUŞU GÖRÜŞME FORMU

Merhaba, benim adım..... Kalkınma Atölyesi Kooperatifi'nden arıyorum. Kalkınma Atölyesi, Türkiye'nin sosyal ve ekonomik kalkınma sürecine destek olmak üzere kurulmuş, kâr amacı gütmeyen bir kooperatiftir. Mevsimlik tarımsal üretimde çalışan yetişkinler ve çocuk işçiliği konusunda çalışma yapıyoruz. Bu kapsamda korona virüsünün ilinize/ilçenize gelecek olan mevsimlik gezici tarım işçilerin ve onların ailelerine olan etkilerini ortaya koymak amacıyla bir çalışma yürütüyoruz.

Vereceğiniz tüm yanıtlar gizli tutulacak ve doğrudan kimseyle paylaşılmayacaktır. Kişisel bilgilerinizle yanıtlarınız arasında da herhangi bir ilişkilendirme yapılmayacaktır. Bu çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayalıdır. İstedığınız zaman görüşmeyi bitirmekte serbestsiniz. Bu çalışmaya katılım karşılığında nakdi veya ayni herhangi bir ödeme yapılmayacaktır. Bununla birlikte, çalışmaya katılarak bilgilerinizi, deneyimlerinizi paylaşmanız, fındık hasadına katılacak mevsimlik gezici tarım işçilerinin korona virüsünden etkilenmemesi ve sağlıklı olmaları için yapılacak hazırlıklara ve gayretlere yardımcı olacaktır. Görüşme yaklaşık yarım saat sürecektir.

Görüşme soruları

Görüşme yapılan kişi : Tarih: / 05 / 2020
Görüşmeyi yapan kişi :
Sivil toplum Kuruluşu adı :

Sivil toplum kuruluşu iletişim bilgileri

Tel :
E posta :
Yazışma adresi :

- 1 Çalışmalarınızı yürüttüğünüz bölgelerde fındık üretiminde mevsimlik gezici tarım işçileri ile ilgili genel durum nedir? Normal şartlar altında - salgın öncesinde nasıl bir ihtiyaç olurdu, bu ihtiyaç nasıl karşılanırdı, 2019'da MGTİ olarak kaç işçi gelmiştir, mevcutta ihtiyaç nedir?
- 2 Mevsimlik gezici tarım işçilerine yönelik nasıl çalışmalar yürütüyorsunuz? (Eğitim, insani yardım, araştırma, savunuculuk, lobicilik, sağlık hizmetleri, KKE desteği, hukuki-yasal destek, sertifikasyon, denetim vb)
- 3 Fındık hasadı için irtibat/iletişimde olduğunuz mevsimlik gezici tarım işçisi/tarım aracısı kişiler var mı? Varsa kaç kişi? Neden iletişime geçiyorsunuz?

- 4 İletişime geçtiğiniz zaman; size en çok hangi konularda talepte bulunuyorlar?
- 5 Korona virüs salgını sürecinde fındık hasadına gelecek olan mevsimlik gezici tarım işçilerine yönelik yeni bir çalışmalarınız oldu mu?
- 6 Fındık üretim bölgelerine hasat için giden mevsimlik gezici tarım işçilerine yönelik alınan tedbirler hakkında neler düşünüyorsunuz?
- 7 Hangi kurumlar korona virüs salgını sürecinde fındık hasadına gelecek olan mevsimlik gezici tarım işçilerinin çalışma ve konaklama koşulları ile ilgili (bilgilendirme, sağlık kontrolleri, ulaşım tedbirleri, barınma vb) şu anda neler yapıyor? Bu kurumlarca yakın zamanda neler yapılması planlanıyor?

Uygulama	Kurum/ Neler Yapılıyor
Şehirlerarası ulaşım	
Seyahat İzin Belgesi (üreticiden talep toplama ve ilgili diğer işlemler)	
Konaklama yerlerinden bahçelere ulaşım konusunda.	
Konaklama (yer tahsisi, çadır temini ve çadır alanı alt yapı desteği)	
Çalışma alanlarında hijyen (temiz su temini ve benzeri)	
Çalışma alanlarında gıda desteği (öğle yemeği)	
Yaşam alanlarında gıda desteği	
Maske temini, dezenfektan	
Salgın konusunda bilgilendirme	
Diğer	

- 8 Sizce kamu kurumları, firmalar, sivil toplum kuruluşları, ziraat odaları vb. bu konularda başka neler yapabilir/ yapmalıdır?
- 9 Fındık hasadı için mevsimlik gezici tarım işçileri fındık üretim bölgelerine gidemezlerse ya da yeteri kadar gidemezlerse, bu işgücü açığının nasıl karşılanabileceğini düşünüyorsunuz?
- 10 Salgına karşı alınan tedbirlerin uygulanması maliyetlere nasıl yansır? Bu maliyet artışı nasıl karşılanır? Bu maliyet artışı konusunda bir planlama/tartışma hali hazırda başladı mı?
- 11 Salgına karşı alınan tedbirlerin, fındık hasadında çocuk işçiliğine nasıl bir etkisinin olacağını düşünüyorsunuz? Bir önceki yıla kıyaslayabilir misiniz?
- 12 Salgın sürecinde fındık bahçe sahiplerinin fındık toplama makinesi ve tül/file serme yöntemi gibi farklı hasat yöntemlerini kullanması hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 13 Salgınla ilgili alınacak tedbirler fındık üretiminin daha verimli düzenlenebilmesi için yeni uygulamaların hayata geçirilmesine vesile olabilir mi? (Tarım araçlarının kayıt olması, yeni yöntemler kullanılması, aile tarımının sürdürülebilir olması, sürdürülebilir tarım uygulamaları, teknolojik araçların kullanımı, yatırım)

6 Akademisyen görüşme soruları

Corona 19 Pandemisinin Fındık Hasadında Çalışacak Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri ve Onların Çocuklarının Fındık Hasadına Katılımına Olası Etkisi ve Alınması Gerekli Önlemler

AKADEMİSYENLER İÇİN GÖRÜŞME FORMU

Merhaba, benim adım..... Kalkınma Atölyesi Kooperatifi'nden arıyorum. Kalkınma Atölyesi, Türkiye'nin sosyal ve ekonomik kalkınma sürecine destek olmak üzere kurulmuş, kâr amacı gütmeyen bir kooperatiftir. Mevsimlik tarımsal üretimde çalışan yetişkinler ve çocuk işçiliği konusunda çalışma yapıyoruz. Bu kapsamda korona virüsünün ilinize/ilçenize gelecek olan mevsimlik gezici tarım işçilerin ve onların ailelerine olan etkilerini ortaya koymak amacıyla bir çalışma yürütüyoruz.

Vereceğiniz tüm yanıtlar gizli tutulacak ve doğrudan kimseyle paylaşılmayacaktır. Kişisel bilgilerinizle yanıtlarınız arasında da herhangi bir ilişkilendirme yapılmayacaktır. Bu çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayalıdır. İstedığınız zaman görüşmeyi bitirmekte serbestsiniz. Bu çalışmaya katılım karşılığında nakdi veya ayni herhangi bir ödeme yapılmayacaktır. Bununla birlikte, çalışmaya katılarak bilgilerinizi, deneyimlerinizi paylaşmanız, fındık hasadına katılacak mevsimlik gezici tarım işçilerinin korona virüsünden etkilenmemesi ve sağlıklı olmaları için yapılacak hazırlıklara ve gayretlere yardımcı olacaktır. Görüşme yaklaşık yarım saat sürecektir.

Görüşme soruları

Görüşme yapılan kişi : Tarih: / 05 / 2020
Görüşmeyi yapan kişi :
Akademisyen adı :

Akademisyen iletişim bilgileri

Tel :
E posta :
Yazışma adresi :

- 1 Fındık üretiminde mevsimlik gezici tarım işçileri ile ilgili genel durum nedir? Normal şartlar altında - salgın öncesinde nasıl bir ihtiyaç olurdu, bu ihtiyaç nasıl karşılanırdı, 2019'da MGTİ olarak tahminen fındık bölgelerine kaç MGT işçisi gitmiştir?
- 2 Fındık üretim bölgelerine hasat için giden mevsimlik gezici tarım işçilerine yönelik alınan tedbirler hakkında neler düşünüyorsunuz?

- 3 Hangi kurumlar covid 19 salgını sürecinde fındık hasadına katılacak olan mevsimlik gezici tarım işçilerinin çalışma ve konaklama koşulları ile ilgili (bilgilendirme, sağlık kontrolleri, ulaşım tedbirleri, barınma vb) şu anda neler yapıyor? Bu kurumlarca yakın zamanda neler yapılması planlanıyor?

Uygulama	Kurum/ Neler Yapılıyor
Şehirlerarası ulaşım	
Seyahat İzin Belgesi (üreticiden talep toplama ve ilgili diğer işlemler)	
Konaklama yerlerinden bahçelere ulaşım konusunda.	
Konaklama (yer tahsisi, çadır temini ve çadır alanı alt yapı desteği)	
Çalışma alanlarında hijyen (temiz su temini ve benzeri)	
Çalışma alanlarında gıda desteği (öğle yemeği)	
Yaşam alanlarında gıda desteği	
Maske temini, dezenfektan	
Salgın konusunda bilgilendirme	
Diğer	

- 4 Sizce kamu kurumları, firmalar, sivil toplum kuruluşları, ziraat odaları vb. bu konularda başka neler yapabilir/ yapmalıdır?
- 5 Fındık hasadına gelecek olan mevsimlik gezici tarım işçileri bu illere gidemezlerse ya da yeteri kadar gidemezlerse, bu işgücü açığın nasıl karşılanabileceğini düşünüyorsunuz?
- 6 Salgına karşı alınan tedbirlerin uygulanması fındık hasat maliyetlerine nasıl yansır? Bu maliyet artışı nasıl karşılanır? Bu maliyet artışı konusunda bir planlama/tartışma hali hazırda başladı mı?
- 7 Salgına karşı alınan tedbirlerin, fındık hasadında çocuk işçiliğine nasıl bir etkisinin olacağını düşünüyorsunuz? Bir önceki yıla kıyaslayabilir misiniz?
- 8 Salgınla ilgili alınacak tedbirler fındık üretiminin daha verimli düzenlenebilmesi için yeni uygulamaların hayata geçirilmesine vesile olabilir mi? (Tarım araçlarının kayıt olması, yeni yöntemler kullanılması, aile tarımının sürdürülebilir olması, sürdürülebilir tarım uygulamaları, teknolojik araçların kullanımı, yatırım)
- 9 Salgın sürecinde fındık bahçe sahiplerinin fındık toplama makinesi ve tül/file serme yöntemi gibi farklı hasat yöntemlerini kullanması hakkında ne düşünüyorsunuz?

7 Ziraat odası görüşme soruları

Corona 19 Pandemisinin Fındık Hasadında Çalışacak Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri ve Onların Çocuklarının Fındık Hasadına Katılımına Olası Etkisi ve Alınması Gerekli Önlemler

KURUMSAL GÖRÜŞME FORMU

Merhaba, benim adım..... Kalkınma Atölyesi Kooperatifi'nden arıyorum. Kalkınma Atölyesi, Türkiye'nin sosyal ve ekonomik kalkınma sürecine destek olmak üzere kurulmuş, kâr amacı gütmeyen bir kooperatiftir. Mevsimlik tarımsal üretimde çalışan yetişkinler ve çocuk işçiliği konusunda çalışma yapıyoruz. Bu kapsamda korona virüsünün ilinize/ilçenize gelecek olan mevsimlik gezici tarım işçilerin ve onların ailelerine olan etkilerini ortaya koymak amacıyla bir çalışma yürütüyoruz.

Vereceğiniz tüm yanıtlar gizli tutulacak ve doğrudan kimseyle paylaşılmayacaktır. Kişisel bilgilerinizle yanıtlarınız arasında da herhangi bir ilişkilendirme yapılmayacaktır. Bu çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayalıdır. İstedığınız zaman görüşmeyi bitirmekte serbestsiniz. Bu çalışmaya katılım karşılığında nakdi veya ayni herhangi bir ödeme yapılmayacaktır. Bununla birlikte, çalışmaya katılarak bilgilerinizi, deneyimlerinizi paylaşmanız, fındık hasadına katılacak mevsimlik gezici tarım işçilerinin korona virüsünden etkilenmemesi ve sağlıklı olmaları için yapılacak hazırlıklara ve gayretlere yardımcı olacaktır. Görüşme yaklaşık yarım saat sürecektir.

Görüşme soruları

Görüşme yapılan kişi : Tarih: / 05 / 2020

Görüşmeyi yapan kişi :

Kurum adı :

Kurum iletişim bilgileri

Tel :

E posta :

Yazışma adresi :

- 1 İlinizde/ilçenizde fındık üretiminde mevsimlik gezici tarım işçileri ile ilgili genel durum nedir? Normal şartlar altında - salgın öncesinde nasıl bir ihtiyaç olurdu, bu ihtiyaç nasıl karşılanırdı, 2019'da MGTİ olarak kaç işçi gelmiştir, mevcutta ihtiyaç nedir?
- 2 Normal şartlarda Ziraat Odası olarak mevsimlik gezici tarım işçileri özelinde nasıl çalışmalar yapıyorsunuz?
- 3 Salgın durumunun fındık üretimine nasıl bir etkisi olacağını düşünüyorsunuz?
- 4 İl/ilçenizde salgının olası etkilerine karşı herhangi bir hazırlık çalışması başladı mı?
- 5 Eğer başladıysa: İlinizde/ilçenizde salgın konusunda hangi kurumlar ne gibi çalışmalar yapıyor?

- 6 Eğer başlamadıysa: Sizce önümüzdeki süreçte, ilinizde/ilçenizde salgın konusunda yapılması gereken en önemli şeyler neler?
- 7 Covid 19 salgını sürecinde mevsimlik gezici tarım işçilerinin çalışma ve konaklama koşulları ile ilgili (bilgilendirme, sağlık kontrolleri, ulaşım tedbirleri, barınma vb) alanında Ziraat Odası olarak neler yapıyorsunuz/ yapabilirsiniz?

Şehirlerarası ulaşım	
Seyahat İzin Belgesi (üreticiden talep toplama ve ilgili diğer işlemler)	
Konaklama yerlerinden bahçelere ulaşım konusunda.	
Konaklama (yer tahsisi, çadır temini ve çadır alanı alt yapı desteği)	
Çalışma alanlarında hijyen (temiz su temini ve benzeri)	
Çalışma alanlarında gıda desteği (öğle yemeği)	
Yaşam alanlarında gıda desteği	
Maske temini, dezenfektan	
Salgın konusunda bilgilendirme	
Diğer	

- 8 Patpatlarla bahçelere ulaşım yasaklanırsa ne yapılabilir?
- 9 Salgına karşı alınan tedbirlerin uygulanması maliyetlere nasıl yansır? Bu maliyet artışı nasıl karşılanır? Bu maliyet artışı konusunda bir planlama/tartışma hali hazırda başladı mı?
- 10 Salgına karşı alınan tedbirlerin getireceği durum karşısında aşağıdaki kamu kurumları, firmalar (İmalatçı: Ferrero, Nestle, İhracatçı: Balsu, Olam Gıda, Gürsoylar, Yavuz Gıda, Kırıncılar, Manavlar, Fındık bahçe sahipleri) neler yapabilirler/yapmalıdırlar?
- 11 Mevsimlik gezici tarım işçilerine ve/veya çiftçilere salgın konusunda bilgilendirmeler yapıldı mı / yapılıyor mu / yapılması planlanıyor mu? Evetse, kim planlıyor?
- 12 Normalleşme sürecinin fındık hasadı sürecini nasıl etkileyeceğini düşünüyorsunuz?
- 13 Mevsimlik gezici tarım işçileri ilinize/ilçenize gelemese ya da yeteri kadar gelemese, bu açığın nasıl karşılanabileceğini düşünüyorsunuz/planlıyorsunuz?
- 14 Salgın sürecinde fındık bahçe sahiplerinin fındık toplama makinesi ve tül/file serme yöntemi gibi farklı hasat yöntemlerini kullanması hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 15 İlinize Gürcü işçilerin gelmemesi durumunda bunun fındık hasadı üzerinde nasıl bir etkisi olacağını düşünüyorsunuz?
- 16 Salgına karşı alınan tedbirlerin, fındık hasadında çocuk işçiliğine nasıl bir etkisinin olacağını düşünüyorsunuz? Bir önceki yıla kıyaslayabilir misiniz?
- 17 Salgın sürecinde fındık bahçe sahiplerinin fındık toplama makinesi ve tül/file serme yöntemi gibi farklı hasat yöntemlerini kullanması hakkında ne düşünüyorsunuz?

8 Fındık Bahçe Sahibi Veri Toplama Matrisi

		Bahçe Büyüklüğü		
		Küçük (0-15 dekar)	Orta (16-30 dekar)	Büyük (31 ve büyük)
Bahçe büyüklüğü				
Bahçenin yeri	Dekar Olarak Ayrıca Not Edilecek.			
Bahçe sahibinin yaşadığı yer	İl/ilçe/köy olarak			
	Köy (bahçenin bulunduğu köy/mahalle)			
	İl-ilçe (bahçenin olduğu il-ilçe)			
	Başka il			
	Başka ülke			
Gelir kaynağı	Sadece fındık			
	Başka gelirler			
Bahçenin bulunduğu yükselti	Sahil (0250 metre)			
	Orta (250-500 metre)			
	Yüksek (500 ve üstü metre)			
Bahçe arazisi	Eğimli			
	Düz			
Bahçe parça sayısı	Tek Parça			
	1-2 Parça			
	Çok Parça			

Hasatta teknoloji kullanımı (fındık makinesi, file/tü)	Kullanmıyor			
	Bahçe uygun olmadığı için kullanamıyor.			
	Denedi ama vazgeçti.			
	File/Tüj kullanıyor			
	Fındık makinesi kullanıyor			
Çalıştırdığı İşçi Türü (Birden çok işaretlenebilir. Bir mevsimde kaç kişi çalıştırdığı rakamla not edilmelidir.)	Aile işçiliği			
	Mahalli işçi			
	Yabancı göçmen işçi			
	Mevsimlik gezici tarım işçisi (MGTİ)			
	Sadece hasat dışındaki işler			
MGTİ istihdam ettiği işler	Her ikisi için			
	Sadece hasat için			
	Her yıl değişiyor			
MGTİ ile iş ilişkisi	Uzun süreli (beş yıl ve üstü)			
	Tarım aracı vasıtasıyla			
	Komşusunun vasıtasıyla			
MGTİ ile ilişki kurma biçimi	İşçinin kendisiyle doğrudan			
	Yevmiye			
	Yevmiyeden fazla			
MGTİ ücret alma durumu	Kilo Başına			
	Karşılıyor			
	Bir kısmını karşılıyor			
MGTİ şehirlerarası ulaşım masrafları	Karşılıyor			
	Bir kısmını karşılıyor			
	Karşılmıyor			

MGİT Bahçeye Ulaşım / Bölge İçi Ulaşım	Otomobil - Minibüs			
	Kamyonet			
	Traktör			
	Pat Pat			
	Yürüyerek			
MGİT sunduğu yaşam ortamı	Ev			
	Çadır			
	Müştemilat /Baraka			
MGİT konaklamasıyla ilgili elektrik giderini kendi karşılıyor	Evet			
	Kısmen			
	Hayır			
MGİT konaklamasıyla ilgili su giderini kendi karşılıyor	Evet			
	Kısmen			
	Hayır			
MGİT yemek giderlerini karşılıyor	Evet			
	Kısmen (sadece öğle yemeği)			
	Hayır			
Fındık üretimi konusunda destek aldığı kurumlar	İl/ilçe Tarım			
	Ziraat Odası			
	STK			
	Fındık firması			



Bu Rapor Ferrero Fındık A.Ş. mali desteği ile hazırlanmıştır. Raporun içeriği tamamen Kalkınma Atölyesi Kooperatifi'nin sorumluluğundadır. Rapordaki ifadeler Kalkınma Atölyesi Kooperatifi'nin kendi görüşleri olup, Ferrero Fındık A.Ş.'nin politikalarını ve görüşlerini yansıtmamaktadır.